ابو الضيا شناسی

ضروب امثال عثمانیه

٤٠٠٤ عدد امثالی حاویدر

تمثیل ثالث

معارف عمومیه نظارتنك رخصتیله

[تکرار تمثیلی حق طابعکدر]

قسطنطنیه

١٣٠٢

مطبعهٔ ابو الضيا

DURUBU EMSALİ OSMANİYE

PN 6505 T8S5 1884

Şināsī, İbrāhīm
Durūb-i emsāl-i 'Osmānīye
Tem. 3

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

$2\xi - 2 = \xi + 1$

$\varsigma = 2\xi - 2$

[illegible] $= \varsigma(\xi - 1)$

$\varsigma = \xi + 1$

$\varsigma - 1 = \xi$

$2\varsigma - 1 + 2 = 3\varsigma - 3$

$2\varsigma - 1 + 1 = 2\varsigma - 2$ [illegible]

$\xi = \frac{2}{2\varsigma - 1}$

$2\xi = 2\varsigma - 1$

$\xi - 1 = \varsigma + 1$

$\xi + 1 = 2(\varsigma - 1)$

Şinasi, İbrahim, 1826-1871
Durûb-i emsâl-i 'Osmâniye

جمع ، شناسی   ابو الضیا ، نشر

ضروب امثال عثمانیه

٤٠٠٤ عدد امثالی حاویدر

« سوزده ضرب مثل ایرادنده سوز یوق اما
سوز اودر عالمه سندن قاله برضرب مثل »
[نابی]

تمثیل ثالث

معارف عمومیه نظارتنك رخصتیله طبع ایدلمشدر

[تکرار تمثیلی حق طابعکدر]

قسطنطینیه

١٣٠٢

مطبعهٔ ابو الضیا

PN
6505
T855
1884

مطبعه ابو الضيا

LIBRARY
[illegible] 26 1955

1003158

افادۀ مخصوصه

شناسی مرحومك اثر ترتیبی اولان اشبو [ضروب امثال عثمانیه] مجموعه‌سی برنجی دفعه ۱۲۸۰ وَ دفعۀ ثانیه‌ده بعض علاوات ایله ۱۲۸۷ سنه‌لرنده « تصویر افکار » مطبعه‌سنده طبع اولنمش ایدی .

بو کرّه ایسه طرف عاجزانه‌مدن نصفنه قریب امثال وَ جامعنك متخذی اولان اصوله اتباعاً مقام استشهادده بعض مناسب ابیات و عبارات درجیله وَ مشار الیهك مخدو. مندن آلدیغم رخصت رسمیه اوزرینه اوچنجی دفعه اوله‌رق غایت نفیس وَ اصح صورتده تمثیل ایدلمشدر .

علاوه ایلدیکم امثال ایله مستشهداتك اوّلکیلردن تفریقی ایچون شو [ ] اشارت وضع ایدلدیکی کبی عمومنك حذاسنه دخی اعدادینی ناطق اولمق ایچون برر رقم قونلمشدر .

فی غرۀ رمضان سنه ۱۳۰۱

ناطابع
ابو الضیا

ضروب امثال عثمانیه

مقدمهٔ مؤلف

ضروب امثال که حکمة العوامدر لساندن صادر اولدیغی بر ملتك ماهیت افکارینه دلالت ایدر .

ضروب امثال عثمانیه ایسه جملةً معنیداردر . بناءً علیه بونلرك قبا تعبیراتی مشتمل اولانلرندن ماعدا اکثرینی اشبو مجموعه یه الفبا ترتیبی اوزره درج ایلدم . عربی وفارسی وفرانسزجه بعض مقابللری ترجمه لریله برابر علاوه قلندیغی کبی لفظاً ویاخود معناً ضروب امثالی متضمن اولان برطاقم ترکجه ابیات ایله عبارات مشهوره دخی استدلال مقامنده ذیل اولندی .

تنظیمی ۱۲٦۸ شناسی

﴿ ١ ﴾

آ الف ثقيله

١ § آبدال تكيه‌ده حاجى مكه‌ده بولنور .

٢ آبدالى تكيه‌ده كورورسن .

(آبدال لفظى عربيده اولاك فتحيله‌در . تركيده ايسه الف تحيله اوقونور)

٣ § آب ودانه سرپاير انسانى قسمت كزديرر .

٤ - § آبوق سابوق سويلر .

٥ آت آلان اسكدارى كچدى .

§ [ضيا پاشا ـ مقدمۀ خرابات]

« سنر كدجى وجهزى چكدى
آتى آلان اسكدارى كچدى »

٦ - آتالر سوزينى طوتميانى بيانه آتارلر .

٧ آتالر صنعتى اوغلانه ميراثدر .

[فرانسزجه‌سى]

Le fils hérite du métier de son père.

(ترجمه‌سى) اوغل باباسنك صنعتنه وارثاولور.

٨ آت اولور ميدان قالور . يكت اولور شان قالور .

٩ § آت ایزی ایت ایزینه قارشدی .

§ [ادهم پرتو پاشا ـ عوعوه ـ نمونهٔ ادبیات]

« حکیم ـ بوتقدیرجه قباحت سنده، اویله آت ایزی
ایت ایزینه قارشمش غرغشه‌لقده نه‌کزرسك ؟ »

١٠ آت ایلك، ایت ایلك بزه نه !

١١ § آت ایلك، طوربه امانت بزم داه داهمز وار .

١٢ آت ایله آرپه‌یی بوزشدرر .

١٣ § آت ایله اشك بردکل .

١٤ § آت ایله اشك یاریشه‌مز .

١٥ آت باشی برابر .

فارسی

عنان برعنان

(ترجمه‌سی) دیزکین دیزکینه .

١٦ آت بنك قلیج قوشانانك .

عربی

اعط القوس باریها .

(ترجمه‌سی) یایی آتیجیسنه ویر .

[حشمت ـ تخمیس ـ در وصف بهجت افندی]

« ایدرسك نام پاکندن تفخص ای دل شیدا
سمی شاه کونین بهجت افروز دل دنیا
مقام دفتریه کلدیکده رونق و زین حالا
بدیدار اولدی مر فال اعط القوس باریها
بو مسندده او همتکاری کوردك دیده‌لر روشن »

عادت

عاد السهم الى النزعة

(ترجمه‌سی) اوق آتیجیه عائد اولدی .

١٧ § آت بنیجیسنی بیلیر .
١٨ آت بولنور میدان بولنماز . میدان بولنور آت بولنماز .
١٩ آت بولنور میدان بولنماز .
٢٠ آت تپر قاطر تپر آرده یرده اشك اولور .
٢١ آت چالندقدن صکره آخورك قپوسنی قپار .

[فرانسزجه‌سی]

Il ferme l'étable quand les bœufs sont sauvés.

(ترجمه‌سی) اوکوزلر قاچدقدن صکره آخوری قپار .

٢٢ آتدن ایندی اشکه بندی .

فارسی

از اسب فرود آمد و برخر نشست .

[فرانسزجه‌سی]

D'évêque il est devenu meunier

(ترجمه‌سی) پسقپوس ایکن دکرمنجی اولدی .

٢٣ آتدن دوشنه تیمار، دوه‌دن دوشنه مزار کرکدر .

٢٤ آتده طوران وار، طورمیان وار .

٢٥ ☞ آتدیغنی اورر، طوتدیغنی قوپاریر .

٢٦ آتش اولسه جرمی قدر یر یاقار .

٢٧ آتش ایله پاموغك اویونی اولماز .

☞ باروت ایله

[یحیی ـ حکایهٔ منظومهٔ شاه وکدا صحیفه ٦٣]

« نوله آتدن ایراغ ایسه‌م هربار
اودله پنبه‌نك نه ویغی وار؟ »

[واصف ـ قصیدهٔ شتائیه]

« الحذر سوز درونمدن من یقلاشمه
تسته ... ایله اولماز اویوقی ذیر »

٢٨ آتش بوجکنی کورسه یانغین صانور .

٢٩ آتش بهاسنه .

[سامی ــ قصیدهٔ شتائیه ناتمام]

« سیاه فحم ایله آتش بهاسنه هیزم
نتیجه سردیٔ قحط ایله دل مشقتــده »

§ [صفوت ــ کومور التماسنه دائر تذکره ــ لطائف انشا]

« غالبا مالك دوزخ حضرتلرینه دردینی یانوب یاقلغه جهنم اولــوب کتمش و بو تقریب ایله کانه وصلی [آتش بهاسنه] چیقدرق روانکان تبسو. فاقدنك جمره وحلول نوروز شــویله طورســون قطرات آتماسنه دخی تمام پرده قالمش ایکن بردنبره کوموری اولدیغی »

[فرانسزجهسی]

Cher comme poivre

(ترجمهسی) بیبر کبی بهالی .

٣٠ آتشدن اشددر انتظار .

(بو مثلك معنی عربیدن آلنمشدر)

عربی

الانتظار اشدّ من النّار

٣١ § آتشدن کوملك .

٣٢ آتش دوشدیکی یری یاقار .

٣٣ آتش قيش كونك ميوه سيدر .

٣٤ § آتشك دوستلغى اولمز .

[مصراع مشهور]

« آتش كندري قيش كونك لاله زاريدر »

عربى

النار فاكهة الشتاء

٣٥ آتشه اورسهك توتونى چيقمار .

٣٦ آتشى آتشنه .

٣٧ آت صاحبنه كوره اشر .

٣٨ آتله جاملرى قيرارسين .

٣٩ § آتله يوله كيدن اشكك واى حالنه .

٤٠ § آتلى ايله يايا بردكلدر .

٤١ آتلى يى آتدن ايندير ر .

٤٢ آت مزاجى، ال مزاجى .

٤٣ آتنه بالى، شام شكرى .

٤٤ § آتوب طوتار امّا الندن برشى كلمز .

٤٥ آته باقمه طونه باق، ايچنده كى جانه باق .

٤٦ § آته بينرسهك اللهى آتدن اينرسهك آتى اوتمه.

۴۷ § آته بینمه‌دن آیاقلرینی صاللار .

۴۸ § آته دوست کبی باقوب. دشمن کبی بینمه‌لیدر .

۴۹ § آته نعل چاقلدیغنی کورمشده قوربغی آیاقلرینی اوزاتمش !

۵۰ آت یرینه اشك باغلادی .

۵۱ § آتی ضبط ایدن کمدر .

۵۲ آتیلان اوق کری دونمز .

[عطایی ـ خمسه ـ حاتم طایی]

« مرد اولنلر سوزینك اولمز اری
چاره و ارمیکه سخن دونه کری »

فارسی

تیری که از کمان رفت برنکردد

[فرانسزجه‌سی]

Le trait en est lancé.

(ترجمه‌سی) اوق آتلدی .

Le gant est jeté.

(ترجمه‌سی) ال دیوان آتلدی .

۵۳ آج آج ایله یاتنجه آره‌ده دیلنجی طوغار .

۵۴ آج اسنر، عاشق کرینور .

۵۵ § آج امان بیلمز .

٥٦ § آج اولمز کوزی قارارير .

٥٧ آج اولمکدن طوق اولمك یکدر .

[فرانسزجه‌سی]

Il vaut mieux mourir d' indigestion que de faim.

(ترجمه‌سی) هضمسزلقدن اولمك آجلقـدن اولمکدن اولادر .

٥٨ آج ايله اجلی کلان سويلشور .

٥٩ آج ايله دوست اولمه .

٦٠ آج آيو اوينامـاز .

[فرانسزجه‌سی]

Ventre affamé n'a point d'oreilles.

(ترجمه‌سی) آجيقمش بطنك قولاغی اولماز .

٦١ § « آجدر کوپك ایسترکه يتك صحبتی اولسون . »
(سروری)

٦٢ آج طاوق کندينی بغدای انبارنده صانير .

فارسی

کربه همه شب بخواب بيند دنبه .

(ترجمه‌سی) کدی بتون کيجه دوشـده قويروق کورور .

[فرانسزجه‌سی]

On espère toujours ce qu'on désire.

(ترجمه‌سی) آرزو اولنان شی دائما امّید اولنور.

٦٣ § آج طویم. طوق آجیقمم صانیر .

٦٤ آج قلیجه صاریلور .

[خاتم ـ غزل]

« ایتمز کر سنکانِ هوس غمزه‌دن حذر
مشهوردر قلیجه صاریلور دیمشلر آج »

فارسی

کشنه بشیر میزند .

(ترجمه‌سی) آج کندینی آرسلانه اورور .

٦٥ § آج قورد ارسلانه صالدیرر .

٦٦ § آج قورد یاوریسنی ییر .

٦٧ آج کیمکله اولورسه صاواشور .

٦٨ آج کزمکدن طوق اولمك یکدر .

٦٩ آجك قارنی طویار کوزی طویماز .

[وهبیٔ سنبل زاده ــ لطفیّه ــ در کیفیّت جرّار
واعطای صدقه بفقرای صابرین]

« جر نفع ایتمه‌در لیل ونهار
یعنی جرار دکلدر جبار
ال آچار اولسه داخی محتاج
قارنی طوق اولسه ینه کوزلری آج »

[فرانسزجه‌سی]

Il a les yeux plus grands que le ventre.

(ترجمه‌سی) قارنندن بیوك کوزلری واردر .

٧٠ § آج کوزلی دایه چوجغی .

٧١ § آجلقدن کوبکنه طاش باغلدی .

§ [ضیا پاشا ــ ترجیع بند]

« طاش باغلدی مجاعه ایله بطن پاکنه
دنیایه رغبت ایلدی سید البشر »

٧٢ آجلقدن کیمسه اولمز .

٧٣ آجلقدن نفسی قوقار، طوقلقدن کرت کرت کیرر .

٧٤ آجی آجی‌یی باصدیرر .

[خاتم ــ غزل]

« صوفی‌یی ساقیٔ بزم ایتمه‌در جانه صفا
باصدیرر دیرلر آجی آجی‌یی مشهور مثل »

٧٥ آجی باطلیجانی (بادنجانی) قراغی چالماز .

٧٦ آچدرمه قوطونك قپاغنی .

§ [کریمی شیخ الحرم زاده)

« آچدیرمه اهل کیفه قوطونك قپاغنی ! »

٧٧ § آچدیرمه قوطویی سویلتمه کوتویی .

٧٨ § آچلقدن کوپوك قوصار .

٧٩ آچمه قوطویی سویلدرسك کوتویی .

٨٠ آچوق آغز آچ قالماز .

[فرانسزجه‌سی]

Qui ne demande rien, n' a rien.

(ترجمه‌سی) طلب ایتمین هیچ برشیئه نائل اوله‌ماز.

٨١ آچ کوزیکی یوقسه آچارلر .

٨٢ § آخرتده شفاعت ایده‌جك .

٨٣ آخشام ☞ آقشام .

٨٤ آدامق ایله مال توکنمز .

٨٥ آدم ☞ انسان، کشی .

٨٦ § آدم اتی آغردر .

٨٧ § آدم، آدم سایه‌سنده آدم اولور .

٨٨ § آدمك ايوسى آلش ويرشده بللى اولور .

٨٩ آدم آدمه لازم اولور .

٩٠ آدم آدمى بركرّه آلدادر .

٩١ آدم اوغلانه ايولك يارانماز .

٩٢ آدم اولدركه اقرارندن دونميه .

فارسى

قول مردان جان دارد .

[فرانسزجه‌سى]

Les honnêtes gens n'ont qu'une parole.

(ترجمه‌سى) اهل ناموسده سوز بر اولور .

٩٣ § آدمك كوتوسى اولمز مكر زوكرد اوله .

٩٤ آدمك قيمتنى آدم بيلور .

[فرانسزجه‌سى]

L'homme de mérite, connaît le mérite.

(ترجمه‌سى) هنر اهلى. هنرى طانور .

٩٥ آدم يا كلمغله عالم اولور .

٩٦ § آدمى قوقله كبى اوينادير .

§ [كمال ـ هرزه نامه]

« كيسه‌يي قاپسه دوكردی يره همپ پاره‌لری
جكره ايشلر ايدی طرناغنك ياره‌لری
قوشديرر اوينار ايدی قوقله‌كبی فره‌لری
دليكه صوقر ايدی بركون او آواره‌لری
كديی غفلت ايله فاره ادباريدی
بوكا ياندی يوركم آه‌كدی، واه كدی! »

٩٧ آدی چيقدی طقوزه ايمز سكزه .

§ [ثابت ـ غزل]

« نه فلك نام بليغكله مباهات ايلر
ايشته ثابت طقوزه چيقدی سنكده نامك »

٩٨ § آدی صانی بالليسز .

٩٩ آدی قاله آلتغاز .

فارسی

نامش برزبان نميتوان آورد .

١٠٠ § آدی موسی، بويی قيصه، صقالی كوسه اولاندن كنديكی صاقين .

§ [عاصم ـ تاریخ ـ انعزال قائممقام موسی پاشا ـ جلد ثانی صحیفه ٧٣]

« حتی طرابلس شام طرفنده اولدیغی حالده مرحوم جزار پاشا فی ذاته صاحب تجربه ودها اولمغله بین الجد و الهزل [اسمی موسی، بو یی قیصه، صقالی کوسه بویله آدمدن خیر کلمز] دیمش ایدی . »

١٠١ آرابه ☜ عربه .

١٠٢ آراده دوین برخاطردر .

١٠٣ § آرادیده بولدی .

☜ بلاسنی

١٠٤ § آرادیغنی بولدی .

١٠٥ آراسنده طاغلر وار .

١٠٦ § آراسنده قارلی طاغلر وار .

١٠٧ آرالرندن صو صیزماز .

[لطیفی ـ غزل مخمس]

« کوزم یاشینی بحر ایتدك فراقکله جداقدن
سنکله قانی آظالم صوسزمزدی آرالقدن »

[علوی ـ غزل]

« کریکلرینك حالی خراب اولدی یشمله
صوسزمز یکن برنیجه دم آره لرندن »

فارسی

موئی درمیان ایشان نمی گنجد .

۱۰۸ آرالرندن قاره کدی کچدی .

فارسی

شکر آبی درمیان بهمرسیده .

۱۰۹ § آرامقله اله کچمز .

۱۱۰ آرایان مولاسنی‌ده بولور، بلاسنی‌ده بولور .

[فاضل ـ دفترعشق ـ ذکر نقّاره‌زن شاهلوند]

« دل مجنون آرایوب لیلاسن
یا بلاسن بوله یا مولاسن »

فارسی

جوینده یابنده است .

عربی

من طلب جداً فوجد .

۱۱۱ § آرایه موذی کیردی .

۱۱۲ آرپه‌جی قمریسی کبی دوشونور طورر .

١١٣ آرتق مال كوز چيقارماز .

١١٤ § آرد آياغيله قولاغنى قاشير .

١١٥ § آردنده يوز كوپك حاولاميان قورد، قورد صايلمز.

١١٦ § آرسلان آغزندن شكار آلنمز .

١١٧ آرسلان پوستنده ياقيشور .

١١٨ آرسلاندن طوغان آرسلاندر .

[لاتينجه]

Aquila non generat corvos.

(ترجمه‌سى) قرتال قارغه طوغورماز .

١١٩ § آرسلان يتاغندن بلليدر.

١٢٠ آرسلان يتاغنده يكيت چاغنده .

١٢١ آرقه‌سز اولانك آياغنه اورمشلر واى آرقه‌م ديمش؛
قارننه اورمشلر ينه واى آرقه‌م ديمش .

١٢٢ آرقه‌سنده يمورطه كوفه‌سى يوق يا دونيورر .

١٢٣ آرقه‌سى محرابده‌در .

١٢٤ آرقه‌سى يره كلمز .

١٢٥ آرقه‌يه قالان قضادن قورقمه !

١٢٦ § آرمود آغاجندن اوزاق دوشمز .

١٢٧ آرمود پیش آغزمه دوش !

١٢٨ آرمودك ایوسنی طاغده آیو یر .

[یحیي ـ حکایهٔ منظومهٔ شاه وکدا صحیفه ٣٥]

« عاشقك کونی محنتیله چکر
یمشك ایوسن طموزلر یر »

١٢٩ آرمودك صاپی وار، اوزملك چوپی وار .

١٣٠ آره ☞ آرا .

١٣١ آریق اتدن سمیز تریت اولماز .

١٣٢ ؟ آریق اوکوزه بچاق اولماز .

١٣٣ ؟ آری قوانی کبی ایشلر .

[کانی ـ قصیده ـ در بیان فقدان صداقت]

« درکاه نفاق آری قوانی کبي ایشلر
صید ایدر مکس نظر دیوبن صداقت! »

١٣٤ آری کبی صوقار .

١٣٥ آز اولسون، اوز اولسون .

١٣٦ آز، چوغه تابعدر .

١٣٧ آز سویلك، چوق سویلکدن اولادر .

١٣٨ آز سویلر، اوز سویلر .

§ [ثابت ـ غزل]

« غزلده شرط سخن اختصار در ثابت
مقال اهل هنردر بوآز اولور اوز اولور »

[عاصم ـ قاموس ترجمه‌سی ـ سکت ماده‌سی]

« (السکت) کتف و زنده شول کمسه‌یه دینور که [سویلمز سویلمز اما درمکنون سویلر] ناطقه سنجه آز سویلیوب وسویلدکده کوزل ومضبوط ومعنیدار سویلر اوله اصطلاحمزده [آز سویلر اوز سویلر] تعبیر اولنور . یقال رجل سکت ای قلیل الکلام فذا تکلم احسن . »

۱۳۹ آز طمع چوق زیان کتیرر .

[علوی ـ غزل]

« صبرم دوکنمسون دیر ایکن کتدی نقد جان
علوی نه چاره که آز طمع چوق زیان ایدر »

۱٤۰ آز ویر چوق یالوار .

۱٤۱ آز ویرن جاندن ویرر، چوق ویرن مالدن ویرر.

۱٤۲ آزی بیلین چوغی هیچ بیلمز .

۱٤۳ آز یجق آشم، غوغاسز باشم .

فارسی

یکدانه وصد هزار راحت .

١٤٤ § آزيقسز يوله چيقلمز .

١٤٥ آز يەدە برخدمتكار طوت .

١٤٦ § آستارى يوزندن بهالى .

١٤٧ آستارى يوزينه اويماز .

١٤٨ § آسياب دولتى برخردە اولسه دوندرر .

[مصراع مشهور]

١٤٩ آشاغى توكورسم صقالم يوقارى توكورسم بيغم

[فرانسزجه]

Il est entre le marteau et l'enclume.

(ترجمەسى) چكيچ ايله اورس آرەسندەدر .

١٥٠ آشاغيسى يوقاريسنه اويماز .

١٥١ آشاغيكى چشمه قول كبى آقيور .

١٥٢ آش طاشنجه كفجەيه بها اولماز .

١٥٣ آشكار دشمن كيزلى دشمندن ايودر .

١٥٤ آشيغى بك اوتوردى .

١٥٥ § آشيق آتەماز .

١٥٦ § آشكار دشمن كيزلى دوستدن يگدر .

١٥٧ آصلو رسه‌لك فرنكى تجميله آصل .

[فاضل ـ زنانامه ـ دربيـان زنان افرنجيـان مستأمنان]

« سوديكك روم اوله ياافرنجى
ساڑك حسننده دكز رنجى
باصلورسك اوكوزللرله باصل
آصلورسكده فرنكى يه آصل . »

فارسى

بارچه كشى بارنكارى بارى .

١٥٨ آصله‌جق بوغلماز .

١٥٩ آصله‌جق صويه بوغلماز .

١٦٠ § آغاجه بالطه اورمشلر صاپى بندندر ديمش .

١٦١ آغاجه چيقسه پابوجى يرده قالماز .

١٦٢ آغاج ياش ايكن اكيلور .

١٦٣ § آغالق و يرمكه يكيتلك اورمقله‌در .

☞ بكلك

١٦٤ آغر باصنجه يكين قالقار .

١٦٥ آغرنجه آلتونه طارتیلور .

[عطایی ـ خمسه ـ درستایش قاضیعسکر روم]

« چیقدی سوز نرخ در مکنونه
طارتیلور آغرنجه آلتونه . »

[فرانسزجه]

Il vaut son pesant d'or.

(ترجمه‌سی) آلتون آغرینه دگر .

١٦٦ § آغریسز باش مزارده کرك .

١٦٧ آغریسز باشنه قاش باصدی باغلامش .

١٦٨ § آغر ازکی فستقی مقام .

١٦٩ § آغر اوطورکه ملاّ دیسونلر .

١٧٠ آغز خفافی .

[وهبیٔ سنبل زاده ـ لطفیّه ـ در اتّصاف اصناف بعدم انصاف]

« بعض اصناف ایدر اما راحت
هیچ چکلمز حمله ذل حرفت
بوقدر آنلرده معزز برفرد
چون یکیت باشیدر باش نامرد
نیجه سی نقد حیل صرافی
نیجه‌سی اولمش آغز خفافی . »

١٧١ § آغزكى خيره آچ .

١٧٢ § آغزندن چيقانى قولاغى ايشتمز .

١٧٣ آغزنده باقله اصلانماز .

[يحيى ـ حكايهٔ منظومهٔ شاه وكدا صحيفه ٧]

« شمدى سن‌سك جهانك آغزنده
باقله اصلنمز آنك آغزنده . »

[منيف ـ غزل]

« رند تردامنه همراز اوله زاهد خسلك
اولمز آغزنده آنك يكدمه تيناك جواب . »

١٧٤ آغزه داد بوغازه فرياد .

فارسى
ناله از جگر خيزد

١٧٥ آغزى آچيق آيران دليسى .

١٧٦ § آغزى اكرى، كوزى شاشى اكسه‌سندن بلليدر .

١٧٧ § آغزى چليكلى .

١٧٨ § آغزى قاره .

١٧٩ § آغزى قولاقلرينه وارر .

سوكنجنمن

۱۸۰ آغزیله قوش طوتسه ینه بیلمز .

[وهبیٔ سنبل زاده ـ لطفیه ـ در احوال ملاحدهٔ زمان]

« قلب درویشه طوقنمه حذر ایت
فقرادر دیو حسن نظر ایت
چون اوله جذبه‌سی من عندالله
ایتمه مجذوبه حقارتله نگاه
بیلورز آغزی ایله قوش قادمز
آدمی ییقسه‌ده آنلر یاپه‌مز »

۱۸۱ آغزینك اولچوسنی آلدی .

[عطایی ـ خمسه ـ درصفت ساقی]

« ندر مطربا دائم اول هوی وهای
مگر آغزك اولچوسنی آلدی نای »

[سامی بیت مفرد]

« دهن یاره دیدم حقهٔ لعل یاقوت
آغزینك اولچوسنی الدی همان ایتدی سکوت »

§ [ثابت ـ قصهٔ عمرو بن لیث باسپاهی]

« کوردی عسکرده شه نام آور
بر سپاهی بر آزق رخشه بینر
آکا نسبت فرس شاه وگدا
شیر غرنده واژدر سیما

ترکیدن هر طرفی پاصلمش
طوزبه آغز یانمه اصلمش
بر بلا ایدی باشنه اکری
هپ او یولمشدی تکلتی سی یری
یله سی کبی مشوش حالی
ال صالاردی اجله دنبالی
عدم آباده واردی فی الحال
اولمسه آکه آیاق باغی شکال
اولهجك بریر آراردی ناکام
آغزینك اولیچوسن آلمشدی لجام »

۱۸۲ آغزینك صویی آقدی .

[پرتو پاشا ـ غزل]

« بر رتبه آقدی آغزی صویی ذوقه زاهدك
صاندم بوغاز ایچنده کی شیطان آقندیسی »

۱۸۳ آغزینك قاشغی دکلدر .

[عطایی ـ خمسه احتراز از باده نوشی]

« ساغر زرین جم کامکار
قاشغیمی آغزکك ای نابکار »

فارسی

مرغ این انجیر نیست .

(ترجمه‌سی) بوانجیرك قوشی دکلدر .

۱۸٤ آغزینه بر پارمق بال چالدی .

[واصف ــ غزل]

« اصلی یوقدر بیلورم وعدهٔ بوس دهنك
نافله بال چالوب آغزیمه یلاندردی بنی »

۱۸٥ آغزینی آچمشکه آرمود آغزینه دوشسون .

[فرانسزجه]

Il attend que les allouettes lui tombent toutes roties dans le bec.

(ترجمه‌سی) طویغار قوشلری کباب اولدیغی حالده آغزینه دوشسون دیو بکلیور .

۱۸٦ آغزینی پویرازه آچار .

۱۸۷ § آغزینی خیره آچ .

۱۸۸ § آغزینی کرایه‌می ویرمش .

۱۸۹ آغزی وار دیلی یوق .

۱۹۰ § آغستوس بوجکی کبی جرلار .

۱۹۱ آغستوسده صویه کیرسه بالطه کسمز بوز اولور .

۱۹۲ آغلادرسه مولام برکون کولدیرر .

۱۹۳ § آغلارسه آنام آغلار، قالانی یالان آغلار .

۱۹٤ § آغلامق آقچه ایتمز .

۱۹۵ آغلامه اولو ایچون آغلا دلی ایچون .

۱۹۶ آغلامه اولو ایچون، آغلا دیری ایچون .

۱۹۷ آغلامیان چوجغه ممه ویرمزلر .

فارسی

[بیت]

« تا نگرید کودکی حلوا فروش
بحر بخشایش کجا آید بجوش »

۱۹۸ آغلا هی کوزلرم آغلا نه کلور وار نه کیدر .
(موزوندر)

۱۹۹ آفتاب کبی اکلندی .

۲۰۰ § آفت کبی .

۲۰۱ آقار صو مردار طوتماز .

۲۰۲ آق آقچه قاره کون ایچوندر .

[فغانی – غزل]

« فغانی یاشوکی توك روز هجر زلفنده
آغ آقچه قاره کونیچون دینور مثلدر بو »

§ [ثابت – غزل]

« عجبمی آغلر ایسدم خطکه اجلدر بو
آق آقچه قاره کون ایچون دینور مثلدر بو »

فارسی

زر سفید از برای روز سیاهیست .

٢٠٣ آق ایله قاره‌یی سچدی .

٢٠٤ § آقچه آدمه عقل اوکره‌در .

٢٠٥ آقچه‌سی آق اولانك باقمه یوزین قاره‌سنه .

(موزوندر)

٢٠٦ آقچه‌لی آدمدن طاغلر قورقار .

٢٠٧ آقچه‌نك کتدیکنه باقمه ایشك بتدیکنه باق .

٢٠٨ آقچه‌نك یوزی صیجاقدر .

٢٠٩ آق دکزه قپودان مصره سلطان .

٢١٠ آقشام ایسه یات صباح ایسه کیت .

٢١١ § آقشامدن جزایره کیدن چوق اولور .

٢١٢ § آقشامدن صکره صباحلر خیر اولسون .

٢١٣ آقشام قول، صباح صاول .

٢١٤ § آقشامك ایشنی صباحه براقمه .

٢١٥ آقشامك خیرندن صباحك شری یکدر .

٢١٦ آق قویونی کورن ایچی طولو یاغ صانور .

٢١٧ آقکرمانلی یم قویرامام .

٢١٨ آق كوپك. قاره كوپك ايكيسيده كوپكدر .

٢١٩ آقك آدى قاره نك دادى .

٢٢٠ آقندى يه كورك چكر .

٢٢١ آقه‌جق قان طمارده طورماز .

٢٢٢ § آكلادم ايسه عرب اوله‌يم .

٢٢٣ آكلاديلشه كوره و يررلر فتوايى .

[شناسى بيت]

« نقل و تقريره كوره دعوايى
شيخ الاسلام و يرر فتوايى »

٢٢٤ § آكلاشلدى وهبينك كرتاكه‌سى .

[فرانسزجه]

On juge d'après ce qu'on entend.

(ترجمه‌سى) ايشيدلديكنه كوره حكم اولنور .

٢٢٥ آكلايانه سيورى سيكك سازدر؛ آكلاميانه طاول زورنا آزدر .

٢٢٦ آل اللهم قولكى ضبط ايت دليكى .

٢٢٧ § آل مالكى كوز خيرنى .

٢٢٨ آلاى كچيرر .

٢٢٩ § آل تاقيه، وير كلاه .

٢٣٠ آلت ايشلر ال اوكنور .

فارسى

اسباب كاركند صاحبش لاف زند .

٢٣١ § آلت چكه‌سى مور جوخه‌يه قاپلى .

٢٣٢ § آلتون آتشده انسان محنتده بللى اولور .

٢٣٣ آلتون آدى باقر اولدى .

[وهبیٔ سنبل زاده ــ غزل]

« آلتون آدين قزل باقر ايلر بونورسه كر
صارى بك اوغلى كيبى فرومايه بكليكى »

[خرابات ــ سكهٔ نحاسيه‌نك ظهورنده سويلنمشدر]

« اشك حرماندر عقارى هركسك
حيف كيم اولدى خزينه طام طاقر
چكمه ده زر يبرينه تمدى نحس
دوننك آلتون ايشى اوندى باقر »

٢٣٤ آلتون الى بچاق كسمز .

٢٣٥ § آلتون انختار، قلعه قپولرينى آچار .

٢٣٦ آلتون پاس طوتماز .

٢٣٧ آلتونك قيمتنی صرّاف بيلور .

٢٣٨ آلتونی صرّافه صور جوهری قيومجی يه .

فارسی

[مصراع]

قدر زر، زرگر شناسد، قدر جوهر، جوهری.

٢٣٩ § آلتی اوستندن بلکی خیرلیدر .

٢٤٠ آلتی اولور، یدی اولور؛ هپ اللهك دیدیکی اولور .

فارسی

[بیت]

« خدا کشتی آنجاکه خواهد برد

اگر ناخدا جامه بر تن درد »

٢٤١ آلتی قوال، اوستی ششخانه .

٢٤٢ آل جنکيز اويونی .

٢٤٣ آلچاق اشکه کیم اولسه بنر .

فارسی

چوب نرم را مور میخورد .

[فرانسزجه]

Sur la peau d'une brebis on écrit ce que l'on veut.

(ترجمه‌سی) دیشی قیونك دریسنه ایستیلان شی یازیلور .

[فرانسزجه]

On frappe toujours sur plus faible que soi.

(ترجمه‌سی) دائما کندیسندن ضعیف اولانه اورورلر .

٢٤٤ آلچاق اوچان یوجه قونار؛ یوجه اوچان آلچاق قونار .

٢٤٥ § آلچاقدن کوره‌شیر .

٢٤٦ آلچاق یرده تپه‌جك کندیسنی طاغ صانور .

٢٤٧ آلچاق یرده یاتمه سیل آلور؛ یوکسك یرده یاتمه یل آلور .

٢٤٨ آلدادیم دیین آلدانور .

٢٤٩ آلدی فتیلی .

٢٥٠ آلش اوغلی و یرشدر .

٢٥١ آلشکه و یرشم. ترخانه‌که بولغور آشم .

٢٥٢ § آلشمش قودورمشدن بتردر.

٢٥٣ آل قران باش کسن .

٢٥٤ آل قشاغی کیر آخوره یاره‌سی اولان قوجونور .

٢٥٥ آل كلاهكي. ايو اللهى دخى ايچنده‌در.

٢٥٦ آل كلم. وير كلم.

٢٥٧ آل كوملكدر كيرلنمز.

٢٥٨ آل كيمدم كه آلنه‌يم.

٢٥٩ آلمدم ويرمم؛ كورمدم بيلمم.

[شانى زاده ـ تاريخ ـ جلد اوّل صحيفه : ٥]

« بعض اسرار داد وستاد كندودن تفحص واستقصا اولندقجه سر يهود كبى كتم واخفا ايدرك [آلمادم ويرمم كورمدم بيلمم!] صورتنى ايله ايلديكندن ماعدا »

٢٦٠ آلمه مظلومك آهينى چيقار آهسته آهسته.

٢٦١ § آلننك تريله قزانلمش.

٢٦٢ آلننك طمارى چاتلامش.

فارسى

چشم دريده است.

عربى

خليع العذار.

٢٦٣ آلننك قاره يازيسى.

[عطايي ــ خمسه ــ خاقان چين]

« كيم بقر طالع مولوده ولى
قوتلو كون چاق طوغشندن بللى
چين پيشانى ايله ابروسى
آنك اوله قاره يازوسى »

٢٦٤ آلنى قارشلادى .
٢٦٥ آلنى آچيق يوزى آق .

[عطايي ــ خمسه ــ احتراز از نفس امّاره]

« مرد اودر كيم اوله اهل مذاق
كل كبي هم آنى اچيق يوزى اق »

٢٦٦ آلورميسن عقيدديى مسكى بهاسنه .

(امرى . مصراع)

٢٦٧ § آله‌جغنه شاهين ويره‌جكنه قارغه .
٢٦٨ آله‌جق ايله ويره‌جك اودنمز .
٢٦٩ آله‌مدك حاجى بابا ديز !
٢٧٠ آلينده يازيلان كور يلور .

[علوى ــ غزل]

« اول آنك قد بتمه برمه جكرسه راضيم
علو ياهردمده باشه يازيلان يازو كلور »

٢٧١ آماسیه‌نك بارداغی. بری اولمازسه بر داخی .

٢٧٢ آنا بابا کونی .

[عطائی ـ خمسه ـ حاتم طائی]

« ایتدیلر صکره ندامتله فغان
انا بابا کونی ایدی اوزمدن »

٢٧٣ § آنادن طوغمیان قرداش صایلمز .

٢٧٤ آناسندن امدیکی سود بورنندن کلدی .

[فاضل ـ زناننامه ـ فذلکهٔ منظومه]

« امدیکم سود آنه‌دن مهد ایچره
کلدی بورنمدن اینان بوکره »

[فرانسزجه]

Il a sué sang et eau.

(ترجمه‌سی) قان وصو ترلدی .

٢٧٥ § آناسندن طوغه‌لی کولمامش .

٢٧٦ § آناسنك ایپلکنی صاتمش .

٢٧٧ § آناسنك آق سودی کبی حلال .

٢٧٨ آناسنك قارننده طقوز آی اون کون نصل طورمش .

[فرانسزجه]

Paris n'a pas été bâti dans un jour.

(ترجمه‌سی) پارس بر کون ایچنده یاپلمامشدر .

٢٧٩ § آناسنك كورپه قوزیسی .
٢٨٠ آناسنك نكاحنی استر .
٢٨١ آناسنه باق قزین آل، كناریته باق بزین آل .
٢٨٢ آناسنه باق قزین آل .
٢٨٣ آناسنی آغلاتدی .

[عزت منلا ـ قصیده ـ برای احمد خورشید پاشا]

« آنالر آغلده‌رق اویله قلج چالدك كیم
بدی اوز تور اوغلندن اوسیفی انجام »

٢٨٤ § آناسی سوتیله‌دن قیزی تاملار .
٢٨٥ آنا قوزیسی .
٢٨٦ § آنكه آشیق آتمز .
٢٨٧ آنالی قوزی، قنالی قوزی .
٢٨٨ آنی بوزارم؛ سنی یازارم .
٢٨٩ آو آولندی؛ دلی اولندی .
٢٩٠ آواره‌لرك یری میخانه‌در .
٢٩١ آوجنی یاله‌سون .

[واصف ـ جوابنامهٔ پسندیده ازدهان دختر]

« دزت استبویی كیجده ویرمیله قابالد
ایشلرمیم اویویوب آوجكی یالد

ایوازده اوینق زونده ایسه بق شو بوستانه
قویوبر الیمی طوتمه بنی قاچ جانم خاله
اون بش یاشنده کندینه براویناش آرەیم »

٢٩٢ آوجی کوپکی کبی یلراوکماز .

٢٩٣ آیاصوفیەده دیلنور: سلطان احمدده زکات ویرر .

٢٩٤ آیاغنده طونی یوق باشنه فسلکن طاقار .

[شناسی ـ مصراع]

« آیاغنده طونی یوق فسلکن استر باشنه »

٢٩٥ آیاغنك آلتنه قارپوز قبوغی قویدی .

٢٩٦ آیاغنه ایپ طاقدی .

[عزت منلا ـ غزل]

« بومثلدر سویدرلر کوپکی اولدرنه
ثمدیدن پای رقیب سکه برایپ طاقدلم »

٢٩٧ § آیاغنه پابوچ اولەمز .

٢٩٨ آیاغنه صیچاق صومی دوکه‌لم .

٢٩٩ § آیاغنه طاش طوقنسه بندن بیلیر .

٣٠٠ آیاغی اوزنکوده .

فارسی

پادر رکاب شده .

٣٠١ § آیاغی دوزه باصدی .

٣٠٢ آیاغی صویه ایردی .

٣٠٣ § آیاغی کوکه ایلشدی .

٣٠٤ آیاغیله قناره‌یه کلدی .

فارسی

بپای خود بسلاخ خانه آمدی .

٣٠٥ § آیاغیله کلانه اولم اولمز .

٣٠٦ آیاغی یانمش ایت کبی یلر .

٣٠٧ آیاغی یرمی باصار زلفکه بردار اولانك .

(مصراع)

٣٠٨ آیاغی یره باصمیور .

§ [ثابت — غزل]

« جام وش مغرور دست التفات یار اولوب
شوقدن یرمی باصار [ثابت] آیاغی لاله‌نك »

٣٠٩ آیاق قابلرینی چویردم .

٣١٠ § آیاقلی جانور حبس اولورمی .

٣١١ آیاقلی کتبخانه .

[فرانسزجه]

Il est une bibliothèque vivante·

(ترجمه‌سی) کتابخانهٔ ذی حیات .

٣١٢ آی آیدین حسب باللی .

٣١٣ آی ایشیغنده جوز سیلکلمز .

٣١٤ آیدین عباسیدر قیصه کس .

٣١٥ § آیك اون دردی کبی .

٣١٦ آی کوردکسه بیرام ایت .

٣١٧ آی کورمش، بیلدزه منتی یوق .

٣١٨ آیك صوك چارشنبه‌سی کیمنه یارار کیمنه یارامز .

٣١٩ § آینه‌یه باقده کندیکی کور .

٣٢٠ آینه‌یده زیب زیب، پاره‌یده زیب زیب .

٣٢١ آیواز، قصاب هپ برحساب .

٣٢٢ آیو اینه‌صیغمامش بروده قویروغنه قالبور باغلامش .

فارسی

موش بسوراخ نمیرفت جاروب بدم بست .

٣٢٣ § آیو آیو ایکن یکلمسنی استمز .

٣٢٤ آیو پوستیمی آتیورسن بزه .

٣٢٥ § آیوسز اورمان اولمز .

٣٢٦ آیونك قرق حکایه‌سی وارمش : هپیسی اخلاط اوزرینه .

٣٢٧ § آیه یا طوغ . یاطوغه‌یم دیر .

§ [ضیا پاشا ــ غزل]

« آچ یوزکدن زلفکی کیتسون نقاب
سودیکم یاطوغ ، یاطوغسون آفتاب ! »

آ ــ فتحه ایله

٣٢٨ ابه‌نك اورکه‌سی .

٣٢٩ ات ایله طرناق آره‌سنه کیرلمز .

[فرانسزجه]

Entre l'arbre et l'écorce, il ne faut pas nettre le doigt.

(ترجمه‌سی) آغاج ایله قبوق آره‌سنه پارمق صوقمه‌ملیدر .

٣٣٠ ات ایله طرناقدر : آره یره کیرن قیماقدر .

٣٣١ ات طرناقدن آیرلماز .

٣٣٢ ات قانلی کرك : یکیت جانلی کرك .

٣٣٣ § ات قنالی .

[فرانسزجه]

Il est une bibliothèque vivante·

(ترجمه‌سی) كتابخانهٔ ذی حیات .

٣١٢ آی آیدین حسب بلی .

٣١٣ آی ایشیغنده جوز سیلكلمز .

٣١٤ آیدین عباسیدر قیصه كس .

٣١٥ § آیك اون دردی كبی .

٣١٦ آی كوردكسه بیرام ایت .

٣١٧ آی كورمش . ییلدزه منتی یوق .

٣١٨ آیك صوك چارشنبه‌سی كیمنه یرار كیمنه یراماز .

٣١٩ § آینه‌یه باقده كندیكی كور .

٣٢٠ آینه‌یده زیب زیب . پاره‌یده‌ده زیب زیب .

٣٢١ آیواز . قصاب هپ برحساب .

٣٢٢ آیو اینه‌صیغمامش برده قویروغنه قالبور باغلامش .

فارسی

موش بسوراخ نمیرفت جاروب بدم بست .

٣٢٣ § آیو آیو ایكن یكلمسنی استمز .

٣٢٤ آیو پوستیمی آتیورسن بزه .

٣٢٥ § آيوسز اورمان اولمز .

٣٢٦ آيونك قرق حكايه‌سی وارمش : هپيسی اخلاط اوزرينه .

٣٢٧ § آيه يا طوغ . ياطوغه‌يم دير .

§ [ضيا پاشا ـ غزل]

« آچ يوزكدن زلفكی كيتسون نقاب
سوديكم ياطوغ ، ياطوغسون آفتاب ! »

آ ـ فتحه ايله

٣٢٨ ابه‌نك اوركه‌سی .

٣٢٩ ات ايله طرناق آره‌سنه كيرلمز .

[فرانسزجه]

Entre l'arbre et l'écorce, il ne faut pas nettre le doigt.

(ترجمه‌سی) آغاج ايله قبوق آره‌سنه پارمق صوقمه‌مليدر .

٣٣٠ ات ايله طرناقدر ؛ آره يره كيرن قيماقدر .

٣٣١ ات طرناقدن آيرلماز .

٣٣٢ ات قانلی كرك ؛ يكيت جانلی كرك .

٣٣٣ § ات قفالی .

٣٣٤ § اتكلری ایصلق چالار .

٣٣٥ اتكلری طوتشدی .

[منیف ــ قصیده ــ درستایش ابراهیم پاشا]

« صانمك شفق كوروب تف قهرین سپهردن
تاب ندامت ایله طوتشدی اتكلری »

٣٣٦ § اتكی بلنده تیر انداز .

§ [ثابت ــ غزل]

« او نخل ناز اتكی بلده برنهال اولمش
عجبمی دامن سرو سهی مثمر اولور . »

٣٣٧ § اتمك اتمكك مایه‌سی . كلین قاین آنانك دایه‌سی .

٣٣٨ اتمك چیكنمینجه یوتماز .

٣٣٩ اتمكجی چتله‌سنه دوندی .

٣٤٠ اتمكدن قاشق اولور اتما هر یوغوردك حقنه دكل .

٣٤١ § اتمكسز او، كوپكسز كوی اولمز .

٣٤٢ اتمكك بیوكی خمیرك چوغندن اولور .

٣٤٣ اتمكنه یاغ سورلدی .

فارسی

نانش بروغن افتاده .

(ترجمه‌سی) اتمكی یاغه دوشمش .

٣٤٤ § اتمکنی آیاغیله تبدی .

٣٤٥ اتمکنی طاشدن چیقارر . ☞ ار اولان .

٣٤٦ § اتمکنی قاتغنه دنك ایدن بروقت آچ قالمز .

٣٤٧ اتمکنی کندی ییں یوکنی کندی قالدیرر .

٣٤٨ اتمکه پاپاء صویه بوآدیر .

٣٤٩ ات نه قدر آریق اولسه: اتمك اوستنده یاراشور .

٣٥٠ § اتی بنم کمیکی سنك .

٣٥١ § اثواب قباسی ☞ توی .

٣٥٢ اجلسز قول اولمز .

٣٥٣ § اجلدن بشقه هرشیئك چارەسی بولنور .

٣٥٤ اجل کلدی جهانه باش آغریسی بهانه .

(موزوندر)

٣٥٥ اجل کلدی باش آغریسی بهانه .

(موزوندر)

٣٥٦ اجلنه صوصامش .

٣٥٧ اجله چاره اولماز .

[فرانسزجه]

Il y a remède à tout hors à la mort

(ترجمەسی) اجلدن بشقه هرشیئه علاج واردر.

٣٥٨ § اجلی کلن کوپك جامع دیوارینه سورتنور .

٣٥٩ اجنّیلر ایچنده طوپ اوینایور .

٣٦٠ اجنّی یه کلاهی ترس کیدیرر .

٣٦١ احمدك اوکوزی کبی نه باقارسن .

٣٦٢ § احمق اولدر دنیا ایچون غم ییه . نه بیلیرسك کیم قزانه کیم ییه !

٣٦٣ § احمق کلین ینکه‌یی خلایغی صانیر .

٣٦٤ اخفشك کچیسی کبی نه سویلسه‌لر باشنی صاللار .

[عزت علی پاشا ـ غزل]

« باق مرایلری اللهی سورسدك زاهد
باشنی صالمده کویا بز اخفش کورینور »

[خاتم ـ غزل ردیف]

« ابن جنی یه باشن صالسه زیسیله بنده
بزم رندانده صوفی بز اخفش کورینور »

[منیف ـ غزل]

« هم ایدر ضعفه تحمل هم اونور سر جنبان
زهده خرمی دیمه یز اخفشی دیمه »

٣٦٥ § ادانینك جفاسی کوچ چکیلیر .

§ [کمال ـ قطعه]

« کلال ویردی دله جور دوسغله نهاد
چکمز اولدی اداتی جفسی عالمده
مماتی اینسه کوکل جان ایله نوله خواهش
عذاب ایدرسدده الله ایدر جهنمده »

٣٦٦ § ادبسزدن عرضکی صاتون آل .

٣٦٧ § ادبسزلك پاره ایله پول ایله دکل .

٣٦٨ § ادبی ادبسزدن اوکرن ! ☜ عاقل .

٣٦٩ § ادرنه‌نك طونجه‌سی، بروسه‌نك قاپلیجه‌سی .

٣٧٠ ار اوغلی اوچه قدر . ☜ ار اویونی

٣٧١ ار اولان اتمکنی طاشدن چیقارر .

[سامی ـ بیت]

« طفل حکاکه دیدم جکمه فقر یایینی وار
ار اولان آتمکی طاشدن چیقارر دیدی اویار »

٣٧٢ ار اولده باش یار .

٣٧٣ § ار ایسه‌ك میدانه چیق .

§ [بیت]

« زن کبی اولمه مقیم خانه
ار ایسه‌ك سنده قارش یارانه »

٣٧٤ ار اولور آدی قالور .

[عطائي ـ خمسه ـ تربيت خدام واولاد]

« صوكنده سكنه ارشدی قالور
بومثلدر ار اولور آدی قالور

٣٧٥ § ار اویونی اوچه قدر .

٣٧٦ ار طوغری یه. حق طوغری یه

فارسی

راستی از تو ظفر از كردكار .

٣٧٧ § اركك ارسلان ارسلانده؛ ديشی ارسلان ارسلان دكلمی .

٣٧٨ § اركگك الی حناسی، قادينك يوزی قاره‌سی .

٣٧٩ اركگك نفسی بردر؛ قادينكگی طقوزدر .

٣٨٠ ار لقمه‌سی ار قورساغنده قالماز .

٣٨١ ارلك اون ایسه؛ طقوزی حیله‌در .

[عطائي ـ خمسه ـ داستان آرش صاحب كمان]

« حسن عمل همتله بويله در
ارلك اون ايسه طقوزی حيله‌در »

٣٨٢ § ارله عورت آره‌سنه كيرن نادم اولور .

٣٨٣ ارم آلان جانم آلان :

٣٨٤ ارمنيدن دونمه صكره‌دن كورمه .

[فرانسزجه]

Il n'y a rien qui soit plus orgueilleux qu'un riche qui a été gueux.

(ترجمه‌سی) گدا ایکن زنکینلنمش اولاندن زیاده متکبر یوقدر .

٣٨٥ § ارمنیده عرفان یهودیده پهلوان بولنمز .

٣٨٦ ارمنی کبی غمّاز .

٣٨٧ ارمنی کلینی کبی قیریدر .

٣٨٨ ارنلر حاضره قیلمش دعای .

(موزوندر)

٣٨٩ ارنلرك صاغی صولی اولماز .

٣٩٠ اره اینانمه، صویه طیانمه .

٣٩١ § ازده صوینی ایچ .

§ [ثابت — بیت]

« نصحدن مرض قلبه شفا ویرمدی شیخ
ای شیخ کرامت فروش ازده صوین ایچ »

٣٩٢ اسر اتما یاغماز .

٣٩٣ § اسر صاوورير .

٣٩٤ اسریك دوه‌نك چولی اکری کرك .

٣٩٥ § اسکی آغزه یکی طعام .
٣٩٦ اسکی اون چوالیدر، اوردقچه توزار .
٣٩٧ اسکی پاموقدن بز اولمز، کوتودمردن قلیچ اولمز .
٣٩٨ § اسکیجی قصبار .
٣٩٩ اسکی حمام اسکی طاس .
٤٠٠ § اسکی خر اسکی پالان .

§ [ثابت ـ درهنامه ـ قصهٔ خواجه فساد]

« حالنه واقف اولنجه استاد
دیدی : حیف یوغیمش استعداد
ایتمش تربیه تأثیر بلیغ
چکدیکم زحمت دشواره دریغ
ینه سن اسکی خر اسکی پالان
چقن آدم اوله جقسك حیوان! »

٤٠١ اسکی دفترلری قارشدیرر .

[واصف ـ غزل ردیف]

« شمدی قید ایتمزلر اما وقت اونور ایدکلرنه
یوقلنور خطك کلنجه اسکی دفترلر کبی »

٤٠٢ اسکی دوست دشمن اولماز، یکیسندن وفا کلمز .
٤٠٣ اسکی سپورکه‌یی دامه آتارلر .
٤٠٤ § اسکی سرایدن زکات چیقدی .

٤٠٥ § اسکی شهره یکی عادت .

§ [عزتی ـ غزل]

« هرکز یاپلسون دل ویران اهل درد
یارب اسکی شهره یکی عادت اولسون »

٤٠٦ اسکی صمانلری قارشدیرر .

٤٠٧ اسکی کوتوك .

[واصف ـ غزل]

« مضمون نو البت بولنور اوح دلنده
واصف نقدر اولسه یند اسکی کوتکدر »

٤٠٨ اسکی کوز آغریسی .

٤٠٩ اسکی یه اعتبار اولیدی بت پازارینه نور یاغاردی .

٤١٠ اسمایی اوستنه صیچراندی .

[وهبیٔ سنبل زاده ـ لطفیّه ـ درعلم وفق]

« اولور اولماز ایشه اسما چکمه
صدمهٔ قهر مسما چکمه »

٤١١ اشك آریسی کبی بال یاپماز .

٤١٢ § اشك آلتون یولار طاقسه ینه مرکب ینه مرکب .

§ [ضیا پاشا ـ ترکیب بند]

« بد اصله نجابتمی ویرر هیچ اونیفورمه
زر دوز پالان اورسه‌ك اشك ینه اشکدر »

٤١٣ § اشك باش اولنجه انجام خیر اولمز .

١٤: § اشك بيله مقامله آ گرير .

١٥: § اشك بيودی؛ سمر كوچولدی .

١٦: اشكدن دوشمك آتدن دوشمكدن تهلكه‌ليدر .

١٧: اشكسز آخوره دوندی .

١٨: اشك طاغده اولور؛ ضرری اوه گلور.

١٩: اشك قارپوز قابوغنی گوردی .

[شناسی ــ اشك ايله تلكی حكايه‌سندن مفرز بيت]

« اشك افراط نشطندن آگردی دير ايكن
صانكه قارپوز قبوغنی كوردی ياخود تازه ديكن »

٢٠: اشك قوجامغله طاوله باشی اولماز .

٢١: اشكك آ گرمازی اولماز .

٢٢: اشكك اولومی صودندر .

٢٣: اشكك جانی يانجه آتدن يوروك اولور .

٢٤: اشكك سمری كنديته يوك كلمز .

٢٥: اشككك قويروغنی غلبه‌لقده كسنجه كيمی اوزون دير كيمی قيصه .

٢٦: اشكك قويروغی كبی نه اوزار، نه قيصه‌لور .

٢٧: اشككی اوّل صاغ قازغه باغله، صكره تكری‌يه اصمارله.

٢٨: اشككی اوّل باغله صكره تكری يه اصمارله .

۲۹ : § اشكندن چولی یگدر .

§ [ثابت ــ بیت مفرد]

« زاهد شهر یکی جبهٔ زاهمش پیدا
اشکندن چولی یك اسکی مثلدر گویا »

۳۰ : اشکه گوجی یتمز تمرینی دوگر .

فارسی

زورش بخر نمیرسد بپالان می چسپد .

۳۱ : اشگی دوگونه چاغرمشلر ؛ یا ادون اکسیك ، یاصو دیمش .

۳۲ : § اشگی صاحبنك دیدیگی یره باغلاده وارسون قورد ییسون .

۳۳ : § اشگی طامه چیقاران ینه کندی ایندیرر .

۳٤ : § اشك یوکلی اولنجه آکرمز .

فارسی

خررا بعروسی خوانده اند ، مکرآب وهیزم لازم امده است .

[شیخ نظامی ــ اسکندر نامه]

« خر ازا کسی در عروسی نخواند
مکر آن زمان آب وهیزم نماند »

٤٣٥ § اشنی آغلادن کولمه‌مش .

٤٣٦ § اصل زاده‌دن کملك گلمز .

٤٣٧ § اصلسز سوز صاحبنه یوز قاره‌سی گتیرر .

٤٣٨ § اصلندن شاه ایدی؛ شمدی شاهباز اولدی .

٤٣٩ § اصلی صاقلایان حرامزاده‌در .

٤٤٠ § اصلی، فصلی یوق .

٤٤١ § اصلی یوق آستاری یوق .

٤٤٢ § اصلی نه ایسه نسلی ده اودر .

٤٤٣ افندینك نظری آته تیماردر .

[فرانسزجه]

L'oeil du fermier vaut fumier.

(ترجمه‌سی) چفتلك صاحبنك نظری کوبره دکر .

[فرانسزجه]

L'oeil du maître engraisse le cheval.

(ترجمه‌سی) صاحبنك نظری آتی سمیزلدر .

٤٤٤ افندی‌نی افندی ایدن اتباعیسیدر .

٤٤٥ اکمك ☞ اتمك .

٤٤٦ اکمه‌دن بچلمز .

فارسی

هر کسی آن درود عاقبت کار که کشت .

٤٤٧ اکنجی یاغمور استر، یولجی قوراق .

٤٤٨ § اکنجی یاغمور استر، کره‌میتجی قوراق .

٤٤٩ اکنی بالی ایتمز .

٤٥٠ اگری آغاج یایم، هر گور دیکم دایم .

٤٥١ اگری اوتور، طوغری سویله .

٤٥٢ اگری قپونك اگریسیدر، محله‌سنك طوغریسیدر .

فارسی

مار تا راست نشود بسوراج نمیرود .

(ترجمه‌سی) ییلان طوغرلمینجه دلیکنه کیرمز .

٤٥٣ اگری گمی طوغری سفر .

٤٥٤ اکلنجه قوری کستانه .

٤٥٥ اگیلن باش کسلمز .

٤٥٦ § اکسه دکل آ، تاقیه‌جی قالبی .

٤٥٧ اکسه کده بوزه پیشیریرم .

٤٥٨ ال آغزیله قوش طوتلماز .

٤٥٩ ال الدن اوستوندر، عرشه چیقنجه‌یه قدر .

فارسی

دست بر بالای دست .

٦٠ : ال الك آينه‌سيدر .

[شريف ـ غزل]

« چونكه آينه‌سيدر بربرينك ديرلر خلق
ايتديكى وضعى كورر هركشى آخردن بق »

٦١ : ال اليله يىلان طوتار .

٦٢ : ال الى يويار، ايكى ال يوزى يويار .

٦٣ : ال او بمكله آغز آشماز .

٦٤ : ال اوزاديلان يره آياق اوزادلماز .

٦٥ : § ال اوزاديلان يره ديل اوزادلمز . ☞ ديل

٦٦ : § ال اولاغم اوده قالمش .

٦٧ : ال ايچون آغلايان ايكى كوزدن چيقار .

٦٨ : ال ايچون قيو قازان الك ابتدا كندى دوشر .

[عطايى ـ خمسه ـ منع طعن ومذمت خلق]

« قازدوغى قويويه دوشر خشمناك
چوغن ايدر كندى تفنكى هلاك »

§ [ثابت ـ ظفر نامه ـ پیكار كردن خان جنكیز تبار بااعدای بركشته كار]

« قیروب كوستكی رخش صبر وقرار
فراز ایتدی اعدای بركشته كار
علیه اولدی تدبیر معكوس [لر]
یند قازدیغی قویویه دوشدی [چه] »

عربی

من حفر بئراً لاخیه فقد وقع فیه .

[فرانسزجه]

Le mal qu'on fait á autrui retombe sur soi.

(ترجمه‌سی) آخره ایدیلن فنالق، ایدنه عائداولور.

٦٩ : ال ایچون یانمه ناره؛ یاق چوبوغكی صفا كی آره .

٧٠ : ال ایله آلنمیان اللی بیل طورر .

٧١ : ال ایله كلن دوكون بیرامدر.

عربی

اذا عامت البلیة فطابت .

٧٢ : الدن چیقان اله كیرمز .

٧٣ : الدن كلن خیری دریغ اتمه.

[فضولی ـ قطعه]

« کرم قیل کیمسه‌سزلره التفات ایت بی نوالردن
الکدن کلدیکی خیری دریغ ایتمه کدالردن
صبا کوینده دلدارک ندر افتاده‌لر حالی
بزم یردن کلورسک برخبر ویر آشنالردن »

٤٧٤ الدن گلن اوگون اولماز. اوده وقتنده بوتماز .

٤٧٥ الدن گلن اولوش اولماز. اولسه دخی وقتنده گلمز .

[عاصم ـ قاموس ترجمه‌سی ـ رزق ماده‌سی]

« (الرزق) رانک کسریله . . . . . . وبعضا جوده
واصل اولان غدا وقوتده استعمال اولنور که
ترکیده روزی وترکیده [اولوش] دینور .
نته‌که ترک یننده مشهور که ـ الدن کلان اولوش
اولماز اولسده وقتنده گلمز ـ دیرلر »

٤٧٦ الدن وفا زهردن شفا .

٤٧٧ لا الده‌کی فرصتی قاچرمه بردها کچمز اله .

٤٧٨ الده عادت بزده بدعتمی .

٤٧٩ الده‌کی پاره سزه دیوار دلیگی گبی‌در .

[عاصم ـ قاموس ترجمه‌سی ـ دبر ماده‌سی]

« (الدبر) کتف وزننده صرتی یاغر اولان طواره
دینور . ومنه المثل هان علی الاملس مالاقی الدبر .

يعنى صرتى صاغ اولان دابه‌يه ياغر اولان دابه‌نك حالى آسان كلور . ــ غيريده‌كى ياره‌ ياره سزه ديوار دليكى كبيدر ــ مثليله يكسان‌در . بركسه احباب واصحابنك كرفتار اولديغى محنته مبتلات واعتماد ايلديكى صورتده ضرب اولنور »

٨٠ : ال عارفدر : تيز طويار .

٨١ : ال عارى . دشمن غيرتى .

٨٢ : الفى گورسه مرتك صانور .

[فرانسزجه]

Il ne sait ni A ni B.

(ترجمه‌سى) نه الفى بيلور ، نه بايى .

٨٣ : § ال . قول ايله قوت بولور .

٨٤ : الك آتديغى طاش اوزاق دوشر .

٨٥ : الك آجيسى اله كيجى كلور الده كى .

٨٦ : الك آغزى طوربه دگلكه چكوب بوزه‌سن .

٨٧ : الك آغزينه باقان آچ قالور .

[فرانسزجه]

Qui s'attend á l'écuelle d'autrui dîne souvent par coeur.

(ترجمه‌سى) غيرينك چوربا طاسنى بكلين آقشام طعامنى از بردن ايدر .

٤٨٨ الك ايله قويمديغك شيئه طوقنمه .
٤٨٩ الك ايله ويرء آياغك ايله آره .
٤٩٠ الك ترازوسي يوقدر .
٤٩١ الك دردي اله يالان كلور ☞ الده كى .
٤٩٢ الك درلو طعامندن بزم ترخانه‌مز يگدر .
٤٩٣ § الگدن گلان ايلكى دريغ ايتمه .
٤٩٤ الك عيبنى سويلين سنكگنى‌ده سويلر .

فارسى

[بيت]

« هر كه عيب دكران پيش تو آورد شمرد
بيكمان عيب تو پيش دكران خواهد برد . »

٤٩٥ الك كچديكى كوپريدن سنده كچ .

§ [نجيب – غزل]

« خطكده كلسه فكر ابرواندن برزمان كچمم
بن ايلر كچديكى كوپريدن اى قاشى كمان كچمم »

٤٩٦ الله امداد ايلسون طوپ چكن باركيرلره .
٤٩٧ الله امهال ايدر، اهمال ايتمز .
٤٩٨ الله برقپويى قاپارسه، بيك قپويى آچار .

فارسى

يك در بسته صد در باز كرده .

(ترجمه‌سی) برقپو قپانور، یوز قپو آچیلور .

☞ برقپو .

٤٩٩ § الله بکا، بنده سکا .

٥٠٠ الله بیله قولنك قاره‌سنی یوزینه اورماز .

٥٠١ § اللهدن قورقمیاندن قورقیلور .

§ [ضیا پاشا ـ غزل]

« کیمکه قورقمز حقدن آندن قورقار ارباب عقول
هرنه ایسترسه یاپار حقدن هراسان اولمیان »

٥٠٢ الله دیین محروم قالماز .

٥٠٣ الله سودیکنه درد ویرر .

٥٠٤ الله صاغ گوزی، صول گوزه محتاج ایتمسون .

§ [وهبیٔ سنبل زاده ـ مصراع]

« صاغ کوزی ایتمه صول کوزه الله محتاج »

فارسی

چشم راست محتاج چشم چپ نشود .

(ترجمه‌سی) صاغ گوز صول گوزه محتاج اولمیه .

فارسی

دست راست بدست چپ محتاج نشود .

(ترجمه‌سی) صاغ ال صول اله محتاج اولمیه.

٥٠٥ الله صبرلی قولنی سور .

٥٠٦ § الله طاشنه طوپراغنه برکت ویرسون .

§ [ثابت ـ قطعه]

« قونیه محصولنی ثابتدن ایدك استفسار
که حواین سزه برموجب دفتر ویرسون
روزکاری کتورر سنك وغبارین کوزومه
طاشنه طوپراغنه حق برکتلر ویرسون »

٥٠٧ الله طقوزده ویردیکنی سکزده آلماز .

٥٠٨ الله قرداشی قرداش یاراتمش . کیسه‌سنی آیری یاراتمش .

٥٠٩ الله قولنك کوتوره‌جکی قدر ویرر .

[فرانسزجه]

A brebis tondue Dieu mesure le vent.

(ترجمه‌سی) تویی قیرقلمش قیونه کوره حق تعالی
روزکاری موازنه ایدر .

٥١٠ اللهك اولدرمدیکنی کیمسه اولدیره‌مز .

٥١١ اللهك ایشنه قارشلماز .

٥١٢ اللهك بیلدیکی قولدن صاقلانماز .

٥١٣ الله نه ویرر که قول کوتورمز .

[شیخ غالب ـ حسن عشق ـ ملالت کردن
عشق از بلای دوری]

« هجران کبی موت عمره سورمز
الله نه ویرر که قول کوتورمز »

٥١٤ الله ويرنجه كيمك اوغلی، كيمك قزی ديمز .

٥١٥ الله هركسك گوگلنه گوره ويرر .

٥١٦ اللهه عاصی اولمق استرسه‌ك وصی اول .

[وهبیٔ سنبلی زاده ـ لطفيه ـ در منع وصايت وَ وكالت وَ كفالت]

« نه تصدیٔ وصايت ايله
نه وكالت نه كفالت ايله
ايكه مال يتيمی آلمه
نار سوزان جحيمه طالمه »

§ اللهی سورسه‌ك بنی سويلتمه غمم وار

[سلطان ولد]

٥١٧ الماس تراش برداق لطيف اولور .

٥١٨ الماسی چاموره آتمشلر؛ ينه الماس ينه الماس .

٥١٩ المی يمان، بكمی يمان .

٥٢٠ المی صاللاسم الليسی. باشمی صاللاسم تلليسی كلور .

٥٢١ § الندن گلسه برقاشيق صوده بوغار .

٥٢٢ § الندن گلسه جانی آلير.

٥٢٣ § الندن گلميان ايشی ديلنه طولار .

٥٢٤ الندن گانی آرقه‌سنه قويمسون .

٥٢٥ § الینك خمیریله اركك ایشنه قاریشیر .

٥٢٦ النه نچ اوسته‌دن. آیاغنه چابوق دیلنجی یگدر .

٥٢٧ النه صو دوكه‌مز .

[عزت منلا ــ قصیده ــ برای مفتی زاده اسعد پاشا]

« دوكه‌مز صو النه چشمهٔ مهر رخشان
ویره‌مز دلبرمك دستنه ناهید لگن »

[پرتو افندی ــ غزل]

« بو آب وتابكه واردر جمال پاككده
الیكه صوقویه‌مز آفتابهٔ خورشید »

٥٢٨ النه حنا قویسون .

٥٢٩ § النه، دیلنه پرهیزی یوق .

٥٣٠ اله ایدن سكاده ایدر .

٥٣١ اله ایگنه صوقق ایستین اك ابتدا چوالدیزی كندینه صوقملیدر .

٥٣٢ اله ویرر تلقینی، كندی یوتار صالقمی .

[فرانسزجه]

Il fait chaire de médecin.

(ترجمه‌سی) حكیم درسی ویرر .

٥٣٣ الی آچیق .

فارسی

فراخ آستین است .

(ترجمه‌سی) ککیش یکلیدر .

٥٣٤ ال یاره‌سی اوکیلور : دیل یاره‌سی اوکلماز .

عربی

جراحات السنان لها التیام .

ولا یلتام ماجرح اللسان .

٥٣٥ § الی اوزون .

٥٣٦ الی ایرمز، گوجی یتمز .

[عطایی ـ خمسه ـ صحبت دهم]

« تیر پر زوری وارر کار ایتمز

الی ایرمز آکا کوجی یتمز »

٥٣٧ الی ایشده، کوزی اویناشده .

٥٣٨ الی بایراقلی .

٥٣٩ § الی بوکرنده قالدی .

[§ ثابت ــ غزل]

« قلمزدی بوکرکرده ندامتله دستکز

برقولپ طاقسه سزه ای می کشان سبو »

٥٤٠ § الی طوتار، گوزی گورر .

٥٤١ ال یومروغنی یمین کندی یومروغنی بوز طاغنك آرمودی صانور .

٥٤٢ امانته خیانت اولماز .

٥٤٣ امانه قلیچ اولماز .

٥٤٤ امر ایله فندق قبوغنك ایچنه گیره‌یم .

[عطائی ــ خمسه ــ ستایش کذاریٔ حضرت پادشاه اسلام]

« اوردی تب فتنه‌یه مهر امان

قوز قند قویدی جهانی شمان »

٥٤٥ § امکسز یمك اولمز ☛ یمك

٥٤٦ امکی، صاغدیج امکنه دوندی .

٥٤٧ § امم (عمم) دایم کیسه‌م؛ الیمی صوقسه‌م یسه‌م.

٥٤٨ امه، سمه یاره‌ماز .

٥٤٩ امیر ایله ارمنی بالی دکل .

§ [بيت]

» . . . .

بردر افندی شمدی امیر ایله ارمنی »

٥٥٠ § امیر عیارك طغارجغی .

٥٥١ امیرك ایتی كبی ترتر تترر .

٥٥٢ § انگلسنز درنك اولمز.

٥٥٣ او آلمه قومشو آل

٥٥٤ اوده كی پازارلق چارشویه اویماز .

٥٥٥ § او صاحبنك بر اوی، كراجینك بیك اوی وار .

٥٥٦ § اوصاحبی. ملك صاحبی. نرده عجب ایلك صاحبی؛

§ [امرم یونس ـ غزل]

« او صاحبی، ملك صاحبی، قنی بونك ایلك صاحبی؟
اوده یالان ملكده یالان، وار برزمان سن اویالان »

٥٥٧ اوّل حساب صكره قصاب .

٥٥٨ اوّل دوشون؛ صكره سویله .

فارسی

اوّل اندیشه وانكهی كفتار .

٥٥٩ اوّل زحمت چكن صكره راحت ایدر .

٥٦٠ اوّل طعام صكره كلام .

فارسی

اوّل طعام آخر کلام .

٥٦١ اوّل قچان قورتیلور .

٥٦٢ اوّل کورش . صکره بیاش .

٥٦٣ اولنه ، او یا پانه الله یاردمجیدر .

٥٦٤ § اوّلیده شام آخریده شام .

٥٦٥ اومکله یول آلنماز .

٥٦٦ اوه کلن دیلردندر .

٥٦٧ او یاپ . او ییقمه .

٥٦٨ § او یانمش اتما بورج باجادن قاچمش .

٥٦٩ § اوی او ایدن قادیندر .

٥٧٠ اویکی ، دیوار یکی الکم سنی نره‌یه آصه‌یم ؟ .

عربی

کل جدید لذیذ .

(ترجمه‌سی) هر یکی طاتلیدر .

[فرانسزجه]

Tout nouveau tout beau.

(ترجمه‌سی) هر یکی کوزلدر .

٥٧١ § اوی یانمش چیفیت قاریسی کبی یایغره ایدر .

٥٧٢ او ییقانك اوی اولماز .

§ [ضیا پاشا ــ ترکیب بند]

« ظالم یند بر ظلمه کرفتار اولور آخر
البته اولور او ییقانك خانه‌سی ویران »

٥٧٣ ای ابدال، ای درویش، آقچه ایله بتر هر ایش .

[شناسی ــ بیت]

« شمدی آلتونله بترکن هر ایش
آقچه ایلرمی دعای درویش »

٥٧٤ § اهل دل بربرینی بیلمامك انصاف دکل .

(نفعی)

٥٧٥ ایّام رئیسی .

٥٧٦ § ای عاشق عمر آچ باشکی طوز اکه‌جکلر .

٥٧٧ ای عاشق محنت زده بولدیجه بوکارسن .

(شامی زاده)

٥٧٨ ایّوب اویونجاغیمی بو .

٥٧٩ ایّوب صبری .

٥٨٠ ایو کون دوستی .

اِ ـ كسرۀ ثقيله

٥٨١ استانبولك يانغيني اولمسه اولرك اشيكى آلتوندن اولوردى .

٥٨٢ اصران ايت ديشنى كوسترمز .

٥٨٣ اصرغان ايله طهارت اولماز .

٥٨٤ § اصلاق قارغه‌يه دونمش .

٥٨٥ اصلانمشك ياغموردن پرواسى اولماز .

[عطايى ـ خمسه ـ ظهور سحاب]

« طورمشم بيك كمان اولورسه كشاد
تير باراند هرچه بادا باد
اوممه قاچمق بوزار وكرياندن
اصلنان غم چكرمى باراندن »

[فرانسزجه]

Qui n'a rien, ne pesd rien.

(ترجمه‌سى) هيچ برشيئى اولميان هيچ برشى غائب ايتمز .

[فرانسزجه]

Les malheureux n'ont rien à perdre.

(ترجمه‌سى) بيچاره‌لرك غائب ايده‌جك برشيئى يوقدر.

٥٨٦ اعتمارله حج قبول اولماز .

٥٨٧ § اعتمارله دعا قبول اولماز .

٥٨٨ اظهاری کوج، اضماری کوج .

اِ ــ کسرهٔ خفیفه

٥٨٩ احتمالدر پادشاهم. بلکه دریا طوتشه .

٥٩٠ § اذعان دیدکجه اوزاندی .

٥٩١ اذعانه طورپ صیقه‌یم .

[واصف ــ تخمیس ــ با اصطلاحات زنان، در
وادیٔ نصح پند ازدهان والده]

« های باری یوری یوردامکه کولدیم براز
طورب صیقدیم ظرافتکه فوص جوغه بوناز »

٥٩٢ استدیکنی سویلین استمدیکنی ایشیدر .

٥٩٣ استینك بریوزی قاره. و یرمینك ایکی یوزی .

٥٩٤ § استینك قولی‌یم استمینك سلطانی .

٥٩٥ § اسمی وار جسمی یوق ☞ عنقا .

٥٩٦ اسقندیل ایدر .

٥٩٧ § اسلامك شرطی بش. آلتنجیسی انصاف دیمشلر.

٥٩٨ اشته قلیج. اشته میدان .

فارسی

اینك شمشیر فرنکی، اینك زمین پلنکی .

٥٩٩ § اشتاه (اشتها) دیشك آلتنده‌در .

٦٠٠ § اشته کلدك کیدییورز شن اوله‌سك حلب شهری .

٦٠١ اشکللی پازار معده‌یی بوزار .

٦٠٢ اکرتی (عاریتی) آته بنن تیز اینر .

[نابی ــ غزل ردیف]

« عجبمی قطره آرام ایتمسه ابر بهار اوزره
بینلر تیز نزول ایلر تمند مستعار اوزره »

٦٠٣ امام اوندن آش، اولو کوزندن یاش .

٦٠٤ امام صویی .

٦٠٥ امام فناری کبی دوندکجه دونر .

٦٠٦ امامك اوینه بقلوا کتمش سکا نه . ☞ خواجه

٦٠٧ § امامه اویغون جماعت .

٦٠٨ امامه حق دکسونده کیم اولورسه اولسون .

٦٠٩ § انتقام آلمه غزادر .

[وهبی ـ مصراع]

« انتقام آلمده کام آلمقدر . »

§ [نفعی ـ سهام قضا ـ درحق آتمکجی احمدپاشا]

انتقام آلمز ایسدم هجو ایله بنده آندن
شاعریت بکا هروجهله بهتان اولسون »

§ [نفعی ـ سهام قضا ـ درحق کورجی محمدپاشا]

« هله بن تائب اولدم هجو ایله هم انتقام آلدم
اکر ویسی بوخرلکده قالورسه یئه ارزانی »

٦١٠ انجولی چاوشی مات ایدن ترکاردندر .

٦١١ انسان ☞ آدم . کشی .

٦١٢ انسان احسان قولیدر .

(بو مثل عربیدن آلنمشدر)

عربی

الانسان عبید الاحسان .

٦١٣ انسـان اقراردن . حیـوان یولاردن طوتیـلور .

☞ اوکوزی

٦١٤ انسان انسانك شیطانیدر .

[شناسی ـ بیت]

« آدمك خلقتیدر نفسانی
آدمك آدم اولور شیطانی »

٦١٥ § انسان اولمیان انسان قدرینی بیلمز .

§ [ضیا پاشا ـ غزل]

« آصفك مقدارینی بیلمز سلیمان اولمیان
بیلمز انسان قدرینی عالمده انسان اولمیان »

٦١٦ انسان انسانه لازم اولور .

٦١٧ § انسان ایکی کرّه اولمز .

٦١٨ انسان خطاسز اولماز .

٦١٩ انسان سویلشه سویلشه، حیوان قوقلاشه قوقلاشه .

٦٢٠ انسان طاشدن پك، گلدن نازکدر .

٦٢١ انسان کاه اولور طاغی قالدیرر، کاه اولور طاری یی قالدیره‌ماز .

٦٢٢ انسانك اتی یمز، دریسی کیلمز، طاتلی دیلندن بشقه نه‌سی وار .

٦٢٣ انسانك آدی چیقمه‌دن جانی چیقمه‌سی خیرلیدر .

٦٢٤ انسانك آلاجه‌سی ایچنده‌در، حیوانك آلاجه سی طیشنده‌در .

٦٢٥ § انسانك آینه‌سی افعالیدر .

§ [ضیا پاشا ـ ترکیب بند]

« آینه‌سی ایشدر کشینك لافه باقلمز
شخصك کورینور رتبهٔ عقلی اثرنده »

٦٢٦ § انسانك صويي بر . خويي بيكدر .

[مجموعهٔ ابوالضيا ـ امثال عرب]

« الناس اخوان وشتى فى الشيم »

«بنی آدم خلقتده مساويدر . لكن طبايع جهتيله انواعی واردر ديكدر . بو مثلك حكمی لسانمزده [انسانك صويي بر ، خويي بيكدر] قوليله ايراد اولنور . »

٦٢٧ انسانك كوتوسی اولماز مكر كه زوكورد اوله .

٦٢٨ انسانك كوزينی برآوج طوپراق طويورر .

[وهبيء سنبل زاده ـ لطفيّه ـ درمنع خست]

« مال ايسه آدمی ايتمز اغنا
اولا كلمجك قابله غنا
چشم حرصی طويورر خاك آنجق
موت ايدر چركن آلك بله آنجق »

٦٢٩ انسان نسياندن خالی دكلدر .

(بو مثلك معنی عربيدن آلنمهدر)

عربی

الانسان مركب عن النسيان .

٦٣٠ انسان یا کلمغله عالم اولور .

٦٣١ انصاف دینك یاریسیدر .

(بومثلك مآلی عربیدن آلنمدر)

عربی

الانصاف نصف الدین .

فارسی

انصاف بالای طاعتست .

٦٣٢ انکلیز آرمه‌سی کبی دوناتدی .

٦٣٣ ان الله مع الصابرین . (آیة)

٦٣٤ § اهمالك هرکون ضرری چکیلیر .

٦٣٥ ایپ اوجی ویردی .

٦٣٦ ایپ ایپ الله سیوری کلاه .

٦٣٧ ایپدن . قازیقدن قورتلمش .

٦٣٨ ایپدن قوشاق قوشاندی .

٦٣٩ § ایپسز، صاپسز .

٦٤٠ ایپ طاقدی .

[عزت منلا ــ حکایت]

« دیردیکم اور افندی هیچ باقد
جوهر اثلك چشمه ایپ طاقد »

٦٤١ ایپك اوجنی قاچردی .

فارسی

سر کلافه را گم کرده است.

فارسی

سر رشته از دست رفت .

٦٤٢ ایپلکی پازاره چیقدی .

[فاضل ــ زنانامه ــ در بیان حال زنان استانبول]

« قیلمدن هیچ آیغ آلتینه نگاه
بنی فردایه می صندن ایواه
بزی اوردکی یته دیواره
چقدی‌ی ایپلکمز بازاره »

[نابی ــ غزل]

« کلسه میزان جمال اورته‌یه ای یوسف حسن
قتی چوق کسه‌لرك ایپلکی پازاره چیقار »

§ [ثابت ــ رباعی]

« دل ویرمشیدی یوسفه اول آواره
هیچ عشقنی کتمه بولمزدی چاره
رشته‌یله خریدار لغن آکلادیلر
چیقدی عجوزك ایپلکی بازاره »

§ [وله ـ بيت]

« مالك حسن وبها يوسف كلچهره‌لرك
رونده خط كلبجك ايپلكی بازاره چیقار »

§ [خواجه نائلی ـ قطعه‌دن مفرز مصراع]

« ایپلکی بازاره چیقمش خلقده استغنا صاتار »

٦٤٣ ایپنی سوروكلر .

٦٤٤ ایپه اون سردی .

٦٤٥ ایپی صاپی یوق .

[فرانسزجه]

Il n'y a ni rime ni raison.

[ترجمه‌سی) نه قافیه وار، نه مأل .

٦٤٦ ایپی قیردی .

[فرانسزجه]

Il a rompu la pille avec quelqu'un.

(ترجمه‌سی) بریسیله صمانی قیردی .

٦٤٧ ایپیله قیویه اینلمز .

§ [ثابت ـ رباعی]

« آلدانمه اویوب هركریوه رو روباهه
ثابت صغین اول كریم اولان اللهه
كوز واقعهٔ یوسف وكرت چرخی
اخوان زمان ایپیله اینمه چاهه »

٦٤٨ ايت اوزور كروان گوچر .

[علوى ـ غزل]

« پچسه قپوكدن اهل دل ايلر فغان حسود
جانا مثلدر ايت اورر كاربان پچر »

فارسى

سك نالد وكاروان گذرد .

٦٤٩ ايت ايته بيورمش، ايتده قويروغنه بيورمش .

[سامى ـ بيت مفرد]

« خدمت يارى رقيبانه بيوريه ديسه‌لر
كويا ايت ايته وايت قويروغنه امر ايدر »

فارسى

٦٥٠ § ايت دريسندن پوست اولمز، روم ارمنى‌يه دوست اولمز .

٦٥١ ايتده وفا اولور، عورتده وفا اولمز .

فارسى

از اسب و زن و شمشير وفادارى كه ديد .

فارسى

وفادارى از سك بايد آموخت .

فارسی

وفا از زن مخواه .

۶۵۲ ایت دیشی طوموز دریسی .

[فاضل ـ زناننامه ـ دربیان زنان افرنجیان]

« بوده حقك نه كوزل برایشیدر .
اشته خنزیر دریسی ایت دیشیدر »

فارسی

پوست خرندان سك .

فارسی

كوشت خرندان سك .

۶۵۳ ایتدیكی خیرء اوركوتدیكی قورباغه‌یه دكمز .

۶۵۴ ایت سوری آقچه قازان .

[سامی ـ بیت مفرد]

« یله سوررر ایت رقیبی قنده كتسه اول نكار
ایت سوری آقچه قزان پندینه ایتمش اعتبار »

۶۵۵ ایتك آیاغنه طاش طوقنمغله نه اولور .

۶۵۶ ایتك آیاغنی طاشدنمی صاقنیورسن ؟.

§ [سروری ـ مصراع]

« ایتك آیاغنی طاشدنمی اسیرکر آدم »

٦٥٧ ایتك چاقشیری اولماز .

§ [سروری ـ هزلیات ـ بیت مفرز]

« قوقارم اولمز ایتك چاقشیری دیر
بو یله کورزدکده بنی خصم غیور »

٦٥٨ ایتمه بوله دنیاسی .

فارسی

دنیا مکافات خانه است .

٦٥٩ ایت یلکله قوجار .

٦٦٠ ایچدك اوزم صوینی، دوکدك یوزك صویکی .

٦٦١ ایچ دیدیلرسه، چشمه‌یی قوروت دیمدیلریا .

٦٦٢ ایچریسی چفید چارشوسیدر .

٦٦٣ § ایچ گوگیندن حالیجه .

٦٦٤ § ایچندن پازارلقلی .

٦٦٥ ایچنه صیچان دوشسه باشی یاریلور .

[وهبیٔ سنبل زاده ـ لطفیه ـ در اتّصاف اصناف بعدم انصاف]

« نه روا عرضی اولان نجاره
ذم ایدوب حیله‌یی کسب وکاره

چکه‌رك فائده فکریله زیان
خلق ایچنده اوله پك حالی یمان
عاقبت آنچق ایدوب پایه‌سنی
کدی یه یوکلده سرمایه‌سنی
صکره دکانده دوشسه فاره
یازیلوب باشی اوله صدپاره »

§ [سروری ــ تاریخ هزل آمیز]

« علی بك مطبخنده یاپدی بردولاب کیم آنجی
آکاهم طار ٔ هم بوشدر دینجه طاریلور البت
چیقاردم نقطه‌دن خالی حروفی جمع ایدوب تاریخ
بوکیلاره دوشرسه فاره باشی یازیلور البت »

۶۶۶ § ایچی بنی یاقار طیشی ایلی .

۶۶۷ § ایدن بولور .

§ [نابی ــ مصراع]

« البته ایدن بولور بلاسن »

۶۶۸ ایر [illegible] ار .

۶۶۹ ایرته‌یه قالان آرقه‌یه قالور .

۶۷۰ § ایرته‌یه قالان بلادن قورقمه .

۶۷۱ § ایردیگنه ایرر، ایرمدیگنه طاش آتار .

۶۷۲ ایریشور منزل مقصودینه آهسته گیدن .
[مصراع مشهور]

۶۷۳ ایش اعتقاده باغلیدر . ☚ هر ایش .
۶۷۴ § ایش آڭلادیلنجه‌یه قدر باش الدن کیدر .
۶۷۵ § ایش اوله خنکارم .
۶۷۶ ایش ایچنده ایش وار .

فارسی

زیرکاسه نیم کاسه است .

۶۷۷ ایش ایشدن کچدی .
۶۷۸ § ایش بیتدی؛ غوغا صاولدی .
۶۷۹ § ایش بیلمیان آدم، اوشت آکلامیان کرد ایتنه بکزر.
۶۸۰ ایشدن آرتماز، دیشدن آرتار .

[وهبیٔ سنبلی زاده ــ لطفیّه ــ در مهمانوازی]

« دائما مطعم اولان منعم اولور
مکرم اولمزمی اوکیم مکرم اولور
دیشدن آرتر دیه‌دن اصل مراد
ایدکدر فقرایی اطعام »

فارسی

از بن دندان .

(ترجمه‌سی) دیش دیبندن .

٦٨١ § ایش چیغرندن چیقدی .

٦٨٢ ایشسزلك کوجلرك باباسیدر .

٦٨٣ § ایشك انجامنی دوشمیان چارەسز قالیر .

٦٨٤ ایشك ایوسی آلنی آیده چیقار .

فارسی

دیر آی ودرست آی .

٦٨٥ § ایشك صوکنه باق .

٦٨٦ ایشك یوقسه شاهد اول، پارك چوقسه کفیل اول .

٦٨٧ ایشلندکجه ایشیلار .

٦٨٨ § ایشلیان انختار ایشیلار .

٦٨٩ § ایشلین تیمور ایشیلار .

٦٩٠ ایشلین تیمور پاس طوتماز .

٦٩١ ایشن بیان، اشن بیان، آشن بیان فقیر اولماز .

٦٩٢ ایشنك جلادیدر .

[فرانسزجه]

Il est du bois dont on les fait.

(ترجمەسی) استعمال اولنان تختەدندر .

٦٩٣ ایشی آلتون اولدی .

[عطائی ـ خمسه ـ تعریف معراج]

« لطف اکسیرینه مقرون اولدی
مشترینك ایشی آلتون اولدی »

§ [ثابت ـ غزل]

« ایشن لطفکله آلتون ایتدی ثابت شمدیدن صکره
دعای دولتده اخلاصله یر کلدی سلطانم »

[سروری ـ قصیدهٔ رائیه ـ برای مدح وثنای سلطان سلیم ثالث]

« معدن امینی ایلسه برعبد افقری
آلتون اولور ایشی آکه افلاس امان ویرر »

٦٩٤ § ایشی امش قارش ایتدی .

§ [کانی ـ بیت مفرد]

« بلله سرای ساحهٔ عشق قاریش قاریش
ایشه قارشمه اولمیه تاایش امش قارش »

٦٩٥ ایشتمك کورمك کبی دکلدر .

فارسی

شنیدن کی بود مانند دیدن .
(موزوندر)

§ [مجموعهٔ ابوالضیا ــ امثال عرب]

لیس الخبر کالمعاینه .

« آخردن ایشیدیلان کوریلان کبی دکلدر زیرا خبرڭ کذب وصحته احتمالی واردر دیکدر . قول مجرد ایله عمل ایتمیوب تفتیش اولنمغه تنبیه برنده ایراد اولنور . بومثلی علیه الصلاة افندمزڭ اکثریا ایراد بیوردقلری مرویدر . ترکجه‌ده [ایشتمك کورمك کبی دکلدر] مثلی بوندن مأخوذدر . »

٦٩٦ ایشیدلمامش جهانده خبر اولماز .

٦٩٧ § ایشی چوجق اویونجغنه چویردی .

٦٩٨ § ایشی، قاچان قاضینك ایشنه بکزر .

٦٩٩ ایشی صرمه کموشیدر .

٧٠٠ § ایشی اللهه قالمش .

٧٠١ § ایشی یوزینه، کوزینه بولاشدیردی .

٧٠٢ ایکندیدن صکره دکان آچمغه بکزر .

٧٠٣ ایکی آت برقازیغه باغلانماز .

٧٠٤ ایکی ارسلان برپوسته صیغماز .

§ [خواجه سعدالدین ــ تاج التواریخ ــ داستان سلطان سلیم اول]

« .... ورنیامده ایکی‌شمشیر ورکنامده ایکی شیراولدمز »

[فاضل ـ زنانامه ـ صفت حال زنان سودان]

« خانه‌یله ایدر اول هر غوغا
صکره آغامزه دیرلر یوا
یکا آماده قیل ای دیوانه
بیلمز بر دائره بشقه خانه
اوده‌مز خانه‌ده ایکی اوسته
ایکی ارسلان صیغمز بر پوسته »

٧٠٥ ایکی ال بر باش ایچوندر .

§ [کانی ـ مکتوب ـ نمونهٔ ادبیات]

« باشمه کلدیکی ایچون بو خصوصده صغیر و کبیره وصیت عادت مستمره‌م اولدی . باشنه کلان باشقه‌جیدر . تعمیمی بیت ایله ده ایکن [ایکی ال بر باش ایچون] اولدیغنی تأمل ایله غیرت ایده کور »

٧٠٦ ایکی الی قانده‌در .

§ [احمد پاشا ـ قصیدهٔ حبسیه]

« قول کناه ایتسه نوله عفو شهنشاه قنی ؟
طوتالم ایکی الم قانده ایسه قنی کرم ؟

[عزت منلا ـ غزل]

« ایکی دستك دخی قانده ایسه مژکانم کبی ای دل
خیالی تختکاه چشمه کلشدر اوشاهك کل »

٧٠٧ ایکی الیله قاره بولاشدیرر .

۷۰۸ ایکی اوکوزه برصمان ویره‌جك حالی یوق .

۷۰۹ ایکی آیاغنی برپابوجه قویدی .

فارسی

هردو پارا دریك کفش کرده .

۷۱۰ § ایکی آیاقلی اشك .

§ [نفعی — رباعی]

« یارب دیلی سهو وخطادن صاقله
اندیشه‌می تزویر وریادن صاقله
باصدم ره وادیٔ رباعی‌یه قدم
طعن خرناداں دوپادن صاقله »

§ [نفعی — قصیده — دروصف وزیر اعظم احمد پاشا]

« کوردیمی برعارفی برکیمسه هیچ
دولتله معتنم روزکار
برخر دوپاده کورینور همان
دولت ثابت قدم روزکار
خر دیه‌مم بلکه سمندر خره
فضلهٔ حشو شکم روزکار »

٧١١ ایکی جامع آره‌سنده قالمش بیغازه دوندی .

§ [سروری ــ قطعهٔ هزل آمیز]

« انتسابم وار رجال ایله کبار عصره کیم
درکه عالیلریدر قبلهٔ اهل نیاز
سجدهٔ شکر ایتمزم لکن کوروب احسانلرین
صانکه قالدم ایکی جامع آره‌سنده بیغاز »

عربی

§ کال کلب المتحیر بین القریتین

§ [عاصم ــ تاریخ ــ آمـدن اردوی همایون وعلمدار پاشا باستانبول ــ جلد ثانی صحیفه ۲۰۰]

« وارباب مصلحت خفیه ایسه بحث اخبار تعجیل وتقاضا ایدوب بوبابده .... [کالکلب المتحیر بین القریتین] متحیر ودرهم اولوب . »

[فرانسزجه]
Il est entre deux feux.

(ترجمه‌سی) ایکی آتش آره‌سنده‌در .

[فرانسزجه]
Il est entre le marteau et l'enclume.

(ترجمه‌سی) چکیج ایله اورس آره‌سنده‌در .

٧١٢ ایکی جانباز براپیده اویناماز .

[فرانسزجه]

Fin contre fin ne fait pas bonne doublure.

(ترجمه‌سی) حیله‌کار حیله‌کاره ایوجه ایکی یوزلیلك ایده‌مز .

٧١٣ ایکی چپلاق برحمامده یاقیشور .

٧١٤ ایکی درهم برچکردك .

٧١٥ ایکی دستی بربرینه دوقوشنجه بری البت قیریلور .

٧١٦ ایکی دلی یه براوصلو قویمشلر .

٧١٧ ایکیسنی برقزغانه قویسه‌لر قایناماز لر .

٧١٨ § ایکی شلته برپاصدیق . آنیده ترکی یه آصدق .

٧١٩ ایکی ضو براتمك یرینی طوتار .

٧٢٠ § ایکی طاوشان بردن آولانماز .

٧٢١ ایکی قارپوز برقولتغه صیغمز .

[عزت منلا ــ حکایت شخص حضر جواب در مجلس دوانقی]

« چقمقده مرادیکز هنی

طاعون یرینه یتر یوری

طاعون اولدقده قیر چیقسون

برقولتغه صیغمز ایکی قارپوز »

فارسی

یکدست ودو هندوانه .

[فرانسزجه]

Qui poursuit deux lièvres à la fois n'en prend aucun.

(ترجمه‌سی) ایکی طاوشانی بردن قوغالیان هیچ بریسنی طوته‌ماز .

٧٢٢ ایکی قامچی برقویروق هرکس کندی باشنه بویروق .

٧٢٣ ایکی قبله‌یه طاپانده دین اولماز .

٧٢٤ ایکی قپودان برگمی‌یی باتیرر .

٧٢٥ ایکی قلیچ برقینه کیرمز .

٧٢٦ ایکی کدی برارسلانه بسدر .

٧٢٧ ایکی کشی دیندن چیقارسه، برکشی جاندن چیقار .

٧٢٨ ایکی کشی لاقردی ایدرکن اوچنجیسی سن اولمه .

٧٢٩ § ایکی کشی یردن‌قیلدانسه براوچنجی یه‌ده یرآچیلیر.

٧٣٠ ایکی کوپك برکمیکی پایلاشه‌ماز .

٧٣١ ایکی کوکل براولنجه صمانلق سیران اولور .

٧٣٢ ایکی لاقردی‌یی بریره کتیره‌مز .

[عزت منلا — غزل]

« ایکی لاقردی‌یی برآرده کتوزمز محال
دهان شکوه کشاده زبان تفسیده »

٧٣٣ ايكى ياشنده كى صپا كندى كيدر صويه .

٧٣٤ ايكى ياقه‌سى بريره كلمز .

٧٣٥ ايكى يوزلى .

[كانى ـ بيت] ✧

« سن ممسكى ظرف واحد ايستر
اوڭ جنتده بگاونك هر ايشى ايكى يوزلى در »

٧٣٦ ايكنه ايله قيو قازار .

٧٣٧ ايكنه آتسه‌ك يره دوشمز .

٧٣٨ ايكنه دليكندن هندستانى سير ايدر .

٧٣٩ ايكنه‌دن ايپلكه وارنجه .

٧٤٠ ايكنه يمش كوپك كبى درت يانه صالار .

٧٤١ ايكنه‌يى اوّل كنديكه صوق، صكره چوالديزى اله .

☞ اله ايكنه .

٧٤٢ ايلچى‌يه زوال اولماز .

[وهبیٔ سنبل زاده ـ غزل مسمط]

« اى شاه اقليم جهان
چون ايلچى‌يه يوقدر زوال
وهبى ايدر فكر وصال
امرڭده اون فرزانديه »

٧٤٣ ✧ ايلر طوتار يرى قالمامش .

٧٤٤ § ایلك آتیلان طاش اوزاق دوشر .

٧٤٥ ایلك اوران اوقجیدر .

٧٤٦ ایلك پازار پازاردر .

٧٤٧ § ایلك کوزینك آغریسی .

٧٤٨ ایلیك کبی .

٧٤٩ اینانمه دوستکه صمان طولدیرر پوستکه .

٧٥٠ اینجه الر صیق دوقور .

٧٥١ ایو ایش آلتی آیده بتر .

٧٤٢ ایو ایله قونشان چوانه اون طولدیرر .

٧٥٣ § ایودن کوتولك کلمز .

٧٥٤ ایو دوست قاره کونده بللی اولور .

٧٥٥ ایو سویلرسهك ایو ایشیدیرسن . کوتو سویلرسهك کوتو ایشیدیرسن .

٧٥٦ ایو کون دوستی .

فارسی

یار نو بهار .

٧٥٧ ایولك ایت دکزه آت بالق بیلمزسه خالق بیلور .

[اخلاق علائی ـ کتاب ثانی ـ علم تدبیر منزل ـ باب سادس ـ تدبیر مدن ـ فصل ثانی محبت بیانندهدر ـ صحیفه ۹۳]

« آدمی نقدر کفران نعمله متهم و قضای حقوقده سست ایسه اول جود کریم و منان رحیم خزاین جود و رحمتندن جرایه یورر که نطاق قدرت آدمیاندن بیرون و خیال تصور عالم و عالمیاندن افزون اولور . (مصرع)

(که کعته اند نکوئی کن و در آب انداز)

وترکیده دیرلر : ایلوکی ایت صویه آت بالق بلمزسه خالق بیلور . »

فارسی

[بیت]

« تو نیکی میکن و در دجله انداز

که ایزد در بیابانت دهد باز »

۷۵۸ § ایولك ایکی باشدن اولور .

۷۵۹ ایولك بیلین آدم آدم صاتماز .

۷۶۰ ایولك ضایع اولماز .

۷۶۱ ایولك غریبدر .

۷۶۲ ایولکه ایولك اولسیدی قاره اوکوزه بچاق اولمازدی .

٧٦٣ ايولكه ايولك هر كشينك كارى. كملكه ايولك ار كشينك كارى .

عربى

اتق شر من احسنت اليه .

(ترجمه‌سى) ايولك ايتديككك كمسنه نك شرندن صاقن .

٧٦٤ ايولكه كملك اوله كمش اوله كيدر .

٧٦٥ ايو نصيحت ويريلور امّا ايو ادب ويرلمز .

٧٦٦ ايو يالان بويالان. فيلى يوتدى بوبيالان .

ا او — ضمهٔ ثقيلهٔ مبسوطه

٧٦٧ اردوده صارى چزمه‌لى محمد اغا .

٧٦٨ اوبر صاغناقلى ياغمور ايدى كلدى كچدى .

٧٦٩ § اوبر دوشش ايدى .

٧٧٠ § اوبر صغاناق ايدى كلدى كچدى .

٧٧١ § اوبورله ادّعا اولمز .

٧٧٢ اوتورديغى يرده اوت بيتمز .

فارسی

هرکجا باد آنجا برباد .

§ [شانی‌زاده ـ تاریخ ـ جلداول – صحیفه ٨١]

« امنای دولتك آنجق مرادی مومی‌الیهك آستاندن طرد وابعادی اولمغله حقنده [هرکجا باد آنجا برباد] مضمونی ایراد اولندی . »

٧٧٣ § اوتوز ایکی دیشدن چیقان اوتوز ایکی محله‌یه یاییلیر .

٧٧٤ § اوجاغـك اگریاکنه بقـمه، توتونك طوغری چیقیشنه باق .

§ [واصف ـ مخمس]

« اوله مدام ارنلر قدومی جلوه‌گه
بر دونیه چیقار طوغری نه شاه رهم
طوغریلر حقه اوزه دکمه کج اوسون کلاه
بزده بویله قبول ایتدی زمر شاهی »

٧٧٥ اوجاغنه انجیر دیکدی .

[فاضـل ـ دفتر عشـق ـ در بیـان صفت صاحب عشق]

« دلبر ایسه ایشنی صاغ ایلر
عشقنی قالبه افراغ ایلر
قلبه جذبهٔ شوقله ار
عشقك اوجاغنه انجیر دیکر
بوکا عاشق دیه‌مم زانیدر
بو همن فتنهٔ شیطانیدر »

[خاتم ـ بیت مفرد]

« انجیرمی دیکدی صوفی وصالك اوجاغنه
من بعد کیمسه کیرمدی یارك ڤوجاغنه »

[شناسی ـ قصیده]

« بتنجه میوهٔ فضلم بهار عمرمده
دیکلدی باغ جهانده اوجاغمه انجیر »

٧٧٦ § اوجاغی سوندی .

٧٧٧ اوچاملر بارداق الدی .

٧٧٨ § اوجاجی . بوجاجی . کیم اولهجق بویاجی .

٧٧٩ § اودونجینك کوزی آغاجدهدر .

٧٨٠ § اودونیده گیدرسهڭ آدم اولور .

٧٨١ § اورادهده پوستکیسی سریلیدر .

٧٨٢ اوراسن ساقیء گلچهرهنك ابرامی بیایر .
(مصراع نابی)

٧٨٣ § اورتاق چوق اولنجه زیان آز اولور .

٧٨٤ § اورتاق گمیسی یورومش . ایلتی گمیسی یورومامش .

٧٨٥ اورتاقلق او کوزدن بوزاغی یگدر .

فارسی

دیك شراکت بجوش نباید .

٧٨٦ § اورته‌ده فول يوق، يمورطه يوق .

٧٨٧ § اورته شمعدانى كبى ديكيلوب طورر .

٧٨٨ § اورته‌لغى چوربه‌يه دوندردى .

٧٨٩ § اورته‌لغى خالى بولدى. ايستديكى كبى آت قوشديرر .

٧٩٠ § اورته‌لغى قاصدى؛ قاوردى .

٧٩١ § اورته‌لقده كساد. انسانلرده فساد ديمشلر .

٧٩٢ § اورته‌لق قان آغلايور .

٧٩٣ اوردوده صارى چيرنمه‌لى محمد اغا .

٧٩٤ اورمان بالطه‌ليور .

٧٩٥ اورمان طاشلايور .

٧٩٦ § اورمانه بربالطه كيرمش؛ صاپى ينه كنديسندن ايمش .

٧٩٧ اوروسپينك طقوزدر طونى. سكزينى اله كيدرر؛ برينى كندى كيرر .

٧٩٨ اوغلان آلدى اويونه كتدى؛ چوبان آلدى قويونه كتدى .

٧٩٩ § اوغلان اولنجه بك اولدم صانير .

٨٠٠ اوغلان دايى يه، قز خاله‌يه چكر .

٨٠١ § اوغلان طوغورن اوگنسون قز طوغورن دوگنسون .

٨٠٢ § اوغلى، قزى اولميان عورتدنا سكى حصيريگدر .

۸۰۳ اوق منزلن آلدی .

۸۰۴ اوق میداننده بخور یاقیور .

۸۰۵ اوقنی آتدی یاینی آصدی .

§ [ثابت ــ ظفر نامــه ــ پیــکار کردن خان
جنکیز تبار باطابور اعدای برکشته کار]

« اومسکت که اعدایه تو بخدر
در خصن اعدایه کالمخدر
عمل مانده بازولر ایش طوتمدن
زرهلرده قالدی دیکش طوتمدن
[اوقن آتدی] ترکش [یاین آصدی] قوس
کیرش قیرمق اوزره آیاق باصدی قوس »

[فاضل ــ دفتر عشق چرکه پرداختهٔ چنگانه]

« براغوب لنکری آویزه ایدر
بردیرکلی قزل المایه کیدر
یدر اوقن آتدیده یین باصدی
قوکشو قاپوسنه قندیل آصدی . »

۸۰۶ اوقو دیدم اوقومدی؛ واردی بویله اولدی .

۸۰۷ § اوقومدن عالم، کزمدن سیّاح .

۸۰۸ اوقومه جانمه دگدی .

۸۰۹ اوق یایدن چیقدی .

٨١٠ اولان اولدی؛ طوربه طولدی .

٨١١ § اولان درت باغلار؛ اولمیان درد باغلار .

٨١٢ اولدی اوله‌جق. قیرلدی نجق .

٨١٣ اولسه ایله بولسه‌یی بریره اکسه‌لر، یل ایله یوف بیتر.

فارسی

« اکر را بامکر تزویج کردند
از ایشان بچهٔ شد کاشکی نام »

٨١٤ § اولماز اولماز دیمه اولماز اولماز .

(مصراع مشهور)

§ [قطین ـ تضمین]

« بوکا کیم عالم امکان دیرلر
اولماز اولماز دیمه اولماز اولماز »

٨١٥ § اولمشی‌ده بو. اوله‌جغیده بو .

٨١٦ § اولمیه دولت جهانده برنفس صحت کبی .

[مصراع سلطان سلیمان قانونی]

٨١٧ اولور امّا نه‌دن صکره .

٨١٨ § اولورسه یازارم، اولمزسه بوزارم .

٨١٩ اوله‌جغه چاره یوقدر .

§ [قوجه سكبان باشى ـ خلاصة الكلام فى رد العوام ـ نمونۂ ادبيات]

« خوشمدى مقدر بويله ايمش [اولەجغەچارە اولمز] ديەرك هرج ومرج سبب اولەجقلرى بديهيدر . »

٨٢٠ اولەجق اولور .

٨٢١ اون بشندە كى قز ، يااردە كرك ، ياييردە .

٨٢٢ اونسخەنك ازدە صوينى ايچ .

٨٢٣ او ياپراغى قاپەيەلم .

٨٢٤ اوينامە سنى بيليان قز يرم طار ديمش ؛ يرينى بوللاتمشلر : يتم طار ديمش .

فارسى

شيخ راكه هنر نيست ، خانقاه تنكست .

٨٢٥ او يونك صقالى بتدى .

[عطائى ـ خمسه ـ داستان كفتن سمائى زاده]

« كام آلوب اول ايكى ملكلردن
ذوق آشورديلر فلكلردن
لعبدە باز خط بى بدلى
كلدى بتدى بو اويونك صقلى »

§ [سروری ـ هزلیات ـ تاریخ لحیهٔ رقّاص علی]

« ایتدی رقاص علی توبه صالیویردی صقالی
قالدی میدانی بوهنکامده خالی اویونك
طاغیلورکن دیدی ارباب تماشا تاریخ
لحیه قوبویردی کوچك بتدی صقالی اویونك »

أو ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ou

۸۲۶ اوتانانك اوغلی، قزی اولمامش .

عربی

الحیاء یمنع الرزق .

[فرانسزجه]

Jamais honteux n'eut belle amie.

(ترجمه‌سی) اوتانغاج اصلا محبوبه صاحبی اولماز .

۸۲۷ اوتانمه پازرار معدهنی بوزار ☜ اشکللی .

۸۲۸ اوجنی بولده یاغه، باله ویر .

۸۲۹ اوجوز اتك یخنیسی طاتسز اولور .

۸۳۰ اوچان قوشدن امداد اومار .

۸۳۱ § اوچان قوشه بورجی وار .

٨٣٢ اوچقوری کندیلکندن .

٨٣٣ اوردم طوپماز .

٨٣٤ اوردیمه‌دن اولدیرر .

٨٣٥ اور عبالی یه .

٨٣٦ اوزاقدن طاولك سسی خوش کلیر .

[نابی ـ خیریه ـ مطلب دغدغهٔ پاشایی]

« اوینه باشاتق ایچون آوازه
طبل و سورنا ایله کیرمه تازه
بعلمه طنطنهٔ طبله کوکل
دوردن خوش کلور آواز دهل »

فارسی

آواز دهل شنیدن از دور خوش است .

(ترجمه‌سی) طاول سسنی اوزاقدن ایشتمك خوشدر .

٨٣٧ اوزاقدن مرحبا ای آیو قرداش !

(مصراع)

[شانی زاده ـ تاریخ ـ جلد اوّل ـ صحیفه ٧٤]

« قاضی قریه‌سی مسیره‌لرنده (ع) [اوزاقدن مرحبا ای آیو قرداش] فحوا سنجه »

٨٣٨ اوزاق یری اورغان ایله اولچمه .

٨٣٩ اوزون بویلی، اوزون صقاللی احمق اولور .

[عطائی ـ خمسه ـ صحبت سزدهم]

« دیمش ارباب خرد القصه
بوبی اوزون اولانك عقلی قصه »

فارسی

ریش دراز وسر کوچك نشان احمقی است .

٨٤٠ اوزنجه اووه پنایری کبی اوزادی .

٨٤١ اوزون چارشینك آلت طرفنده بریالان سویله‌مش؛ یوقاریسنه چیقمش کندی ایناتمش .

٨٤٢ § اوزون قولاقدن ایشیدیلدی .

§ [ثابت ـ غزل]

« مریدی سویلدی شیخك ریا فروش ایدوکن
اوزون قولاقدن ایشتدم دراز کوش ایدوکن »

٨٤٣ اوسته خرسز اوصاحبنی باصدیرر .

[نوعی ـ غزل]

« قهر دهر ایله اولوب طوطی غراب همنشین
ینه دعوای غراب ایلر؛ غرابت بونده‌در ! »

٨٤٤ § اوسته‌سنه رحمت .

§ [ضیا پاشا ـ غزل]

« چرخدن آلدم ضیا تیغ زبانله انتقام
رحمت اولسون فن نظمك پیرینه استادینه »

٨٤٥ اوسته‌مك آدی حضر الدن كلان بودر. بابامك

٨٤٦ اوغری اول، حرامی اول، طوغریلغی الدن براقمه .

فارسی

راه بزن راه خداهم ببین .

فارسی

دزد باش ومرد باش .

٨٤٧ § اوكمدق بابانك اولادی .

§ [طلوعی ـ بیت]

« خلق ایدر داد وستد بز پرتلاش و بی نصیب
چارسوی عالمك براوكدق دلالی یز . »

٨٤٨ اوكمدق حاجی یی دوه اوستنده ییلان صوقار .

فارسی

محنت زده را ازهرطرف سنك آید .

(ترجمه‌سی) محنت زده‌یه هرطرفدن طاش كلیر .

٨٤٩ اوكمه، بتمه، قپومدن كتمه اولمه .

٨٥٠ اولو سوزى ديكلميان اولويه قالير .

٨٥١ اولولرك سوزى يره دوشمز دنيا طوردقجه .

٨٥٢ اومادیغك دليكدن تلكى چيقار .

٨٥٣ اومادیغك طاش باش يارار .

٨٥٤ § اومايه اوغرادى .

§ [ثابت – ترجيع بند – براى حسبحال خود]

« دوشدم خيال منصب ايله غم شكنجنه
اوغرادى بو اميد بنى اوما رنجه ! »

٨٥٥ اومه، اومه دوندم مومه .

٨٥٦ اون چوالى كبى اوردقجه توزار .

٨٥٧ اونى الهدى؛ الكنى آصدى .

فارسى

آرد بيختم وَ پرويزن آويختم .

(ترجمه‌سى) اونى الهدم؛ الكى آصدم .

٨٥٨ اونودرلر سنى بيچاره همان سن اولمه .

(مصراع)

٨٥٩ اويقو اولومك قرداشيدر .

فارسی

خواب برادر مرك است .

۸۶۰ § اویقو كوچوك اولومدر .

۸۶۱ اویوز دیوارده سوریتور .

۸۶۲ اویویان كوپكی اویاندیرمه .

۸۶۳ اویویان ییلانك قویروغنه باصمه .

§ [نفعی ـ سهام قضا ـ قصیدهٔ هجویه درحق
كورجی محمد پاشا]

« قیوروغنی باصمه تكرار اویور اژدرهانك
دیسه‌ك اولوردی حود اول عجزه دیزه آ ... »

§ [ثابت ـ ظفر نامه ـ پیكار كردن خان
جنكیز تبار، باطابور اعدای بركشته كار]

« غضب اولمش آتش فشان اژدها
اغز وزنه‌یی كرده بر جا
كیروب قالیهٔ طوبه تا كه شرر
اویوز اژدرك قویروغن باصدیلر . »

اُو ـ ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه eu

۸۶٤ اوته‌سنده كاور كویی یوق یا .

٨٦٥ اوته‌سی چیقماز سوقاق .

٨٦٦ اودنجی گوله گوله کیدر . آغلایه آغلایه کلیر .

٨٦٧ § اورت . که اوله‌یم .

٨٦٨ § اوردك محبتی کبی ساده واه واه دیر .

٨٦٩ § اوز آغلامینجه کوز یشارمز .

٨٧٠ اوفکه ایله قالقان زیان ایله اوتورر .

٨٧١ § اوفکه‌سندن آتش پوسکورر .

٨٧٢ اوفکه طوبوغنه چیقدی .

فارسی

صفرا بسرش زده .

[ترجمه‌سی) صفراء باشنه اوردی .

[فرانسزجه]

La moutarde lui monta au nez.

[ترجمه‌سی] خردل بورننه چیقدی .

٨٧٣ اوکرنمکه عار اولمز .

٨٧٤ § اوکسز اوغلانك باغری یاغ باغلامز .

٨٧٥ اوکسز چوجق کوبکنی کندی کسر .

[واصف ــ جوابنامهٔ پسندیده ازدهان دختر]

« کندی کسر کوبکنی اوکسز اولان صول
یا کشق قارشمه دردر ایدوب قالدیمی طول
ایش ایدهیم که ساکه کوروب صاچلریکی یول
قومشو قپوسن آچوب الله اصول اصول
اون بش یاشنده کندیمه براوپناش آرهیم »

§ [فاضل ــ مصراع]

« کوبکن کندی کسر طفل یتیم »

٨٧٦ § اوکسزك شیطانی طقوز اولور .

٨٧٧ اوکسزك قارنی طویمز .

٨٧٨ اوکسز کولرمی مکر یاکاه .

٨٧٩ اوکسزه آجیر چوق اتما اتمك ویرر یوق .

٨٨٠ اوکسزی دوکمشلر وای آرقهم دیمش .

٨٨١ § اوکنکن آدم الك صکره اوکنه باقار .

٨٨٢ § اوکنورسه بخت اوکنسون .

§ [نظیم ــ غزل]

« قوماز آسیا بنی چرخ که مرادم اوزره دونسون
مثال دقیقدر بو اوکونورسه بخت اوکنسون »

٨٨٣ اوکنه باقه صوکنه باق .

٨٨٤ § اوکنه گلانی قاپار، آردینه گلانی تپر،

٨٨٥ اوكوز آلتنده بوزاغى آرار .

٨٨٦ اوكوز اوكنديره يه باقاركبى يان يان باقار .

٨٨٧ اوكوز اولدى؛ اورتاقلق آيرلدى .

٨٨٨ § اوكوزى بوينوزندن، انسانى سوزندن طوتارلر .

٨٨٩ § اول بنم ايچون، اولهيم سنك ايچون .

٨٩٠ § اولديرسه‌لر قانى آقمز .

٨٩١ اولديكنه باقمزده قوز آغاجندن تابوت ايستر .

٨٩٢ اولم ايله اوج آلنمز .

٨٩٣ اولم بردوه دركه هركسك قپوسنه چوكر .

٨٩٤ § اولم حق. ميراث حلال .

٨٩٥ اولم. ديرم بزم ايچوندر .

٨٩٦ § اولمش اشك آزاد ايدر .

٨٩٧ اولمش اشكك نعلنى سوكر .

٨٩٨ § اولملك وار دونمك يوق .

٨٩٩ اولمه اشكم اولمه يونجه بيته‌جك .

٩٠٠ اولمه، يمه قپومدن كيتمه اوكمه .

٩٠١ اولمى كورنجه خسته‌لغه قائل اولور .

§ [سروزى — مصراع]

« اولومى كورمينجك سيتمه‌يه قائل اولمز »

٩٠٢ § اولن ایله برابر اولونمز .

٩٠٣ اولنك مالی دخی برابر اولور .

٩٠٤ § اولورسه بر بگنسون قالیرسه ایل بگنسون .

٩٠٥ § اولو برایكن ایكی اولدی؛ مزاری كنش قاز !

٩٠٦ اولورم دیانك اوستنه وارلماز .

٩٠٧ § اولورمیسك، اولدیررمیسك ؟

٩٠٨ § اولویه آغلامز؛ دیری‌یه كولمز .

٩٠٩ اولویه كونلك صاتان كیمسه‌دن خیر كلمز .

٩١٠ § اویله باش، بویله تراش .

٩١١ § او یله دكل قازك آیاغی .

أ اُو ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه u

٩١٢ § الفت قوّت بولنجه، كلفت آرادن قالقار .

٩١٣ امت محمد آلتمش ایله یتمش آره‌سنده كیدر .

٩١٤ امّید ایله قناعت ایدن آچلقدن اولور .

٩١٥ § امّید ایله یشایان محنت ایله جان ویرر .

٩١٦ § اوچ كوچ بر یانغین یرینی طوتار .

٩١٧ § اوچ كونلكنه اوغرادی .

§ [ثابت ـ بیت مفرد]

« سد روزه شیره ایچون زاهدان خر مشرب
دعای رند ایله اوچ کونلکنه اوغرادی هب »

۹۱۸ اوچ نال (نعل) ایله برآته قالدی .

۹۱۹ اورومسنی بیلیان کوپك سوری‌یه قورد کتیرر .

۹۲۰ § اوروین کوپك ایصیرمز .

۹۲۱ اوزدك اوزدك قویروغنه کلدك .

۹۲۲ § اوزم بربرینه باقه‌رق قرارر .

فارسی

آلوچه بالوچه نکرد رنك برآرد .

[فرانسزجه]

On ne peut rester longtemps dans la boutique d'un parfumeur sans en emporter l'odeur.

(ترجمه‌سی) قوقو آلمقسزین مسك یاغجیسنك
دکانده چوق طورلماز .

۹۲۳ اوزم چوپسز اولماز .

۹۲۴ اوزمك چوپی وار؛ آرمودك صاپی وار .

۹۲۵ § اوزمنی صاتمش؛ کوفه‌سنی دویرمش .

۹۲۶ اوزمنی یه‌ده باغنی صورمه .

[عطايي ـ خمسه ـ صحبت چل]

« قوجه ابليس ايسه اصلن ديمه‌دی
يشن يی، آغاجن صورمه ديدی . »

فارسی

انكور بخور، باغ مپرس

۹۲۷ اوزنكی پارلاتدی .

[واصف ـ قصيده ـ در ستايش سلطان
سليم ثالث]

« عفو ايدرسه وضع كستاخانه‌مى، شاعرلره
براوزنكى پارلادايم كه قمشون كوزلری »

۹۲۸ اوسته آت سوردی .

[پرتو افندی ـ غزل]

« چوقچوق نياز بوس رخ ايت آت سوراوسته
فی الواقع اويله‌در قپه كوز برزيده جمد »

[پرتو پاشا ـ غزل]

« آت سورمه پكده اوسته شاهم فتاده‌نك
قالمز پياده اول دخی بركون فرسلنور »

۹۲۹ اوستنه توز قوندرمز .

§ [غباری ـ قطعه]

« ای غباری سنك اشعارکه هیچ
کیمسه برذره‌جه توز قوندیره‌مز
مگر اول کاتب مستعجل کیم
خط شعرم قورویڭجه طوره‌مز »

[پرتو افندی ـ غزل]

« ایتسه‌ده هرنه قدر خاطر زارم مغبر
بن اوم آت رخك اوستنه قوندرمم توز »

§ [کاظم پاشا ـ غزل ـ ترجمان حقیقت]

« عشق توز قوندرمز اول قاشی کمانك فوقنه
تیر آهم چیقسه شصت لامکانك فوقنه »

۹۳۰ § اوشننك اوغلی، قزی اولمامش .

۹۳۱ اون لازم دکل اون لازم .

ب

با ــ الف ايله

٩٣٢ § بابا اوجاغى .

٩٣٣ § بابا اوغلنك فنالغنى استه‌مز .

٩٣٤ § بابا ايله، آنا ايله يشانلمز .

٩٣٥ § بابا برخرسز طوتدم: آلده كل. كلميور. براقده كل.

٩٣٦ § بابا بيلكيسى ايله آدم، آدم اولمز .

٩٣٧ § بابا جنتلكسك ! اوغلم اومه‌ميورم .

٩٣٨ § باباسنك جانه رحمت .

٩٣٩ § باباسنك خيرلى اولادى .

٩٤٠ § باباسنك خيرينه دكل آ .

٩٤١ § باباسنك كيجه‌لك كلاهنه نور اينسون .

٩٤٢ § باباسنه خيرى اولميانك كيمه خيرى اولور .

٩٤٣ § باباسنه طقوز طاش چيقارر .

٩٤٤ § باباسنى قودوز طالامش: اوغلنى ييلان يالامش.

٩٤٥ باباسى اوغلنه بر باغ باغشلامش صكره اوغلى باباسنه برصالقم اوزوم ويرممش .

٩٤٦ § باباسی طورپ، آناسی شالغم
٩٤٧ § باباسی کوی کهیاسی اولنجه کندینک نه‌دن
پرواسی اولور .
٩٤٨ § باباك اولدیسه کویلی‌یه مرام آکلات .
٩٤٩ باباك نه‌دن اولدی ؟ طمله‌دن .
٩٥٠ § باباکی اولدیردیسه‌م یمدم یا .
٩٥١ بابامك آدی حضر، المدن کلان بودر. ☞ اوسته
٩٥٢ بابامك اوله‌جکنی بیلسه‌یدم طوزایله دکشدیردیم دیمش.
٩٥٣ § بابا میراثی یانان موم کبیدر .
٩٥٤ § بابانك اولدیکنی ایسترمیسك دیمشلر. الله اسیرکسون.
دیتی آنق انچون اولدیردکرینی ایسترم دیمش .
٩٥٥ بابا همت، اوغل خدمت .
٩٥٦ § بابا هندی کبی قباریر .
٩٥٧ باب، توکلدن آیرلمه .
٩٥٨ باب رضادن آیرلمه .
٩٥٩ § باتاقجی‌یه مال قاپدیرمدی یا .
٩٦٠ § باجاسی اکری امّا توتونی طوغری چیقار
☞ اوجاق .
٩٦١ باجاق قدر بویی وار، درلو درلو خویی وار .

٩٦٢ § بادهوا آرار ایسه‌ك بشقه قپو یه ینا‌ش .

٩٦٣ § بادهوادن کلان بادهوایه کیدر .

§ [نفعی ـ سهام قضا ـ درحق شاعر وحدتی]

« مشهور مثلدر بونی خود سنده بیلورسن
از بادهوا آمد و بر بادهوا رفت »

٩٦٤ بادهوا سرکه بالدن طاتلیدر .

فارسی

سرکهٔ مفت ازعسل شیرین تراست .

فارسی

شراب مفتی قاضی خورد .

(ترجمـه‌سی) بادهوا شرابی ، یاخود مفتینك
شرابنی قاضی ایچر .

٩٦٥ § بارکیر ایو اولنجه یاطوپال اولور، یا کور .

٩٦٦ § بارکیر دیری ایکن ینیر .

٩٦٧ § بارکیرك ایوسی یولی قیصالدیر .

٩٦٨ § بارکیرك صورتنی دکل سرعتنی اوکرلر .

٩٦٩ باروت ایله آتشك او یونی اولمز .

[فاضل ــ صفت زنان ارمنی]

« اشته باروت ایله آتش اویونی
قورده اصمرلمه‌در بوقیونی »

٩٧٠ باش اولده اشك باشی اول .

[فرانسزجه]

Il vaut mieux être cheval que charrette.

(ترجمه‌سی) عربه اولمقدن آت اولمق اولادر .

٩٧١ § باش باشه باغلو، باشده پادشاهه .

٩٧٢ § باش باشه ویرمینجه طاش یرندن قالقماز .

٩٧٣ § باش بوستانده بیتمز .

٩٧٤ § باش صاللامقدن قاوق اسکیدی .

٩٧٥ باش کسیلور بورك ایچنده قول قیریلور یڭ ایچنده .

٩٧٦ باش کیدنجه آیاق پایدار اولماز .

§ [کانی ــ تنبیهنامه ــ باطرز ارسال مثل ــ نمونهٔ ادبیات]

« باشك ایچون اولسون عقلکی باشنه دیوشیر . پدریکك قدرینی بیل . ایش باشه دوشنجه سوزی آیاغه دوشورمه، زیرا باش کیدنجه آیاق پایدار اولماز . . . »

٩٧٧ § باشندن بیوك خلط ایدر .

٩٧٨ § باشنده دكرمن طاشی دونسه قید ایتمز .

٩٧٩ § باشنده طوربه‌سی اکسك .

٩٨٠ باشنده قواق یلی اسر .

[عطایی ــ خمسه ــ داستان عشق یزد جرد بن بهرام کور]

« بر بویی سرده هوادار چکر
شمدی باشنده قواق یلی اسر »

§ [ثابت ــ غزل]

« عجبمی اولسه قواق سیری ذوقنه مفتون
قواق یلی اسر اول سرو قو باشنده »

[پرتو افندی ــ غزل]

« بوخاکده میلنی کور کده مرحمت صاندم
مکر باشنده اومسروك قواق یلی وار ایمش »

[فاضل ــ چنکی نامه ــ در بیان ماهیت چنکیان]

« نه چیچکدر بیوروز تازه فدان
چوق قیز اشدیر اکه جهان
قوری آغاجه بولاشدرمم قن
اشته باشنده قواق یللری وار »

٩٨١ باش نره یه کیدرسه آیاقده اورایه کیدر .

٩٨٢ § باشنه بویروق .

§ [کانی ـ تنبیهنامه ـ باطرز ارسال مثل نمونهٔ ادبیات]

« الحاصل باشم سلامت اولسون دیین کیمسه باشنه بو بلاری اختیاریله صاتون آلوب [باشنه بویروق] بر سلطان ایکن کوشهٔ بی توشهٔ غربتده مکین اولماز »

٩٨٣ باشنه تالمر طاقنسون .

[مصراع]

« باشنه تالمر طاقنسون دوش اولان کیسولره »

٩٨٤ باشنه چلنك طاقارم .

٩٨٥ § باشنه دولت قوشی قونمش .

٩٨٦ § باشنه کلان پاشمقجیدر .

§ [کانی ـ تنبیهنامه ـ باطرز ارسال مثل ـ نمونهٔ ادبیات]

« باشمه کلدیکچون بوخصوصده صغیر و کبیره و صیت عادت مستمرهم اولدی [باشنه کلان باشمقجیدر] شمدی باش الده ایکن ایکی ال برباش ایچون اولدیغنی تأمل ایله »

٩٨٧ باشنى اوده طوتان غلبه‌لقده قالپاغن غائب ايدر .

[شفيقنامه ـ بيت]

« اوله زن كبى مقيم خانه
مرد ايسك سنده قارش يازانه »

٩٨٨ § باشنى بكنديكى طاشه اورسون .

٩٨٩ باشنى خرقه‌يه چكدى .

٩٩٠ باشنى طاشدن طاشه اوردى .

[عطايى ـ خمسه ـ داستان كفتن ملاّ لعلى]

« غرق اولوب چشمدن آقن ياشه
باشنى اوردى طاشدن طاشه »

٩٩١ باشنى عجمى بر بره تسليم ايدن جيبندن پاموغى اكسيك ايتمسون .

٩٩٢ باشنى قاشيه وقتى يوق .

٩٩٣ باشنى ميدانه قويدى .

[فرانسزجه]

iI en mettrait la main au feu.

(ترجمه‌سى) النى آتشه صوقار .

٩٩٤ باشه كلمز ايش اولمز .

٩٩٥ باشه کلمینجه بیلنمز .

٩٩٦ باشه یازیلان کلور [illegible] آلینده .

[علوی ـ غزل]

« اول الف قد باشمه برمد چکرسه راضیم
علویا هردمده باشه یازیلان یازو کلور »

٩٩٧ باشی کوزی صدقه‌سی .

٩٩٨ باشی کوکه ایردی .

§ [خواجه سعدالدین ـ تاج التواریخ ـ رفتن شاه بفتح حصن کماخ ـ جلد ثانی ـ صحیفه ٢٨٩]

« ومعمار اقتدار بانیسی نمونهٔ [مالهامن فروج] اتمش برکوه فیب شکوه اوزره استوار اولوب رفعتله [باشی کوکه ایرمش] و آیاغی قعر زمینه کیرمش . . . . »

§ [کانی ـ قصیده ـ دربیان فقدان صداقت]

« ایردی کوکه دستار سر مفسد تمام
دوشدی یره تاج سر کیوان صداقت »

[سروری ثانی ـ بهاریه]

« برجه دنبره بکرر دیدنی سنبل باغ
کوکه ایردی باشی کوز آکه اولان انعامی »

[نوعی ــ غزل]

« بازین فقری مسند خرشیده ویرمیه
باشی ایرشسه کوکلره اهل فنانڭ »

۹۹۹ § باصدیغی یرده اوت بیتمز .
۱۰۰۰ باصقیسز تختهیی ال آلور ؛ ال آلمازسه یل آلور .
۱۰۰۱ § باصقین باصانڭ آو اورانڭ .
۱۰۰۲ باص مهری تمسکلره اصنافی دولاندر .
(موزونـدر)
۱۰۰۳ باصمه قالب .
۱۰۰۴ باغبان برکل ایچون بیك خاره خدمتکار اولور .
(مصراع مشهور)
۱۰۰۵ § باغ دعا دکل چپا ایستر .
۱۰۰۶ باغرینه طاش باصدی .

[پرتو پاشا ــ بیت]

« ایشکنده کیجدز بغریمزه طاش قورز
یوزمز یوق ایسدده خدمتده باش قورز »

۱۰۰۷ § باغلی آرسلانه طوشانلر بیله هجوم ایدر .
۱۰۰۸ § باغه باق اوزم اولسون . اوزمی یمکه یوزڭ اولسون .
۱۰۰۹ § باقار کور .

١٠١٠ باقان كوزه يساغ اولماز .

١٠١١ § باقدلك قار هواسى ، اوه كل كوز اولهسى .

١٠١٢ § بق شو فلكك كارينه آيويه قوال چالديرر .

١٠١٣ § باقلمز خاطر احبابه هيچ دلبر خصوصنده .

(مصراع مشهور)

١٠١٤ § باقهلم آيينهٔ دوران نه صورت كوسترر .

(مصراع . باقى)

فارسى

تاخود فلك از پرده چه آرد بيرون .

١٠١٥ § باقى قلان بوقبه‌ده برخوش صدا ايمش .

(مصراع . باقى)

١٠١٦ بال آله‌جق چيچكى بولدى .

١٠١٧ بال اولديغى يرده سيككده بولنور .

١٠١٨ § بال ايله قايمق ييير اما هر كيسه‌يه كورد دكل .

١٠١٩ بال بال ديمكله آغز طاتلى اولماز .

[سامى ــ بيت مفرد]

« پل وبال بازى كه ايتمه بيهوده زفت

بل ديمكله آغزك طاتلى اولور صانمه عبث »

[فرانسزجه]

Les belles promesses ne valent pas la vérité.

(ترجمه‌سی) کوزل وعدلر حقیقته دگمز .

١٠٢٠ بالجی قزی دها طاتلی .

١٠٢١ بالجینك وار بال طاسی، اودون یاریجینك وار بالطه‌سی.

١٠٢٢ بال دوکدہ یالہ .

١٠٢٣ بالده بر بهاسیده بر .

[خاتم ــ بیت مفرد]

« عسلاه لعلنی تبدیل ایدرسه بقال آل
اوطفل عشوه نما بالده بهاسیده بال »

١٠٢٤ § بال دیدکمی بل بل باقار .

١٠٢٥ بال طوتان پارمغنی یالار ،

§ [غزالی ــ مصراع]

« بال طوتان پارمغین یالار دیرلر »

[فرانسزجه]

Qui entreprend une affaire en tire le profit.

(ترجمه‌سی) برایشی طوتان فائده‌سنی کورر .

١٠٢٦ بالطه دکمدك آغاج اولمز .

۱۰۲۷ بالطه‌یی آصدی .

[خاتم ـ غزل]

« بالطه آصمش مدنو' كاركه كردونه
یکی باشدن یده سمه‌نسر دوران اولسون »

[واصف ـ قصیدهٔ رمضانیه]

« گفتكوزله اوروب بالطه‌زن دشمن كيف
وسط راهده دخی یتمه‌دن اول مسخره‌یان »

۱۰۲۸ بالطه‌یی طاشه اوردی .

۱۰۲۹ بالق باشدن آولانور .

۱۰۳۰ بالق باشدن قوقار .

§ [مصراع]

« بالق باشدن قوقار دیرلر فسادك باشی معلومدر . »

۱۰۳۱ بالق قواغه چیقنجه .

[فرانسزجه]

Quand les poules auront des dents.

(ترجمه‌سی) طاوقلر دیش چیقارنجه .

[فرانسزجه]

Lorsqu'une mule engendrera.

(ترجمه‌سی) دیشی قاطر طوغورنجه .

١٠٣٢ بالق كبی بر برینی یر ☜ بیوك بالق .

١٠٣٣ بال یاپماز آری یه بکزر .

١٠٣٤ بالی اولان بال یمزمی .

١٠٣٥ بالی یه، آریسنی صورمه ! ☜ اوزمی .

١٠٣٦ بام تلنه باصدی .

١٠٣٧ بایرام ☜ بیرام ،

١٠٣٨ بایقوشك قسمتی آیاغنه کلور .

بَ — فتحه ایله

١٠٣٩ بخت اولمینجه باشده، نه قوریده بتر، نه یاشده .

[عطایی ــ خمسه ــ صفت روز شدن]

« صبحی کوردم سمر یاد ایتدم
دلبر سینه چاکی یاد ایتدم
چونکه اولمیه طالع یاور
قاره کوکلویه صبحدن نه طوغار »

§ [راغب پاشا ــ غزل]

« بخت اولمینجه حسن طبیعت ندیی مفید
صانبده اولسه خلق خطاسن آرار بولور »

فارسی

بخت چو برگشت پالوده دندان بشکند .

١٠٤٠ § بختك اولسه ایدی باشك كل اولمزدی .

١٠٤١ § بختكه كوسسون .

١٠٤٢ § بختم اولسه ایدی آنامدن قیز طوغاردم .

١٠٤٣ بخشش آتك دیشنه باقلمز .

[فرانسزجه]

A cheval donné on ne regarde pas à la bride.

(ترجمه‌سی) بخش اولنان آتك دیزكینه باقلماز .

١٠٤٤ § بخیل اولان ذلیل یشار .

١٠٤٥ § بد دعادن قورقیان بلاسنه اوغرار .

١٠٤٦ § بذر یاغندن پلاو اولور امّا یمز .

١٠٤٧ بربره صورمشلر طراشم آقمی قاره‌می ؟ اوكه دوشرسه كوروسك دیمش .

١٠٤٨ بسله‌دن قادین اولماز گل آغاچندن اودون اولماز .

١٠٤٩ بسله قارغه‌یی كوزیكی اویسون .

[فرانسزجه]

C'est un serpent que j'ai rechauffé dans mon sein.

(ترجمه‌سی) بو بر یلاندركه سینه‌مده ایصتدم .

١٠٥٠ بسمله‌سز ایشه شیطان قاریشیر .

١٠٥١ § بسمله‌سز چیقمه یوله باشه کلیر درلو بلا .

١٠٥٢ § بش پارمغی موم دیه یاقدم ینه یارانه‌مدم .

١٠٥٣ § بش پارمق بر دکل .

فارسی

پنج انکشت برابر نیست .

١٠٥٤ بش پاره‌یه برقاز آلده سنده لقردی یه قارش .

١٠٥٥ § بشده بش، اون بش‌ده بش .

١٠٥٦ § بشقه‌سنك سوزندن زیاده کندی کوزیکه ایتان .

١٠٥٧ بعد خراب البصره .

§ [مصراع]

« نیلیم یاپدیغکی بعد خراب البصره »

١٠٥٨ § بعض کرّه بینش اولور قارینك فرّاجه‌سی .

١٠٥٩ § بغدادده تاتار اولمش .

١٠٦٠ § بغدادده ساعی لازمسه ایشته بن !

١٠٦١ بغداد کبی دیار اولماز، آنا کبی یار اولماز .

١٠٦٢ بغداد والیسنك دوه‌لری یایمش طاغلرده‌کی آیولره
به دیمه !

١٠٦٣ § بقّال اولولرك بورجنى ديريلره يوكلدير.

١٠٦٤ بقّال برمشترى ايچون دكان آچمز.

١٠٦٥ § بقّال دفترى كبى قاره‌لندى .

١٠٦٦ § بقّال دكّانى پناهمزدر.

١٠٦٧ § بقّال فندغيله يار سولمز .

١٠٦٨ بكّا آغز طنبوره‌سيمى چاليورسك .

١٠٦٩ § بكّا برآديم كلنه ايكى آديم واريرم .

١٠٧٠ بكارلق كبى سلطانلق اولماز .

[فاضل ـ زناننامه ـ درصدد غائلهٔ امر نكاح]

« عارفه محض تجرد لازم
ذات عيسى كبى اولسون قائم
بو تجرد ايسه سلطانلقدر
عارفه مايهٔ عرفانلقدر »

١٠٧١ بكّا فائده‌سى اولميان كوز چيقسون .

١٠٧٢ § بكّا كوره بايده بر كداده بر .

١٠٧٣ § بكّا كوره هوا خوش .

١٠٧٤ بكّا بندن اولور هرنه اولورسه.
باشم راحت بولور ديلم طوررسه . (بيت مشهور)

١٠٧٥ § بكدر امّا جيبى اومزنده .

١٠٧٦ بكدن كلان بكدر .

١٠٧٧ بكرى مصطفى .

١٠٧٨ § بكرينك مكافاتى آقشام ميخانه صباح اشكمبه جى دكانى .

١٠٧٩ بگزه يه بگزه يه ياز ، بگزه يه بگزه يه قيش اولور .

١٠٨٠ بگلره ايناغه ، صويه طيانمه ، كچ كونله قارى سوزينه آلدانمه .

١٠٨١ بگلره ايناغه . صويه طيانمه .

[علوى ـ بيت]

« عشاقه كوزللردن هيچ بوسه عطا اولمز
سنك‌مى ديديكك آب رواند اعتماد اولمز »

١٠٨٢ بگلك چشمه‌دن صو ايچمه .

١٠٨٣ § بگلك سرخوش .

١٠٨٤ § بگلك قاشق آشسز ، كاركير بنا طاشسز قالماز .

١٠٨٥ بگلك ويرمكه يكتلك اورمقله ☜ آغالق .

١٠٨٦ بكله صباحه يقين .

[فرانسزجه]

Attendez-moi sous lorme.

(ترجمه‌سى) بنى قاره آغاجك آلتنده بكله .

١٠٨٧ § بگم دیدکجه آزندی .

١٠٨٨ بگم سنده بك پاشامسك .

[فاضل ـ مصراع]

« بکم اما که سنده پاشامسن »

١٠٨٩ بگنمین قزینی ویرمسون .

[ثابت ـ مقدمهٔ ظفرنامه]

« بومجاسده شهنامه خوان مقال
بیان ایتسه برقصهٔ پرخیال
ایدوب خاص براختراع نفیس
خوش آینده ودلپسند وسلیس
تصرف ایدوب بکر مضمونلری
که ملك یتیمی اولد اکثری
ایلك عورتی ملکمه کیرمسون
بکنمزسه یاران قزین ویرمسون »

١٠٩٠ § بلا بارانی کبی گوز یاشی دوکر .

١٠٩١ § بلاسنی بن چکدم؛ صفاسنی ال سوردی .

١٠٩٢ بلا طور، واردم دیمز .

١٠٩٣ بلالر مبارکی .

§ [مصراع مشهور]

« آلدك متاع عشق بلالر مبارکی »

١٠٩٤ § بلغم براقدی .

[ثابت ـ غزل]

« برپارچه آتشمشدی دل صیف‌ شتایه
بلغم براقوب برف ینه ایلدی تبرید »

١٠٩٥ بلکه آلتی اوستندن ایو چیقار .

١٠٩٦ بن استرکن بر بینه‌جك، الله ویردی بر کوتوره‌جك .

١٠٩٧ § بن اشك اولدقدن صکره سمر اوره‌جق چوق بولنور .

١٠٩٨ بن اولدکدن صکره طاش طاش اوستنده قالمسون
☜ بن طوپراغه .

[عطائي ـ خمسه ـ صحبت بیست ویکم]

« سنك وخاکه قویه‌جقسك چون باش
قالمسون صکره‌ طاش اوستنه طاش »

١٠٩٩ بن اولدم سنجابین. سنده اولورسلك بنجابین .

١١٠٠ § بن اولورسه‌م یاره نه، یار اولورسه چاره نه !

١١٠١ بن خادمم دیرم : او اوغلدن اوشاقدن نه‌لر واردیر .

١١٠٢ بندن اوزاق اولسونده ایسترسه جهنمده دیرلك اولسون .

١١٠٣ بن دیرم بیرام هفته‌سی، اودیر منقال تخته‌سی .

فارسی

من میکویم آسمان، اومیکوید ریسمان .

۱۱۰٤ بن دیمك شیطان دیمك .

۱۱۰٥ § بن شاهمی بورایه قدر سورم .

۱۱۰٦ بن شاهمی بوقدر سورم .

۱۱۰۷ § بن طوپراغه باش قویدقدن صکره طاش طاش اوستنده قالمسون ☜ بن اولدکدن .

۱۱۰۸ بنلك شیطانه یاقیشور .

[شناسی – بیت]

« مسکندر یاراشان انسانه
چونکه بنلك یاقیشور شیطانه »

۱۱۰۹ بنلکه لعنت شیطان .

۱۱۱۰ § بنم‌ده آدم یعقوب امّا اوقدر اوزون دکل .

۱۱۱۱ بیرامده اودینه رمضان قیصه کلور .

۱۱۱۲ § بیرام کونی بورج اودهیه‌جك اولانه رمضان اوزون سورمز .

۱۱۱۳ بیرام هفته‌سی، منقال تخته‌سی .

بِ – کسرهٔ ثقیله ایله

۱۱۱٤ § براق سرخوشی کندی ییقلسون .

بِ – كسرهٔ خفیفه ایله

١١١٥ بتلی بقاهنك كوز آلجیسی اولور .

١١١٦ بمز ایشك آناسنی اویقو آغلادیر .

١١١٧ § برآتوب ایكی اوردی .

١١١٨ § برآخورده آتده بولنور، اشكده .

١١١٩ § برآدمك آدی چیقمه‌دن ایسه جانی چیقمق خیرلیدر .

١١٢٠ § برآدیم كیرو كیدن، ایكی آدیم ایلری آتلار .

١١٢١ برآغزدن چیقان باردویه یاییلور .

عربی

كل سر جاوز الاثنین شاع .

(ترجمه‌سی) ایكی اوك دیشنی تجاوز ایدن هر برسر شایع اولور .

١١٢٢ برآقچه ایله طقوز قبّه‌لی حمام یاپار .

[فرانسزجه]

Il fait des chateaux en Espagne.

[ترجمه‌سی) اسپانیاده سرایلر بنا ایدر .

۱۱۲۳ § برآلان بردها آلمامش ؛ صو پالوده‌سی صاتان قرق ییل کچنمش .

۱۱۲۴ برالك شماته‌سی چیقماز .

فارسی

یك دست هرکز صدا ندهد .

فارسی

صدا زیکدست برنیاید .

۱۱۲۵ برانسانی طانیمق ایچون کندیسیله یول آرقه داشلغی ایتملیدر .

۱۱۲۶ § براوده دوزن اولنجه او اوده دوزن اولمز .

§ [فواد پاشا ـ بیت]

« براوده دوزن اولسه دوزن اولمز او اوده
مانندهٔ توأم ایکی شردر؛ ایکی شر »

۱۱۲۷ براورمغله آغاج دورلمز :

۱۱۲۸ براوق ایله ایکی قوش اورلمز .

۱۱۲۹ برآیاغی چقورده .

[نابی ــ غزل]

« طورمز سیاه رویلغیله منق ایدر
چهره خاننك بر آیاغی چقورده‌در »

١١٣٠ § برآیاق اوستنده بیك یالانك بلنی بوكر .

١١٣١ § برایت اورومكله بر كروان كیرو دونمز .
☜ ایت اورر .

١١٣٢ برایچم صو .

[عطایی ــ خمسه ــ منلا بدری]

« حوض ایچنده اوسیم تن خوبان
هر بری بر ایچم صو ایدی همان »

[سروری ثانی ــ غزل]

« آتشیندر رخ خویكرده‌ٔ جانان اما
آلنان بوسه لطافتده برایچم صودر »

[حشمت ــ غزل]

« عالم آب لطافتده بر ایچم صودر
رند دریا كش بزمیده آب رودر »

[عزت علی پاشا ــ تاریخ چشمه]

« عجب بنای كوزل طرحی پاك دلجودر
بوچشمه سار لطافتده برایچم صودر »

§ [ثابت ـ غزل]

« شوحسن ايله بر ايچم صو ايسته‌كده سلطانه
قويمه ساغره دام نمرايله دوشمه صقين »

§ [مصراع]

« كوجزن صو ايمدي لطفده بر ايچم صو ير »

[فرانسزجه]

C'est aussi facile que d'avaler un verre d'eau.

(ترجمه‌سى) بر بارداق صويى ايچمك قدر قولايدر .

١١٣٣ برايشدر اولدى غيرى نه چاره .

(مصراع)

١١٣٤ § برايشى بيترميجه برايشه قوشمه !

١١٣٥ § برآينه آلده يوز يكه باق !

١١٣٦ § بر بابا طقوز اوغلى بسلر . طقوز اوغل بر بابايى بسله‌يه‌مز .

١١٣٧ § برباش صوغانله كچنير .

§ [ثابت ـ غزل]

« يوز بيك ايله شمع نجومى خوانه قويوب
تعيش ايتمده برباش صوغانله چرخ خسيس »

١١٣٨ § برباش نرديه اولسه صيغار .

۱۱۳۹ بر باشه بر کوز یتر .

۱۱٤۰ بر بالطه‌یه صاپ اولور .

۱۱٤۱ بر بت ینکی وار ،

۱۱٤۲ بر بولود ایله قیش اولماز .

۱۱٤۳ § بر بونده بنی بردخی محشرده کوررسك .
(مصراع)

۱۱٤٤ بر پاره ایچون طقوز تاقلاق قیلار .

۱۱٤٥ بر پاره ایچون ییلدیزه کمند آتار .

[فرانسزجه]

Il tire le diable par la queun.

(ترجمه‌سی) شیطانی قویروغندن چکر .

۱۱٤٦ بر پره ایچون بر یورغان یاقار .

[فاضل ـ دفترعشق ـ ذکرنقاره‌زن شاهلوند]

« کرچه اول مهلکه‌دن دور اولدم
جور و لامه مغدور اولندم
بکزه‌دی بو روش نادانی
یاقغه بر بت ایچون یورغانی »

۱۱٤۷ § برتك پابوج بواسه بیرام ایدر .

۱۱٤۸ § برچیلاغی بیك زرهلی صویه‌مز .

۱۱٤۹ § برچوال انجیری برباد ایتدی .

۱۱۵۰ برچیچکدرکه قوقلایانك بورنی دوشر .

۱۱۵۱ بر چیچکله یاز اولماز .

[واصف ــ قصیدهٔ شتائیه]

« زینت سبز اولدرق قالدی همان برشمشیر
برچیچکله یاز اولورمی بوملكده فرضا »

[عزت منلا ــ غزل]

« کوکل برداغ ایله فخر ایتمه داغ اوستنده داغ اولور
مثلدر کلشن عالمده برکوکله بهار اولمز »

[خاتم ــ تاریخ ــ ولادت خیرالدین بك]

« برچیچکله یاز اولور دیردم اولیدی نو بهار
تك همان آسوده مژکان اولسون چشم حسود »

[فرانسزجه]

Une hirondelle ne fait pas printemps.

(ترجمه‌سی) برقیرلانغج یاز پیدا ایتدیرمز .

[فرانسزجه]

Une exception ne fait pas la règle.

(ترجمه‌سی) براستثنا قاعده تشکیل ایتمز .

۱۱۵۲ بردالده طورماز .

١١٥٣ ؟ بردلگی اولان قاره چابوق طوتیلور .
١١٥٤ بردن بره کلن دولتده خیر یوقدر .

فارسی

دولت تیزرا بقایی نیست .

١١٥٥ بردیکیش قالدی .

[عزت منلا ـ قصیده ـ برای سراطبا]

« سوزن فکرم ایله جامه دیکرکن عقله
بر دیکش قالدی اوله ثوب دماغم مختل »

١١٥٦ برزیان بیك بهتانه سبب اولور .
١١٥٧ برساقز چکندی .

[ندیم ـ غزل]

« کرم اولوب اوغلك بزه بر بوسه اقرارایلش
دون قزکده چکندی ای پیرمی اول ساقزی »

١١٥٨ برسورچن آتك باشی کسلمز .

[شیخ غالب ـ حسن وعشق ـ سبب تألیف]

« لازمی براقی مدح وتوصیف
بوکاری آکا کیم ایتدی تکلیف
عفو ایلیدلم که بلمکه بیلمز
برسورچن آتك باشی کسلمز »

١١٥٩ § برسوری یه برچوبان .

١١٦٠ برسوز سویلرکه درهمنی یین کوپك قودورر .

١١٦١ § برسوزی برسوزینه اویماز .

١١٦٢ برسویله ایکی ایشیت .

١١٦٣ برشمعی که حق یاقه جهان اوفلسه سونمز .

(مصراع مشهور)

١١٦٤ برشیئك اوکنه باقمه صوکنه باق .

١١٦٥ § برشیئك یك ایلروسنه کتمه .

١١٦٦ § برشیئك دیبنه طاری اکمه .

١١٦٧ § برشیئی آکلامه‌دن آتلمه .

١١٦٨ § برصحرارسن چکرکه. ایکی صحرارســن چکرکه
اوچنجیده کیررسك اله .

١١٦٩ § برصوچله آدم آصلماز .

١١٧٠ § برطاش آتدی ایکی قوش اوردی .

١١٧١ § برطاش ایله ایکی قوش اورولماز .

١١٧٢ § بوطولاشیق ایش که اوجی بولنماز .

١١٧٣ برعبام وار آتارم؛ نرده اولسه یاتارم .

١١٧٤ برغزا ایتدك که خشنود ایلدك پیغمبری .

(نقعی)

١١٧٥ § برفنا قرق ایوی بوزار؛ قرق ایو برفنایی دوزلده‌مز.
١١٧٦ برفنجان قهوه‌نك قرق ییل حقی وار .
١١٧٧ § برفوچی سرکه‌دن زیاده برطاماله بال ایله سنگك طوتیلور .
١١٧٨ § برفیت بیك بویو یرینی طوتار .
١١٧٩ برقار یله برقوجه، دیر دیر ایدر هرگیجه .
١١٨٠ برقاشیق صویك ایچنده بوغمق ایستر .

[عاصم ـ تاریخ ـ جلوس مصطفی خان ثالث ـ استطراد]

« طائفهٔ بکتاشیه کندوسنه جمله‌دن اول دشمن جان وبونسه‌لر [برقاشیق صوده بوغه‌جقلری] وارستهٔ کمان ایدی . »

١١٨١ برقپویی بند ایدرسه بیك قپو ایلر کشاد حضرت الله، افندی فاتح الابوابدر .

(بیت مشهور)

١١٨٢ برقدح می کشینك جمله حجابن کوتورر .

(مصراع مشهور)

١١٨٣ برقرارده برالله .
١١٨٤ § برقورقاق براردویی بوزار .
١١٨٥ برقوز ایچون طاش آتلمز .

١١٨٦ برقولاغندن كيرر، برقولاغندن چيقار .

١١٨٧ برقويروقلى ييلديزدركه قرق يلده برطوغار .

[خاتم ـ غزل رديف]

« كلب غريب دنبه نهان كبى صوفيان
قويروقلى يلديز اولسه ده ناطيلسان اولور »

١١٨٨ برقويوندن ايكى درى چيقماز .

١١٨٩ § بركرّه آلدانشده قباحت آلداتانك . ايكى كرّه آلدانشده قباحت آلدانانك .

[هرسكلى عارف حكمت بك ـ مصراع]

« عاقل دوشرمى دوشديكى زندانه بردخى »

١١٩٠ § بركشيله يا آلش ويريش ايتمه‌لى، يايوله كتمه‌ليكه نه اولديغى بيلنسون .

١١٩١ § بركشينك پيه‌جكيله ايكى كشيده اولور امّا ايكيسيده آچ قالير .

١١٩٢ § بركمى دونانير برقز دوناغز .

١١٩٣ § بركميده ايكى قپودان اولماز .

١١٩٤ § بركمى يى ايكى رئيس باتيرر .

١١٩٥ بركوتونك يدى محلّه‌يه ضررى واردر .

١١٩٦ بركوچك صو كوز ينور اشكمه نسبت دريا .
(مصراع)
١١٩٧ بركور اوغلى برآيواز .
١١٩٨ § بركوزك آغلاديسه بركوزك كولدى .
١١٩٩ بركوملك سندن زياده اسكتمش .
١٢٠٠ § بركون اولور يوز يوزه باقيلور .
١٢٠١ § بركونلك بكلك، بكلكدر .
١٢٠٢ بركونلك رزق ايچون ايكى كون چباله مليدر .
١٢٠٣ § برمسلمانه برقازى لازم .
١٢٠٤ برمشترى ايچون دكان آچلمز .
١٢٠٥ برموم آلده درديكه يان .

فارسى

غم خود خوركه تو لاغر نشوى .

١٢٠٦ § برميخدن اوتورى نال (نعل) نالدن اوتورى برآت غائب اولور .
١٢٠٧ § بروقت كه قويروقله بيله حسبحال اولمز .
١٢٠٨ بريار بيقلمينجه بريار ياپلمز .
١٢٠٩ برى اكر، برى بچر .

١٢١٠ بری یره بری باقره قیامت آندن قوپار .

١٢١١ § بر یکیت قرق ییلده میدانه کلیر .

١٢١٢ برینی یره برینه نشان قور .

١٢١٣ § بزه بزم اولدقده آچ قالدق یا !

١٢١٤ § بزده تل اهلی یز امّا حصیر طقورز .

١٢١٥ § بزده صباح کچ اولور .

١٢١٦ § بز قرق کشی یزه بر برمزی بیلیرز .

١٢١٧ § بز قوزومزی کندیمز پایلاشیرز .

١٢١٨ بز لباسی دیکنجه بازار صاولور .

١٢١٩ § بزم بوز اشکده بوهوادن کتدیدی .

١٢٢٠ § بزم طاوق بر یومورطه یومورطلار یدی محله طویاره ایلك قصراغی کحیلان طوغورر هیچ سسی چیقماز .

[شیخ غالب ــ حسن عشق]

« مانند ما کیان غرا

یك بیضه هزار فخر ودعوا »

١٢٢١ § بزم کویك سزك کویه بالطه کتیردیمی ؟

١٢٢٢ § بزمه مهتاب ایدییور .

١٢٢٣ § بزده کوره ایچ یوزی قرانلق .

§ [مصراع]

« كناهی سویلیانلر بوینه بزجه قراكلقدر »

١٢٢٤ بلوّر كبی .

١٢٢٥ § بیچاره قاطر مفته صاتلدی سمریله .

(مصراع مشهور)

١٢٢٦ § بیغنی بالطه كسمز .

[ثابت ــ ظفر نامه ــ صفت شتاء وَوصول
خان بمشتا]

« فلك كاسه‌در زهر برد ایله پر
زمین مرتبانیسنی چاتلادور
شراین دوكوب قیردی طوفان بوزی
اویوزدن اولوب قالدی قان قارپوزی
میك جرعه‌سی برجه طاسده
قزل قویه‌در فصل الاسده
خطب كسنزلر بوز دوشوب ریشنه
یقلاریغی بالطه كسمز هنوز »

١٢٢٧ بیك ایشجی یه برباشجی لازمدر .

١٢٢٨ بیك ایشیت برسویله .

١٢٢٩ بیك تاسه بربورج اودمز .

١٢٣٠ بیك ترك برطورپ .

۱۲۳۱ § بيك طراقده بزى وار .
۱۲۳۲ بيگك يارىسى بش يوز .
۱۲۳۳ بيك نصيحتدن برمصيبت يگدر .
۱۲۳٤ بيلسه‌مده بيلمك الويرمز بگا .
۱۲۳۵ بيلنز قدر عبا موسم باران اولسه .
(مصراع فاضل)
۱۲۳٦ § بيمناز عذرى .

بُو ـ ضمهٔ ثقيلهٔ مبسوطه Bo

۱۲۳۷ بودور طاوق هركون پلیچ .
۱۲۳۸ بورج ايو كونه قالماز .
۱۲۳۹ بورج بنم قساوت سنكمى .
۱۲٤۰ § بورجدن قورقان قيوسنى گگيش اچماز .
۱۲٤۱ بورجسز آدم يوقسول بگدن يگدر .
۱۲٤۲ § بورجسز برالله .
۱۲٤۳ § بورجسز چوبان يوقسول بگدن يگدر .
۱۲٤٤ § بورجك ايوسى ويرمك، دردك ايوسى اولمك .
۱۲٤۵ بورجلو اولمز بگزى صارارر .

١٢٤٦ § بورجلو صوچلو طورر .

١٢٤٧ § بورجلونك دعاجیسی آلاجقلیدر .

١٢٤٨ § بورج ویرمکله توکنور؛ یول کتمکله .

١٢٤٩ بورج یکیتك قامچیسیدر .

١٢٥٠ بوریده پیشرور اولماز ☞ سورناده .

[عطائی ـ خمسه ـ نفخهٔ رابع عشر ـ منع اصطلاح کفتن]

« اولدی قبه زورنه کبی بی مثل
غنهٔ تجوید منع مقال
بوزمده اصول نخفی ماحصل
پیشرو اولمز بوزیده وار کل »

١٢٥١ بوستان اولوغی کبی دوزمه .

١٢٥٢ بوستان قورقولوغی .

١٢٥٣ § بوش اوتورمقدن آیلاقجیلق یکدر .

١٢٥٤ بوش ایته منزل اولماز .

١٢٥٥ § بوش بوشنه بکلین قوللر ینیصاللایه کیدر .

١٢٥٦ § بوش بوغازلق قارین طویورماز .

١٢٥٧ § بوش بوغازی جهنمه آتمشلر اوطون یاش دیه حایقرمش .

١٢٥٨ بوش بوكرندن اورلدی .

١٢٥٩ بوش چوال طورمز .

١٢٦٠ § بوش چوال دیك طورمز .

١٢٦١ بوش طوربه ایله آت طوتماز .

١٢٦٢ بوش كزه‌نك بوش قالفه‌سی .

١٢٦٣ بوش لاقردی قارین طویورماز .

١٢٦٤ § بوشنه تلاش، دیكنه تراش .

١٢٦٥ § بوشه قویسه‌م طولماز، طولویه قویسه‌م آلماز .

١٢٦٦ § بوغاز طقور بوغومدر .

١٢٦٧ § بوغازی طوقلغنه خدمت، پاره‌سز پولسز همت
نرده بو بوللق !

١٢٦٨ بول بول یین، بل بل باقار .

١٢٦٩ بو یاجی كوپی دكل یا همان طالدیروب چیقاره‌سن .

١٢٧٠ بویمه كوره بوی بولدم؛ خویمه كوره خوی بولمدم .

١٢٧١ بوینك اولچیسنی آلدی .

١٢٧٢ بوینه كوره بیچلمش قفتاندر .

١٢٧٣ § بوینی اوزون بینی بوش: طوت قولاغندن
چفته قوش .

بوْ ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله Bou

١٢٧٤ § بوآغز آنده ایکن دها چوق ساقز چیگنر .

١٢٧٥ بو بر دمردن لبلبیدر، چیگنینه عشق اولسون .

[شناسی ـ بیت]

« عشق کیم قلبه غدادر نه یتور نه یوتیلور
بر دمر لبلبیدر چیگنینه عشق اولسون »

١٢٧٦ § بو بر کروانسرایدر قونان کوچر .

١٢٧٧ بو بر کیدشدر که احتمال عودتی یوق .

§ [کانی ـ مصراع]

« او کیدشدر که کیدر کتدی کیدر داخی کیدر »

١٢٧٨ بو پرهیز نه، بولحنا ترشیسی نه !

١٢٧٩ § بودنیا بر دگرمندر اوگودر برگون بزی .

١٢٨٠ § بوده قاره عثمان اوغلنك اولسون .

١٢٨١ بورندن قیل آلدرماز .

١٢٨٢ بورنی شیشمز .

١٢٨٣ بورنی بیودی .

[خاتم ـ غزل]

« مسك رومی کبی چقدی قنحوسی ازهارك
ینه بورنی بیودی کلشنه زنبق طاش آثار »

١٢٨٤ بورنی قاف طاغندن بیوك .

١٢٨٥ بورنی قاف طاغنده .

١٢٨٦ بوز اوستنه یازی یازار .

فارسی

نقش برآب .

١٢٨٧ بوز کبی صوغودی .

١٢٨٨ بوسودادن واز کچ .

١٢٨٩ بوصیجاغه قارمی طیانور .

١٢٩٠ بوقدر قصور قاضی قزندەده بولنور .

١٢٩١ بوقلمون کبی رنکدن رنکه کیرر .

١٢٩٢ § بو کلش بریمان کلش ؛ صاولك یولی اوستندن .

١٢٩٣ بوکلش یمان کلشدر .

١٢٩٤ بوکون بکا ایسه یارین سکا .

[عطایی ـ خمسه ـ در وصف حصار]

« حوابن بو کونه ایدرز ادا
بوکون باکه ایسه اویارین سکا »

١٢٩٥ بوگون بولدم بوگون یرم؛ یارینه الله کریم.

١٢٩٦ بوگون دنیا، یارین آخرت .

١٢٩٧ بوگونکی ایشکی یارینه براقمه .

١٢٩٨ بوگونکی طاوق یارنکی قازدن ایودر .

١٢٩٩ بوگونکی یومورطه یارنکی طاوقدن ایودر .

[فرانسزجه]

Un tiens vaut mieux que deux tu l'auras.

(ترجمه‌سی) الکده اولان بر، مالك اوله‌جغك ایکیدن خیرلیدر .

١٣٠٠ § بولمز یمز .

§ [عاطف ــ غزل]

« بولمز یزدر اکثری ارباب غفتك
کوردك زمانه‌نك نیجه پرهیزکارنی »

١٣٠١ بولدقجه بوگار .

§ [شامی زاده ــ مصطفی بك ــ غزل]

« یتمزمی تماشای جمالده صونارسن
ای عاشق مخترده بولدقجه بوکارسن »

١٣٠٢ § بولدك بال آلاجق چیچکی .

١٣٠٣ بولماز هند قماشی دکل یا .

١٣٠٤ § بولود اره‌سندن آی طوغدی .

١٣٠٥ § بولوددن نم قاپار .

[ثابت ـ غزل]

« بزه بر وجهله مكتوب تحريرنه امكان يوق
سحاب قسوتندن نم قاپار نشافدر كاغد »

١٣٠٦ بونده چه كيمسى چتنيور .

[واصف ـ مخمس]

« سنكله هرزمان اغيار ايشته صالنيور
نه‌نى ذوقه گيدوب خانه‌سنده قالنيور
گيمه نه سويلسم اى شوخ او كافر آلنيور
نه ويرمش آلديور بونده چاتى چالنيور
سوزچم ندر اى افندم آباشمك تاجى ؟ »

بوٌ ـ ضمهٔ خفيفهٔ مبسوطه ايله Beu

١٣٠٧ § بويله آغانك بويله خدمتكارى اولور .

١٣٠٨ بويله افندينك بويله اولور خدمتكارى .

[فرانسزجه]

Tel maître tel valet.

[ترجمه‌سى] بويله افندى بويله خدمتكار

۱۳۰۹ بویله ایّام غمك بویله اولور نوروزی .

(مصراع ـ خالق)

۱۳۱۰ § بویله‌در احوال عالم کاه شادی، کاه غم .

عربی

§ [مجموعهٔ ابوالضیا ـ امثال عرب]

فیوماً علینا وَیوماً لنا وَیوما نساء وَیوماً نسر

« بر کون علیهمزده اولور شر ایسه بر کون لهمزه اولوب خیرلی اولور؛ بر کونده محزون اولور ایسه‌ده بر کونده مسرور قیلنورز. لسانمزده [بویله‌در احوال عالم کاه شادی، کاه غم] مصراعی بو معنایی دالدر .

فارسی

§ [بیت]

« یك [illegible] یك [illegible]
شود برهمزده احوال عالم »

۱۳۱۱ § بویله بش؛ بویله تراش .

۱۳۱۲ بویله دعانك بویله اولور آمینی .

فارسی

همین مرده، همین کورستان .

فارسی

همین چاه، همین ریسمان .

١٣١٣ § بویله دعایه آمین دینمز .

١٣١٤ § بویله شاهد قبول اولان استر می آزاد اولمغی .

(ریاضی)

١٣١٥ § بویله غم بویله کدر ! بویله گلیر بویله گیدر .

١٣١٦ § بویله قالماز برگون اولور بخت اویانور .

§ [مصراع]

« بویله قالمز قتو کوکلی آسوده صاحبسوز روزکار »

١٣١٧ § بویله قوشك بویله اولور قویروغی .

١٣١٨ § بویله کویك بویله قیللی یوغورطی اولور .

بو ــ ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه ایله Bu

١٣١٩ بیرجیدن صور قیرلانغجك ضررینی .

١٣٢٠ بلبلك چکدیگی دیلی بلاسیدر .

فارسی

طوطی زز بان خویشتن در بند افتاد .

١٣٢١ بلبله قفس زنداندر .

١٣٢٢ § بلبلی آلتون قفسده قویمشلر آه وطنم دیمش .

١٣٢٣ بلبلی قفسه قویمشلر آه وطنم دیمش .

فارسی

[بیت]

« بود قلعه زندان ومردان بس
بدان سان که زندان بلبل قفس »

١٣٢٤ بیوك باشك بیوك آغریسی اولور .

§ [کانی ـ مصراع]

« انسب دکلیدر بیوك آغری بیوك باشه »

[نابی ـ خیریّه ـ مطلب دغدغهٔ پاشایی]

« چاه سر شاردن اولمه ممنون
دردك اولور بیودجه افزون »

١٣٢٥ بیوك بالق کچوك بالغی یر .

عربی

السمك الکبیر یأکل الصغیر .

[شانی ـ تاریخ ـ جلد اوّل ـ صحیفه ١٥٦]
« وقوی ضعیفه غلبه ایدرك اشمك الکبیر یه کل الصغیر مثلی مثلی یمان »

١٣٢٦ بیوکدن کوچولمش .

فارسی

درغورکی مویز شده .

١٣٢٧ § بیوك سویله‌مه باشڭه کلیر .
١٣٢٨ § بیوکلر ظلم ایدر یالان سویله‌مز .
١٣٢٩ بیوك لقمه یه، بیوك سوز سویله .
١٣٣٠ § بیوکلك تکری یه یاقیشیر .
١٣٣١ بیوکی دوك که کوچك‌ده عبرت آلسون .

﴿ پ ﴾

پا – الف ایله

۱۳۳۲ پابوج بولورسه بیرام ایدر [illegible] بر تك .

۱۳۳۳ § پابوج خرسزی کبی یالین آیاق قچار .

§ [سروری – تاریخ هزل آمیز]

« گلمش ایدی جمعه برنی نماز
سرق ایش کیم یه یازدی طیق
دیندی تاریخنی قیم آنك
قچدی پابوج خرسزی یالین آیاق »

۱۳۳۴ § پابوجسز قاچار .

۱۳۳۵ پابوجك آلتینی آلورسك اوستینی .

۱۳۳۶ § پابوجلرینی چویردیلر .

۱۳۳۷ پابوجنی النه ویردم .

۱۳۳۸ پابوجی بیوکه اوقوت کندیکی .

۱۳۳۹ پابوجی دامه آتلدی .

۱۳۴۰ § پاپاس هرکون پلاو یمز .

۱۳۴۱ § پاچه‌لری صیوه‌دی .

۱۳۴۲ پادشاه اولسه گده ارکشی نیتنه دیرلر .

[مصراع]

« پادشاه اولسه‌کده دیرلر؛ ارکشی نیتنه »

١٣٤٣ § پادشاه قونمز سرایه خانه معمور اولمه‌دن .

(مصراع مشهور)

١٣٤٤ پادشاهك امری اوچ كون سورر .

١٣٤٥ § پادشاهك ایتدیکی قانون اولور .

(مصراع . باقی)

١٣٤٦ پادشاهك دخی آرقه‌سندن قلیچ صالللارلر .

١٣٤٧ § پادشاهلر ملکنی البته ویران ایسته‌مز .

١٣٤٨ پادشاهم یازك یاز اولسون. قیشك قیش دیمشلر .

١٣٤٩ § پادشاه یساغی ٣ كون سورر .

١٣٥٠ پارصه‌یی طوپلادی .

§ [جوابنامه ـ باصطلاح موسیقی ـ لطائف انشا جلد اوّل]

« وباطناً پردهٔ قسمتده برازدها [پارصه طوپلامق] اوزره بر کمان ابرو امیدیله کوبریلی طریقندن مناسترده کتمکله »

١٣٥١ پارمغم ایچنده .

١٣٥٢ پارمق حسابنی کوستریور .

١٣٥٣ § پاره آدمه عقل او گره‌دیر .

١٣٥٤ پاره استمه بندن، بوز کبی صوغورم سندن .

١٣٥٥ § پاره پاره‌یی قزانیر .

١٣٥٦ پاره‌سزلق عمر فنالغی یاپدیرر .

١٣٥٧ پاره‌سنی عزیز ایدن کندیسنی ذلیل ایدر .

١٣٥٨ § پاره‌سی بندن اولدقدن صکره اوچوربا یرنده طورسون .

١٣٥٩ § پاره‌سی چوق عقلی آز .

١٣٦٠ § پاره قولی .

§ [ضیا پاشا ـ غزل]

« نه قانونه نه جبر وزوره نه خنکاره تابعدر »
بو بندر کهده هرکس درهمه ودیناره تابعدر »

§ عربی

عبد الدینار .

١٣٦١ § پاره‌لی یا کشار پاره‌سز گوشر .

١٣٦٢ پاره‌نك یوزی صیجاقدر .

١٣٦٣ § پاره‌یه تاپار .

§ فارسی

پول پرست .

١٣٦٤ پاره‌يی دكزه آتدی .

١٣٦٥ § پاره‌يی مزاره كوتوره‌جك !

١٣٦٦ پاره‌يی ويرن چالار دودوكی .

١٣٦٧ پاشا دوكونتيسی كبی كيرودن كلور .

§ [جودت پاشا ـ تاريخ ـ وقايع مورده جلد ثانی عشر صحيفه ٥٩]

« اردو پاشا دوكنديسی خزينه‌ده كوچ حال ايله كوردوسه واره يلدی »

١٣٦٨ § پاشالينك دوشكونی آقلر كيير قيش كونی .

١٣٦٩ پاصديرمسنی چيقارديلر .

١٣٧٠ پاموق ايپلكينه باغلادی .

پَ ـ فتحه ايله

١٣٧١ پرده‌سی صييرق .

[وهبیء سنبلی زاده ـ لطفيّه ـ درحيا واستغنا]

« پرده‌سی صيرق اولاندر منكوب
ستر ايدر عرضنی مرد محجوب »

پ ى

خليع العذار .

١٣٧٢ پريسى آلنجق .

١٣٧٣ § پريسى خوشلانمامش .

١٣٧٤ § پستيانى چيقارديلر .

١٣٧٥ § پك آچله صغوق آليرسك .

١٣٧٦ پك قورشديرمه آلتندن چپان اوغلى چيقار .

١٣٧٧ پك قورجالامه سيولجه‌يى چبان ايدرسن .

١٣٧٨ § پنایر ايتنه دونمش .

١٣٧٩ پنجشنبه‌نك كليشى چرشنبه‌دن بلليدر .

١٣٨٠ § پهلوان قيلق قيافت ايله اولماز .

١٣٨١ § پهپه ! ديدكجه قوص قوصلانير .

١٣٨٢ پياسه پرنجه كيدركن اوده كى بلغوردن اولدى ☞ دمياطه .

١٣٨٣ § پيرى شيشه‌نك ضيشندن يالار .

١٣٨٤ پيرنيين صو بولور .

پ — كسرهٔ خفيفه ايله

١٣٨٥ پشتوك صفوزمى پاتلايور .

۱۳۸٦ پشمش آشه صوغوق صو قاتدی .

[سامی ـ بیت]

« جكرم پشدی دیو كوز یاشن ایتدم اظهار
صو قومه پشمش آشه دیدی اوشوخ غدار »

[واصف ـ قصیدهٔ شتائیه]

« نیلیم قاتدی صوغوق صوینی پشمش آشه
كلدی اوذات شریفه اومنافق سیما »

۱۳۸۷ پشمش كلّه كبی صیریدر .

۱۳۸۸ پرنجك طاشنی وار آیقله .

۱۳۸۹ پرنجی صو كوتورر .

۱۳۹۰ پلاودن دونك قاشغی قیرلسون .

۱۳۹۱ پلاوی ییں قاشغنی یانندہ طاشیر .

۱۳۹۲ § پیر پاك اولدی .

[خواجه نائلی ـ غزل]

« الحسد اول زنده كیم چكمش آیغن دهردن
میكده پیغولەسنده پیر پاك اولمش یاتور »

پ ـ كسرهٔ ثقیله ایله

۱۳۹۳ پچاغی قیندہ بولدی .

فارسی

دست نکاسه یافت .

١٣٩٤ پچاق کمیکه طیاندی .

[ثابت ـ ظفرنامه ـ پیکار کردن خان جنکیز تبار ، باطابور اعدای برکشته کار]

« اولاشدقچه آلفته مردان دین
بوزولدی او اوب منفصل مشرکین
بدنلر اولوب زخمدن ناتوان
بپچاق استخوانه طیاندی همان »

فارسی

کارد باستخوان رسید .

[شانی زاده ـ جلد اوّل صحیفه ٢٧٣]

« همان نیم جانله قالمشلر ایدی . پس کارد باستخوان رسید مثلنک معنیسی نمایان اولوب »

١٣٩٥ پچاق کندی قینی کسمز .

١٣٩٦ پچاق یاره‌سی اوکیلور . دل یاره‌سی اوکلماز

☞ ال یاره‌سی .

١٣٩٧ § پرلانطه قاره طاشدن چيقار .

پو – ضمۀ ثقیلۀ مبسوطه ایله Po

١٣٩٨ پوستی سردی .

§ [فاضل ـ صورت تمسك باده]

« ید بید آلدق او بنت العنبی
اولدی شاهد بوکا مینا چلبی
اولدی اول دمده شهود مجلس
لاله وسنبل وچشم نرکس
شاهدن بیری کبب ابن غنم
دخی پیمانه افندی محرم
کیف دیرلر دخی بروحشی دوست
ناکهان بزمده کلوب سردی پوست »

پو ـ ضمۀ ثقیلۀ مقبوضه ایله Pou

١٣٩٩ پوصله‌یی شاشردی .

[فرانسزجه]

Il a perdu la tramontane.

(ترجمه‌سی) شمال یلدیزینی غائب ایلدی .

پو ـ ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه ایله Pu

١٤٠٠ پوسکاللی بلا .

[واصف – شرقیٔ مربع]

« اولدی فکر کاکلك ای مه لقا
عاشقك باشنده پوسکاللی بلا
شوق رویکله اولوب شعشعه‌زا
طوغدی برج حسن وآنك اولکری »

ت

تا ـ الف ايله

١٤٠١ تاتار بباسن صاتار .

١٤٠٢ تاتارك قلاغوزه احتياجى يوق .

١٤٠٣ § تازيسز آوه چيقان طوشانسز اوه كلور .

١٤٠٤ تازينك طوپال اولديغى طوشانك قولاغنه دكمش .

١٤٠٥ تازى يه طوت طوشانه قاچ .

[واصف ـ قصيدهٔ شتائيه]

« كه شكاره چيقالم دائرهٔ كهساره
ديمه تازى يه طوت طوشانه قاچ ايدر »

١٤٠٦ تاقيه دوشدى ؛ كل آچلدى .

§ [نفعى ـ سهام قضا ـ درحق نوعى زاده]

« تاج ودستار ايله تفاخر يدن
باشنى آچدمز كلى كورينور »

١٤٠٧ تاقيه قاپدى .

[ختم ـ نعت]

« تاقيه قيق نجه اولور باغده كورسون خورشيد
بر كون آئينه فلك ژالدنك آهيله طوتار »

[وهبیٔ سنبل زاده ـ لطفیه ـ در احوال ملاحدهٔ زمان]

« تاقیه قایق روستندن آگاه
سکه صورتله ایده خلقه کلاه »

١٤٠٨ تاقیه قالبه طار کلدی .

تَ ـ فتحه ابله

١٤٠٩ تبه‌شیره پینر باقشلی .
١٤١٠ تپدک کیجه، سیوریلتدک کلاه .
١٤١١ تجربه‌یی گوکه چکمه‌مشلریا .
١٤١٢ § تخته صقال ساخته وقار .
١٤١٣ § تدبیرده قصور ایتدیکنی دوشمنزده تقدیره بهانه بولور .
١٤١٤ ترازو دیلی کبی ایکی طرفه آقار .
١٤١٥ ترازو وار طارتی وار . هر برشیئک وقتی وار .
١٤١٦ § تربیه‌لی مایمون کبی تترر .
١٤١٧ ترزی کندی دیکیشنی دیکه‌مز .
١٤١٨ § ترزی سوکوکنی دیکه‌مز .
١٤١٩ ترزی یه کوچ دیمشلر؛ ایکنه باشمده دیمش .

۱٤۲۰ ترسانه اموری اولدی .

[سروریٔ ثانی ـ غزل]

« اوقلیونجی جوانك شمدی ترسانه اموری وش .
بیوکدر دلده فکر قد بالاسی سرنلردن »

۱٤۲۱ § ترلمه‌دن پاره قزانلماز، صولومه‌دن جان ویرلمز .

۱٤۲۲ تره‌جی یه تره صاتلماز .

۱٤۲۳ تره یاغندن قیل چکر کبی .

فارسی

مورا از ماست میکشد .

۱٤۲٤ تسبیح بوجکی کبی بوزولمش .

۱٤۲٥ تقدیر خدا قوهٔ بازو ایله دونمز .

(مصراع مشهور)

عربی

الانسان یدبر والتقدیر یغیر .

۱٤۲٦ تقدیرده یازیلان تدبیرله بوزولماز .

۱٤۲۷ تقیه ☜ تاقیه .

۱٤۲۸ تقدیرك یاپدیغنی تدبیر بوزاماز .

§ [نابی ـ رباعی]

« دوشیزهٔ رازبرده بیرون اولماز
تدبیر ایله تقدیر دکر کون اولماز
تار املی اوزاتمه کالای مراد
اندازهٔ تقدیردن افزون اولماز »

١٤٢٩ § تقدیره رضادن غیری چاره اولماز .

§ [مورخ راشد ـ مفرد]

« مخلص اولماز دله تسلیم رضادن غیری
کار تقدیره نه‌در چاره رضادن غیری »

١٤٣٠ § تك بنی یار آكسونده برچوروك المایله اولسون
یار بنی .

١٤٣١ § تكدیر ایله اوصلانمیانك حقی كوتكدر .
(ضیا پاشا)

١٤٣٢ § تك شیشده بولنسونده قو خنزیر اتی اولسون .
(سروری)

١٤٣٣ § تك طورر كن باشنه ایش آچار .

١٤٣٤ تك كوره كه مهتابه چیقماز .

١٤٣٥ تكلیف جهنمده اولور .

١٤٣٦ تكنه قازنتیسی .

۱۴۳۷ تکه‌دن سود چیقارر .

۱۴۳۸ تکیه‌یه قربان کلدی .

[شفیقنامه ــ بیت]

« حشرده هر برنی بر بهمه جان
تکیه‌یه قربان ایدی کوی شهدن »

[ثابت ــ بیت]

« دون دیمشدککه بزم تکیه‌یه قربان کله‌جك
شیخ افندی بوسوزك ایشته کرامتجه‌سند »

[وهبیٔ سنبل زاده ــ لطفیه ــ در احوال
ملاحدهٔ زمان]

« کورسه‌لر بر کوزل اوغلان کلیور
دیرلر تکیه‌یه قربان کلیور »

۱۴۳۹ تکیه‌یی بکلین چوربایی ایچر .

۱۴۴۰ تکریدن قورقان قولدن قورقماز .

۱۴۴۱ § تکری قولنك رزقنی ویرر .

۱۴۴۲ § تکری قولنك یاردمجیسی‌در .

۱۴۴۳ تل قیردی .

[خاتم ــ غزل]

« حذر کیم تل قرر وادیلرنده زلف صنتورك
ایکی تللی خطکله بغلد عشاق رنجورك »

[طفلی ـ غزل]

« ای شانه سر زلف پریشانه طوقنمه
تل قیرمه صاقین خاطر یارانه طوقنمه »

١٤٤٤ تللی ببك کبی هر کون کینور .

١٤٤٥ تمام بوینه کوره بچلش قفتاندر .

[نابی ـ جوابنامه ـ برای مکتوب سایس معهود]

« خنزیر لفظی تمام بوینه بچلش قفتاندر »

١٤٤٦ تمجید پلاوی کبی، ایصیدر ایصدیر یر .

١٤٤٧ تنبل قدرتم یوق دیر .

١٤٤٨ تنبله ایش بیورکه سکا عقل اوکرتسون .

١٤٤٩ تجربه یووارلاندی قپاغنی بولد .

[عطایی ـ خمسه ـ داستان کرفتاری ملکشاه
وَتدبیر نظام الملك]

« سیر ایدن دیده سپهرك طباغن
شمدی بولدی دخی چوملك قپاغن »

عربی

وافق شن طبقه .

(ترجمه‌سی) قربه یامه‌یه اویغون کلدی .

[فرانسزجه]

Qui se ressemble s'assemble.

(ترجمه‌سی) بر برلرینه مشابه اولانلر برلشورلر .

١٤٥٠ § تنها آولادی .

§ [نفعی ـ غزل]

« آکسون صوفی دخی کثرتده وحدت عالمن
یاری تنها آولایان عشاق شیدا بونده‌در »

١٤٥١ توکاینك گمیسی باتماز .

ت ـ کسرهٔ ثقیله ایله

١٤٥٢ تراش اولسونده باشنه سورسون .

تِ ـ کسرهٔ خفیفه ایله

١٤٥٣ § تلکی ایکی دفعه طوزاغه دوشمز .
١٤٥٤ تلکی تلکیلکنی بیلدیرنجه‌یه قدر پوست الدن کیدر .
١٤٥٥ § تلکی دیمش که بن ایچون دیمم اتما اوزومسز باغك کوتوکی قوروسون .

١٤٥٦ تلكینك كزوب كله‌جكی كوركجی دكّانیدر.

[وهبیٔ ســنبل زاده ـ لطفیه ـ در احــتراز
ازحیله كاران وَخائنان]

« جمله ارباب حیل مدبر اولور
حیله‌سی پك چوغده وارمز طویلور .
یوغیكن تلكی كبی حیله كذار
به پوستی صویلور آخر كار »

فارسی

آخر كذر پوست بدباغ خانه است .

[فرانسزجه]

Tous les renards se trouvent chez le pelletier.

(ترجمه‌سی) تلكیلر كوركجی دكاننده بولشورلر .

١٤٥٧ § تلكی مصالی اوقور .

١٤٥٨ تلكی واردر باش كسر . قوردك آدی یمانندر .

١٤٥٩ § تلكی یه طاوق كبابی یرمیسك دیمشلر : آدمك
كوله‌جكنی كتیریورسكز دیمش .

١٤٦٠ § تلكی یی قوغالارکن قوردی اویاندیردی .

١٤٦١ تیز بینن تیز ایتر .

۱٤٦٢ تیز رفتار اولانك پاینه دامك طولاشور .
(مصراع مشهور)

۱٤٦٣ تیز کیدن تیز یوریلور .

۱٤٦٤ تیمارخانه‌جینك کوزی کور اولسون سنی کورمدیکچون .

۱٤٦٥ § تیمار خانه قاچقنی .

۱٤٦٦ تیمار سپاهیسی زکوردلدکجه اسکی دفتری یوقلادر .

۱٤٦٧ § تیمور آیاق. تیمور چاریق. تیمور باش .

۱٤٦٨ تیمور طاونده دوکولور دمر طاونده .

۱٤٦٩ § تیمور یالایوب آتش پوسکورر.

تُ توُ ــ ضمهٔ خفیفه ایله Tu

۱٤٧٠ ترك آته بنجه کندیسنی بك اولدم صانور .

۱٤٧١ § ترك ایشی اودنجدر .

۱٤٧٢ § ترك پوه پوهدن، شهری په پهدن خوشلانور.

۱٤٧٣ ترکجه‌یی غیب ایتدی .

٤٤٧٤ ترك دانشمند اولور؛ آدم اولماز .

۱٤٧٥ ترك طورسون چونکه طوغدی آنادن، اوکود آلدی اشکیله دانادن .

۱٤٧٦ ترکك عقلی صکره‌دن کلور .

فارسی

عقل روستائی از پس میرسد .

فارسی

روستائی را عقل از پس سرمیرسد .

١٤٧٧ ☙ ترکمنه آری آلیرمیسك دیمشلر . پارمله وزیرتی یی نیدهیم دیمش .

١٤٧٨ ترك نه بیلور بیرامی، لاق لاق ایچر آیرانی .

١٤٧٩ ترکه بکلك ویرمشلر؛ ابتدا باباسنی اولدرمش .

[عطایی ــ خمسه ــ صحبت پنجم ــ جد وجهد ایله اکتساب فضائل]

« سرفراز ایتمسه علمك تاجی
ترکك آصلق اولور معراجی »

١٤٨٠ ترکه بورجلی اولمه یادوکونده ایستر ، یابیرامده .

١٤٨١ توکوردیکنی یالامز .

عربی

الکریم اذا وعد وفی .

١٤٨٢ ☙ توکوروکله بوغارلر .

§ [سروری ـ هزلیات ـ درحق وهبیٔ سنبل زاده]

« خود بخود کندی هلاك اولمزسه
آی توکرکله بوغاز بر کون ایلر »

۱۰۸۳ § توی قباسی ☜ اثواب .

ث

ثا ـ الف ایله

۱٤۸٤ § ثابت اولان ثابت اولور .

(بومثلك مآلی عربیدن آلنمه‌در)

§ [ضیا پاشا ـ ترکیب بند]

« مانند شجر ثابت اولور ثابت اولانلر

هر قنغی ایشك اهلی ایسه‌ك آنده دوام ایت »

۱٤۸٥ ثابت قدم اوللی در هر ایشده .

ثَ ـ فتحه ایله

۱٤۸٦ ثعلبجی گوگمی گبی ایچندن قاینار . ☞ [سحلبجی]

۱٤۸۷ ثوابدن قاچ‌که گناهه گیرمیه‌سن .

ثُ ـ ضمهٔ خفیفهٔ مقرونه ایله

۱٤۸۸ ثبوت بولمیان سوز حقنده آغز آچمه .

۱٤۸۹ § ثاث قمیله آشاغی واردیلر .

ج

جا ـ الف ايله

١٠٩٠ جامع نه‌قدر بيوك اولسه يته امام بيلديكنى اوقور .

١٠٩١ جماعت نه‌قدر چوق اولورسه ينه امام بيلديكنى اوقور.

١٠٩٢ جامع طورركن مسجدده نماز قلنماز .

١٠٩٣ جامع ييقلمشسه‌ده محراب يرنده‌در .

§ [طالعى ـ غزل]

« خط بوزدى ايسه حسنى ابروسى كاكان
مسجد نوله كتدى ايسه محراب يرنده »

[وهبىء سنبلزاده ـ غزل]

« خط آور اولسه‌ده ابروسيدر برستشگاه
ييقلسه جامع حسنى يرنده‌در محراب »

١٠٩٤ § جامه آلوده‌لكى زينتيدر بقّالك

[مصراع ثابت]

١٠٩٥ § جان باشنه صيچرادى .

١٠٩٦ § جان بنم جانم چيقسون الك جانى .

١٠٩٧ جان بوغازدن كلور .

١٤٩٨ جان جانك يولداشيدر .

١٤٩٩ جان جانه باش باشه .

١٥٠٠ § جان جفادنده اوصانور صفادنده .

١٥٠١ § جان جومردلكی لقرديله اولماز .

١٥٠٢ جان چكشمه‌دنسه اولمك يكدر .

[شناسی ـ بيت مفرز]

« جان چكشمكدن ايسه جانمی ويرسم باری
جان فدا ايله برايشمی سونجه ياری »

١٥٠٣ جان چيقمايجه خوی چيقماز . ☜ خوی جانك

[وهبیٔ سنبلزاده ـ لطفيه ـ عدم آسايش
اهل جاه]

« كيديجك صكره الندن فرصت
ايدر اظهار ندامت فوت وقت
نيجه فرصت ينه كيرسه اله
نه احبابی آلماز ديلنه
طوتر البت ينه اسكی صوينی
چيقمدقجه جان دكشمز خوينی »

١٥٠٤ § جان حلقومنه كلدی ينه امر ونهی براقمز .

١٥٠٥ § جان قولاغيله ديكلر .

§ [ثابت ـ غزل]

« هر جمعه جان قولاغی ایله استماع ایدر
کل جامعنده صوت هزار خطیبی کل »

۱۵۰۶ جان کتمینجه جانان اله گیرمز .

[محبّی ـ غزل] .

« جان ویرمیجک درد ایله جانان اله کیرمز
جان آنی دلرلیك اول انسان اله کیرمز »

۱۵۰۷ § جانلی جنازه .

۱۵۰۸ § جانی جانه اولچمه‌لی .

۱۵۰۹ جانی یانان اشك آتدن یوروك اولور .

[سامی ـ بیت]

« بنده سن پچسه نوله دادار ینه غماز خر
بومثلدر جانی آجیان اشك آتی چکر . »

۱۵۱۰ جاهل اولان کمسه وقتسز خروس کبیدر .

۱۵۱۱ جاهلك صوفیسی شیطانك مسخره‌سیدر .

۱۵۱۲ § جاهله سوز آکلاتمق دوه‌یه خندق آتلاتمقدن کوچدر .

ج – فتحه ایله

١٥١٣ § جزاسز جرمك صاحبی چوق اولور .

١٥١٤ جزایر دایسی گبی قورلدی .

١٥١٥ جزای عملکدر چك !

§ [بلیغ – بیت]

« فکر اموال ایله بار غمه حمال اولدك
سنك ای خواجه جزای عملکدر چکه کیت »

١٥١٦ § جف القلم جواب ویردی .

١٥١٧ جفایی چکمین عاشق صفانك قدرینی بیلمز .

[مصراع مشهور]

فارسی

نوش خواهی نیش خواهد چشید .

١٥١٨ جماذی الاوّلی بیایرم [جمادی الاولی]

١٥١٩ § جمره کومورلکه دوشمش .

١٥٢٠ جنابتدن کرامت اوملماز .

١٥٢١ جنت جانمه منت .

[شناسی – بیت]

« زاهدك حقه دعادن غرضی جنتدر .
دیوی نعمت ایسه جانده منتدر . »

١٥٢٢ جهد ايله صچان تختەيی دلر .

١٥٢٣ § جهنم عذابی .

§ [آگهی – بیت – برای شاعر غباری]

« جنت قادبن مزارینه قوندك غباریا
شمدنکیرو چك ایمدی جهنم عذابنی »

١٥٢٤ جهنم کوتوکی .

١٥٢٥ جهنمه کیرسه یوزی قیزارماز .

١٥٢٦ جیبنده بیك دیش وار .

١٥٢٧ جیبی دلیك یوردامندن کچلمز .

ج جی – کسرۀ خفیفه ایله

١٥٢٨ § جن اولمەدن آدم چارپمغه قالقشدی .

١٥٢٩ جن ایله شیطان بردکلدر .

١٥٣٠ § جن چارپمشه دوندی .

§ کانی – قصیده در بیان فقدان صداقت

« انسان بیابان آکا نسبتله ملکدر
جن چارپمشه بکزەیور انسان صداقت »

١٥٣١ جن طوتانه بر نسخه یتر .

١٥٣٢ جنس جنسه چکر .

§ [کانی ـ مصراع]

جنسی جنسنی جذب ایدر اجر .

فارسی

[بیت]

« کبوتر با کبوتر باز با باز
کند هم جنس باهم جنس پرواز »

§ [تضمین]

مثلدر فارسیده ضرب ایدرلر .

« کبوتر با کبوتر باز با باز »

عربی

الجنس الی الجنس یمیل

(ترجمه‌سی) جنس جنسه میل ایدر .

§ [حبی قادین ـ قطعه]

« آقسه نوله دل عارضنك آبن کوروب ای جان
الجنس الی الجنس کما قیل یمیل
بو نظم شهه نیجه نظیره دیه حبی
فی الحزن مضی العمر هی الآن عفیف »

۱۵۳۳ جن کبی عقلی وار .

١٥٣٤ § جن گبی هر ایشه عقلی ایرر .

١٥٣٥ § جنگیز یساسی گبی قانله یازلمش .

١٥٣٦ جهانده یار اول بار اونه .

١٥٣٧ § جهانده کورمدك بر وفق دل بر کامیاب اولمش.

[مصراع راغب]

١٥٣٨ § جهان طوتشسه ایچنده بر اسکی حصیری یوق .

§ [نائلئ عتیق ـ غزل]

« احسنت اول کدای تجمل بدوشه کیم
یانسه جهان ایچنده حصیری بولنمیه »

١٥٣٩ جیجی مامه طاتلی گلدی .

١٥٤٠ جیم قارننده بر نقطه .

جو ـ ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه ایله

١٥٤١ جومرد ایله نکسك خرجی بردر .

فارسی

خرج ممسك دو چندان

١٥٤٢ § جومرد قسمی عطاسی ایچون آدام سچمز .

ج — ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه ایله

١٥٤٣ § جمله‌مزك گیره‌جگی قاره طوپراقدر .

١٥٤٤ جمله‌نك مقصودی بر آمّا روایت مختلف .

[مصراع سلیمان قانونی]

١٥٤٥ جمهوره مخالفت قوهٔ خطادندر .

﴿ چ ﴾

١٥٤٦ چابوق پارلايان چابوق سونر .

١٥٤٧ چابوق ويرن ايكى ويرر .

١٥٤٨ چاپاق سيلر .

١٥٤٩ چاپاق سيلركن كوز چيقارر .

١٥٥٠ چاتال [illegible] چتال .

١٥٥١ چارشنبه قاريسى .

١٥٥٢ چارشنبه‌نك كليشندن پنجشنبه بلليدر .

١٥٥٣ § چارميخه كرلدى .

١٥٥٤ چاغر قره‌جه اوغلان چاغر طاش يرنده آغر .

١٥٥٥ § چاغرلميان يره كدى ايله كوپك كيدر .

١٥٥٦ § چاقر پنچه‌لى .

١٥٥٧ چاقر كيف .

[واصف ــ شرقئ مربع]

« زخم آچمق ايچون سينهٔ عشاقه صد حيف
چكمش ينه چشمڭ سيه مستك يكى سيف
سهو ايتمه نكاهم كبى سن داخى چاقر كيف
كوكصويه كل اى چشم كبود عالم آب ايت »

١٥٥٨ چاكمى چالنيور .

۱۵۵۹ چاکنه اوت طیقدی .

[عزت ملا ـ مرثیهٔ خورشید پاشا]

« نیجه بیك دیری یعقوب چاکرینه اوت طیقدی
سیفنی ایتدی چلیپا عنق اعدایه »

فارسی

دهانش دریده شد

[فرانسزجه]

Il a rabattu son caquet

(ترجمه‌سی) لقلقیاتنی باصدیردی .

۱۵۶۰ § چالدق کسمدی دورتدك کچمدی .

۱۵۶۱ § چالشمق عبادتك یاریسیدر .

۱۵۶۲ § چالشمقله هر ایش بیتر .

۱۵۶۳ § چالغی دوگن اوینه یاقیشیر .

۱۵۶٤ چالمه الك قپوسنی چالارلر قپوگی .

فارسی

پردهٔ مردم مدر تا پرده ات ماند بجای .

فارسی

انکشت بدرکسی نزنی نادر توهشت نکو بند .

عربي

من دقّ دق

[فرانسزجه]

La tricherie revient à son maîtres.

(ترجمه‌سی) دوباره‌جیلق صاحبنه عائد اولور.

١٥٦٥ چالمه‌دن اوینار .

١٥٦٦ چام آغاجی گبی اوپ اوزون .

١٥٦٧ § چام دویردی .

١٥٦٨ چاموردن چیقاردی .

١٥٦٩ چاموره یاتده قالبکه باق .

١٥٧٠ § چانطه‌ده ککلك .

١٥٧١ چای قوشی آیاغندن طوتیلور .

١٥٧٢ § چای قوشی، چای طاشیله اوریلور .

١٥٧٣ § چای کنارنده قویی قازار .

١٥٧٤ چایه وارمه‌دن چمرنمه .

١٥٧٥ چاپی پنجه‌یه قدر کچی‌یه عبدالرحمن چاپی دیرلر .

١٥٧٦ چاپی گورمه‌دن پاچه‌لری صیوار .

[فرانسزجه]

Il ne faut pas prôner les fêtes avant qu'elles ne soient venues,

(ترجمه‌سی) بیرام گلمه‌دن اطرا ایتمه‌ملی‌در .

چ — فتحه ایله

١٥٧٧ چتال قازیق یره چاقلماز .

١٥٧٨ § چرچیجی قزی بونجغه عاشقدر .

١٥٧٩ چشم انصاف گبی کامله میزان اولماز .
کشی نقصانی بیلمك گبی عرفان اولماز .
[بروسه‌لی طالب]

١٥٨٠ چشمه‌یه کیدنك دستیسی قیریلور .

[فرانسزجه]

Tant va la cruche à l'eau, qu'à la fin elle se casse.

(ترجمه‌سی) دستی صویه گیده گیده نهایت
قیریلور .

١٥٨١ § چك بشر بشر .

١٥٨٢ § چکردکدن یتشمه .

١٥٨٣ § چکرگه بر صچرار ، ایکی صچرار ، اوچنجیسنده
اله گیرر . ☞ بر صچرارسن .

۱۵۸۴ چکشمه‌ینجه پکشمز .

۱۵۸۵ § چکه‌سنه خرسز طاشی .

۱۵۸۶ § چکه‌سی دوشوك قوجه قاری .

۱۵۸۷ § چکه خفّقی .

۱۵۸۸ چکه‌لرینی پچاق آچمیور .

۱۵۸۹ § چکه‌یه قوّت کیسه‌یه برکت .

۱۵۹۰ چایك کبی قتی .

۱۵۹۱ § چناغك چوملکك لقردیسی اولماز .

۱۵۹۲ چنکی اولوسی چالغی ایله قالقار .

۱۵۹۳ چوریر قز یمسون .

چ چی — کسرهٔ ثقیله ایله

۱۵۹۴ چق چق ایدن نلچه‌در ؛ ایش بتورن آقچه‌در .

۱۵۹۵ چنارجغك بال قباغی اوقّه‌یه اور .

۱۵۹۶ § چهار آتدم شش اویندم ینه فلك یندی بنی .

۱۵۹۷ چیقمدق جانده امید وار .

[عونی — یعنی فتح سلطان محمد — غزل]

« آستاننده نگاری گوردم یأس ایچره‌م
بو مثل مشهوردر که چیقمدق جاندن امید »

فارسی

صد بیمار ازلب کور وا کشت

[فرانسزجه]

Il y a remède à tout sauf à la mort.

(ترجمه‌سی) اجلدن بشقه هرشیئه چاره واردر.

چ چی — کسرهٔ خفیفه ایله

١٥٩٨ چرکفه طاش آتمه اوستکه صچرار .

١٥٩٩ چزمه‌دن بوزمه قاطر .

١٦٠٠ چله‌سی طولدی .

§ [ضیا پاشا ـ ظفرنامه. ازلسان شاعر خیری وَ بوشناق فاضل پاشا]

« یأس وحرمان ایله بکزم صاراروب صولمش ایدی
اهل مطلوب صاچله صقالم یولمش ایدی .
غالبا محنت ایله چله دخی طولمش ایدی .
متصرفلغه برقطعه سبب اولمش ایدی .
بوقصیده‌م بنی والیلکه ایلر ایصال »

١٦٠١ چنگانه اوسته‌سی .

١٦٠٢ § چنگانه اونده موصاندره آرار .

١٦٠٣ چنگانه چالار کرد اوینار .

١٦٠٤ § چنگانه چرگه‌سی گبی اورادن اوزایه سورور .

١٦٠٥ § چنگانه چوغالدقجه چری باشی افتخار ایدر .

١٦٠٦ § چنگانه خروسی گبی آیاغندن چاقلور .

١٦٠٧ § چنگانه‌دن چوبان اولماز یهودیدن پهلوان .

١٦٠٨ چنگانه دوگونی .

[فاضل ـ دفتر عشق ـ چرگه پرداختهٔ چنگانه]

« کبریشوب بربرینه نکبتلر
قاریشق ارکك ایله عورتلر
خلقه چنگانه دوگونی اول
بوسبب اولدی مکر ضرب مثل »

١٦٠٩ § چنگانه‌نك اکمکی دوشنه گیرر .

١٦١٠ § چوی چوی‌یی سوکر .

[فرانسزجه]

Un clou chasse l'autre.

(ترجمه‌سی) برچوی دیگر چوی‌یی دفع ایدر .

١٦١١ چویسز تخته‌یی روزگار آلور .

١٦١٢ چیك یمدمکه قارنم آغریسون !

١٦١٣ § چیل یاوریسی گبی طاغلدیلر .

چو – ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله

١٦١٤ چوبان ارمغانی چام ساقزی .

فارسی

ارمغان مور پای ملخ باشد .

فارسی

برگ سبزیست تحفهٔ درویش

١٦١٥ چوبان اعتقادی .

١٦١٦ چوبان اولان قویون گوتمك اوغل بابانك خوین گوتمك گرکدر .

١٦١٧ § چوبان چورابنی کندی اورر .

١٦١٨ § چوبانسز سوری اولماز .

١٦١٩ چوبانسز قویونی قورد قاپار .

١٦٢٠ چوبان کوپگی گبی نه یر، نه یدیرر .

١٦٢١ چوبانك کوگلی اولنجه تکه‌دن یاغ چیقاریر .

١٦٢٢ چوبانه یاغ قیغوسی . تکی‌یه جان قورقوسی .

عربی

بزرا غم جان است وقصاب را غم پیه

١٦٢٣ چوجوغك يديگی حلال گيديگی حرامدر .

١٦٢٤ چوجوغه ايش بيوران آردنجه كندی كيدر .

١٦٢٥ چوجوق اينه يوله جيقمه .

١٦٢٦ § چوجوق بيور . دلی اوصلانماز .

١٦٢٧ چوجوقدن آل خبری .

١٦٢٨ § چوجوق دوشه قالقه بيور .

١٦٢٩ چوجوقلر باشی دلی عمر .

١٦٣٠ § چوربايه قيل دوشدی .

١٦٣١ چوغی كتدی؛ آزی قالدی .

فارسی

پرش رفته وكمش مانده

١٦٣٢ چوق آچيه صوغوق آلورسن .

١٦٣٣ چوق آريه آتی چاتلادر .

١٦٣٤ چوق الی ايشده گور آز الی آشده گور .

١٦٣٥ چوق بيان چوق يا گلور .

١٦٣٦ چوق چبالايان چوق يورولور .

۱٦۳۷ § چوق حاولایان کوپك ایصیرماز .

۱٦۳۸ § چوق سورن اقبال بیاض قارغه‌یه بکزر .

۱٦۳۹ § چوق سویله‌ین آغزك بیوك اولور .

۱٦٤۰ چوق سویله‌مه عارسز اولور ، آز ویرمه خرسز اولور .

۱٦٤۱ چوق سویلین چوق یاکیلور .

[عطائی خمسه ــ اخلاص عمل]

« تجربه اهلی بونی بویله بیلور
کیمکه چوق سویلر اول چوق یاکلور »

۱٦٤۲ چوق قارشدیرمه چیان اوغلی چیقار .

۱٦٤۳ چوق قارنجه دوه‌یی اولدیرر .

۱٦٤٤ چوق قوجاقلایان آز دوشیرر .

[فرانسزجه]

Il ne faut pas courir deux lièvres à la fois.

(ترجمه‌سی) ایکی طاوشانی بردن تعقیب ایتمه‌ملی‌در .

۱٦٤۵ چوق قویونك چوق قوزیسی اولور .

۱٦٤٦ چوق گولن چوق آغلار .

۱٦٤۷ چوقلغه طاری صاچیلماز .

۱٦٤۸ § چوقلغه طاش آتیلماز .

۱۶٤۹ § چوق لقردی باش آغریدر .

۱۶۵۰ § چوق لقردی پاره ایتمز .

۱۶۵۱ § چوق ناز عاشق اوصاندیرر .

[فنی ـ مصراع]

« مشهور مثلدر عاشق چوق ناز اوصاندیرر »

۱۶۵۲ چوقه‌سنی کیمدکسه کنارینی قوشاندق .

۱۶۵۳ § چوق یشایان بیلمز چوق کزن بیلیر .

۱۶۵٤ چوق یشایان چوق بیلمز ، چوق کزن چوق بیلیر .

[مصراع]

« سنز افندی چوق یشایان چوق کزن بیلور »

چ چو ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله Tchou

۱۶۵۵ چقورده دوشمش چیقه‌مازه ، پر پر ایدن اوچه‌ماز .

۱۶۵۶ چو بوق . کوتو آرقه‌داشدن ایودر .

۱۶۵۷ چولهه مکیکی کبی بریاندن بریانه کیدر .

چ چو ـ ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه ایله Tcheu

۱۶۵۸ § چوملك حسابنه باقیلیرسه آیك قرق بشی .

١٦٥٩ § چوملك طاشه طوقنورسه وای چوملكك حالنه.
طاش چوملكه طوقنورسه وای چوملكك حالنه !

چوُ – ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه ایله Tchu

١٦٦٠ چوروك باقلانك كور آلیجیسی اولور . ☞ ستلی .

١٦٦١ چوروك بنا تمل طوتماز .

١٦٦٢ چوروك تختهیه باصدی .

١٦٦٣ § چوروك مردمنله دامه چیقماز .

§ [نابی – غزل]

« لاف ایله زبان تفاخر فشان ایله
بالای بادهٔ چیقمه چوروك نردبان ایله »

ح

حا ـ الف ايله

١٦٦٤ حاجی حاجی اولماز گتمگله مکه‌یه، دده دده اولماز گتمگله تکیه‌یه [تکیه]

١٦٦٥ حاجی حاجی‌یی مکه‌ده بولور.

§ [ازنیقلی بقائی ـ بیت]

« عاشقلرن کوی یاره جمع اولسون
حاجی حاجی‌یی مکه‌ده بولسون »

فارسی

حاجی حاجی را در مکه بیند

١٦٦٦ حاجی صاندیغمزك حاچی قولتوغنده چیقدی.

§ [ضیا پاشا ـ ترکیب بند]

« امید وفا ایله‌ ارباب دغلده
چوق حاجیلرك چیقدی حاجی زیر بغلده »

١٦٦٧ § حاجی عمر کعبه‌دن گتیرمش، آزیمزی چوغه طوتسونلر دیمش.

١٦٦٨ حاجی مکه‌ده درویش تکیه‌ده یاقیشور.

۱۶۶۹ حاجی یاتماز .

§ [ثابت ــ بیت مفرد]

« حاجیده صبحه دك طورر اول آستانه ده
بجاره حاجی یاتمازه دوندی میانه ده »

§ [كذا ــ غزل]

« خصمه باصلسه ده بنه قانقار غیور اولان
باق حاجی یاتمز ایتدیکی مردانه غیرته »

۱۶۷۰ § حاجی یه تسبیح آلیرمیسك دیمشلر ، یا بز بورایه نه ایچون كلدك دیمش .

۱۶۷۱ حادیمه دن حلوا دیه جکنی بیلورم .

۱۶۷۲ حار اورر . حرمن صاوورر .

۱۶۷۳ حاضر مزارك اولوسی

۱۶۷٤ § حاضره قونق .

۱۶۷۵ حاضر یمکه طاغلر طیاتماز .

۱۶۷۶ حاکمسز : حکمسز مملکتده طورمه .

۱۶۷۷ § حالدن آكلایانه جانم قربان اولسون .

۱۶۷۸ § حالنه باقده حالی طوقوت .

۱۶۷۹ حالنه باقمازده حسن طاغنه اودونه کیدر .

حَ – فتحه ایله

١٦٨٠ حبه‌یی قبه ایدر .

[عطایی – خمسه – صحبت دوازدهم – ظلم حکام]

« گنبد چرخده مانند هلال
باغبان بولدرر اول تاکه کمال
تربیت حوق قبه قور انسانی
حبه‌یی قبه ایدر بستانی »

[پرتو پاشا – بیت]

« حبه‌یی قبه ایلسم چو فلك
نوله اول مه جهان وار دنده »

١٦٨١ حبی یوتدی .
١٦٨٢ § حج ثوابی یازیلیر .

§ [نائلی – قصیدهٔ میمیه]

« سن رفیق اول بکا ای یادکه وار بوداشت
حج ثوابی یازیلان هر سرکامده بنم »

١٦٨٣ حج سنه‌سی کبی اوزادی .
١٦٨٤ § حدینی بیلزه حدینی بیلدیرمك اوکسوزه قفتان گیدیرمك کبی‌در . ☞ کندینی بیلزه

١٦٨٥ حرام حلالدن طاتليدر .

١٦٨٦ حرام حلال وير اللهم ، قولك طورماز ير اللهم .

١٦٨٧ حرامدن كلان حرامه كيدر .

١٦٨٨ حرامزاده پازار بوزار ، حلالزاده پازار ياپار .

☞ حلالزاده .

[خاتم ـ بيت مفرد]

« جناب شيخى تصرفدن آلقومش باده
حلالزاده يپار ايش بوزار حرامزاده »

١٦٨٩ حراميزاده‌نك كوزى ياشلى اولور .

[عطايي خمسه ـ داستان سادس ـ داستان
كفتن ملا لعلى]

« زحمته كيرمه طويدق اطوارك
كوزى ياشلى اولور دغلكارك »

١٦٩٠ حركت اولمادقجه بركت اولماز . ☞ نرده .

١٦٩١ حسد ايدن محروم قالور .

[مصراع مشهور]

« حسد قلب عدو نطفله زائل اولماز »

فارسی

حسود هرگز نیاسود

(ترجمه‌سی) حسود اصلا راحت ایتمز .

عربی

الحاسد محروم .

[فرانسزجه]

Les envieux mourront, mais non jamais l'envie.

(ترجمه‌سی) حاسدلر فوت اولورلر لکن
حسد زائل اولماز .

١٦٩٢ § حسابی تمیز اولانك یوزی آق اولور .

١٦٩٣ § حسرت قیامته قالدی .

§ [ظریف - غزل]

« کلسون حرامه سویلیك اول سرو قامته
شاید هلاك اولدم قاله حسرت قیامته »

١٦٩٤ حق دیدکدن صکره آقان صولر طورر .

١٦٩٥ حق سوز آجیدر .

عربی

الحق مرّ

(ترجمه‌سی) طوغری آجیدر .

۱۶۹۶ § حق سوزه آقان صولر طورر . ☞ طوغری .

۱۶۹۷ حق سوزه مجنون دخی راضی اولور .

(موزوندر)

۱۶۹۸ حق طوغریده‌در .

۱۶۹۹ حق قرأن قفسی .

۱۷۰۰ § حق کلنجه باطل کیدر .

۱۷۰۱ § حقلی حقندن واز کچمز .

۱۷۰۲ § حقّه توکل ایدن آچیقده قالمز .

§ [ضیا پاشا ـ ترکیب بند]

« اللهه توکل ایدنك یاوری حقدر
ناشاد کوکوکل برکون اولور شاد اوله‌جقدر . »

۱۷۰۳ § حقّی طانییان خلقه باش اکمز .

§ [راتب احمد پاشا ـ غزل]

« ایتمز طریق حقده اولان خلقه سرفرو
اکمز مناره قامتنی باد صرصرده »

١٧٠٤ § حكيمدن صورمه چكندن صور .

١٧٠٥ حكيم كيم باشنه كلان .

١٧٠٦ § حكيمك يه ديديكى .

١٧٠٧ حلاّج منصور .

١٧٠٨ حلال زاده پازار ياپار حرامزاده پازار بوزار .

☞ حرامزاده .

[واصف ـ جوابنامهٔ پسنديده ازدهان دختر]

« چيقرق مثال درلايه جاغيكه هى اوزان
كير دستكهه طوقو بزنى بره جق قزان
پازارى ديرلر آبو حرامزاده در بوران
صاتوب صاوده نديسه صحن تنجره قزان
اون بش ياشنده كنديمه بر اوينا ش آرديم »

١٧٠٩ § حلال سود امِمش .

§ [ثابت ـ غزل]

« طفل دله حلال سود امِمش عفيفه در
خاتون بير مى كبى بردايه ايسترز »

١٧١٠ حلال مال ضايع اولماز .

١٧١١ حلب اوراده ايسه آرشين بوراده .

[منشآت عاكف پاشا ـ حلب واليسنه مكتوب]

« صوب صوا بنمای دستوریلرینه منسوج دستگاه قدم اولان کالای زر کشتار خلوص وخصوصیت بندکانده ضمیر عاجزانده‌مه نسبتله چیوده‌ٔ اندازه‌ٔ تخص وتمیز اولمق مناسبتیله خامهٔ ترزبان ضروب ترکیه‌دن [حلب آنده ایسه آرشون بونده] مثلنی ایراد واتیان ایلسه نابجا اولمیه‌جغی نزد سامیلرنده بدیهی وآشکار اولمقدن ناشی .... »

[سلیمان فهیم ـ غزل]

« مالك اولدم بوراده بن هنر ممتازه
اشته میدان سخن کتمیه‌لم شیرازه
حلب آنده ایسه بونده بولنور اندازه
اشته میدان سخن کتمیه‌لم شیرازه »

١٧١٢ § حلب یولنده دوه ایزی صایار .

١٧١٣ حلواجی کاغدی .

[منیف ـ غزل]

امید بوسهٔ لی برطفل نورسك
ایتدی صحیفهٔ دلی حلواجی کاغدی »

١٧١٤ حلوا دیمسنی‌ده بیلورم، حالوا دیمسنی‌ده بیلورم .

١٧١٥ § حمّاله سمری یوك دكلدر. ☚ اوكوزه بوینوزی

١٧١٦ § حمّام پشتمالی گبی اوموزه آتمش .

١٧١٧ § حمّام طوقاغی گبی باشنه اورر .

١٧١٨ § حمّامه گیدر قورنایه، دوكونه كیدر زورنایه عاشق
اولور .

١٧١٩ حیوان ☚ انسان .

١٧٢٠ حیوان اولور سمری قالور: انسان اولور اثری قالور.
☚ آت اولور، ار اولور .

١٧٢١ حیوانده آریقلق، انسانده زوكورتلك عیبدر .

١٧٢٢ حیوانك آلاجه‌سی طیشنده اولور؛ انسانك
آلاجه‌سی ایچنده اولور . ☚ انسانك آلاجه‌سی .

حی ـ كسرهٔ خفیفه ایله

١٧٢٣ § حضری بولسه كلاهنی قاپار .

§ [عزت ملا ـ قطعه]

« دست كوتاهمزی ایتامش الله دراز
منبع لطفنی بوتسه آلامزلر قپارز
بزه ویرسونی خدا آب حیات توفیق
حضری بولسه‌ق ره ظلمتده كلاهن قپارز »

۱۷۲٤ § حكمتدن دم اورر .

۱۷۲٥ § حكمتدن سؤال اولنماز .

۱۷۲٦ § حيله ايله اولسه‌يدى فاره اوكاردى .

۱۷۲۷ حيله ايله ايش كورن محنت ايله جان ويرر .

(موزوندر)

§ [نيلى - مصراع]

« حيله‌يله ايش كورن كشى محنتله جان ويرر »

۱۷۲۸ حيله ايله پينر گميسى يورومز .

۱۷۲۹ § حيله خورده بيلمز .

§ [عاكف پاشا - تبصره - مبحث ثانى - درمؤاخذهٔ افعال پرتو پاشا، صحيفه ۷٦ - تمثيل ابوالضيا]

« كذلك فن انشاده دخى واقعا [حيل وخرده] كتابى بيلور وچوق شى يازمق الندن كلورايسه‌ده »

۱۷۳۰ § حيله‌كار طقوز اوجاق ييقمينجه بر اوجاق ياپه‌ماز .

۱۷۳۱ حيله‌كارك كوزى ياشلى اولور . ☞ حراميزاده .

۱۷۳۲ حيله‌كارك مومى ياتسويه قدر يانار .

ح - ضمهٔ ثقيلهٔ مبسوطه ايله

۱۷۳۳ حقه‌باز چشمه‌سى كبى همان آقار .

١٧٣٤ § حقه‌ده ٣ یووارلقده اوچ .

١٧٣٥ حقه‌نك آلتنه گتدی .

حو ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله

١٧٣٦ حوری كبی كوزل .

ح ـ ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه ایله

١٧٣٧ حكم غالبكدر .

ع ٰبی

الحكم للغالب

ع ٰبی

الحكم لمن غاب

§ [شناسی ـ تصویر افكار ـ بندمخصوص:
نومرو ٢]

« هروقت و محلده و بالجمله دول وملـلده حكمی دستورالعمل اولان [الحكم للغالب] كلام حقیقت ارتسامنك ماصدقی اوزره »

§ [كمال ـ تصویر افكار ـ بند مخصوص :
نومرو ٢٣ :]

« طبیعی وموضوع اعتباریله ایكی‌یه منقسم اولان
حقوق دولیه قضیه‌سنك هرهانكی جهتندن باقلسه
قیاس مقسم كبی انتاج ایده‌جكی حكم واحددر كه
اوده [الحكم للغالب] مدعاسنه عائددر »

§ [اسماعیل پاشا زاده غالب بك ـ قطعه]

« قانون نفعیٔ معجز كودن اورنك سخن محلول
هنرمندان دهر اولمشدی هر عصرده طالب
ایدنجه شمدی دعوی طبع اول جاه معلایی
دیدی حكام دیوان قضا [الحكم للغالب] »

[فرانسزجه]

La raison de plus est toujours la meilleur.

(ترجمه‌سی) اقوانك ادعاسی دائما اعلادر .

(فرانسزجه‌سی مصراع مشهوردر)

١٧٣٨ حكم قره قوشی .

§ [شیخ غالب ـ غزل]

« عدلیله ظلم سابق محو اینسه چوقیدر
راضی اولورمی حكم قره‌قوشه ماهتاب »

﴿ خ ﴾

خا ـ الف ايله

١٧٣٩ خاطر ايچون چيك طاوق بيله ينور .

١٧٤٠ خام آرمود .

١٧٤١ خام آرمود كبى بوغازه صاپلانور .

١٧٤٢ خام تيمور دوگلمز . ☞ دمر طاونده .

١٧٤٣ خام سوز صاحبنكدر .

١٧٤٤ خام سوز قلب آقچه صاحبنكدر . ☞ كم سوز .

١٧٤٥ § خانجى طاوغى كبى يولجى آرتيغندن كچينر .

١٧٤٦ § خانجى كبى كلانه خوش كلدك كيدنه اوغورلر اولا .

١٧٤٧ § خانجينك خروسى اولمش يولجى‌يه نه !

١٧٤٨ خانجينك عربى غائب اولمش كيمك قيدنده !

١٧٤٩ خان قپوسندن تكلتى آثار كبى .

١٧٥٠ خانم ايكنه‌سى .

[فاضل دفتر عشق ـ فقرهٔ سليمان]

« خانم ايكنه‌سى كبى برتندر .
دله هربر مژه‌سى سوزندر . »

١٧٥١ § خانم قيرارسه قضا اولور خلايق قيرارسه صوچ اولور .

١٧٥٢ خانم قیرارسه قضا خلایق قیرارسه جزا .

١٧٥٣ خانه آلمه کندینه هم سایه آل . (موزوندر)

١٧٥٤ خواجه حق تکری حق .

[وهبیٔ سنبلزاده ـ لطفیه ـ در تعظیم استاد]

« خواجه‌که ایله بغایت تعظیم
حق استاد عجب امر عظیم

حرف پر نکته‌ٔ من علّنی
آکه‌در قیلدیغی بنده‌سنی
قید محنتدن اولور آزاده
دائما قوللق ایدن استاده
خواجه‌یه هرکیم ایدرسه آزار
کورمدك اولدیغی برخوردار
طالبه خیر دعای استاد
دو جهانده سبب نیل مراد »

١٧٥٥ خواجه حق کورمامش .

١٧٥٦ خواجه‌لر کاغدی ترسندن اوقور .

[عطایی ـ خمسه ـ نفحهٔ عادی عشر]

« اولمه صقین غیبت ایله نکته‌ور
کاغدی آردندن اوقور خواجه‌لر »

۱۷۵۷ خواجه نصرالدّین .

[سروری ثانی – بیت]

« دلك آدی اوقوندقجه نوله رحمت اوقورلرسه
جهنی خواجه نصرالدین قدر آنی ایکولدردی »

[نابی – غزل]

« روی زردم پستهٔ لب بستهدن خندان ایدر
زعفران جنس نباتك خواجه نصرالدینیدر »

۱۷۵۸ § خواجه نصرالدّینك اوینه بقلوا گتمش سكّانه .

۱۷۵۹ خواجه نصرالدّینك تربه‌سی گبی .

۱۷۶۰ خواجه‌نك اوزدیغی یرده گل بتر .

[واصف – تخمیس – باصطلاحات زنان
در وادیٔ نصح و پند ازدهان والده]

« شبنم مثال آغلیه ای گلشن تر
خواجه قادینك اوردیغی یرلرده گل بتر
اوقومش اونکه دوکیه قلفه‌ك دخی بتر
حیلاز قالمه منلا خانم گل یتر یتر
اوله صوقق سوز کمسی قدین قدنجق اول »

۱۷۶۱ خائن آدم قورقاق اولور .

ع لی

الخائن خائف

۱۷۶۲ § خائن اولان قورقاق اولور .

١٧٦٣ § خائن برخوردار اولماز آخر بردار اولور .

١٧٦٤ خاین خاینه یاردم ایدر طوغری طوغری یه .

خ ــ فتحه ایله

١٧٦٥ خرمن صوكی درویشلر كدر . (موزوندر)

١٧٦٦ § خرمن یل ایله دگون ال ایله . ☞ دوگون ال ایله .

١٧٦٧ § خرمنی یاقارم دین اوراغه یتشمامش .

١٧٦٨ § خسته اولمیان صحتك قدرینی بیلمز .

§ [فطنت خانم ــ غزل]

بیلدك ذوق وصالك چكمدكجه فرقتك
اولمیجه خسته قدرین بیلمز آدم صحتك »

١٧٦٩ § خسته اول بنم ایچون اولهیم سنك ایچون .

١٧٧٠ § خسته صاغالیرسه حكیم قارشی كلیر .

١٧٧١ § خسته‌لق، صاغلق بزم ایچون .

١٧٧٢ § خسته‌یه باقمقدن خسته اولمق یگدر .

١٧٧٣ خسته‌یه دوشك صورولماز .

١٧٧٤ § خسته‌یه ناز ایتمك حكیمه یاقشماز .

§ [ثابت ـ غزل]

« رنجور عشقه قید مداراده برمرض
جان علیله ناز اطباده برمرض »

١٧٧٥ خسته‌یی بوزه، عاشقی سوزه یوللامه‌ملیدر .

١٧٧٦ خصم خصمه غزل اوقوماز . ☞ دشمن دشمنه .

١٧٧٧ خصمدن صاقن قارنجه ایسه‌ده .

١٧٧٨ § خصمك ستمك آكلامامق خصمه ستمدر .

(مصراع نفعی)

١٧٧٩ خصمك بروسه‌یه گتدی .

١٧٨٠ خصمك قارنجه ایسه کندیکی مردانه طوت .

١٧٨١ خطابندن عطاسندن .

[علوی ـ بیت]

« کناهم بیلدم ایلرسدم نوله شفقت رجاسندن
بنم دولتلی سلطانم خطابندن عطاسندن »

[واصف ـ قصیدهٔ شتائیه]

« باقه نقصانمه شوکتلو کرامتکارم
بومثل بنده خطا ایلر ایسه شاه عطا »

١٧٨٢ خطاسز انسان اولماز .

١٧٨٣ § خطاسز قول اولماز .

١٧٨٤ خطاسز لاقردی اولماز .

١٧٨٥ § خط همایون کبی ال اوستنده طاشنیر .

§ [ثابت ـ ظفرنامه ـ ملاقات شدن شاه عالیجاه، باشهنشاه سلیمان سپاه ـ تمثیل ابوالضیا]

« بنوب حضرت خان خاقان تبار
اولور عازم درکه شهریار
شرف در شرف؛ شوق در شوق ایدی
صفا برصفا؛ ذوق برذوق ایدی .
جهانبان عالمده مشتاق آکا
کوزی یولده چون جام عالمنما
اینوب رخشندن سرفراز زمین
هبوط ایتدی مریخ چرخ برین
یدی پردەدن کچدی کردون کبی
ال اوستنده خط همایون کبی »

١٧٨٦ خطیب قلیجی کبی کوسترش ایچوندر .

[شناسی ـ بیت مفرز از هجو]

« الکده کی قلیجدن دیمسکه قان دامار
او بر نمایش ایچوندر مثال سیف خطیب »

١٧٨٧ خلایقدن قادین اولان قورندیی دلرطاسله، کولەدن مؤذن اولان منارەیی ییقار سسله .

١٧٨٨ § خلايقدن قادين اولماز كل اغاجندن اودون .

١٧٨٩ § خلقه گوكل باغلايان صكره پشيمان اولور .

[مصراع سلطان ولد]

١٧٩٠ § خليل ابراهيم بركاتى .

§ [ثابت ـ قطعه]

« خوان جود خليل پاشادن
طوندى مطبخ ارزند هيچ هيچ
عزتى ويرمش ايدى جانه تعب
قورتيلوب اول كدردن اولدق دنج
بركات خليلى رحماندر
كه يتشديردى نيل لطفى برنج »

١٧٩١ خمسى بالغى قربان اولورمى قانيده وار جانيده وار.

١٧٩٢ خمور [خمير] ايشنه قارشمه .

١٧٩٣ خمورسزه يتشمدى .

١٧٩٤ خير ديله اشكه خير كلسون باشكه .

١٧٩٥ § خيرلى بابانك خيرسز اولادى .

خ ـ كسرهٔ ثقيله ايله

١٧٩٦ § خرسز انختار ايستهمز .

١٧٩٧ خرسز اودن اولورسه بولنمسی مشکل اولور .

§ [ثابت ـ مثنوی ـ در شکایت نفس امّاره]

« بنم عقلمجه بنلکه لعنت
همان او خرسزندهدر صحبت
طشرهدن دزده چاره قابلدر
خرسز اودن اولورسه مشکلدر . »

١٧٩٨ § خرسز خرسزه یولداشدر .

١٧٩٩ خرسزك آزغینلغی صوباشینك اهمالندندر .

فارسی

بسیاریٔ دزدان از مسامحۀ شحنه است .

[شانی زاده ـ تاریخ ـ جلد اوّل ـ
صحیفه ٣٥٣]

« بقیهسنك برازی ولایتلری طرفلرینه کتدیکی کبی برصنفی دخی اختفا اختیار ایلکله [بسیاریٔ دزدان ازمسامحۀ شحنهاست] مثلنك مثلی آشکار اولدی . »

١٨٠٠ خرسزه ایپ مجرمه زندان کرك (موزوندر)

١٨٠١ خرسزه قپو باجه اولماز .

١٨٠٢ خمخمله برونسز بری برندن اوغورسز .

١٨٠٣ خیار آقچهسیله آلنان اشکك اولومی صودندر .

۱۸۰٤ § خخ دیمش بورنندن دوشمش .

خ ـ کسرۀ خفیفه ایله

۱۸۰٥ خدمت اوکرنمین افندیلك ایتمز .

(خدمت لفظی دال مهمله ایله عربیدر . ترکیده ایسه زاء معجمه ایله اوقونور)

۱۸۰٦ § خدمت ایت بنم ایچون همت ایدەیم سنك ایچون .

۱۸۰۷ خدمتکاردر افندیسنك یوزینی آغاردن .

خ خو ـ ضمۀ ثقیلۀ مبسوطه ایله

۱۸۰۸ § خروس اوتدی دعوی بتدی .

۱۸۰۹ خروس اولمش کوزی سوپرنتیلکده قالمش .

۱۸۱۰ § خروس بیله وقتسز اوتمز . ☞ وقتسز .

۱۸۱۱ خروس چوق اولان یرده صباح کچ اولور .

فارسی

خانهٔ که دوکد باتو باشد خاك تازاتو باشد

۱۸۱۲ § خروس سسی ایشیتمدك آلتونی وار .

۱۸۱۳ § خروس عقللی .

۱۸۱٤ § خروس کندی چوپلکنده اشینیر . ☞ هر .

١٨١٥ خروسلانمغه باشلادی .

١٨١٦ § خروسی باشنه برغلامشده سوقاغه او یله چیقمش.

١٨١٧ خوجه . ☞ خواجه .

١٨١٨ خوروز . ☞ خروس .

١٨١٩ خوشابك یاغی کسلدی .

١٨٢٠ § خوش کلدك دربدر؛ خوش بولدق بندن بتر .

خ خو ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله

١٨٢١ § خماری کیفنه دکمز .

§ [ضیا پاشا ـ غزل]

« ضیا دکمز خماری کیفنه میخانهٔ عشقك
بو عشرتکهده بن چوق طورمدم اما نهلر کوردم »

١٨٢٢ خنکار دوکوننده عاشق اولمدم یا .

١٨٢٣ خنکارك آتی بکا باقدی .

١٨٢٤ خوی جانك آلتندهدر .

§ [ثابت ـ غزل]

« زهر حسدی دشمنك افعی کبی چیقمز
تا چیقمدیجق روحی قیص بدندن »

☞ جان چیقمینجه .

د

دا ـ الف ايله

۱۸۲۵ دادانمش قودورمشدن بتردر .

۱۸۲۶ دام آردنده اشكی بولمشده اركگنی ديشيسنی آرايور.

۱۸۲۷ § دامدن دوشر گبی .

۱۸۲۸ دامدن دوشسه كدی گبی درت آياغی اوستنه دوشر.

۱۸۲۹ دامدن دوشن دامدن دوشنك حالندن بيلور .

§ [ثابت ـ غزل]

« آفتابه صور بكم افتادهلك ماهيتی
حال مجروحی نه بيلسون دوشميلر طامدن »

۱۸۳۰ داملهيه داملهيه كول اولور .

فارسی

[مصراع]

« قطره قطره جمع گردد وانگهی دريا شود »

فارسی

« اندك اندك بهم شود بسيار
دانه دانه است غله در انبار »

عربی

« وقطر علی قطر اذا اتفقت نهر
ونهر الی نهر اذا اجتمعت بحر »

[فرانسزجه]

Les petits ruisseaux font les grandes rivières.

(ترجمه‌سی) کچوك آقار صولر بیوك چایلر تشکیل ایدر .

١٨٣١ § دامن آلوده‌لکی زینتیدر بقالك .

[مصراع ثابت]

١٨٣٢ § دامه دوشردی .

§ [ثابت ـ غزل]

« هنوز خلقهٔ توحید ایله انس ایتمشدی
اول آهوی وحشی‌یی هله دامه دوشوردك »

١٨٣٣ دانشان داغی آشمش .

١٨٣٤ دانشق دوکوشی .

فارسی

جنك زرگری

١٨٣٥ دایم کیم گاور کیم بللی دکلدر .

د ـ فتحه ایله

۱۸۳٦ دباغ سودیکی دری‌یی یردن یره اورر .

۱۸۳۷ دخل ایدن دیمزی باری مسلمان اولسه .

۱۸۳۸ § درد آغلادیر عشق سویلدیر .

۱۸۳۹ § درد اورتاغی .

۱۸٤۰ § دردسز باش ترکیده گرك .

۱۸٤۱ § دردسز باشکی درده صوقمه .

۱۸٤۲ § دردسز قول اولماز .

۱۸٤۳ § درد کیدر اما یری بوش قلماز .

۱۸٤٤ دردینی صاقلایان درمان بوله‌ماز .

§ [ثابت ـ غزل]

« رنجش خاطری عرض ایله شفا نیتنه
دردینی سویلیان خسته‌یه بیمار اولمز »

۱۸٤۵ § دردینی ویرن درمانی‌ده ویرر .

۱۸٤٦ درویش اولان دلریش اولور .

۱۸٤۷ درویش، پاره ایله بتر هر ایش . ☞ ای آبدال

۱۸٤۸ درویش شیخنـه بابا همت دیمش ؛ شیخی‌ده اوغـل خدمت دیمش .

١٨٤٩ درویشك فكری نه ایسه ذكری دخی اودر .

١٨٥٠ درەدن، تپەدن لاقردی ایدر .

١٨٥١ دستورسز باغه گیرلمز .

١٨٥٢ دستی‌یی قرانده بر صویی گتیرنده بر .

[عزت ملا ـ غزل]

« بردر بو بزمگاه حماقتده آن واین
دستی قران دلیله فلاطون خم نشین »

١٨٥٣ دعواجیك بروسه‌یه گتدی .

[واصف ـ جوابنامهٔ پسندیده ازدهان دختر]

« دیدی قودیله گیدی بتون یاز ایله قشم
دعواجی گتدی بورسه‌یه یوق غیری هیچ ایشم
یاسندی قالدی بر برنده ایکی آتشم
چیقمزدن اول آبو آقیز یكرمی یاش دیشم
اون بش یاشنده گندیمه بر اوینماش آره‌یم . »

١٨٥٤ دعواجیك قاضی اولورسه یاردمجیك الله اولسون .

§ [فضولی ـ جوابنامهٔ منظوم برای مكتوب
سید محمد غازی]

« ای فضولی بونوع دعواده
مصلحتدر طوتم طریق رضا
حال مشكلدر آنده كیم براوله
صاحب حكم وصاحب دعوی »

§ [ضیا پاشا ــ ترکیب بند]

« قاضی اوله دعواجی و محضر اوله شاهد
اول محکمه‌دن حکمنه دیرلرمی عدالت »

١٨٥٥ دعواسنی بیلینه شاهد اولمه .

١٨٥٦ دعوته اجابت لازمدر .

١٨٥٧ § دعوی ایچون برقاضی اثبات ایچون بیك شاهد .

١٨٥٨ § دغلبازله ضاقه‌ه آتماز .

١٨٥٩ دفترده اسمی اوقونماز .

§ [احمد رسمی افندی ــ خلاصة الاعتبار]

« دفترده اسمی اوقونماز بر آلای ایسمز صاحبلر
ایله سفره کیدلمز »

[علوی ــ بیت]

« ازلدن دفتر عشاقه خود علوی‌یی قید ایتدك
نه‌دندر پادشاهم شمدی اولمق خارج از دفتر »

١٨٦٠ § دگرمن بارگیری گبی طولاشیر .

١٨٦١ دگرمن دونر اما صویی نره‌دن .

١٨٦٢ دگرمنك اونده دکل اوننده‌در .

١٨٦٣ دگرمنه کلان نوبتنه قائل اولور .

فارسی

آسیا بنوبت

١٨٦٤ دکز آتشه‌می یاندی .

[خاتم — غزل]

« آتشنو رسنجم ایله دریا دل اولسه‌ده
صوفی دکز طوتندی دیسك یکان اولور . »

١٨٦٥ دکز بر پادشاهدرکه سوز دکله‌مز .

١٨٦٦ دکزدن بر آوج صو .

١٨٦٧ § دکزدن برقطره صو آلمق کیبدر .

١٨٦٨ دکزدن کچوب چایده بوغلدی .

١٨٦٩ دکزده‌کی بالق پاز ار اولماز .

١٨٧٠ § دکز صویی نه ایچیلیر ، نه کچیلیر .

١٨٧١ دکز مالکه‌سی کبی . ☜ صو

١٨٧٢ § دکزه دوشن یوصوندن امداد اومار .

١٨٧٣ دکزه دوشن ییلانه صاریلیر .

عربی

الغریق یتشبث بکل حشیش

١٨٧٤ دکزه صو کوتورر .

[نابی ــ قصیده ــ در تهنیت صدارت رامی محمد پاشا]

« مدح ایچون سا که قصیده دیه‌نك فرقیمی وار
ایکدن برانجم صویی نثر ایدریم . »

١٨٧٥ دگزی یاقه‌مزسه‌مده جیزلادیرم .

١٨٧٦ § دگل کرسی‌یه واعظ عرشه‌چیقسه‌لئ آدم اولمزسك .
[ثابت]

١٨٧٧ § دگمه مخنثه کندی بیقیلیر .

١٨٧٨ § دگنگی بیانله صایان بر دگل .

١٨٧٩ § دلی آغلاماز . عقللی کولمز .

١٨٨٠ § دلی آقشامدن صکره آزار .

§ [حلیمکرای ــ غزل]

« دو بالا اولدی عشقم خط عنبر فامدن صکره
مجرددر جنون افزون اولور آقشامدن صکره »

١٨٨١ دلی آلاجه‌یی سور .

١٨٨٢ § دلی ایسه تیمارخانه وار .

١٨٨٣ § دلی ایله دولتلی ایکیسیده بیلدیکنی ایشلر .

١٨٨٤ دلی بال قباغندن اولمازیا .

١٨٨٥ دلی دلیدن خوشلانور امام اولودن .

١٨٨٦ دلی دلی‌یی سور .

١٨٨٧ دلیدن اوصلی خبر .

§ [راغب پاشا ـ غزل]

« اولەیم قیددن آزاده دین قیده دوشر
دلیدن اوصلی خبر نالهٔ زنجیر ویرر »

§ [یسری ـ بیت]

« قیسه لیلا ایدی مولا طلبنده رهبر
سنده طوت سمت مجازی دلیدن اوصلی خبر »

[وهبیء سنبلزاده ـ لطفیه ـ در منع حوادث]

« اصلی یوق سوزلری مجنون سویلر .
صورمه هر بر دلیدن اوصلی خبر .
یاغلی کسبتلی مداهنلردن
پهلوانسن چکه بیلسك دامن »

فارسی

سخن راست از دیوانه بشنو

١٨٨٨ دلی دوران سورر عقللی وقت بکلر .

١٨٨٩ دلی فشنك .

١٨٩٠ دلی قز اوده قالماز .

١٨٩١ دلی قز دوگون ایتمش، گندی باش سدره کچمش .

١٨٩٢ دلی قسمی گندی سویلر گندی ایشیدیر .

١٨٩٣ دلیك بیوك یامه کوچوك .

عربی

اتسع الخرق علی الراقع

(ترجمه‌سی) دلیك یامه‌یه گکش گلدی .

[عاصم ـ قاموس ترجمه‌سی ـ خرق ماده‌سی]

« الخرق ـ حرق وزنده برنسنه‌یی یروب یرتق معناسنه‌در ...... شارحك بیاننه کوره خرق اسم اولدرق دخی استعمال اولنور که یرتغه دینور. ومنه المثل : [اتسع الخرق علی الراقع] لسانمزده دخی [دلیك بیوك یامه کوچوك] مثلی زبانزده‌در.]

١٨٩٤ دلیکلی طاش یرده قالماز .

[فرانسزجه]

Il ne manque pas de chapeau à qui a bonne tête.

(ترجمه‌سی) باشی یرنده اولان ایچون شاپقه اکسك اولماز .

١٨٩٥ دلیلسز جنته بیله گیرلمز .

١٨٩٦ دلینك سوزی قلمه کلمز .

[واصف ـ غزل]

« عرضحالك نیله تحریر ایلسون کوکلم سکا
ومدرکه قید دیوانیه بیکانه‌در . »

فارسی

دیوانه‌را قلم نیست

١٨٩٧ دلینك یورکی آغزنده‌در ؛ عاقلك دلی یورکنده‌در .

١٨٩٨ دلی نیلر حالی عقللی نیلر مالی .

١٨٩٩ دلی‌یه پوستکی صایدیرییورسن .

١٩٠٠ دلی‌یه طاش آتمه .

[شانی زاده ـ تاریخ ـ جلد اول صحیفه ١٢١]

« اول قوم ملامدن دلی‌یه طاش آندرمق مقوله‌سی »

§ [ثابت ـ ظفرنامه ـ مقدمه ـ تمثیل ابو الضیا]

« نه‌در کار و بارك بر ارغاد ایله
باشك درده اوغراتمه فرهاد ایله
اوسنك بلادن ایدوب کفتکو
دلی‌یه طاش آندیرمه در ایشته بو »

[عارف ـ غزل]

« عشق اهلی یا نکده یا کیلوب کوهکنی یاد
مجنونده طاش آکدرمه کبی بر دلیلکدر »

[فرانسزجه]

Il ne faut pas parler de corde dans la maison d'un pendu.

(ترجمه‌سی) آصلمشك اونده ایپ لقردیسی ایتمه‌ملیدر .

١٩٠١ دلی‌یه کوره هرکون بایرام .

١٩٠٢ دم بودم .

فارسی

غنیمت دان دمی تا یکدمت هست

١٩٠٣ دمر آیاق .

١٩٠٤ دمر باش .

١٩٠٥ دمر طاونده دوکلور .

§ [مات مسئله ـ اون ایکنجی فصل ـ قانون ایجابات ـ صحیفه ٥٠٩]

« دمیر طاونده دوکلور ضرب مثلی سفرده دخی برقاعده‌ٔ اساسیه‌در . »

١٩٠٦ دمر طاونده يار اشور .

فارسى

آهن سرد كوفتن فائده ندارد

[فرانسزجه]

Il faut battre le fer quand il est chaud.

(ترجمه‌سى) دمرى قيزغين ايكن دوگمه‌ليدر.

١٩٠٧ دمر يالايوب آتش پوسكورر .

١٩٠٨ دملر او دملر ايدى زمان اول زمان ايدى .

(مصراع نفعى)

١٩٠٩ دواسز درد اولماز .

١٩١٠ § دولت آدمه آياغيله كلمز .

§ [سيد وهبى ـ غزل]

« پاى فرسودهٔ صحراى طلب اولميجق

آدمه كندى آياغى ايله دولت كلمز »

١٩١١ دولت آياغنه طولاشور .

[نابى ـ غزل]

« سوردكده يار صورت باليند رو ديدم

عاجزلرك نصيبى كلورمش آياغنه »

[فرانسزجه]

Le bien lui vient en dormant.

(ترجمه‌سی) اویقوده ایکن خیره نائل اولور.

١٩١٢ § دولت دوشگونی .

١٩١٣ § دولتلینك اشکنه بیله یالدیزلی چول اوررلر .

§ [للطابع ابوالضیا ــ بیت مفرز ــ نظیرهٔ هزل آمیز بقصیدهٔ نفعی]

« بن اوچ آیاقلی بر اشکه مالك اولمدم
گردون خر زمانه مزرکش پالان ویرر »

١٩١٤ دولتلی‌یه دوقن کچ . فقرادن صاقن کچ .

١٩١٥ دولت منصبی بر گوگرجنلکدر قونان گوچر .

١٩١٦ § دولتنی تپدی .

§ [ثابت ــ مفرد]

« دوقنوب پایی دوکولدی ساغر
دولتی تپدی یته زاهد خر »

١٩١٧ دولته گوره گوجلك یوقدر .

١٩١٨ دولته یارانمش یوقدر .

١٩١٩ § دولت یار اولمدی .

§ [سلطان جم ـ غزل]

« دونتمدر وصال یار اما
بکا یار اولمدی اودولت آه ! »

١٩٢٠ § دوه آدینی صاتار اشك اودونی .

١٩٢١ § دوه آغر گیدر امّا یول آلیر .

١٩٢٢ دوه بر آقچه‌یه دوه بیك آقچه‌یه .

١٩٢٣ دوه بوینوز آرارکن قولاقدن اولمش .

١٩٢٤ دوه‌جی ایله کوروشن قپوسنی بیوك آچار .

١٩٢٥ § دوه خموری (خمیری)

١٩٢٦ دوه‌دن بیوك فیل وار .

[نرکسی ـ خمسه ـ مشاق العشاق المشتاق ـ
حکایهٔ فردی]

« اول انما ایسه خنکار صاغ اولسون دست
بر بالای دست مقالی کوشندکز دکل ایسه
[دوه‌دن بیوك فیل وار] مثلنی کوش ایتدیکزمی؟
صباح دیوانه وار، دیوانه واره‌ین »

١٩٢٧ § دوه‌دن دوشنك آناسی آغلامامش اشکدن
دوشنك آغلامش .

١٩٢٨ دوه دوه یرینه گوچر .

۱۹۲۹ دوده قولان .

§ [کمال ـ عبدالرحمن خانك مکتوبی اوزرینه
مطالعات ـ عبرت ـ نومرو ۷۷]

« بخارا و خیوه و خوقند حکومتلرنده اوروپا جغرافیالری طوپی طوپی ۱۲ میلیون نفوس تخمین ایتمکده ایسه‌لرده اوزالرك سوابق احوالنه و وسعت اراضیسنه نظرا بوتخمینك بزم ترکلرده مشهور اولان [دوه‌ده قولاق] مثلندن هیچ فرقی یوقدر . »

۱۹۳۰ دوه‌سی حاجی .

۱۹۳۱ § دوه قوشی گبی یوکه کلنجه قنادینی اوچمغه کلنجه آیاغنی گوسترر .

۱۹۳۲ دوه قوشی گبی یوکه کلنجه قوشم دیر ؛ اوچمغه کلنجه دوه‌یم دیر .

۱۹۳۳ دوه کعبه‌یه گیتمکله حاجی اولماز .

فارسی

« خر عیسی اگر بمکه رود
کشته آید هنوز خر باشد »

۱۹۳٤ دوه گبی برطوغری یری یوق .

۱۹۳۵ § دوه گیتدی یولارینی آرار .

§ [ثابت ظفرنامه ـ بیکار کردن خان جنکیز تبار با طابور اعدای برکشته‌کار ـ تمثیل ابوالضیا]

« اولورکن لعاب ایله رطب‌اللسان
اوچوب کلدی دل کسلدی همان
لساندر دلك کلدسن کسدیرن
مثلدر بوکیم دل اسن باش اسن »

١٩٥٣ دلبرده وفا اولماز .

[عزت منلا ـ غزل]

« افسانه کلور باکه دوکوب سوکه‌سی یارك
دلبرده وفا اولمه ضرب مثلنجه »

[پرتو افندی ـ غزل]

« اولور مشهور عالم دلربالر بیوفالقله
سنك ای پرصفا ظاهرده اولیله شهرتك یوقدر »

[نابی ـ غزل]

« مشهوردرکه ماه رخان سپهر حسن
بالطبع بیوفا اولور اماکه هپ دکل »

١٩٥٤ دلبر قسمی غمازی سور .

[پرتو پاشا ـ غزل ردیف]

« نه دیرسم واز کچمز غمزه‌دن اول چشم پرکولر
مثلدر فتنه‌جولر الفت غمازدن کچمز »

۱۹۵۵ دمیاط پرنجیدر چوق صو قالدیرر .

۱۹۵٦ دمیاطه پرنجه گیدرکن اوده‌کی بولغوردن اولدی .

☞ پیاسه .

[عاصم ـ قاموس ترجمه‌سی ـ نعامه ماده‌سی]

« (النعامه) سحابه وزننده دوه‌قوشنه دینور .....
شمدی مزبوره بوحالی کوردکده حیران ونادم
وپشیمان اولوب قالدی . پیاسه پرنجه کیدرکن
اوده‌کی بلغوردن چیقدی ...... »

فارسی

خر رفت رسن برد .

۱۹۵۷ § دیبسز تجره جامسز پنجره .

۱۹۵۸ دیبسز کیله بوش انبار ها اولچ ، ها اولچ .

۱۹۵۹ دیبنه طاری اکر .

۱۹٦۰ § دیده‌لر روشن .

۱۹٦۱ § دیدی قودیله عمر کچیرر .

§ [واصف ـ جوابنامهٔ پسندیده از دهان دختر]

« دیدی قودیله بجدی بتون یاز ایله قشم
دعواجی کتدی بورسده یوق غیری شغلم ایشم »

١٩٦٢ § دیدیگی گلدی چیقدی .

§ [یکیچری روحی ـ غزل]

« دیرلردی خط دلبری برکون کلور چیقار
هب کلدی چیقدی ای دل شیدا دیدکلری »

١٩٦٣ دیش بیلر .

[واصف ـ قصیدهٔ رمضانیه]

« کوردکجه هلال فلکی کرسنه چشمان
سر صفرهٔ چرخ اوزره صانور پارهٔ ناندر
قرص مهه بو دیش بیله‌یش وارایکن آنده
مه در او دکل نان دیو کل ارسك ایناندر »

[وهبیٔ سنبلزاده ـ لطیفه ـ در احوال ملاحدهٔ زمان]

« اکثری دیش بیله‌یوب قربانه
کوز دیکر نزره بقر احسانه »

١٩٦٤ دیشك آغریدیغی یره دیل دوقنور .

۱۹٦٥ دیشی صایدیرر .

۱۹٦٦ دیشی قوشدر یووایی یاپان .

۱۹٦۷ دیشی کوپك قویروغنی صاللامیجه ارکك کوپك آردینه دوشمز .

۱۹٦۸ § دیشنه طیاندی .

§ [شیخ غالب ـ غزل]

« بامکاه فلکه چیقدی ستون آهم
خصم چرخك دیشنه خیلی طیاندم بوکیجه »

۱۹٦۹ دیکندن گل بتر گلدن دیکن .

۱۹۷۰ § دیکنسز گل اولماز انگلسز یار اولماز.

§ [روحیٔ بغدادی ـ غزل]

« بویله قیمش حکمت ای بلبل ازلدن اقتضا
کیم نه یار اعتبارسز اولسه نه غنچه خارسز »

۱۹۷۱ § دیکنه تراش .

۱۹۷۲ § دیکیش طوتدیرمماز .

۱۹۷۳ § دیکیش قالدی .

۱۹۷٤ دکلینه ☞ آکلایانه .

۱۹۷٥ دیل آدمی بیان ایدر .

١٩٧٦ § دیل اوزادیلان یره ال اوزادلماز . ☞ ال

١٩٧٧ دیلدن گلان الدن گلسه هر فقرا پادشاه اولور .

١٩٧٨ دیلده نیاز الده پیاز .

١٩٧٩ دیل قلیجدن کسکیندر .

١٩٨٠ دیلك كمیگی یوق نره‌یه چویرسك اورایه دونر .

١٩٨١ § دیللرده داستان اولدی .

§ [حلیمگرای – غزل]

« هب حسن وعشقه دائر ایش گفتگوی خلق
دیللرده داستان ایش اسرار صاندیغم »

١٩٨٢ دیلده توی بتدی .

فارسی

زبانم موی برآورد .

(ترجمه‌سی) دیلم توی چیقاردی .

فارسی

زبانم کبود شد

(ترجمه‌سی) دیلم گوگردی .

١٩٨٣ § دیلنجی دگنگنه دونمش .

١٩٨٤ § دیلنجی سلام آلماز .

§ [ثابت ـ غزل]

« زمانده غزلی کیسه آلمیور ثابت
دیلنجی‌یه ویریلان تحفهٔ سلام کبی »

۱۹۸۵ دیلنجی عالمده بر اولسه شکرله بسلرلر .

[فطنت ـ غزل]

« دیدی دلبر ایلزدم بوسهٔ لعلی دریغ
قندایله بسلردم اولسه‌یدی اکر جرار بر »

۱۹۸٦ دیلنجینك چناغندن پاره چالار .

۱۹۸۷ § دیلنجینك طوربه‌سی طولماز .

۱۹۸۸ دیلنجینك یوزی قاره طوربه‌سی طولیدر .

فارسی

کدا رویش سیاه است امّا توبره اش پزاست

۱۹۸۹ دیلنجی‌یه برخیار ویرمشلر اکری، دیه بگنممش .

۱۹۹۰ دیلنی اشك آریسی صوقسون .

[فاضل ـ زنانامه ـ صفت زنان ارمنی]

« حیدن شنیع نه زدن بال آقسون
دیلنی اشك آریسی صوقسون
قومقپو یانغینی اولدی مشتد
سرکزك قالپاغی یاندی بمدد »

١٩٩١ دیانی طوتان باشنی قورتارير .

عربى

سلامة الانسان فى حفظ اللسان

عربى

من صمت نجا

١٩٩٢ § دیمشلر عبرت آلسون کورمین شاهی اوتاغندن

[مصراع سید وهبی]

١٩٩٣ دیمسزك حقندن ایمانسز کلور .

[موزوندر]

§ [نیلی ــ غزل]

« نوله اول کافر خسنه حواله ایتسدم اغیاری
مثلدر دیمسزك انبت کلور حقندن ایمانسز »

§ [سروری ــ تاریخ هزل آمیز ــ برای غلبهٔ فرانسه بنمچه]

« دیمسزك حقندن ایمانسز کلور کیم ایلدی
اولکه‌سن جمهور ایله یغما فرانسه نمچه‌نك
الامان دیر موسقو البته کوروب تاریخنی
ملکنه .. تپلدی حالا فرانسه نمچه‌نك »

١٩٩٤ § دیندن دونر دیدیکندن دونمز

١٩٩٥ § دینی بر اوغرینه [دین مبین]
١٩٩٦ § دیواری نم انسانی غم ییقار .
١٩٩٧ دیوان آتی .
١٩٩٨ § دیو آیینه‌سنه باقمش . ☞ کندینی
١٩٩٩ دیورك دیلنجیسی کبی ابرام ایدر .

دو ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله

٢٠٠٠ دوست آغلادر دشمن کولدرر .

[هبیٔ سنبلزاده ـ لطفیه ـ احتراز حیله‌کاران و خائنان]

« بك خطردر ایو فهم ایله که سن
کورینه دوست یوزندن دشمن
دشمنی دوست اولور صانمه صاقین
عرض اخلاصنه آلدانمه صاقن »

عربی

صدیقك من صدقك لا من صدقك .

٢٠٠١ دوست ایله‌یه ایچ آلش ویرش ایتمه .
٢٠٠٢ دوست باشه باقار دشمن آیاغه .

٢٠٠٣ دوست بر یشیل یاپراق .

٢٠٠٤ دوست بر ایسه آزدر دشمن بر ایسه چوقدر .

فارسی

هزار دوست کم است یك دشمن بسیار است

فارسی

« دوستی‌را هزار دوست کم است
دشمنی‌را یکی بود بسیار . »

٢٠٠٥ دوست § دوستدن سر صاقلاماز .

§ [فضولی ــ غزل]

« ایلرم بیخود فغان کوردکجه کوبت ایلرین
آشنا راز نهان آشنادن صاقلاماز »

٢٠٠٦ دوستدن ضرر کلمز .

فارسی

هرچه از دوست میرسد خوبست

٢٠٠٧ دوست قرا کونده بللی اولور .

فارسی

یار نیك را در روز بد باید شناخت

۲۰۰۸ دوستلغی یوز اوستنه یازی یازمق گیدر .

۲۰۰۹ دوستلق قنطارله آلش ویرش مثقالله .

فارسی

یاری یاریست حساب حساب

۲۰۱۰ دوستگی مدح ایدرسهك برازیره‌جك یرینی قوی .

۲۰۱۱ دوسته چوق واران اکشی یوز گورر .

۲۰۱۲ § دوسته دشمن باقشلی..

§ فارسی

غنیمانه نگاه میکند

فارسی

§ [محتشم کاشی – بیت]

« عاشق از حسرت رخسار توآهی نکند
که در وغیر غنیمانه نگاهی نه کند »

۲۰۱۳ § دوستی کوسترمکله دشمن ازیلمز .

دو – ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله

۲۰۱٤ § دو یولدی حسنك بورکی .

٢٠١٥ دوبولدی شكرلی خلقه .

د، دو ـ ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه ایله

٢٠١٦ § درت آیاغنی بریره كتوروب لقردی سویلیه‌مز .

٢٠١٧ درت اوجنی صالیویردی .

٢٠١٨ درت پاره‌لك موم آلده دردكه یان .

٢٠١٩ § درت كوز بر اولاد ایچوندر .

٢٠٢٠ درت كوزله باقار .

٢٠٢١ درت یانی دكز آلدی .

٢٠٢٢ دوكمه صو ایله دكرمن دونمز .

٢٠٢٣ دونمه دولاب كبی ایكی یوزلی .

د دو ـ ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه ایله

٢٠٢٤ دشمن . ☞ خصم

٢٠٢٥ دشمن دشمنك حالندن بیلمز .

٢٠٢٦ دشمن دشمنه غزل اوقوماز . ☞ خصم

٢٠٢٧ § دشمنسز آدم اولماز .

٢٠٢٨ دشمن قارنجه ایسه كندیكی مردانه بیل .

٢٠٢٩ § دشمنه صاحب چیقان دشمن صاییلیر.

§ [خواجه سعدالدین ـ تاج التواریخ ـ ذکر فتح ممالك عرب ـ صحیفه ٢٢٨]

« ویرمز دشمنه مجال نفس
یا قزلباش ایش یاخود چرکس
کیمه تیغك جگر مقابلده
اول آلور حصه سین مقاتلده
چون قزلباشه چرکس اولدی نظیر
حکمز بر دخی ده تغییر
کیمه بر قومی سوسه اندنر
دشمنی بز اولانده دشمندر »

٢٠٣٠ دشمنه فرصت ویرمه.

٢٠٣١ § دشمنی خارجده آرامه.

٢٠٣٢ دشمنی زبون ایلدن مداراادر.

٢٠٣٣ دنیا برقرارده طورمز.

[نابی ـ قصیدهٔ غزلیّه ـ در ثنا خوانیٔ مصاحب مصطفی پاشا]

« اولمسه آراسته بزم یعنی برجیده اولور
برقرار اوزره دکل دور ضرب گردش جام »

فارسی

دنیا دایم بیك قرار نیست

فارسی

دنیای فانی بیك قرار نماند

۲۰۳٤ دنیا بر یاغلی قویروقدر یيه بیلنه عشق اولسون .

۲۰۳٥ § دنیا بو یا کیم قزانه کیم ییه .

[مجموعهٔ ابوالضیا ـ امثال عرب ـ صحیفه ۸۰۹]

« [رب ساع لقاعد] اکثرینك سعي اوطورانلر
ایچوندر دیمکدر که [دنیا بویا کیم قزانه کیم ییه]
مثل یرنده ضرب ایدرلر . »

۲۰۳٦ دنیا توکنور دشمن توکنمز .

۲۰۳۷ § دنیا حضرت سلیمانه قالمامش .

۲۰۳۸ § دنیاده اکن آخرتده بیچر .

۲۰۳۹ § دنیاده تاسه‌سز باش بوستان قورقولغنده بولنور .

۲۰٤۰ § دنیا رؤیا کبیدر .

§ [نفعی ـ قصیده ـ درمدح سلطان احمد اول]

« بردوش کبیدر حق بو که معنیده بو عالم
کیم کوز یوموب آچنجه زمانی کذر ایلر . »

٢٠٤١ دنیا طمع دنیاسیدر .

§ [بقائی ـ بیت]

« بوسه‌که دل قائل اولماز وصلتك شیداسیدر
دوستم معذور طوت دنیا طمع دنیاسیدر »

٢٠٤٢ دنیا قزغان بز کفجه .

٢٠٤٣ دنیا کافره جنتدر .

٢٠٤٤ § دنیا کیمه قالمش‌که سکا قاله‌جق .

٢٠٤٥ § دنیانك اوجنه یتشدك .

٢٠٤٦ دنیانك اوجی اوزون .

٢٠٤٧ دنیانك تحملی یوق .

٢٠٤٨ § دنیایه طیانمه قاری‌یه کوکنمه .

٢٠٤٩ § دنیایی باشنهٔ زندان ایتدی .

§ [کمال ـ بیت ـ نظیرهٔ غزل وجدی]

« بارکاه عدلی ویران ایلیانلر عالمك
باشنه زندان ایدر دنیایی آباد ایتسه‌ده »

٢٠٥٠ دنیانك قاچ بوجاق اولدیغنی بیلمز .

٢٠٥١ دنیا بیقاسه قیدنده دکل . ☞ جهان .

[نائلی ـ غزل]

« احسنت اول کدای تجمل بدوشدکیم
یانسه جهان ایچنده حصیری بولنمیه »

۲۰۵۲ دنیا ییقلمش او آلتنده قالمش .

۲۰۵۳ § دوباره ایله قزانیلان حلوا ایله یمز .

۲۰۵٤ § دودکی چالدی .

۲۰۵۵ دوز طبان .

[نابی – غزل]

« خدا کوسترمسون یوخسه مذاق وصلی تلخ ایلر
مجردر رقیبك میمنت یوقدر قدومنده »

۲۰۵٦ دوش اویقودن صکره کلور .

۲۰۵۷ دوشدك ایسه طوپراغه صارل .

۲۰۵۸ دوشده کورسهم خیره یورمم .

§ [نعتی – داستان ادهم وهما – در بیان
وفات هما سلطان]

« پدر و مادرك بریسی ایدم
عزت ورفعتك دریسی ایدم
رویده اولمغه بنم ناظر
چشم شاهان دكل ایدی قادر
بویله جایی دوشمده کورمز ایدم
دوشده کورسهمده خیره یورمز ایدم . »

۲۰۵۹ دوشدیکك یردن قالق .

٢٠٦٠ § دوشش آتدی .

§ [روحیٔ بغدادی ـ قطعه]

« شش آنچه تقاعدلدکه محلولدر الآن
بن بیدلی شاد ایتسه‌دك ایا شاه مکرم
ذوق ایلسه کوکلم دوشوب احسانکه مظهر
زار اولمش ایکن نرد طلبده دوشش ایتسم »

٢٠٦١ دوشمز قالقماز بر الله .

٢٠٦٢ دوشمنك دوستی اولماز .

٢٠٦٣ § دوشمنك دوستی اولماز دوشمیه گور .

٢٠٦٤ § دوشمنه الله کریم .

٢٠٦٥ دوشمه‌دن سویله . ☜ اوّل دوشون

٢٠٦٦ § دوگون ال ایله خرمن یل ایله . ☜ خرمن

٢٠٦٧ دوکون اوینی بیلمز چناق چوملك طاشیر .

§ [نوعی ـ قصیدهٔ سوریه]

« شهباز ایله خصومته قادرمیدر خروس
ترك ایلسون عنادی قزلباش نابکار
سور عظیم سنتنه خدمت ایتمکه
جمع اولندی سروران سلاطین هر دیار
خاقان ترك وخان ختن حاکم یمن .
رایان هند و داور کشمیر و قندهار
بیلمز دوکن اوینکه کلد کاسه لیس اولد
فغفور ملك چین ایله کسرای تاجدار »

٢٠٦٨ § دوگون درنك هپ براورنك .

٢٠٦٩ دوگونده زورنایه حمامده قورنایه مائل اولور .

٢٠٧٠ دوگونده فاطمه‌جغی کیم بیلور .

٢٠٧١ دوگون فضوللغی ایدییور .

٢٠٧٢ دون جین اولوبده بوگون آدم چارپیور .

٢٠٧٣ دون قباق اولدی بوگون اطرافه بیون اوزادییور .

٢٠٧٤ دونکندن بوگون گوزلسن .

٢٠٧٥ دونکی کوله‌لکنه باقمه بوگونکی افندیلکنه باق .

﴿ ذ ﴾

§ ذا ـ الف ايله

٢٠٧٦ § ذاتی ممدوح اولانك صفاته احتياجی يوقدر .

ذ ـ فتحه ايله

٢٠٧٧ § ذخيرەنك انباری صپانك اوجندەدر .

٢٠٧٨ ذليل آدم طمعكار اولور .

٢٠٧٩ § ذميمك ذمّی مدح يرينه كچر .

٢٠٨٠ ذوقی خمارينه دگمز .

٢٠٨١ ذوقی درت اوستنه .

ذ ـ كسرۀ خفيفه ايله

٢٠٨٢ § ذمّی كبی اتمی .

٢٠٨٣ ذهننه بال قباغی .

٢٠٨٤ § ذهنكه طورپ صقەيم .

﴿ ر ﴾

را ـ الف ايله

٢٠٨٥ راحت استيان صاغر، كور، دلسز اولمه‌ليدر .

٢٠٨٦ § راحت يوزينه حسرت قالمش .

٢٠٨٧ § رافدن سونكر دوشمش .

٢٠٨٨ § رافده شكر وار امّا سكا كوره دكل .

رَ ـ فتحه ايله

٢٠٨٩ § رشيد پرنجى چوق صو كوتورر .

٢٠٩٠ رغبت كوزل ايله زنكينه‌در .

٢٠٩١ رقيب اولسونده نه يوزدن اولورسه اولسون .

٢٠٩٢ § رمضان بركتلى آيدر امّا ديواردن كيدن قليجه صور ديمش .

رُو ـ ضمهٔ ثقيلهٔ مقبوضه ايله

٢٠٩٣ روزكار اسمينجه ياپراق قىلداماز .

٢٠٩٤ روزكارك اوكنه دوشن ياكيلور .

۲۰۹۵ § روزگارك اوگنه دوشمیان آدم یوریلور .
[مصراع مشهور]
۲۰۹٦ روزکاره اعتماد اولنماز .

§ [مصراع]
« سلیمان داخی اولسهڭ روزکاره اعتماد ایتمه »

۲۰۹۷ روزکاره توکورن یوزینه توکورز .

[فرانسزجه]
Il crache en l'air, cela lui retombe sur le nez.

(ترجمه‌سی) هوایه توکورر، توکوردیکی یوزینڭ اوستنه دوشر .

رُو ـ ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه ایله

۲۰۹۸ § رؤیا ایسه خیردر انشاالله !
۲۰۹۹ § رؤیا ایله خولیا اولمسه زوکوردلرڭ جانی چیقار .
۲۱۰۰ رؤیا کبی گلدی کچدی .
۲۱۰۱ § رؤیا گورمشه دوندی .

§ [کانی ـ قصیده ـ در بیان فقدان صداقت]
« دوش کورمسه دوندی دونجك دور رواجی
حیرت کتورر آدمه سیران صداقت »

❦ ز ❦

زا ـ الف ایله

۲۱۰۲ § زال اوغلی رستم کسلدی .

زَ ـ فتحه ایله

۲۱۰۳ زبانی قالقلی .

۲۱۰۴ زحمت چکن راحت بولور .

۲۱۰۵ زحمتسز بال یمز .

فارسی

رنج بکش تا بکنجی برسی

فارسی

[مصراع]

نا برده رنج گنج میسر نمیشود .

[فرانسزجه]

On ne peut cueillir la rose sans se piquer les doigts.

(ترجمه‌سی) پارمقلرینی آجتقسزین گل قوپارلماز .

۲۱۰۶ زحمتسز برشی اولماز .

۲۱۰۷ زحمتك نقطه‌سی قالقنجه رحمت اولور .

۲۱۰۸ § زر دوز پالان اورسه‌ك اشك ینه اشكدر .

[مصراع ضیا پاشا]

۲۱۰۹ زعفران كبی صاری .

۲۱۱۰ § زلزله‌یی كورن یانغینه راضی اولور .

§ [عزت ملا ـ قطعه ـ برای زلزلهٔ حلب]

« اوندی استانبول اهالیسی حریقه راضی
بیره یكدكده بو ییل شهر عینتاب وحلب
طوتوشوب هر برینك دامن صبری دیدیلر .
بزه یانغین یتیشور زلزله ویرمه یارب »

۲۱۱۱ زمان زمانه اویماز .

[فرانسزجه]

Les jours se suivent mais ne se ressemblent pas.

(ترجمه‌سی) كونلر تعاقب ایلرلر لكن بر برینه بكزه‌مزلر .

۲۱۱۲ زمان سكا اویمازسه سن زمانه اوی .

فارسی

زمانه با تو نسازد تو با زمانه بساز .

[بيت]

« سر زمانهٔ کیتی بریده باد بکاز

زمانه با تو نسازد تو با زمانه بساز . »

٢١١٣ زمان صمان صاتار .

٢١١٤ زمان صمان صاتار صمان زمان صاتار ،

٢١١٥ زمانه اویمق گرك .

٢١١٦ § زمانه‌ده بیك هنر بر آفرینه .

§ [نابی ـ قطعه]

« ارزان متاع فضل وهنر تا اودکلو کیم

بیك معرفت زمانه‌ده بر آفرینه‌در .

ابنای دهر هر هنره آفرین ویرر

یارب بو آفرین نه دوکنمز خزینه‌در . »

٢١١٧ § زمانه چوجوغی طقوز بابالیدر .

§ [ثابت ـ رباعی]

« دنیایی طقوز طولاشسه آدم بولمز

بابای زمانه بر سلیم ابنانی

فرزند نه آبای فلك اولمغله

ابنای زمانه هپ طقوز بابالی . »

٢١١٨ § زمانه چوجوغنك شرنه نی .

§ [بيت ـ از نوادر الآثار]

« ابنای زمان مائل ایقاظ فتندر .
کهوارەده‌کی کودکینك شرنه نبی »

٢١١٩ § زمانه حاجیسی آدمه ارمغان ویرمز .

§ [ثابت ـ غزل]

« نسیم کوی بزه کحل چشم جانی ویرر
زمانه حاجیسی یارانه ارمغانی ویرر »

٢١٢٠ زنکین عربه‌سنی طاغدن آشیرر ؛ زوکورد دوز اوواده یولنی شاشیرر .

٢١٢١ § زنکینك خروسی‌ده یمورطلار .

٢١٢٢ § زنکین کیسه‌سنی دوکر زوکورد دیزینی .

٢١٢٣ زنکینك کوکلی اولنجه‌یه قدر فقرانك جانی چیقار .

٢١٢٤ § زنکینك مالی زوکوردك چکه‌سنی یورار .

٢١٢٥ زنکینك مالیله زوکورد اکلنور .

٢١٢٦ زنکینه مال ویرن دکزه صو کوتورر .

٢١٢٧ زهردن شفا قحبه‌دن وفا کلمز .

٢١٢٨ زیتون یاغی کبی صویك اوستنه چیار .

٢١٢٩ زید ایچون عمرود خطاب اولنماز .

زِ زی ـ کسرهٔ ثقیله ایله

٢١٣٠ رزوه تأویل کوتورمز .

٢١٣١ زیر دلی مور کرّاکه .
٢١٣٢ زیلغت یدی .

ز زو ــ ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله

٢١٣٣ زقاق ــ سوقاق .
٢١٣٤ زور اویونی بوزار .
٢١٣٥ § زور ایله کوپك چو اله کیرمز .
٢١٣٦ زور ایله کوزللك اولماز .

[نابی ــ غزل]

« دکلدر حسن مادر زاد محتاج زر وزیور
تکلف حسنده رهیاب اولورسه داپسند اولمز »

٢١٣٧ زوره بکلرك بورجی وار .
٢١٣٨ زوره طاغلر طیانماز .
٢١٣٩ § زوقه‌یی یوتدی .

§ [ثابت ــ غزل]

« یوتدیردی طبع اونظمسنی آدمه شیطان
آویزه ایدوب دانه‌یی نار حسدندن »

زُو ــ ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله

٢١٤٠ زوزناجینك قارشوسنده ایچون یر .

٢١٤١ زورناده پیشرو اولماز . ☜ بوریده

زُ زو – ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه ایله

٢١٤٢ زلف یاره طوقندی .

[منیف – غزل]

« زلف یاره طوقندی کیبی صبا
صد هزار آفتاب وار دلده »

§ [ضیا پاشا – ظفرنامه – از لسان شاعر خیری وَ بوشناق فاضل پاشا]

« سیرینه کوز ایرمز کلك هنر جامه‌سنك
اوقو بو بیتنی دقتله ظفرنامه‌سنك
[زلف یاره طوقنور] مسئله‌ده خامه‌سنك
تار معنی دوکیلور پاینه قنغال قنغال »

٢١٤٣ زوکورداولوب دوشمکدنسه اویوز اولوب قاشنمق یکدر.

٢١٤٤ § زوکوردلك زاده‌لکی بوزار .

٢١٤٥ زوکوردلگك آدینی ظریفلك قویمشلر.

٢١٤٦ زوکورده مال قاپدیرمش کبی تلاش ایدر .
☜ مفلسه

س

سا ـ الف ایله

۲۱۴۷ § ساخته وقار .

۲۱۴۸ § ساده پرنج زرده اولماز بال کرکدر قزغانه، بابا مالی تیز توکنیر اولاد کرك قزانه .

۲۱۴۹ § سازه ساز ایله سوزه سوز ایله مقابله کرك .

۲۱۵۰ سازینه بلبل قونار .

[وهبیٔ سنبلزاده ـ لطفیه در علم موسقی]

« اولیجق شمع حقیقت آکاه
ایشیدر نیجه صدای جانکاه
شوقیله و نوندن آوازه
بلبلك قوندیغی چوقدر سازه
طبع انسان نیجه ایلرکه قرار
حظ ایدر اشتر اشکسته مهار »

سَ ـ فتحه ایله

۲۱۵۱ § سبسز دشمن پیدا ایدن یا احمقدر یا کوزه .

۲۱۵۲ § سبسز قوش بیله اوچماز .

۲۱۵۳ سبسز کیمسه‌یی دشمن ایتمه .

۲۱۰۱ [illegible]

[illegible] — [illegible] خفیفهٔ مبسوطه ایله

۲۱۰۲ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

۲۱۰۳ زنگورده لوب دوشمکدن دیوز دوب قاشق یکدر.

۲۱۰٤ ﴿ زنگوردن زنده کی بوزر.

۲۱۰٥ زنگورنگ آدیغی قارنینه قورتلار.

۲۱۰٦ زنگورده من قیدیرمش کبی کلاش ایدر.

[illegible]

❦ س ❦

سا ـ الف ايله

٢١٤٧ § ساخته وقار .

٢١٤٨ § ساده پرنج زرده اولماز بال كركدر قزغانه، بابا مالى تيز توكنير اولاد كرك قزانه .

٢١٤٩ § سازه ساز ايله سوزه سوز ايله مقابله كرك .

٢١٥٠ سازينه بلبل قونار .

[وهبئ سنبلزاده ـ لطفيـه در علم موسقى]

« اولنجق شمع حقيقت آكاه
ايشيدر نجه صداى جانكاه
شوقيله ولولهلى اوازه
بلبلك قونديغى چوقدر سازه
[illegible]
حظ ايدر اشتر اشكسته مهار »

سَ ـ فتحه ايله

٢١٥١ § سبسز دشمن پيدا ايدن يا احمقدر يا كوزه .

٢١٥٢ § سبسز قوش بياه اوچماز .

٢١٥٣ سبسز كيمسه‌يى دشمن ايتمه .

٢١٥٤ سبیلخانه بارداغی کبی دیزلدیلر .

٢١٥٥ سپتده پاموق یوق .

٢١٥٦ سجاده‌نك درت اوجنی‌ده براقمش .

٢١٥٧ سرچه‌دن بشقه قوش زیرکدن بشقه یوقوش بیلمز .

٢١٥٨ سرچه‌دن قورقن طاری اکمز .

٢١٥٩ سرچه کبی بر دالده طورماز .

٢١٦٠ سرچه‌یه چوبوق بره‌در .

[ثابت ـ غزل]

« هزار خسته‌یه کلبن طوقنسه سندره‌در
اوتازه کل نه بیلور سرچه‌یه چوبوق بره‌در »

فارسی

درخانهٔ مور شبنمی طوفان است .

٢١٦١ سرچه‌یی قوشدنمی صایارسن .

٢١٦٢ سرخوشك مکتوبی میخانه‌ده اقونور .

٢١٦٣ سرمایه‌یی کدی‌یه یوکلتدی .

[وهبی سنبلزاده ـ لطفیه ـ در اتصاف
اصناف بعدم انصاف]

« نه روا عرضی اولان تجاره
ضم ایدوب حیله‌یی کسب وکاره

چکدیر تنده فقرایله زین
خلق ایچنده اوله پك حالی یمان
عاقبت آلچق ایدوب پایه‌سنی
کدی‌یه بوکلده سرمایه‌سنی »

فارسی

زادو بود خودرا برباد داد

٢١٦٤ سر ویرر سر ویرمز .

٢١٦٥ سر ویروب سر ویرمه‌ملی .

٢١٦٦ سعدی درویشی کبی طوندی قالدی .

٢١٦٧ سکّا الویرن بکّا بول بیله کلور .

٢١٦٨ سکّا پشمش سه بکّا قورتارلمش .

٢١٦٩ سکسار کبی بوغار .

٢١٧٠ سل . ☞ سیل .

٢١٧١ سلام پاره کلام پاره .

٢١٧٢ § سلامت ایستیان دیلنی طوتمق کرك .

٢١٧٣ سلامت انسان حفظ لسان ایله‌در . ☞ دیلنی طوتان .

عربی

سلامة الانسان فی حفظ اللسان

۲۱۷٤ § سلطنت دیدکلری آنجق جهان غوغاسیدر .

[مصراع سلطان سلیمان قانونی]

۲۱۷٥ سمری دویردی .

۲۱۷٦ § سمرینی گونشه طیادیلر .

۲۱۷۷ § سن آغا بن آغا بو اینگی کیم صاغه .

۲۱۷۸ سن افندی بن افندی آتی کیم تیماز ایده .

[موزوندر]

۲۱۷۹ § سن ایشلرسك مال ایشلر انسان اویله گنشلر .

۲۱۸۰ سندن دولتلی ایله طوتشمه .

۲۱۸۱ سنده بیلدك امامك اوقومش اولدیغنی .

۲۱۸۲ سن دیمه‌ینجه دگرمنده غوغا اولماز .

۲۱۸۳ سن سن، بن بن .

۲۱۸٤ § سن صاغ بز سلامت .

§ [عطائی ـ بیت مفرد]

« بیمار کوزلرکدن جانه ایرشدی آفت

شمدن کرو افندم سن صاغ بز سلامت »

۲۱۸٥ سن قزان سن یه .

۲۱۸٦ § سنك آرادیغك قنطار بورسه‌ده کستانه طارتار .

۲۱۸۷ سن گیدرکن بن گلیوردم .

٢١٨٨ § سنی حمامجی ایدن بنی‌ده کلخنجی ایدر .

٢١٨٩ § سو بنی سوه‌یم سنی .

٢١٩٠ سوز سنی سونی خاك ایله یکسان ایسه ، سومه سنی سومینی مصره سلطان ایسه .

٢١٩١ § سونجندن آغزی قولاقلرینه واریر .

٢١٩٢ سونك قولی‌یم سومینك سلطانی .

[شناسی – بیت]

« کوکلمك عشق ووفا در شرف وعنوانی
سونك بن قولی‌یم سومینك سلطانی »

سِ – کسرهٔ ثقیله ایله

٢١٩٣ سرکی دوستکه دوستکی دشمنکه آچمه .

§ [وهبی – مصراع]

« راز پنهانکی اخوانکده ایله فاش »

سِ – کسرهٔ خفیفه ایله

٢١٩٤ سپاهی‌یه صاغ سوز تیمارندن یکدر .

٢١٩٥ § سزه فنا ایسه بکا ایی‌در .

٢١٩٦ سکه و خطبه پادشاهلك ایکی دلیلی‌در .

٢١٩٧ سکه‌یی مرمره قازدی .

[سامی ـ بیت]

« ادهم تیغ ایله وصفن ملکده ایلدی اثر
صد آفرین که سکه‌سنی قازدی مرمره »

[نابی ـ غزل]

« نعل و یاقوته قزار سکه‌یی مرمرده دگل
بابا هرکیم اونوبر باده قدر قیمتده »

§ [مصراع ـ سید وهبی]

« شهده سکه‌یی مرمرده قازدی برحاتم »

§ [نعتی ـ داستان ادهم وهما ـ دربیان وصال]

« کندی سلطانلرکه یوز یازدلر
سکه‌یی مرمر اوسته قازدلر »

٢١٩٨ سیکك آولار .

[فرانسزجه]

Il attrape des mouches.

(ترجمه‌سی) سیکك طوتار .

٢١٩٩ سیکك پکمزجی‌یی ضانور .

٢٢٠٠ سیکك کبی ویزیردار .

٢٢٠١ سیکك مردار دگل معده بولاندیرر .

فارسی

مگس چیزی نیست امّا دل بهم میزند .

۲۲۰۲ سیل اوگندن کوتوك قپدی .

۲۲۰۳ سیل گیدر قوم قالور .

[واصف ـ قصیدهٔ شتائیه]

« سیل کیدر قوم قالور آخر بوکا عالم دیرلر
ایله عاشق افتاده‌کی اغیاره فدا »

۲۲۰۴ § سیما اخلاقك آیینه‌سیدر .

۲۲۰۵ سیویلجه‌یی قورجالادقچه چیبان ایدر .

سوُ ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله

۲۲۰۶ سوخته ـ (سوفتا) نك یتاغنی قپودن طیشاری آتمشلر بنی ضمناً استقلالدر بودیمش .

۲۲۰۷ سوقاق سپورکه‌سی .

[واصف تخمیس ـ باصطلاحات زنان]

« اوله سوقاق سپورکه‌سی قادین قادینجق اول »

س سوُ ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله

۲۲۰۸ ساطان فطمه یباندن قالمه .

٢٢٠٩ سورنا . ☞ زورنا

سوُ ـ ضمهٔ خفيفهٔ مبسوطه ايله

٢٢١٠ § سوز ابه‌سى .

§ [ثابت ـ داستان خواجه فساد]

« زمرهٔ شيفته‌دن بر نحسند
سويلدى نقله سزا بر بابند
دركه اولمشدى ردو سجقده نهان
بش شهر سوركونى بر رند جهان
چكه رمالى خبر حمالى
لاف سرمايه يالان دلالى
چكه‌ده يوكسك ايدى مرتبه‌سى
خلق ايچنده لقبى سوز ابه‌سى »

٢٢١١ سوز آياغه دوشدى .

٢٢١٢ سوز بر الله بر .

§ [نسيب ـ مصراع]

« سوز بر جناب خالق كون ومكان بر »

٢٢١٣ سوزيگى بال ايله كسدم .

٢٢١٤ سوزينك اريدر .

٢٢١٥ سویلدیگی لقردی بر انجیر چکردگی طولدیرمز .

٢٢١٦ سویلکدن سویلمك یگدر .

٢٢١٧ سویلەدن سوز اوزار .

٢٢١٨ سویلنمدك سوز اولماز .

فارسی

سخنی هرچه بود گفته اند

٢٢١٩ سویلیندن دکلین عارف گرك .

(موزوندر)

٢٢٢٠ سویلینه باقمه سویلدنه باق .

٢٢٢١ § سویلینه باقمه سویلننه باق .

٢٢٢٢ § سویلیەجکی وارسه ایشیدەجکیده وار .

٢٢٢٣ سویلیه سویلیه دیلده توی بتدی . ☜ دیلده

س سو ـ ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه ایله

٢٢٢٤ سکوت اقراردن گلور .

[باقی ـ غزل]

« اول صنمدن باقیا بر بوسه دعوا قیل یوری
سویلزسه اوپ همان آغزین سکوت اقراردر »

[خاتم ـ نعت]

« اعتراف اهلنده سر محفل رأفتدر بو
اعتبار ایله اولور آنده سکوتك اقرار »

۲۲۲٥ سکوت ایتمك کبی عالمده نادانه جواب اولماز .

[مصراع مشهور]

[منیف ـ بیت مفرد]

« ترك دعوا ایله دعوامزی اثبات ایدرز
لب خاموش ایله بز خصممز اسکات ایدرز »

عربی

جواب الاحمق سکوت

[فرانسزجه]

A sotte demande point de réponse.

(ترجمه‌سی) سؤال احمقانه‌یه جواب یوقدر .

۲۲۲٦ سکوتی موسقی یرینه کچر .

§ [بلیغ ـ مصراع]

« جهانده شمدی کچر موسقی یرینه سکوت »

§ [صویولجی زاده نجیب ـ مصراع]

« سکوت صوفیٔ خر موسقی یرینه کچر »

٢٢٢٧ § سود دوکمش کدی‌یه دوندی .

٢٢٢٨ § سورکون حبی .

§ [عاکف پاشا ـ مکتوب ـ نمونهٔ ادبیات ابو الضیا]

« ادرنه‌یه کوندریله‌جکی اشعار بیوریلان طبیب حذاقتلی برشی‌ایسه واقعا [سورکون‌حبی] حسن تدبیر اولمغله »

§ [ابوالضیا ـ ردوس مکتوبلری ـ مجموعهٔ ابوالضیا ـ صحیفه ١٣٠]

« حیات ثانیه‌یی هنوز ادراك ایده‌مدیکمدن ـ اکر [برسورکون حبیله] سفر آخرت مقدر ایسه ـ مزاره آلیشوب آلیشه‌میه‌جغمی »

٢٢٢٩ سوروب کیت دیمه‌مشلر یا کور کچ دیمشلر .

٢٢٣٠ سوریدن آیریلان قوزی‌یی قورد قاپار .

ش

شاٰ ـ الف ایله

٢٢٣١ شاپ ایله شکر بر دکل .

٢٢٣٢ § شاپ ایله شکری فرق ایدر .

§ [ضیا پاشا ـ ظفرنامه ـ ازلسان شاعر خیری وَ بوشناق فاضل پاشا]

« نفرتی اولسه‌ده فاضلره اول کامورك
اوغلنی تربیه ایتمك کیبدر بر پدرك
یوقسه تمییز ایدر یعنی شب و شکرك
خاناني يیقیلیردی نیجه اهل هنرك
جانب عفوه اکر اولمسه طبعی میال »

٢٢٣٣ شاپجی چیفیدی قدر زنگین .

٢٢٣٤ شاپ دیمه‌دن شاپه اوتوردی .

٢٢٣٥ شاپه اوتورمش حاجی کمیسی کبی شاپلادی .

٢٢٣٦ § شاشارم کدیلرك چماشیر ییقمه‌سنه .

٢٢٣٧ § شاشقین اوردك باشنی براقیر قیچندن طالار .

§ [نابی ـ قطعهٔ هجویه]

« اولمشز برحیله بردازك اسیر مکری کیم
سفرهٔ افلاکدن نان نجومی چالدیرر

تینهٔ مکری حواله ایتسه خانهٔ حیله‌یه
مصر ایله بغداددن شط ایله نیلی قاندیرر
ایتسه باد مکر ایله تحریك دریای فتن
شاشقین اوردك كبی شیطانی قیچندن طاندیرر »

٢٢٣٨ شاعره لازم اولان برسوز بر سازدر .

[شناسی ـ بیت مفرد]

« بنده وار حسن بیان برده دل افغانساز
واقعا لازم اولور شاعره برسوز بر ساز »

٢٢٣٩ § شاهین ایچون طوزاق قورسه‌م بخته قوزغون دوشر .

٢٢٤٠ § شاهین ایله دوه آولانماز .

شَ ـ فتحه ایله

٢٢٤١ شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سویلر .

(مصراع راغب)

٢٢٤٢ شجاعت قیافتله دگلدر .

٢٢٤٣ شریعت ظاهره‌در .

۲۲۴۴ شریعتك كسدیگی پارمق آجیماز .

[شناسی ـ بیت مفرد]

« اولدیغیچون قلیجی حق شرعك
آجیماز كسدیكی پارمق شرعك »

۲۲۴۵ شیخ اوچماز مریدی اوچورر .

۲۲۴۶ شیخك كراماتی كندندن منقول .

[نابی ـ قطعه]

« عصرده زندیق سیما شیخلر
مستجاب الدعوه‌لكله لاف آتر
غیبدن منصب ویرر طالبلره
آلدایوب خلقی ولایتلر صاتر »

[نابی ـ حكایهٔ منظومه]

« سینهٔ درویشده ویروب می خروش
باشلادی اولمغه كرامت فروش
ایلك ایدوب احمد اغا اعتقا
دیدی نوله ایلیدم انقیاد »

[شناسی ـ مصراع]

« بزم شیخك كراماتی اولور منقول كندندن »

۲۲۴۷ شیخ مریدینه موم مقصی اوك دیمش .

٢٢٤٨ § شيطان ايله اورتاق اكن بغدايك صمانني آلير .
٢٢٤٩ § شيطان بنم اولسون دده سلطان سنك اولسون .
(مصراع مشهور)
٢٢٥٠ شيطان قولاغنه قورشون .

§ [ثابت ـ غزل]

« جوار شيخده مطرب ترانه سنج اولمه
ايشتمسون سنی شيطان قولاغنه قورشون »

٢٢٥١ شيطان عذابده گرك .
٢٢٥٢ § شيطانك دوستلغی دار آغاجنه قدردر .
٢٢٥٣ § شيطانلری كندی ايچلرندن .

§ [ثابت ـ مناجات وَاستمداد در قاضیٔ حاجات]

حرف كيران بی هنر چوقدر
هيچ قورتلغه مدد يوقدر
مگر عين عنايت باری
سهل ايده بو امور دشواری
كهف فضلندن ايليوب مأمون
نفسمز فتنه‌سندن ايده مصون
درد نفس ستيزه كردندر
نه شيطانمز ايچرندندر »

٢٢٥٤ § شيطانله قباق اكنك قباق باشنده پاتلار .

۲۲۵۵ شیطانه چاریغی ترس گیدیرر .

شِ ــ کسرهٔ ثقیله ایله

۲۲۵٦ § شروانیٔ زر دوز عجم بشقه کسمدر .
[مصراع مشهور]
۲۲۵۷ شیق شیق ایدن نالچه‌در ایش بترن آقچه‌در .

شِ شی ــ کسرهٔ خفیفه ایله

۲۲۵۸ § شفاسی اولمیان بیماره صحتدر هلاك اولمق .
[مصراع فامی]
۲۲۵۹ شمدی رغبت گوزل ایله زنگینه .
۲۲٦۰ شمدی مایمون آنك قپوسنده اوینار .

فارسی

آب در جوی تست

[عاصم ــ برهان قاطع ترجمه‌سی ــ آب ماده‌سی]

« آب درجوی تست شمدی رواج ورونق و اقبال سنك طرفکده وحل و عقد ورتق وفتق

سنك يدكده‌در ديه‌جك يرده ضرب اولنور. عوام ترکی بيننده بومعنا [شمدی ميون سزك قپوده اوينايور] ايله تعبير اولنور »

٢٢٦١ شيشمان ايدك قنى سنك صارقالك زنگين ايدك قنى سنك پارتالك .

٢٢٦٢ § شيشه‌ده پرى .

§ [وهبیٔ سنبلزاده ـ شوق انگيز ـ در وصف زنان عشوه زنان]

« قفس آرنده او طوطى قوشلر
سويلديرسه‌ك نه شكرلر چيمز
هپ او طوطيلرك آيينه‌سى وار
يعنى بللور كبى سينه‌سى وار
جامدن طشره ايدنجه نظرى
كورينور شيشه‌ده مانند پرى »

٢٢٦٣ شيشه‌يى ديشندن يالار .

فارسى

« سوداگر پنير در شيشه ميخورد »

﴿ ص ﴾

صا ـ الف ايله

٢٢٦٤ صابونده لكه وار آنده لكه يوق .

٢٢٦٥ § صابونك لكه‌سی وار آنك لكه‌سی يوق .

٢٢٦٦ صاپسز بالطه گبی باتار .

٢٢٦٧ صاچی آقی قاره‌می اوگنه دوشرسه گورر .

☚ بربره

٢٢٦٨ صاچی اوزون عقلی قیصه . ☚ قارينك

٢٢٦٩ § صاچی بيتمه‌دك يتيم .

٢٢٧٠ صاحبسز تخته‌يی ال آلور ؛ ال آلمازسه يل آلور .

§ ☚ باصقيسز .

٢٢٧١ صاحبی قائل اولور دلاّل قائل اولماز .

فارسی

صاحب خودرا در پس خر نميتوان ديد

٢٢٧٢ صادق دوست اقربادن يگدر .

٢٢٧٣ صارمساغی گلين ايتمشلر قرق گون قوقوسی چيقمامش .

٢٢٧٤ صاری صقاللی ماوی کوزلودن خیر کلمز .
٢٢٧٥ § صاغ الیکك ویردیکنی صول الك کورمسون .
٢٢٧٦ صاغاناقلی یاغمور تیز کچر .
٢٢٧٧ صاغ اوکوزه چوروك صمان ضرر ایتمز .
٢٢٧٨ § صاغ اولانه هرکون دوکون بایرام .
٢٢٧٩ صاغ آیاق قابی دکلدر .
٢٢٨٠ § صاغدج امکی .
٢٢٨١ صاغدن صاغه صالی کونی بیرام .
٢٢٨٢ صاغر ایچون ایکی کرّه قامت اولماز .
٢٢٨٣ صاغر ایشتمز اویدیرر .
٢٢٨٤ صاغر ایله سویلشمك کوجدر .
٢٢٨٥ صاغلق واراقدن یکدر .
٢٢٨٦ صاقله صمانی کلور زمانی .

فارسی

[بیت]

« نکهدار کاید زمانی بکار
اکرچه بود در جهان رأس مار »

٢٢٨٧ صاقنلان کوزه چوب دوشر .
٢٢٨٨ صال اوستنده قالمش قلافاتجی کوپکی کبی .

٢٢٨٩ صاللا قوجه اوغلان بالطه قنده .
٢٢٩٠ § صالی گونی صالادن صکره .
٢٢٩١ صاندیغمز قوطی قپاغی چیقدی .
٢٢٩٢ صانکه بیوك طاغلری اویراتمش .
٢٢٩٣ § صانکه قیامت قوپمش .
٢٢٩٤ § صاپیلی قویونی قورد قاپماز .
٢٢٩٥ صاپیلی گون تیز کچر .

ص فتحه ایله

٢٢٩٦ صباح اوله خیری کله .
٢٢٩٧ صباحکی ییه‌جگکی بوگوندن دوشنمه .
٢٢٩٨ صبرایله قوروق حلوا اولور دود یاپراغی اطلس .

[آذری ـ نقش خیال]

« تازه قوروق صبر ایله حلوا اولور
برگ درخت اطلس و دیبا اولور »

عربی

الصبر مفتاح الفرج

(ترجمه‌سی) صبر نجاتك آناختاریدر .

[فرانسزجه]

Avec du temps et de la patience on vient à bout.

(ترجمهٔ موزونه‌سی) زمان و صبر ایله هرشیئه‌دسترس اولنور .

٢٢٩٩ صبر شازلق آناختاریدر .

[نابی ـ خیریه ـ در بیان فرح صبر وشکیب]

« اولکه حکمتله شکرلر یدیلر

صبر مفتاح فرجدر دیدیلر »

فارسی

صبر مفتاح کارهاست

٢٣٠٠ صبرك صوكی سلامتدر .

عربی

من صبر ظفر

٢٣٠١ صبرلی قولنی الله سور .

٢٣٠٢ § صبر مقصدك الك کسدیرمه یولیدر .

٢٣٠٣ صقال باشه قربان اولسون .

٢٣٠٤ § صقال باشی طاغتدی .

§ [ثابت ـ مصراع]

« صقال باشی طاغیدر کیسوان دلبره توغ »

۲۳۰۵ صقالنه کولدی .

۲۳۰٦ § صقالنی اله ویردی .

۲۳۰۷ صقالنی دکرمنده آغارتمش .

§ [احمد رسمی افندی ـ خلاصة الاعتبار]

« اولکی جنکلری کورمش تکلمه قادر آدم قلندیغندن غیری موجود اولانلر دخی [صقالنی دکرمنده آغارتمش] تجربه‌دن بی نصیب »

فارسی

« ارکرد آسیا ریش خودرا سفید کرده است »

فارسی

ریش را باسیا سفید کرد

۲۳۰۸ صقالی بشقه‌سنک النده‌در .

فارسی

ریشهٔ ریشش بدست دیگریست

۲۳۰۹ صقصقان عقللی .

٢٣١٠ صمان آلتندن صو يوريدر .

§ [ثابت – غزل]

« صويى صنعتله آلتندن يورتدى سبزۀ باغك
كلم آلدانه رسم جوى جاريدر نفاق اوزره »

فارسى

آب زير كاه

٢٣١١ صمانى يين طوربه‌سنى برابر طاشير .

٢٣١٢ صنعت آلتون بلزكدر .

[شناسى – بيت]

« الده آلتون بلزكدر صنعت
كه ويرر اهلنه فيض ورفعت »

فارسى

حرفت مرد زينت مرد است

٢٣١٣ صنعتى اوستاددن اوكرنمين اوكرنمز .

صِ – كسرۀ ثقيلهٔ ايله

٢٣١٤ § صچان چيقديغى دليكى بيلير .

٢٣١٥ صچان دوشسه باشی یاریلیر . ☚ ایچنه
٢٣١٦ صچان دلیگی بیك آلتونه .

فارسی

سوراخ فار بهزار دینار

[شانی زاده ـ تاریخ جلد اوّل ـ صحیفه ۹۰]

« لکن مخافت مهابت مسند صدارتله [سوراخ فار بهزار دینار] مفادنجه مار سرما دیده کبی مختفی وپنهان اولدیلر . »

٢٣١٧ § صچان گبی قاپانه طوتلمش .
٢٣١٨ § صرچه‌دن اوده اوطوران قومشولرینه طاش آتمه‌ملی .

§ [کمال ـ تخریب خرابات ـ مؤاخذۀ بیت ضیا پاشا ـ مجموعۀ ابوالضیا صحیفه ٦٤٣]

« مصراع ثانیده‌کی [هر بحث] لفظی‌ده حلقومدن چیقارکن انسانك غرتلاغنه صاریلیور . [جامدن اوده اوطوران قومشولرینه طاش آتمسه دها خیرلی اولمازمی] دیه بیلیردی . »

٢٣١٩ § صیجاغی کچدی .

§ [ثابت ـ غزل]

« چکمسه ایصیجاغی تاب رخ دلدارك
بویله کرمیتی اولمزدی بزم جامك »

ص صوُ ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله

٢٣٢٠ § صکره‌دن گورمه .

٢٣٢١ § صکره‌دن گلان دولت دولتدر .

٢٣٢٢ صکره گلان قپویی قاپار .

٢٣٢٣ صکره گلان کیم ایسه قپویی او قپار .

٢٣٢٤ § صکره‌یه صالمه فقیرك کارین، نه بیلیرسك که نه اولور یارین .

٢٣٢٥ صورمه کشینك اصلنی عزتندن بللیدر . آغزی اگری گوزی شاشی اکسه‌سندن بللیدر .

[بیت مشهور]

٢٣٢٦ صوره صوره کعبه بولنور .

فارسی

پرسان پرسان بکعبه بتوان رفت

٢٣٢٧ صوفیدر صوغان یمز بولسه قبوغنی قویماز .

۲۳۲۸ صوقاق . سوقاق

۲۳۲۹ § صوك پشیمانلق آقچه ایتمز .

۲۳۳۰ صوك پشیمانلق اله کیرمز .

[وهبیٔ سنبلزاده ـ لطفیه ـ اتصاف اصناف بعدم انصاف]

« عیبدر عاقله مغبون اولمق
صوك پشیمانلغه مقرون اولمق »

۲۳۳۱ صوکه قالان طوکه قالیر .

۲۳۳۲ صولده‌کی صفر کبی زائددر .

[عطایی ـ خمسه ـ نفحهٔ تاسعه ـ سخا وکرم]

« بولدیغی صفر الیدی مغبون ایدر
یانه برحبه قوسه اون ایدر »

[عطایی خمسه ـ اظهار شوق و غرام بنظم جواهر انتظام]

« کلدك ایسه صکره نوله جمله دن
صفر دکلمی الفی الف ایدن »

۲۳۳۳ صولنه طاول چالار .

[عطايي ـ خمسه ـ نفحهٔ سابع عشر ـ
داستان جلاق]

« فاسد ایدی فکری کبی مشربی
کاسد ایدی کاری کبی مذهبی
زله خیالیله واروب آلمده
صولاغنه طورمه طاول چالمده »

[فرانسزجه]

Il prend la chose an rebours.

(ترجمه‌سی) ایشی ترسنه طوتار .

٢٣٣٤ صویغون ویرمش آبداله دوندی .

[واصف ـ قصیدهٔ شتائیه]

« دوندی صویغون ویرن ابداله نهال کللر
الی بوکرنده قالوب بلبلن ایلر خولیا »

٢٣٣٥ § صوی کوپك، دیشاری دوکولسه‌ده صالدیرر .

§ [ضیا پاشا ـ ظفرنامه ـ از لسان شاعر
خیری و فاضل]

« اولدرق مستند شیمهٔ عفو و صفحك
نعتکی فاضل ایدر خیری قولکده تسرحك
کنج ایکن سویلامشدی ینه ذم وقدحك
فاضل پیره عته کلسه‌ده سویلر مدحك
صوی کوپك قالمسه‌ده دیشلری طورماز بطال »

٢٣٣٦ صویی صویدن آل سودی ماندره‌دن .

٢٣٣٧ § صویی صویدن آل کوپکی ماندره‌دن .

صوْ ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله

٢٣٣٨ صو آقدیغی یره ایتر .

[خاتم ـ تاریخ چشمهٔ محسن زاده عبدالله‌پاشا]

« مثلدر آقدیغی یردن ینه صویی آقر دیرلر
مبشر بر اثردر لولهٔ مجرای اعلاید »

[خاتم ـ غزل]

« هر تهی مینای بخت آزرده سامان اولمسون
که مثلدر آقدیغی یردن آقرمش ینه صو »

٢٣٣٩ صو اگرسز آرسلان گیدر .

٢٣٤٠ صو اویور دشمن اویوماز .

§ [ثابت ـ داستان خواجه فساد]

« کرم ایدوب آنی بوخواب خرکوش
واردی ایت اویقوسنه اولدی خموش
دوشوب حیلدیه چون بو تیمار
بحر تفکاره طالدی هر بار
بوینه اهل فتن بورج قویمز
صو اویور حاصلی دشمن اویومز »

[وهبی سنبلزاده ـ لطفیه ـ احتراز از حیله‌کاران و خائنان]

« دشمنی دوست اولور صانمه صاقین
عرض اخلاصنه آلدانمه صاقین
خواب خرگوشنه اولمه مغرور
صو اویور دشمن اویومز مشهور »

[فغانی ـ بیت]

« سرو یاتمز گیجه‌لر خدمت رفتار ایچون
آب اویومز انلر حسرت رخسار ایچون »

۲۳٤۱ صو بولانمایِنجه طورولماز .

[عطایی خمسه ـ داستان عاشق واصل شده]

« تسلیت بولدی عاشق بیمار
دل آواره بولدی سمت قرار
طاقتمده آب بحری بولمز ایدی
صو بوغماسه گر طوتولمز ایدی . »

۲۳٤۲ صوجوق کسلدی .

۲۳٤۳ صورته باقمه سیرته باق .

۲۳٤٤ صو کچوکك سوز بیوکك .

۲۳٤٥ صولر قاراردیغی وقت .

[فرانسزجه]

Entre le chien et le loup.

(ترجمه‌سی) كوپك ايله قورد آره‌سنده .

٢٣٤٦ § صو مالكه‌سی . دكز .

٢٣٤٧ صويك آقنديسنه گيدر .

٢٣٤٨ صوينجه گيدر .

[واصف ـ شرقیٔ مربع]

« هرزمان بويله ستم سوزلريكی ايشيده‌مم
بنده اولسه‌م سكا افتاده صوينجه گيده‌مم
چهره ايلسه نه‌قدر واصفی تعيب ايده‌مم
سنده سوز دكلمه‌سك اولمزمی آزاجق ياماز »

٢٣٤٩ صوينه پرنج صالنماز .

٢٣٥٠ صوينه تريد .

٢٣٥١ صوينی بولدی .

٢٣٥٢ § صويه سجّاده سرنلردندر .

§ [سليمان دده ـ بيت ـ براى مرور شهزاده سليمان پاشا بروم ايلی]

« كرامت كوستروب خلقه صويه سجاده صالمشسك
يقاسن روم ايلينك پنجهٔ همتله آلمشسك »

٢٣٥٣ صویه صابونه دوقنمقسزین .

٢٣٥٤ صویی بارداقده کمی‌یی دیوارده سیر ایتمه‌لیدر .

٢٣٥٥ صویی دویرمش کدی‌یه دوندی . ☞ سود

[واصف ــ قصیده ــ در ستایش سلطان سلیم ثالث]

« حالی حذب البحر خوان اولسه خروش قلزمه
دوندرر حیرتله سود دوکمش کدی‌یه درصری »

٢٣٥٦ صویی کسلمش دگرمنه دوندی .

٢٣٥٧ صویی کتیرنده بر دستی‌یی قیرانده بر ☞ دستی‌یی

٢٣٥٨ صویی یومشاق .

[فاضل ــ زناننامه ــ در بیان زنان روم]

« نه‌قدر فنق ایسه نسوانی
اوقدر خوبسز اولور غلمانی
لیك غلمانی اولور اهل عناد
بونلر اما که ایدر عاشقی شاد
باصلور هرنقدر سرکش ایسه
صویی یومشق نقدر آتش ایسه »

ض

ضاً – الف ايله

٢٣٥٩ § ضابط چهره‌لی .

٢٣٦٠ ضابط گولرکن اصیرر .

٢٣٦١ § ضایع اولان قویونك قویروغی بیوك اولور .

٢٣٦٢ ضایع اولماز میری مالیدر . ☜ میری مالی

ضَ – فتحه ايله

٢٣٦٣ ضرر فائده‌نك قرداشیدر .

٢٣٦٤ ضرره گولیجی اوله .

٢٣٦٥ § ضرورت انسانه هرشیئی یاپدیرر .

٢٣٦٦ ضرورتده تیمم جائزدر .

§ [غباری – مصراع]

« صو بولنمزسه ضرورتده تیمم جائز »

٢٣٦٧ ضروری یاموسی .

﴿ ط ﴾

طا — الف ایله

٢٣٦٨ طابله‌کار باشنده کینی صاتار .

٢٣٦٩ طاتلی دیل یردن ییلانی چیقارر .

٢٣٧٠ § طاتلی دیل ییلانی دلیکدن چیقارر .

فارسی

زبان خوش ماررا از سوراخ بر آورد

[فرانسزجه]

Plus fait douceur que violence.

(ترجمه‌سی) شدتدن زیاده ملایمت ایش کورر.

[فرانسزجه]

On prend plus de mouches avec du miel qu'avec du vinaigre.

(ترجمه‌سی) سرکه‌دن زیاده بال ایله سیکلك طوتارلر .

٢٣٧١ طاتلی یه طاتلی سویله .

§ [راتب احمد پاشا — بیت]

« او بت نازه نیاز ایله ملایم سویله
لعلن ایسته لبن اوپ طاتلی‌یه طاتلی سویله »

۲۳۷۲ § طادی دماغنده قالدی .

۲۳۷۳ طارتیلورسه‌ك دنكگله طارتل .

۲۳۷٤ طار یرده یمك یمكدن ایسه بول یرده طیاق یه‌سی خیرلیدر .

۲۳۷۵ § طاریسی باشنه .

۲۳۷٦ § طاریسی دوستلر باشنه .

۲۳۷۷ طاسی طراغی طوپلادی .

[خاتم ـ قصیدهٔ شتائیه ـ در مدح سلطان محمود اوّل]

« كرمابهٔ سوز هجر ایله بزم بهاردن
قالدیردی كلدهٔ ژالدده طاسی طراغنی »

§ [كانی ـ بیت مفرد]

« كرمابهٔ وصلنده بایلدق او پرینك
كانی یتیشور دیوشیره‌لم طاسی طراغنی »

۲۳۷۸ طاش آتار .

[فرانسزجه]

Il jette des pierres dans son jardin.

(ترجمه‌سی) باغچه‌سنه طاشلر آتار .

۲۳۷۹ طاش آتوبده قولگمی یورولدی .

٢٣٨٠ طاشدن اتمکنی چیقارر . ☜ ار اولان

٢٣٨١ طاش دیکدی .

[واصف ـ قصیده ـ در ستایش سلطان
سلیم ثالث]

« طاش دیکدم منزل نظمه دو پای خامه دن
ناوك ادراکمك ایشته آیاق شاهدلری »

٢٣٨٢ طاش طاش اوستنه قالمسون .

§ [ثابت ـ مقدمهٔ ظفرنامه ـ تمثیل ابوالضیا]

« یتر غمزهٔ کافر ایله ستیز
او دعوایی وصل ایلسون تیغ تیز
یتر مدحت یال و بال بتان
خرامنده اولسون نهال ستان
سواران میدان شاهس خیال
بو وادیلری ایلسون پایمال
کهندر بو نبیاد خاطر خراش
خراب اولدی قالمادی طاش اوزره طاش »

§ [نطیم ـ غزل]

« یاپدی دیوانه کوکلم دست لطف روزکار
عالمك شمدن کرو طاش اوزره طاشی قالمسون »

٢٣٨٣ طاش طاشه باش باشه .

۲۳۸٤ طاشمه صو ایله دكرمن نه‌قدر دونر . ☛ دوكمه‌صو

۲۳۸٥ طاشمی آتدیكه قولی یورولسون .

۲۳۸٦ طاشیمی ویر دیین تركلردندر .

[فرانسزجه]

C'est un mur d'airain.

(ترجمه‌سی) چلیكدن دیواردر .

[فرانسزجه]

Il est têtu comme un mulet.

(ترجمه‌سی) قاطر كبی عنادجی‌در .

۲۳۸۷ طاش یاتر قالدی .

[واصف ـ قصیدهٔ شتائیه]

« بجهٔ طاوشانی طاوشان قانی باده‌یله همان

طاش یاتور صید ایده‌لم كام آله‌لم صبح ومسا »

[شانی زاده ـ تاریخ ـ جلد اوّل صحیفه ۱۰۹]

« آنلر دخی (ع) یتاقده آوینه‌لم اول غزالی

طاش یاتور . دیوب »

۲۳۸۸ طاش یرنده آغردر .

فارسی

سنك بجای خود سنكین است

٢٣٨٩ طاش يوركلى .

فارسى

سنكدل است

٢٣٩٠ صيقسه صوينى چيقارر .
٢٣٩١ طاشى كديكنه قودى .
٢٣٩٢ طاغ اوستى باغ .

[پرتو پاشا ـ غزل]

« باغله سن پهلوى ناز اوزره چيچكلى شالكى
سيرايدن وارسون ديسون بوحنده طاغ اوستى باغ »

[شفيقنامه]

« بزلره طاغ اوستى باغ ايكن »

٢٣٩٣ طاغ باشندن دومان، انسان باشـندن يامان اكسك اولماز .
٢٣٩٤ طاغدن كلن طاغه كيدر .
٢٣٩٥ طاغدن كلوب باغده كنى قوغدى .

[شنامى ـ بيت]

« باغده كى سومز ايكن طاغده كينى
طاغده كى كلسه قوغار باغده كينى »

٢٣٩٦ طاغ طاغ اوستنه اولور او او اوستنه اولماز .

§ [راسخ ـ غزل]

« دلده غم وار شمديلك لطف ايله گلمه اى سرور
اولدمز برخانده ده مهمان مهمان اوستنه »

٢٣٩٧ طاغ طاغه قاوشماز انسان انسانه قاوشور .

فارسى

كوه بكوه نميرسد آدم بادم ميرسد

§ [شيخ نظامى ـ قطعه]

« باور نكردمى كه رسد كوه سوى كوه
مردم رسد بمردمى باور بكردمى
كوهى بود تنم كه باو كوه غم رسيد
من مردمم چرا نرسيدم بمردمى »

[فرانسزجه]

Les montagnes ne se rencontrent pas, mais les hommes se rencontrent.

(ترجمه‌سى) طاغلر بربرلرينه قاوشماز لكن انسانلر قاوشورلر .

٢٣٩٨ طاغ طاوشانسز اولماز .

٢٣٩٩ طاغلر محمد على چاغرييور .

§ [نظیم ـ نطق]

« عشقدر نخل باغ لم یزلی
هر کسك اول نهاله ایرمز الی
عشقدر بزم جانده شمع جلی
اولدی پروانه‌سی کوکل کوزه‌لی
عشقدر نشئه کستر ازلی
طاغلر چاغرز محمد علی »

§ [شناسی ـ بیت مفرز]

یناشورسك کنار بحره ونی
چاغرز طاغلر محمد علی »

٢٤٠٠ طاغلی تفنکی .

٢٤٠١ § طاغنه کوره قار یاغار .

٢٤٠٢ طاغ یوریمزسه آبدال یورر .

[عطایی خمسه ـ صحبت سی و چهارم ـ
داستان قزل ارسلان]

« عقلی یوق کلمز آنك دیوانه
خلوتنده اولمز بیکانه
کوش ایدوب دیدی شه فرخ حال
طاغ کلمزسه یوروسون ابدال »

٢٤٠٣ طالعی یار اولانك یار صارار یاره‌سنی .

(مصراع مشهور)

٢٤٠٤ طاوس قويروغنی قويويردی .

٢٤٠٥ طاوشان اويقوسی .

فارسی

خواب خرکوش ميکنند .

٢٤٠٦ طاوشان دريسنه قاتلانور .

٢٤٠٧ طاوشان طاغه کوسمش طاغك خبری اولمامش .

٢٤٠٨ طاوق اشه اشه کوزينی چيقارر .

٢٤٠٩ طاوق آياغی يمشدر ايچريسنی طرمالار .

٢٤١٠ طاوق بيله صو ايچرکن کوکه باقار .

٢٤١١ طاول طوزی .

٢٤١٢ § طاول توزيله مناره کولکه‌سی آرار .

٢٤١٣ طاول زورنا ايله آدم آرامغه کيدر .

[فرانسزجه]

Il va chercher quelqu'un avec la croix et la bannière.

(ترجمه‌سی) خاچ وَ بايراق ايله برينی آرامغه کيدييور .

٢٤١٤ § طاول زورناسز چنگانه دوکونی اولماز .

٢٤١٥ طاولك سسی اوزاقدن خوش کلور .

٢٤١٦ طای آت اولنجه‌یه قدر صاحبی مات اولور .

٢٤١٧ طایفه‌نك عقللیسی گمینك دومننده‌ن اوزاق طورر .

٢٤١٨ § طایفه نه‌قدرچوق اولسه‌ایش گمینك قپودانندەدر .

٢٤١٩ § طای قالقسه که‌نه‌اوتوریپورسك دیمش قالقه‌مدیغمدن اوتوریپورم دیمش .

طَ ـ فتحه ایله

٢٤٢٠ § طبانجه‌سنك طاشی یوق اوقه‌یله باروت طاشیر .

٢٤٢١ § طبانجه‌سی طقوز پاتلایور .

٢٤٢٢ § طبان طبانه ضد .

٢٤٢٣ § طبانلری یاغلادی .

٢٤٢٤ § طبانی قالدیردی .

فارسی

§ « بر کاوجـل بسـت وماده کاوزین کرد ودو شاخ شد »

٢٤٢٥ § طبانی یانمش ایت گبی قاچار .

٢٤٢٦ طرخونجی‌یه طرخون صاتلماز . ☞ تره‌جی‌یه

٢٤٢٧ طمعکار اولمسه مفلس آجلغندن اولور .

٢٤٢٨ طمعكارك كوزينى طوپراق طويورر . ☜ انسانك

٢٤٢٩ طمعكار وار ايكن مفلس آج قالماز .

طوشان ☜ طاوشان

٢٤٣٠ طياق جنتدن چيقمه‌در .

فارسى

چوب از بهشت آمده

٢٤٣١ § طياق يوقسولى .

طِ – كسرهٔ ثقيله ايله

طراش ☜ تراش

٢٤٣٢ § طرابزان باباسى .

§ [رفيع آمدى – بيت]

« اول طفل تازه ارف ديوب ايتدى نكاه كرم
يوزى صوغق رقيب طرزان باباسيدر »

طُ طوُ – ضمهٔ ثقيلهٔ مبسوطه ايله

٢٤٣٣ طقوز آبدال برقاشقله چكنور .

٢٤٣٤ § طقوز آت بر قازیغه باغلانماز .
٢٤٣٥ طقوز کورك بر دگنگی .

طی

اعزّ من هراوة الاعراب

٢٤٣٦ طقوز اوکسوز ایله بر مغاره‌یه‌می قپاندی .
٢٤٣٧ § طقوز آی آناسنك قارننده نصل صبر ایتمش .
٢٤٣٨ طقوز آیك چارشنبه‌سی بر یره کلدی .
٢٤٣٩ § طقوز کچیلی کرد گبی قورولور .
٢٤٤٠ طقوز ویرمینجه اونی قورتاره‌مزسك .
٢٤٤١ طوپال اشکله کاروانه قاریشور .
٢٤٤٢ طوپال ایله گزن آقساماق اوگرنور .
٢٤٤٣ § طوپراغه یاپشسه آلتون اولور .

[ثابت ـ مثنوی ـ در شکایت نفس امّاره وَ استمداد در قاضیٔ حاجات]

« دوشیجك خاك تیره‌یه بدنم
تخم توحیدینی چوروتمه بنم
سوسن آسا زبانمه ویر تاب
ویره‌یم منکر ونکیره جواب
سن کده بختمی همیون ایت
طوپراغه یاپیشورسه‌م آلتون ایت »

٢٤٤٤ طوپك آغزینه گلدی .

٢٤٤٥ طوپه طوتلمش مایمونه دوندی .

٢٤٤٦ طوپ یولنه گتدی .

[فاضل ـ دفتر عشق ـ معشوق دیگر ـ قصهٔ اسماعیل]

« بویوله کله ویرنلر چوقدر
آه او بی رحمی طویورمش یوقدر
کور کبی باقدی صاغ وصولنه
گتدی بیچاره مدد طوپ یولنه »

[شانی زاده ـ تاریخ ـ جلداوّل ـ صحیفه ٤٥]

« اموال سرقت مآلی کلیاً طوپ یولنه کیده‌جکی هویدا اولمغله »

٢٤٤٧ طوغدی بوغمغه گلمز .

[فرانسزجه]

Le vin est versé, il faut le boire.

(ترجمه‌سی) شراب (قدحه) بوشادلدی ایچلمه‌لیدر .

٢٤٤٨ طوغری سوز آجیدر . ☚ حق سوز .

عربی

§ الحق مرّ

۲٤٤۹ § طوغری سوز یمین ایسته‌مز .
۲٤٥۰ § طوغری سویاینك بر آیاغی اوزنگیده گرك .
۲٤٥۱ طوغری سویلینی شهردن قوغارلر .

[عطایی خمسه ـ داستان خامس]

« دل اوجندن بو حاله قویدی بنی
شهردن سوردی طوغری سویلینی »

۲٤٥۲ § طوغری سویلینی طقوز کویدن قوغارلر .
۲٤٥۳ § طوغری سویلیجی سنمی قالدك .
۲٤٥٤ § طوغری صارصیلیر امّا ییقلماز .
۲٤٥٥ § طوغریلق مناره‌ده تاملش .
۲٤٥٦ طوغریلق صو قباغیدر باتماز .
۲٤٥۷ طوغرینك یاردمجیسی اللهدر .

§ [ضیا پاشا ـ ترکیب بند]

« انسانه صداقت یاقیشیر کورسه‌ده اکراه
یاردمجیسیدر طوغریلرك حضرت الله »

۲٤٥۸ طوغمه‌دق چوجغه قفتان بچلمز .

٢٤٥٩ طوق آجك حالندن بیلمز .

[شناسی ـ بیت]

« یوقسوللك زنكین آچار مالندن
طوق اولان بیلمز آجك حالندن »

[فرانسزجه]

Le renard est d'avis que chacun mange poule comme lui.

(ترجمه‌سی) تلكینك قولنجه هر كس كندی
گبی طاوق یر .

٢٤٦٠ § طوق اوك آچ كدیسی .
طوكز ☞ طوموز .

٢٤٦١ طولو بارداق صو آلماز .

٢٤٦٢ طولو دیزگین .

[واصف ـ قصیدهٔ رمحیه ـ در ستایش
سلطان محمود ثانی]

« باقدم اولدم یا كیلوب اول شهسوار عشوه‌یه
طولی دیزكن دادن آلوب كتدی صبر وطاقتی »

٢٤٦٣ § طولی‌یه قویدم آلمدی؛ بوشه قویدم طولمادی .

٢٤٦٤ § طولی‌یه قویسه‌م آلماز بوشه قویسه‌م طولماز.

٢٤٦٥ طوموزدن قيل قوپارمق هنردر .

فارسى

از خوك يك مو

٢٤٦٦ طوموز طوموزى چالماز .

٢٤٦٧ طوموز كورديكنى چالار .

٢٤٦٨ طوموزك بورننى قولاغنى كسمشلر ينه طوموز ينه طوموز .

[فرانسزجه]

Un singe habillé de soie est toujours un singe.

(ترجمه‌سى) ايپك (قماش) كيديرلمش مايمون ينه مايمونـدر .

§ [ضيا پاشا ـ مصراع مفرز از تركيب بند]

« زر دوز پالان اورسه‌ڭ اشك ينه اشكدر . »

٢٤٦٩ طوموز نه بيلور جوهرك قيمتنى .

فارسى

هرچه داند قيمت نقل و نبات

٢٤٧٠ طوموزه طالانمه .

٢٤٧١ § طوموزی بولسه قویروغندن یوتار .

٢٤٧٢ § طوموزی قویروغندن یوتار .

طوْ — ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله

٢٤٧٣ طوتدیغی آلتون طوپراق اولور .

[فرانسزجه]

Il se noierait dans son crachat.

(ترجمه‌سی) توکوروکنده بوغیله‌جق .

٢٤٧٤ طوتمیان اوغری بکدن طوغری .

فارسی

دزد ناگرفته سلطان است

٢٤٧٥ § طوت کلك پرچمندن .

٢٤٧٦ طوته‌لم جنت ایمش آدم یوق . (موزوندر)

٢٤٧٧ § طوته‌مدیغی قوشی آزاد ایدر .

٢٤٧٨ طورپ اکدم شالغم چیقدی .

٢٤٧٩ طوریك صیقندن سیرکی ایودر .

٢٤٨٠ طورنه کوزی کبی اصافی .

٢٤٨١ طوز اتمك حقنى بيلميان عاقبت گوزدن چيقار .

٢٤٨٢ طوزسز پلته گبى صاللانمه .

٢٤٨٣ طوزسز چوربه گبى دادى يوق .

٢٤٨٤ طوز گبى هر آشه گيرر .

٢٤٨٥ طوزك آزيده بردر چوغيده .

فارسى

نمك يك انگشت است

٢٤٨٦ طوزلايمده قوقميه‌سن .

[واصف تخميس ـ باصطلاحات زنان در وادىٔ نصح و پند ازدهان والده]

« هاى بارى يورى يوردامكه كولديم براز
طورب صيقديم ظرافتكده فوص چغه بوناز
كل طورلديده قوقميه‌سن آزواللى قاز
بيك كره ساكه ايتمديمى سوديه نياز
اولمه صوقاق سپوركه‌سى قادين قادنجق اول »

٢٤٨٧ § طوزلى اوتورر .

§ [وهبی سنبلزاده ــ غزل]

« طوزلی اوتورر صکره صدقين قيمه کبابه
ای رند می آشام براز حق نمك طوت »

٢٤٨٨ طوطی سويلر اما انسان اولهماز .

٢٤٨٩ طوطی نامه مثليی اوقودی .

٢٤٩٠ طويلدی شکرلی حلقه .

ظ

ظا — الف ايله

٢٤٩١ ظالم ايتديگنى بولور .

٢٤٩٢ § ظالم قاضيدن منصف صوباشى يگدر .

٢٤٩٣ ظاهره حكم اولور .

عربى

الحكم للظاهر

عربى

الظاهر عنوان الباطن

٢٤٩٤ § ظاهرى باطننه اويماز .

ظَ — فتحه ايله

٢٤٩٥ § ظرافت كوتگى .

٢٤٩٦ ظريفك بلنده عارفك النده ☞ عارفك

ظُ ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله

٢٤٩٧ ظلم ایله بغداد ویران اولور .
٢٤٩٨ § ظلم ایله دنیا خراب اولور .
٢٤٩٩ § ظلم ایله یاپیلان چابوق ییقلور .
٢٥٠٠ ظلمی کندینه‌در .
٢٥٠١ ظهوراته تابع .

ع

عا ـ الف ایله

٢٥٠٢ § عابدك عبادتی نفسنه‌در .

٢٥٠٣ عادت طبیعت ثانیه‌در .

(بومثلك مآلی عربیدن آلنمه‌در)

عربی

العادة طبیعة الثانیه

٢٥٠٤ § عار بلاسی .

٢٥٠٥ § عار چکمکدن بار چکمك اولادر .

§ [ثابت ـ مثنوی ـ قصهٔ جوان بلخی]

« عار چکمکدن ای دل شیدا
بار چکمك هزار بار اولی »

٢٥٠٦ عارسزك یوزینه توكورمشلر یاغمور یاغیور صانمش .

٢٥٠٧ عارسز نه‌دن عارلانور چول کیسه‌ده صاللانور .

٢٥٠٨ عارسزه اوگوت خیر ایتمز .

٢٥٠٩ عارف اولان آكلاسون .

٢٥١٠ § عارف اولان مکتوبی آردندن اوقور .

ظ ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله

۲۴۹۷ ظلم ایله بغداد ویران اولور .

۲۴۹۸ § ظلم ایله دنیا خراب اولور .

۲۴۹۹ § ظلم ایله بیلان چابوق بیقلور .

۲۵۰۰ ظنی کذبندندر .

۲۵۰۱ ظهوراته تابع .

ع

عا ـ الف ایله

۲۵۰۲ § عابدك عبادتی نفسنه‌در .

۲۵۰۳ عادت طبیعت ثانیه‌در .

(بومثلك مآلی عربیدن آلنمه‌در)

عربی

العادة طبیعة الثانیه

۲۵۰٤ § عار بلاسی .

۲۵۰۵ § عار چکمکدن بار چکمك اولادر .

§ [ثابت ـ مثنوی ـ قصهٔ جوان بلخی]

« عار چکمکدن ای دل شیدا
بار چکمك هزار بار اولی »

۲۵۰٦ عارسزك یوزینه توکورمشلر یاغمور یاغیور صانمش .

۲۵۰۷ عارسز نه‌دن عارلانور چول کیسه‌ده صاللانور .

۲۵۰۸ عارسزه اوگوت خیر ایتمز .

۲۵۰۹ عارف اولان آکلاسون .

۲۵۱۰ § عارف اولان مکتوبی آردندن اوقور .

§ [ثابت ـ بيت مفرز]

« اكسه‌سندن بيليرز خطی كلان محبوبی
عارف اولان بكم آردندن اوقور مكتوبی »

٢٥١١ عارف ايسه‌ك بر كل يتر قوقلغه حمال ايسه‌ك كير باغچه‌يه ييقمغه .

٢٥١٢ عارفك الده ظريفك بلنده . ☞ ظريفك

٢٥١٣ عارفه بر اشارت يتر .

عربی

العارف يكفيه الاشارة

[شانی زاده ـ تاريخ ـ جلد اوّل ـ صحيفه ١٢٥]

« وسائر بوستانيدن ماعدا (العارف يكفيه الاشارة مبلغاسنجه »

[فرانسزجه]

A bon entendeur demi mot.

(ترجمه‌سی) عارفه يارم كلمه .

٢٥١٤ عارفه بر كل يتر .

[سروریٔ ثانی ـ قطعه]

« کل صد برکه بدل اولدی بو اون جز دیوان
فصل نوروزده زیب آور کلزار بیان
تحفه ایتسه‌م آنی سلطانمه لایقدر کیم
« یتشور عارفه برکل دیمش اهل عرفان »

[منیف تخمیس قصیدۂ باقی]

« ساده لوحانه دوشر قید کل ومل چونکم
اهل تجریده عبث زیب تجمل چونکم
بی خزاندر چمن باغ توکل چونکم
بو کلستانده یتر عارفه برکل چونکم
تاقنور فرقنه بردانه کل‌تر خانم »

۲۵۱۵ عارفه تعریف نه لازم .
۲۵۱۶ عاریتی آته بنن تیز اینر .
۲۵۱۷ § عار یکتك برباديدر .
۲۵۱۸ § عار یکتك قامچیسی‌در .
۲۵۱۹ عاشق آکا دیرلرکه قارده کزوب ایزینی بللی ایتمیه .
۲۵۲۰ § عاشق اولان کدا اولور .

§ [نظیم ـ غزل]

[اهل محبت ایلر پست و بلنده اعتبار
عشقه دوشن کدا اولور شاه فلك جناب ایکن »

٢٥٢١ عاشق اولان کوردر .
٢٥٢٢ عاشق عالمی کندی گبی کور صانور ؛ درت طرفی دیوار صانور .
٢٥٢٣ عاشق کندینی کور صانور .
٢٥٢٤ § عاشقله دلینك فرقی بری گولمز بری آغلامازایمش .
٢٥٢٥ عاشقه بغداد ایراق دگلدر .

[عطایی ـ خمسه ـ صفت شب معراج]

« کاهکشان دجله‌سنه صال براق
چونکه دکل عاشقه بغداد ایراق »

[فاضل ـ زنانامه ـ در بیان نسوان بغداد]

« اول قزل یوزلی قزلباش قزی
آکا دوش اتمیه الله سزی
آنلره هرکیم اولورسه مشتاق
عاشقه صانمه که بغداد ایراق . »

٢٥٢٦ عاشقه نشان درویشه برهان .
٢٥٢٧ § عاشقه یا صبر یا سفر گرك .
٢٥٢٨ عاشورا بدلاسی .
٢٥٢٩ § عاصی یاره ایله قاضی یاره ایله اولانور .
٢٥٣٠ § عافیت اوله دیمکله دگز ایچلمز .
٢٥٣١ § عاقل اولان عاقبت اندیش گرك .

٢٥٣٢ § عاقل ايسه‌ك آچه سرك دوستكه دوستكڭ دوستی واردر اوده سویلر دوستنه .
٢٥٣٣ § عاقل دوشرمی دوشدیكی زندانه بردخی .
[مصراع مشهور]
٢٥٣٤ عالم اغیاردن خالی دگلدر .
٢٥٣٥ § عالمك آغزی طوربه دگلكه بوزولسون .
٢٥٣٦ عالمه جلّاد لازم ایسه سكا نه .
٢٥٣٧ § عالمه جلّاد لازمسه بنم نمه لازم .
٢٥٣٨ § عالمه یارانلماز .
٢٥٣٩ عالمی نصل بیلورسك كندك گبی .

عَ ـ فتحه ایله

٢٥٤٠ § عباجی كبه‌جی سن نه‌جی .
٢٥٤١ عبّاس یولجیدر .
٢٥٤٢ § عبایی یاقدی فاطمه‌جغك بزینه .
٢٥٤٣ § عجبانك صره‌سی دكل عجله لازم .
٢٥٤٤ عجله ایشه شیطان قاریشور .

عربی

العجلة من الشيطان والتأنی من الرحمن

[شانی زاده ـ تاریخ جلد اوّل ـ صحیفه ٢٠]

« تدابیر ملکیـه‌یه دائر جریان ایدن کلام عبرت ارتسام (العجلة من الشیطان والتأنی من الرحمن) عبارهٔ حقایق عبارتی اولمغله »

فارسی

تعجیل بد است ولیکن درکار خیر نیکوست

٢٥٤٥ § عجله ایله فاقه باصدی .

٢٥٤٦ عجله ایله یوریین یولده قالور .

[مصراع مشهور]

« تیز رفتار اولانك پاینه دامن طولاشور »

٢٥٤٧ عجم قلیجی گبی ایکی طرفه‌ده چالار .

٢٥٤٨ § عجمی چاپلاق بوقدر اوچار .

٢٥٤٩ عجمی نعلبند کرد اشگندن دکر کندینی .

٢٥٥٠ عجمی نعلبند گبی کاه نعلنه اور رکاه میخنه .

٢٥٥١ § عدودن انتقام آلمق گبی دنیاده کام اولماز .
(مصراع مشهور)

٢٥٥٢ عرب آرد گلدی .

٢٥٥٣ عرب اوغلان وارسون کلسون تخت روانی آلسون کلسون .

٢٥٥٤ عربجه بيلورميسين اويدر اويدر سويله .

٢٥٥٥ § عربستان طورنه‌سی کبی برآیاق اوستنده یوتقونور.

٢٥٥٦ عرب صاچی کبی قارمه قاریشق .

[شفیقنامه]

« مرغوله° سکیندلرینه موی زنکی کبی پیچ وتاب اضطراب طاری اولمغین »

فارسی

موی زنکی

٢٥٥٧ عرب صره‌سیدر لچامز .

٢٥٥٨ عرب عربه یوزك قاره دیمشدر .

٢٥٥٩ § عرب قیزار امّا قرق حرامی لازم .

٢٥٦٠ عربك قزی مصره قاچدی قورتیلامدی .

٢٥٦١ عربکیرلیلر کبی بر برینه اکرام ایدرلر.

٢٥٦٢ عربه ایله طاوشان آولانماز . ☞ عثمانلی

٢٥٦٣ عربه‌سنی دوزه چیقاردی .

فارسی

خر خودرا از پل کذرانید .

٢٥٦٤ عربه قیریلنجه یولی کوسترن چوق اولور .

٢٥٦٥ § عرشه چیقسه آدم اولماز .

[§ ثابت - غزل]

« سکا هر مجلسکده سویلرم سن منزم اولمزسك .
دکل کرسی‌یه واعظ عرشه چیقسه‌ك آدم اولمزسك »

٢٥٦٦ عرفاتده صویلمش حاجی‌یه دوندی .

٢٥٦٧ عرفه گونی یلان سویلینك بیرام گونی یوزی قاره چیقار .

٢٥٦٨ § عزرائیل گبی انسانك یاقه‌سنه بیتمه .

٢٥٦٩ § عزرائیله بهانه بولنماز .

٢٥٧٠ عزیز علم یومشاق دوشکده یاتماز .

٢٥٧١ عسکرسز خنکار .

٢٥٧٢ § عسکرسز سردار اولماز .

٢٥٧٣ عسکر تجیر ییور . ☜ آلای .

٢٥٧٤ عسل ختان .

٢٥٧٥ عشق ارادت گوکل سلطان .

(عشق لفظی عربیده ارنك کسریله‌در . ترکیده ایسه فتحیله اوقونور)

٢٥٧٦ § عشق ایله پنجه‌لشمکه تیمور بازو گرك .

§ [ثابت ـ غزل]

« بنجه‌لشمك ایستیان یاران زال عشق ایله
بنجه‌لر تیمور بازولر كرك بولاددن »

٢٥٧٧ عشق بردمردن لبالبیدر چكنینه عشـق اولسـون
بو بردمردن

[شناسی ـ بیت]

« عشق كیم روحه غدادر نه ینور نه یوتیلور
بردم لبالبیدر چكنینه عشق اولسون »

٢٥٧٨ عشقك وار ایسه طاغلره دوش .

٢٥٧٩ § عصایی دیكدی بایراغی آچدی .

٢٥٨٠ § عفو خصومتك قلیجیدر .

٢٥٨١ عقرب ایتمز اقربانك اقربایه ایتدیكین .
[مصراع مشهور]

٢٥٨٢ عقرب كبی صوقار .

[واصف ـ غزل]

« مثال عقرب اوساعت صـوقار كوروب اغیار
جمله بریره كتسه یارم دقیقه او شوخ »

٢٥٨٣ § عقل اولمینجه باشده نه قوریده بتر نه یاشده .

٢٥٨٤ عقل ایچون طریق بردر .

§ [كمال ـ مقدمهٔ جلال ـ مجموعهٔ ابوالضيا
صحيفه ١٢٨٥]

« بو ايكى استاد ادب آره‌لرنده اولان مغايرت مليت وتربيتـله برابر [عقـل ايچون طريق بر] اولمق جهتيله كويا بر يرده بيومش كبى »

٢٥٨٥ § عقل ايله فتوا ويرلمز .
٢٥٨٦ عقلدن خارج ايش طوتمه .
٢٥٨٧ عقل رحمانى وار عقل شيطانى وار .

[شناسى ـ بيت]

« عقلى كرچه كورينور شيطانى
ايشيدر قلبى كبى رحمانى »

٢٥٨٨ عقلسز باشك زحمتنى آياق چكر .
٢٥٨٩ § عقل عقلدن اوستوندر .
٢٥٩٠ § عقل فرنكستانده سلطنت آل عثمانده‌در .
٢٥٩١ عقل كشى‌يه سرمايه‌در .
٢٥٩٢ § عقلكله كور قلبكله ايشيت .

(بو مثالك مآلى عربيدن آلنمه‌در)

§ [امام ماوردى ـ بيت]

« اسمع بقلبك ان الاذن كاذبة
وانظر بعقلك ان الطرف خوّان »

۲۵۹۳ عقللی ادبی ادبسزدن اوکره‌نور .

§ [مصراع مشهور]

« عاقل ادبسزدن ادب اوکره‌نور »

۲۵۹٤ عقللی ایکی کرّه آلدانماز .

فارسی

عاقل دو باره کول نمیخورد

۲۵۹۵ § عقللی بابانك اولادی .

۲۵۹٦ عقللی دشمن عقلسز دوستدن یگدر .

فارسی

دشمن زیرك به از دوست نادان

[فردوسی ــ شهنامه]

« که دشمن که دانا بود به ز دوست
که نادان بود این مثل زان اوست »

§ فارسی

دشمن دانا به از نادان دوست

ع

§ [illegible]

[illegible]

۲۰۱۵ § عقل بر قنطار [illegible] .

۲۰۱۶ عقلدن خارج بر شی صنعه .

۲۰۱۷ عقل رحمانی وار عقل شیطانی وار .

[illegible]

۲۰۱۸ عقلسز باشك زحمتنی آیاق چکر .

۲۰۱۹ § عقل عقلدن اوستوندر .

۲۰۲۰ § عقل فرنکستانده سلطنت آل عثمانده‌در .

۲۰۲۱ عقل [illegible] .

۲۰۲۲ § عقلکله کور قلبکله ایشیت .

(بومثالك مآلی بر بیتدن آلنمه‌در)

§ [امام ماوردی ــ بیت]

« اسمع بقلبك ان الاذن کاذبة
وانظر بعقلك ان الطرف خوّان »

٢٥٩٣ عقللی ادبی ادبسزدن اوکرەنور .

§ [مصراع مشهور]

« عاقل ادبسزدن ادب اوکرەنور »

٢٥٩٤ عقللی ایکی کرّە آلدانماز .

فارسی

عاقل دو بارە کول نمیخورد

٢٥٩٥ § عقللی بابانك اولادی .

٢٥٩٦ عقللی دشمن عقلسز دوستدن یکدر .

فارسی

دشمن زیرك بە از دوست نادان

[فردوسی ـ شهنامە]

« کە دشمن کە دانا بود بە ز دوست
کە نادان بود این مثل زان اوست »

§ فارسی

دشمن دانا بە از نادان دوست

عربی

عدو عاقل اولی من صدیق جاهل

[شانی زاده ـ تاریخ ـ جلد اوّل صحیفه ٥٩]

« اعانت وصداقت ظن ایدەرك (عدو عاقل اولی من صدیق جاهل). مآلنجه »

٢٥٩٧ § عقللی کوپری آرەینجەیەدك دلی صویی کچر .

٢٥٩٨ عقللی نیلر بالی عقلسز نیلر مالی .

٢٥٩٩ عقله گلمیان باشه گلور .

٢٦٠٠ عقله یلکن ایتدی .

[عزت منلا ـ مصراع]

« کشتی نشین تمکین ایلرمی عقله یلکن »

٢٦٠١ عقل یاشده دکل باشدەدر .

[حفید ـ غلطات ـ نهایت مادۂ بزرجمهر]

« حداثت سننه نظراً جیادت رأی وتدبیر امور دولتی کما هوحقه ادارەسی کالشمس فی وسط النهار ظاهر دیمك اولور . ویا کمال حسن وجمالندن اوله . نوشروانه تعریض ایدنلر ایله (عقل باشدەمیدر یاشدەمیدر) مباحثەلری عقلی ونقلی حکیمانه مدعاسنی اثبات منقبەلرینی بیان ملا یعنی اولنور . »

٢٦٠٢ § علاّمهٔ تفتازانی .

٢٦٠٣ § علاّمه کسلدی .

٢٦٠٤ § علاّمهٔ وحده .

§ [کانی ـ هجو ـ در حق علاّمه]

« مجموعهٔ مکاره ومسودهٔ سفه
آیینهٔ مفاسد وصورتکر شره
حیاط هر ملابس ونظام هرکله
آثنیه خوان منقبهٔ عالم عته
اغلوطه بند مضبطهٔ حیرت وولد
راز آشنای سفسطه کویای مشتبه
وجه وجیه ضابطهٔ شبهه وشبه
کسوتفروش دغدغه وزران هرکونه
دهشت رس بلاهت وحیرت ده وله
علامه وحده ابداً لاشریك له »

٢٦٠٥ § علی پاشا نرخی .

§ [ثابت ـ قطعه]

« علی پاشاده اوتاجر بچهٔ بی انصاف
آرترر مشتریٔ وصلنه کالا نرخن
اوستنه دوشمیدلر برایکی کوندن صکره
بولور آنکده قاشی علی پاشا نرخن »

٢٦٠٦ علی پاشا ویرکوسی .

٢٦٠٧ علینك كلاهنی ولی‌یه ولینك كلاهنی علی‌یه كیدیرر .

٢٦٠٨ عملسز عالم یمشسز آغاج كبیدر .

٢٦٠٩ § عنقا كبی اسمی وار جسمی یوق .

٢٦١٠ عنقا مشرب .

[نابی ـ خیریه ـ مطلب دغدغهٔ پاشایی]

« صورمه آمد شد ایدن آغالر
زعمله هر بری بر عنقالر »

عورت . ☞ قاری

٢٦١١ عورت او یاپار عورت او ییقار .

٢٦١٢ عورتك اوكودی عورته كچر .

٢٦١٣ عیبسز دوست آرایان دوستسز قالور .

§ [احمد پاشا ـ مصراع]

« یارسز قالمش جهانده عیبسز یار استین »

٢٦١٤ عیّوقه چیقاردی .

[واصف ـ مربّع]

« نوش ایدن صهبای لعلك جوش ایدر میلر كبی
بوس ایدن غنچه دهانك دم چكر نیلر كبی
هركیجه شوقكله ای ماه فلك مشرب سنك
نالهٔم عیوقه چیقار آواز هی‌هیلر كبی »

عِ — کسرهٔ ثقیله ایله

٢٦١٥ § عرض انسانك قانی بهاسیدر .
٢٦١٦ § عرض دشمنی اوکمز .
٢٦١٧ عرضسزدن عرضنی صاتون آلمه‌لیدر .

عِ — کسرهٔ خفیفه ایله

٢٦١٨ § عبادتده قباحتده قول ایچوندر .
٢٦١٩ عبادتده مخفی قباحتده مخفی .
٢٦٢٠ § عرفانه طورپ صیقه‌یم . ☞ اذعانه
٢٦٢١ علم حکمتدن دم اورر .
٢٦٢٢ علم دریادر .

[نابی ــ خیریه ــ مطلع دانش انواع علوم]

« علم بر لجهٔ بی ساحلدر
آنده عالم یکجن جاهلدر . »

٢٦٢٣ علم صاحبنی عزیز ایلر .
٢٦٢٤ عمارت یاپلمه‌دن دیلنجیلر قپویی آلدیلر .
٢٦٢٥ § عنایت اوله ! او بر قپویه .

عُ ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله

۲۶۲۶ عثمانلی طاوشانی عربه ایله آولار . ☜ عربه
۲۶۲۷ § عثمانلی فصلدیدن خوشلانماز .
۲۶۲۸ § عثمانلی قلیجی نانکورلکله چکلمز .
۲۶۲۹ § عثمانلینك آیاغی اوزنگیده گرك .
۲۶۳۰ عثمانلی‌یی آت ییقار ترکی عناد .

عُ ـ ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه ایله

۲۶۳۱ عذری قباحتندن بیوك .

[شناسی ـ بیت ـ مناجاتدن مفرز]

« نه دیدم توبه‌لر اولسون بوده فعل شردر
نه عذرم کنهمدن ایکی قات بدتردر »

فارسی

عذر بدتر زگناه

§ [حامیٔ آمدی ـ عریضهٔ منظومه]

« فکر ایدوب یوقله غم دفترینی
سامعك خاطر نازك ترینی

کریه و زاری قو همچو بلبل
طیانورمی بوقدر سوزشه کل
اعتذار ایتمش ایکن ثقلتدن
[عذر بدتر زکناه] ایتدك سن »

§ فارسی

عذر زکناهش بدتر .

۲۶۳۲ عمر تر پیسی .

§ فارسی

سوهان روح

§ [فضولی ـ شکایتنامهٔ مشهور ـ در حق متولیٔ اوقاف ـ نمونهٔ ادبیات ابو الضیا]

« جمعیتلری دام حیل وحضار مجلسلری « اولئك کالانعام بل هم اضل » حرکات ناهموارلری مشابهٔ [سوهان روح] وکلمات پر آزارلری مشابه امواج طوفان نوح ...... »

غ

غا — الف ایله

۲٦۳۳ غائبه حکم اولنماز .
۲٦۳٤ § غائبی اللهدن بشقه کیمسه بیلمز .
۲٦۳٥ § غائبی بیلسه یردن مال چیقارر .
۲٦۳٦ § غازی بوشناق گبی سوز آکلاماز اولدی .
۲٦۳۷ § غاصبك مالی ظالمه یارار .
۲٦۳۸ غافل باش دشمنه یاراشور .

فارسی

غافل نشود عاقل

غَ — فتحه ایله

۲٦۳۹ § غریب ایتك قویروغی بجاغی آره‌سنده گرك .
۲٦٤۰ غریب قوشك یوواسنی الله یاپار .

[شنامی — بیت مفرد — پارسده نظم ایتمشدر]

« نه‌غم اوچوب وطنمدن بعید دوشدمسه
یاپار غریب قوشك آشیانی الله »

۲٦٤١ § غريبك پارەسی پول قاريسی طول
۲٦٤٢ غريبك دعاسی مقبولدر .
۲٦٤٣ غريبك دوستی اولماز .
۲٦٤٤ § غريبه برسلام بيك آلتون يرينه كچر .
۲٦٤٥ غريبی دوكمشلر وای آرقەم ديمش .
۲٦٤٦ غريب يكيتك ديلی قيصه بويونی اكری اولور .

فارسی

غريب كور ميباشد

عربی

الغريب كالاعمی ولوكان بصيرا

۲٦٤٧ § غزا كز مبارك اوله .
۲٦٤٨ غضب كلنجه عقل كيدر .
۲٦٤٩ § غضب هر فنالغك باشيدر .
۲٦٥٠ غلط مشهور لفظ فصيحدن يكدر .
۲٦٥١ غلطه قلەسی قدر قنبورك اولايديده بزمله برابر اولايدك .
۲٦٥٢ § غماز اولمسه تلكی پازارده كزر .

٢٦٥٣ § غمدن اولمم قورقارم غیرت هلاك ایلر بنی .
[مصراع نشأت]
٢٦٥٤ غوغا بزم بزم یورغانك اوستنه ایمش .
٢٦٥٥ غوغاده قلج اودنج ویرلمز .
٢٦٥٦ § غوغاسز اوك قاین آناسی .
٢٦٥٧ غوغا سن بن دیمکله چیقار .
٢٦٥٨ غوغا قشاغیسی .
٢٦٥٩ غوغانك ایوسی اولماز .
٢٦٦٠ غیرت ایماندندر .
٢٦٦١ غیرت داییه دوشدی .
٢٦٦٢ § غیرت قومیور دیرده ایدر غیبت احباب .
[مصراع مشهور]
٢٦٦٣ § غیور بغدادی گبی .

غ ــ ضمهٔ ثقیلهٔ مضبوطه ایله

٢٦٦٤ غربتده اوکوزك حمامده ترکی چاغرمغه بکزر .

فارسی

لاف در غربت كذاف در آسیاست

٢٦٦٥ غول یبانی گبی آدمك یاقه‌سنه بتر .

ف

فا ـ الف ایله

٢٦٦٦ فائده ضررك قرداشیدر . ☜ ضرر .

٢٦٦٧ § فاره چیقدیغی دلیکی بیلور .

٢٦٦٨ § فاره گبی هر دلیکدن باش کوستر .

٢٦٦٩ § فاره‌لر مأکل ایدر خانه‌سنی بقالك .

(مصراع ثابت)

٢٦٧٠ فاطمه جغك پازارده آدی اولماز . ☜ دوکونده

٢٦٧١ § فاقه باصدی .

فَ ـ فتحه ایله

٢٦٧٢ § فتواسنی آلمش .

٢٦٧٣ فتوایی آکلادیلشه کوره ویررلر . ☜ آکلادیلشه

٢٦٧٤ § فردایه صالار .

§ [ثابت ـ غزل]

« یارین واروب ادبلر ایله نقد عهدینی
صنمزسه بر غریب ایله فردایه ایسترز »

٢٦٧٥ § فرمانسزدر سوز دیکلهمز .

٢٦٧٦ § فساد قایناتمش .

§ [ثابت ـ بیت مفرد]

« مثلث ایتمك ایچون رنده شیره‌لر صاتمش
بزم امام ینه برفساد قایناتمش »

٢٦٧٧ § فساد قمقمه‌سی . ☚ فتنه

٢٦٧٨ فقیرك تسلّیسی اولمدر .

٢٦٧٩ فقیرلك آتشدن کوملکدر .

٢٦٨٠ § فقیرلك عیب دکلدر تنبللك عیب .

٢٦٨١ فلك ایله ییلدیزی باریشق .

٢٦٨٢ فلك دلی مصطفی‌یه یار اولمدی .

٢٦٨٣ فلك سله‌سنی یمش .

[شناسی ـ بیت]

« یمندم فلکك سله‌سنی
چکمشدم دخی ال چله‌سنی »

§ [نابی ـ بیت مفرد]

« حد ذاتنده کیم اولمزسه ادیب
« فلکك سله‌سی ایلر تأدیب »

فارسی

سیلیٔ روزکار خورده است

٢٦٨٤ فلكك چنبرندن كچمش .
٢٦٨٥ فلكك گرم و سردينی گورمش .
٢٦٨٦ § فلكك مشربی دونكدر .

[ضيا پاشا ـ تركيب بند]

« يك رنكنه آلدانمه فيون اسكی فلكدر
زيرا فلكك مشرب ناسازی دونكدر »

٢٦٨٧ فلكك هر ايشی عكسنه‌در .
٢٦٨٨ فلك كيمنه قاون يدير كيمنه كلك .
٢٦٨٩ § فلكه دوكوشن عاقبت يكلور .
٢٦٩٠ § فلك نظرنده كلك بيله دكل .

§ [منيف ـ غزل]

« مثال شط آقوب اشكم پر ايتدی آفاقی
فلك بنم نظرمده كلك دكل شمدی . »

٢٦٩١ فلك وقت اولور آدمه كلك صاتدير .
٢٦٩٢ § فلكه كلك سيمرغه سيكك ديمز .
٢٦٩٣ § فلكه كوسمش .

فِ ـ كسرۀ ثقيله ايله

٢٦٩٤ § فرصت الده ايكن قاچرمه .

[فرصت لفظی عربيده اولك ضميله‌در . تركيده ايسه كسرۀ ثقيله ايله اوقونور]

٢٦٩٥ § فرصت ايى ايله كوتونك مهنكيدر . (محكى)

٢٦٩٦ § فرصت گوزه‌در .

٢٦٩٧ فرصتى غنيمت بيلملى .

٢٦٩٨ فرصتى فوت ايتمك اولماز .

٢٦٩٩ فرصتى فوت ايتمه .

§ [شيخ‌الاسلام ابوالسعود عمادى ـ غزل]

« يولنه خرج ايده‌يم نقد حيات الده ايكن
كه چكر فرصت عمر كذران چكمز الد »

§ [مصراع مشهور]

« عاقل اولان فرصتى فوت ايلمز »

§ [ثابت ـ غزل]

« اغيار منجم كبى وقته مترصد
فرصت كوزه‌در دلبره چاره رصدندن »

٢٧٠٠ فرصت يوقسوللى .

فِ ـ كسرهٔ خفيفه ايله

٢٧٠١ § فتنه قمقمه‌سى . ☞ فساد .

٢٧٠٢ فتیلی آلدی .

[فتیل لفظی عربیده اونك فتحیله‌در . ترکیده ایسه
کسرهٔ خفیفه ایله اوقنور]

[واصف ـ شرقیٔ مربع]

« تام او دیله دل فتیلی آلدی ایمدی بیوفا
هندسه‌سنی یوزرسون غیری یترمی ادا
برنکاه آشنایی ایتمیوب ایلر جفا
بویله بر دایی روشلی آفت دور زمان »

٢٧٠٣ فتیلی آلورکن مومی سویندرر .

٢٧٠٤ § فرعون گبی انا ربکم الاعلی دیمکه باشلادی .

٢٧٠٥ § فرعون گبی سوزندن دونمز .

٢٧٠٦ فرقتك صوکی وصلتدر .

٢٧٠٧ فرنکستاندن گلمش شاپقه‌یی .

٢٧٠٨ فلان یرك صمونی بیوکمش سکا نه .

٢٧٠٩ فیلدن قورقمم لکن زورناسندن قورقارم . (زرافه)

فوُ ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله

٢٧١٠ فول یوق یومورطه یوق .

٢٧١١ فویه‌سی میدانه چیقدی .

فُ ـ ضمهٔ ثقيلهٔ مقبوضه ايله

٢٧١٢ § فقرا باباسی .

٢٧١٣ فقرادن صاقن كيجه دولتلی يه دوقن كيجه ☜ دولتلی يه

٢٧١٤ § فقرا قلبنه هر كيم طوقنه ـ طوقنه سينه سی اللّٰه اوقنه .

(بيت مشهور)

٢٧١٥ § فقرانك باشی اوجنده طورمقدن زنگينك آياغی اوجنده اولمك يكدر .

ق

قا ـ الف ایله

٢٧١٦ § قاب سرکه‌یه کوره‌در .

٢٧١٧ قابل شاکرد اوسته‌دن اوسته اولور .

٢٧١٨ § قابلو بغه قبوغنده نه بیوك سرایم واردر ایمش .

٢٧١٩ § قابلو بغه یورطه‌سنی کوزیله ایصیدر .

٢٧٢٠ § قابلیت تعلیم ایله اولماز .

٢٧٢١ § قابلیتك مکتبی یوقدر .

٢٧٢٢ § قابنه قجاغنه صیغمیور .

قاپو ☞ قپو .

٢٧٢٣ قاچانك آناسی آغلامامش .

٢٧٢٤ قاچمق بندن ، طوتمق سندن .

٢٧٢٥ قاچه‌دن قوغمغه الی دگمز .

[فاضل ـ زنانامه ـ دربیان خاتمه]

« آتمدم مرغ مرامی آغه
قاچه‌دن المی دکر قوغماغه »

٢٧٢٦ § قادین قسمنك صاچی اوزون اولور عقلی قیصه .

قارا ☞ قاره

قاراکلق ☞ قراکلق

۲۷۲۷ § قارپوز صولاندقجه بیور .

۲۷۲۸ § قارپوز کوکنده بیور .

۲۷۲۹ § قارت آغاجك اگلمسی گوچ اولور .

۲۷۳۰ قارت کافر مسلمان اولماز .

۲۷۳۱ قار حلواسی گبی لذتی یوق .

[فاضل زنانامه ـ زنان یهود]

« تن ناپاکی بیاض بهجتی یوق
قار حلواسی کبی لذتی یوق »

§ [ثابت مثنوی ـ حکایت معصیت و استمداد در قاضیء حاجات]

« ایتدیکم طاعتك حلاوتی یوق
قار حلواسی کبی لذتی یوق »

۲۷۳۲ قارده گزرده ایزینی باللی ایتمز .

[واصف ـ قصیدهٔ شتائیه]

« دل کباب اولمشیدی نار فراقکله ولیك
طوکه قالدم سنی اغیا ایله کوردم تنها
یلوره قارده گزرده ایزینی کوسترمز
دام تزویرینه آلدانه آنك مرغ آسا »

۲۷۳۳ قارش قارش یاغ باغلار . [illegible] یورکی

٢٧٣٤ § قارغه اوكوزك باشنى كندى چيقارى ايچون بيتلر.

٢٧٣٥ قارغه بكّا سويلدى .

٢٧٣٦ قارغه درنگى .

فارسى

صد كلاغ را يك كلوغ كافيست

٢٧٣٧ § قارغه قارغه‌نك گوزينى اويماز .

٢٧٣٨ § قارغه كككله تقليد ايدركن يوريشنى شاشرمش.

§ [بليغ ـ غزل]

« فارسى شعر يپار رودده شاعر مثلا
روشن زاغ اونودن كبكه ايدركن تقليد »

§ [كمال ـ مقدمهٔ جلال ـ مجموعهٔ ابوالضيا]

« لسانزده رومان يازمـق ايسـتيانلرده بولنمش
ايسـه‌ده آره‌لرنده روش زاغانه ايله خرام كبـكه
تقليد بوانهوسلككدن بنقده برمزيت كوزيه‌مز »

٢٧٣٩ § قارغه مانده‌يى توكلى بيتله‌مز .

٢٧٤٠ قارغه‌يى بسله كوزيكى اويسون .

٢٧٤١ قارغه‌يى بابل ديه صاتار .

[شناسی ــ بیت]

« قویدم قارغدیی بلبل یرینه
چیچك آچمش دیکنی کل یرینه »

٢٧٤٢ قارلر یاغدی ایزلر اورتولدی .

[فرانسزجه]

Bonjour lunettes, adieu filettes.

(ترجمه‌سی) مرحبا کوزلك الوداع قزجغزلر.

٢٧٤٣ قارلی طاغلرم .
٢٧٤٤ § قارنجه‌دن عبرت آل یازدن قیشی قارشیلار .
٢٧٤٥ § قارنجه قنادلاندی .
٢٧٤٦ قارنجه قدرنجه .
٢٧٤٧ § قارنجه‌لی کوتوك کبی کیرن چیقان بللیسز .
٢٧٤٨ قارنجه‌نك باباسنی صورار .
٢٧٤٩ قارنجه‌نك قنادلانمسی زواله اشارتدر .

§ [بیت مشهور]

« قنادی کلسه برمورك صانور خیره بشارتدر
انی بیلزکه بیچاره زوالنه اشارتدر »

§ [نائلی عتیق ــ قصیدهٔ نونیه]

« افسوسکه یوق عاقبت کازه شعورك
ای مور چه حسرتکش بال طیرانسن »

§ [ضیا پاشا ـ بند مخصوص ـ قارنجه قنادلاندی حریت نومرو ٣٥]

« جان ویرن ... پاشانك مثالنه باقیلورسه بوده چوق سورمز . زیرا قارنجه‌نك قنادلنمسی معلومدرکه زوالنه علامتدر . »

٢٧٥٠ § قارنجه یوواسی گبی قاینار .

٢٧٥١ قاره نه‌قدر چوق یاغسه یازه قالماز .

٢٧٥٢ قارنی طوق گوزی آچ .

٢٧٥٣ قارون گبی زنگین .

٢٧٥٤ § قاره جاهل .

§ [انوری ـ بیت]

« زلفکله خطك علم وفا بحث ایدر هپ
بیری قاره جاهل بریسی جهل مرکب »

٢٧٥٥ قاره خبر تیز طویولور .

§ [ناظم ـ بیت]

« خط کلدی رخ یاره دیو ایلدك اخبار
ای باد صبا قاره خبردن دها نه‌لك وار »

٢٧٥٦ قاره گوز پرده‌دن دوشر گبی دوشدی .

٢٧٥٧ قاره گوزك دیدیکی گبی سن دانه باق .

۲۷۵۸ قره گون آتی .

فارسی

یار قدیم اسب زین کرده است

۲۷۵۹ قاره‌نك یاننه وارمه قاره بولاشور .

۲۷۶۰ قاره یومغله آغارماز .

فارسی

[بیت]

« ز بد اصل نیکی نیاید پدید
که زنگی بشستن نگردد سفید »

۲۷۶۱ قاره‌یه صابون دلی‌یه اوگود نیاسون .

۲۷۶۲ قاری دوزنی .

فارسی

[مصراع]

« مکر زن ابلیس دید وبر زمین بنی کشید »

فارسی

مکر از زنان وتلبیس از شیطان

۲۷٦۳ § قاری شرینه اوغرامش .
۲۷٦٤ § قاری مالنی بیوبده اوکمش وارمی کس بر صوغان دها .
۲۷٦٥ قاریلر حمامی .

فارسی

حمام زنانه است

[فرانسزجه]

Cour du roi Pétaut.

(ترجمه‌سی) پتو قرالنك سراییدر .

۲۷٦٦ § قارین قرداشدن دها یقین .
۲۷٦۷ قارینك صاچی اوزون عقلی قیصه‌در .

[فاضل ــ زناننامه ــ در بیان زنان حجاز]

« کیردی شمشیر ایله ناز ورقصه
آه اول صاچی اوزون عقلی قیصه »

۲۷٦۸ قاز طاغلی .
۲۷٦۹ قاز کبی آغزینی آچوب باقار .
۲۷۷۰ قاز گلن یردن طاوق اسرکنمز .
۲۷۷۱ قازمه قیویی کندك دوشرسن . ☞ ال ایچون .

٢٧٧٢ قزی قوز آکلار .

٢٧٧٣ قاسم پاشالی الی ماشالی .

٢٧٧٤ قاسم پاشالی دینجه هپسی ایچنده‌در .

٢٧٧٥ قش ایله کوز آرهسنده .

٢٧٧٦ قاش ایله کوز غیریسی سوز .

٢٧٧٧ قاشغی هرکس یاپار اما صاپنی اورته یرینه گتیره‌مز .

٢٧٧٨ قاشقله ویرر صاپیله گوزینی چیقارر .

٢٧٧٩ قاشك اوستنده گوزك وار دیمدم .

٢٧٨٠ قشنه‌جق طرنق استر .

٢٧٨١ § قاش یپارکن گوز چیقارر .

[مجموعهٔ ابوالضیا ـ تبکیت ـ برای جوابنامهٔ مدحت افندی]

« مقصد عاجزانك معلوماتنه خدمت اولدیغی حالده [قاش یپارکن کوز چیقارمق] قبیلندن برمعرفت اولمش اولور . »

٢٧٨٢ § قاضی دعـواجی محضر شـاهد اولنجـه ایش اللهه قالیر .

§ [ضیا پاشا ترکیب بند]

« قاضی اوله دعواجی و محضر دخی شاهد
اول محکمه‌نك حکمنه دیرلرمی عدالت »

٢٧٨٣ § قاضی قزندن آق .

٢٧٨٤ § قاضی‌که دیدك قضیه معلوم .

(دونزوندر)

§ [ویسی ـ طریق قضادن چیقارلمسنی ناطق استدعا ـ لطائف انشا ـ جلد اوّل]

« ارادهٔ حکیم علی‌الاطلاق جل جلاله طوائف اهل اسلامدن بر طائفه‌نك دنیا وآخرتده سرگردان و پریشان اولمه‌سین روا کورمش وواضع الاسماء قضا آنلره قاضی دیو نام ویرمش و [قاضی‌که دیدك قضیه معلوم] مثلنجه »

٢٧٨٥ § قاطر شیوه‌سی .

§ [ثابت ـ بیت مفرد]

« قیسه صورسه‌م قدم ناقه‌یه یوز سوردکی
شیوهٔ استر ایدوب دیر دوه‌یی کوردکی »

٢٧٨٦ § قاطره بابان کیم دیمشلر آت دایمدر دیمش .

٢٧٨٧ § قالب قیافتله آدم آدم اولماز .

٢٧٨٨ قالبور اوستنه کلن .

[فاضل ـ دفتر عشق ـ معشوق دیکر ـ قصهٔ اسماعیل]

« ادرنه شهرینه کتدی پدری
کزدی هپ آنده‌کی چنکانه‌لری
قالبور اوستنه کلن قبطیدن
بولدی بر دختر پاکیزه بدن »

قالپ ☞ قلب

۲۷۸۹ § قالدیرم قارغه‌سی .

۲۷۹۰ § قامچی‌یه قوت قوصقونه منت .

۲۷۹۱ § قامش اوزار تل ویرر بزه بویله الویرر .

۲۷۹۲ قان آله‌جق طماری بیلور .

۲۷۹۳ قان ایتمه قانون ایله .

[شناسی ـ بیت ـ قصیده‌دن مفرز]

« حق و انصاف ایله قان ایتمه‌دن ایتدی قانون
اولدی باطل ایشی جلاد لئیمك بطال »

۲۷۹٤ § قان کویده‌یی کوتردی .

۲۷۹۵ قانایم اولسونده قرداشم اولسون .

۲۷۹٦ قانی صیجاق .

فارسی

خون گرم است

٢٧٩٧ قانی قان ایله یومازلر قانی صو ایله یویارلر.

٢٧٩٨ § قانیمی قورتدی .

§ [راغب ــ غزل]

« قانم قورتدی نغمهٔ ناسازی بلبلك

بیم خزان غنچه‌نك آچماز دهاننی »

٢٧٩٩ § قاو چاقمق کیسه‌سی گبی قوشاغه صوقلماز .

٢٨٠٠ § قاو صره سپدی گبی دلیل دشیك .

٢٨٠١ قایماغی یین مانده‌یی یانده طاشیر.

٢٨٠٢ قاین آنا دیرلتیسی .

قَ ــ فتحه ایله

٢٨٠٣ § قباحت اولدیرنده دکل اولنده‌در .

§ [قبولی ــ مصراع]

« البته اولدیرنده دکل صوچ اولنده‌در »

٢٨٠٤ § قباحت سمور کورك اولسه کیمسه صرتنه آلماز .

٢٨٠٥ § قباغك صاحبی راضی اولمدی .

٢٨٠٦ § قباق اولمشده قول اوزادییور .

٢٨٠٧ قباق باشنده پاتلادی .

[عطائی ـ خمسه ـ داستان سادس]

« دائما بحضور اولوب جانان
آنی ایلردی سنك جوره نشان
هرچاق باشنه آتاردی طبق
اوفنوردی آنك باشنه قبق »

[واصف ـ تاریخ شکستن سبوباتفنك]

« شرب اینش آتشی كورويردی تنکدن فنید
دستینك پاتلادی باشینه آره یرده قباق »

٢٨٠٨ قباق دادی ویردی .

٢٨٠٩ قبول اولیه‌جق دعایه آمین دینمز .

٢٨١٠ § قپاغی آتدی .

[عطائی ـ خمسه ـ نفخهٔ ثالث ـ داستان
عبرتنما]

« دیك دیك آتار نیته کد شاطرقلق
یاتمز اوتورمز قوسك آتار قپق »

[خاتم ـ قصیدهٔ شتائیه ـ در مدح سلطان
محمود اوّل]

« تق کونکه‌سی ویریدی بزه سایهٔ چنار
سمت زواله مهر آتاردی قپاغنی »

٢٨١١ قپا قوطینك قپاغنی .

٢٨١٢ قپالی قوطی .

٢٨١٣ قپامه‌سی چیقار مکتب دکلدر .

٢٨١٤ قپو الله قپوسی .

§ [کانی ـ مستزاد]

« الله قپوسیدر قپودر بانلغن ایله ـ کل کتمه درینه »
« الله درندن ابو بر درمی کرکدر ـ هر درده او شافی »

٢٨١٥ قپودن قوغسه‌ك باجه‌دن دوشر .

٢٨١٦ § قپوسنی آشندیردیلر .

٢٨١٧ § قپولی باجه‌لی اولدیلر .

٢٨١٨ § قحبه‌نك صوکی ابه‌لك کلخنینك صوکی دده‌لك .

٢٨١٩ § قحط رجال .

٢٨٢٠ قحطاقدن چیقمش کبی .

٢٨٢١ § قدرك یاپدیغنی کیمسه یاپه‌ماز .

قرا ☞ قاره

٢٨٢٢ قرا كلغه طبانجه صیقار .

فارسی

تیری بتاركی می اندازد

٢٨٢٣ قرا كلقده كوز قیرپار .

٢٨٢٤ قرتاله بر اوق قونمش برده كورمشكه یلكی كندی قنادندندر .

٢٨٢٥ قرمانك قویونی صكره چیقار اویونی .

قرنجه ☜ قارنجه

٢٨٢٦ قزان قزان ویر قزانجی‌یه .

٢٨٢٧ قزانمینجه قزان قاینامز .

٢٨٢٨ قصابه یاغ قیغوسی كچی‌یه جان قورقوسی .
☜ چوبانه .

٢٨٢٩ قضا، طور كلدم دیمز . ☜ بلا

٢٨٣٠ قضا كلنجه دانش كوزی كور اولور .

عربی

اذا جاء القضا عمی البصر .

٢٨٣١ قضایه رضا لازمدر .

§ [نفعی ــ قصیدهٔ رحشیه در مدح مصطفی پاشا]

« کیمکله سویلشه‌لم یا کیمکله جنك ایده‌لم
خدا بیلیر که ندر بونده حکمت باری
همان قضایه رضادر بوبابده چاره
قبول ایدرسه خداکر رضای ناچاری »

٢٨٣٢ § قطراندن اولماز شکر اولسه‌ده جنسنه چکر .
٢٨٣٣ قلایلی قوز اوده برسوز .
٢٨٣٤ قلب آقچه صاحبنکدر . ☜ خام سوز .
٢٨٣٥ قلب قلبه قارشودر . ☜ گوکلدن گوکله
٢٨٣٦ قلبك شاهدلکی یوز شاهدلکدن قوتلیدر .
٢٨٣٧ § قلبکه گلان باشکه گلمسون .
٢٨٣٨ قلبکی پاك طوتده قرق ییل جنب گز .
٢٨٣٩ قلعه ایچندن آلنور .
٢٨٤٠ § قلم قلیچدن کسکیندر .
٢٨٤١ قلمك یاپدیغنی قلیچ یاپه‌ماز .
٢٨٤٢ قلمندن قان داملر .

[عزت منلا ــ قصیده ــ برای عزت محمد پاشا محافظ بوغاز آستانه]

« قان داملر قلمندن دنیلان ایشته بودر
چاتلسه قادر اولورمی آنی کلك تحریر »

٢٨٤٣ § قنادلانمەدن اوچمه .

٢٨٤٤ § قنادسز قوش اوچماز .

٢٨٤٥ قناعت توکنمز خزینەدر .

(بومثالك مآلی عربیدن آلنمەدر)

[شریف ـ غزل]

« مکر کنج قناعت اولسه باقی چرخ آماله
دنیاشدرکه زیرا کنز لایفنا قناعتدر »

§ [راشد ـ مصراع]

« قناعت کنز لایفنا ایله تفسیر اولنمشدر »

عربی

القناعة کنز لایفنی

٢٨٤٦ قناعت گبی دولت اولماز .

٢٨٤٧ § قنبرسز دوگون اولماز .

٢٨٤٨ § قنده اولسه عاشق بیچاره درمانك آرار .

(مصراع مشهور)

٢٨٤٩ قنده اولسەم بردده بردنبلك اکسك دگل .

(مصراع کفری بهایی)

٢٨٥٠ § قنده شاب قنده شکر .

٢٨٥١ قنطارلغى آتدى .
٢٨٥٢ قنطارى بلنده .
٢٨٥٣ قنغى پيغمبره امت اوله جغنى بيلمز .
٢٨٥٤ قنغى طاش قتى ايسه باشنى آڭا اورسون .
٢٨٥٥ § قنغى طاشى قالديرسه‌ڭ آلتندن چيقار .
٢٨٥٦ قنغى گاور اولديگنى بيلمزده واى واسيل چاغرر .
٢٨٥٧ قنغى گون وار اخشام اولمدق .

[جنانى – مصراع]

« دهرايچنده قنغى گون واردركه اخشام اولمدى »

٢٨٥٨ قواق آغاجى گبى بيومش گتمش .
٢٨٥٩ قواق آغاجى گبى نه يمشى وار نه گولگه‌سى .
٢٨٦٠ قولسز گيرن حقسز چيقار .
٢٨٦١ § قولى فعانه اويماز .
٢٨٦٢ قهر يوزندن لطفه اوغرادى .
٢٨٦٣ قهوه دوگيجينڭ هنق ديڭجيسى .
٢٨٦٤ قيصرى پاصديرمه‌سى گبى يام ياتسى .

قِ قى – كسرۀ ثقيله ايله

٢٨٦٥ § قرق دوديه براشك .

٢٨٦٦ § قرق سرچه‌دن بر بورك .
٢٨٦٧ قرق عربك عقلی بر انجیر چکردگی طولدیرماز .
٢٨٦٨ § قرق قورده بر ارسلان نه یاپسون .
٢٨٦٩ قرق قوز گورمینجه طاش آتماز .
٢٨٧٠ § قرقندن صکره آزانه چاره بولنماز .
٢٨٧١ قرقده سازه باشلایان قیامتده چالار .
٢٨٧٢ قرقییلدر پطریقك اشکنی گودویور .
٢٨٧٣ قرق ییلده اوجنی آلان .
٢٨٧٤ قرق ییلده بر، قاری سوزی دکلمه‌لیدر .
٢٨٧٥ قرق ییل طاوق اولمقدن ایسه بر گون خروس اولمق یگدر .
٢٨٧٦ قرق ییل قران اولمش اجلی گلن اولمش .
٢٨٧٧ قرق ییلك باشنده بر کیجه خرسزلغه چیقه‌جق اولدق آنده‌ده آی اخشامدن طوغدی .
٢٨٧٨ § قرق ییلك بر گونی وار .
٢٨٧٩ قرق ییل گناهکار برگون توبه‌کار .
٢٨٨٠ قرق ییلق کانی اولورمی یانی .
٢٨٨١ قرلانغجك ضررینی چوید اکندن صور .
٢٨٨٢ قز آناسندن گورمینجه سفره‌یی قالدیرماز .

٢٨٨٣ قزغين دمر طاونده ياراشور . ☜ دمر

٢٨٨٤ قز قوجانجه غيرت دايی‌يه دوشر .

٢٨٨٥ § قزل ديبلی بالموميله دعوت ايتمدم يا .

٢٨٨٦ قزم سكا سويليورم گلينم سن دڭله .

٢٨٨٧ قزی كندی كيفنه قويسه‌لر چالغيجی‌يه وارر .

٢٨٨٨ قزی كندی هواسنه براقسه‌لر بوريزن باشی‌يه وارر .

٢٨٨٩ قزينی دوگمين ديزينی دوگر .

٢٨٩٠ قسراغی آت ايله باغلادی .

[فاضل زنانامه ـ دربيان زنان ارمنی]

« قپوسنده نيجه قور خرواتی
نيجه قسراق ايله باغلر آتی
كوزه‌در اوله كوزل عفريتی
چاربيلور حسننه اهل بيتی »

٢٨٩١ § قسمت ايسه گلير هنددن ، يمندن قسمت دكلسه نه گلير الدن .

٢٨٩٢ § قسمتك سنی آرار بولور .

٢٨٩٣ قسمت گوكدن زنبيل ايله اينمز .

٢٨٩٤ قسمتنده وارسه قاشغنده چيقار .

فارسی

آنچه در دیك بود بچمچه آید

فارسی

آنچه در دیك هست بچمچه می آید

٢٨٩٥ قلیچ بالغی گبی بورننه طوقونجه ظاریلور .

٢٨٩٦ قلیچ قینی کسمز .

٢٨٩٧ قلیجی اتمکیدر .

§ [شناسی ـ تصویر افکار ـ بند مخصوص نومرو ٤٠]

« چرکس ملتـك [قلیجی اتمکی] اولمق اوزره هنوز نعمت سربستیدن محروم اولان برفرقه‌سی »

§ [کمال ـ امیر افغـان عبـدالرحمن خانك مکتوبی اوزرینه مطالعات ـ عبرت نومرو ٧٧]

« حکم قدر بشقه برقومه محکوم اولمدلرینی اقتضا ایتدیکنه یقین حاصل ایتدکدن صـکره مطـاوعت واتفاقندن هیچ بروقت اجتناب ایتمدکلرندن روسیه برکره ذکر اولنان ممالکه استیلا ایدنجه [قلیجلری اتمکیله] چیخمکه حریص اولان سکنه‌سنك »

§ [مات مسلحه ــ افادهٔ مترجم ــ تمثیل ابو الضیا]

« ویار واغیارك طوعاً وکرهاً اعترافکردهسی اولان بوعنوان شجاعت ایسه عثمانلیلرك [قلیجی اتمکی] مقابلهسنده بولنمشدر . »

٢٨٩٨ § قیامتده شق اولنه .

§ [فاضل ــ صورت تمسك باده]

« اوندی بو بیع نه سود ونه ضرر
وعدهسی داخی صباح محشر »

قیتلق ☜ قحطلق

٢٨٩٩ قیر آتك یاننده طوران یا خویندن یا توییندن .

٢٩٠٠ قیردیغی جوز بیگی آشدی .

٢٩٠١ قیرق الميه .

٢٩٠٢ قیریلان جام یرینی طوتماز .

٢٩٠٣ § قیریلان جام کناد طوتماز .

٢٩٠٤ قیریلان قاب یرینی طولدیرماز .

٢٩٠٥ قیشدن صکره بهار اولور .

٢٩٠٦ § قیشین اتمکسز یازین گوملکسز یوله چیقمه .

٢٩٠٧ § قیل اوستنده اوتوریور .

§ [احمد فصیحی ـ غزل]

« بنی تیغی کبی بند میانی ایتدی جانانم
بلی یانندەیم اماکه قیل اوستندەدر جانم »

٢٩٠٨ قیلدن نم قپار . ☜ بولودن ☜ نمدن .

٢٩٠٩ قیلی قرق یارار .

[عطایی ـ خمسه ـ نفحهٔ حادی عشر ـ داستان مفتیٔ کامل]

« کرچه که برکوزلی ایدی مهروش
سوزن افکاره ولی رشته کش
اهل نظر عارف ایدی حاصلی
رشته دکل قرق یارادی قیلی »

[عطایی ـ خمسه ـ تعریف معراج]

« میمنك نکته سنه ایله نظر
خط فرمانی قیلی قرق یارار »

[عاکف پاشا ـ قطعه]

« وصلت ایسه کر مطلبك اول شمع جمالك
پروانه صفت بزمه یانوب یاقلەرق وار
ای تارنکه زلف ومیانه صاریلنجه
احوالنی عرض ایتمده یارەقیلی قرق یار »

[پرتو افندی ـ بیت]

« میانکچون قلی قرق یاردیلرچوق قیل وقال اولدی
نه ایشلر کسدیلر باق موشکافان موی باریکه »

فارسی

مورا هفت بخش میکند

٢٩١٠ قپی صوییله یناشدی .

قو ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله

٢٩١١ § قوجه اتمکی میدان اتمکی، اولاد اتمکی زندان اتمکی.

٢٩١٢ § قوجه ایلده، اولاد بلده، قرداش نرده .

٢٩١٣ قوجه مشك اولادی اولمز .

[سلیمان فهیم ـ غزل]

« ولد قلب دینور نظمه کرك طبع جوان
چونکه مشهور مثل بیردن اولاد اولمز .

٢٩١٤ § قوجه مش تلکی فاقه دوشمز .

٢٩١٥ قوج یکیت قربان ایچوندر .

[عطايي ـ خمسه ـ داستان سلطان محمود سبكتكين]

« غضب ایتمه فدا ایدرلر جان
قوج یکیت کبی اولمغه قربان »

٢٩١٦ قو دیسونلر شهك بوطاغده بغی وار .

٢٩١٧ قورقاق بازرگان نه کار ایدر نه ضرر .

٢٩١٨ § قورق اللهدن قورقمیاندن .

٢٩١٩ § قورقدیغنه اوغرادی .

٢٩٢٠ قورقو باغلیی بکلر .

٢٩٢١ قورقی طاغلری بکلر .

٢٩٢٢ قورقولو دوشك صوکی خیرلیدر .

٢٩٢٣ قورقولو رؤیا کورمکدنسه اویانق یاتمه خیرلیدر .

٢٩٢٤ § قوز قردی .

§ [حلمی ـ مصراع]

« نه قوز قردق کیدوب فندقلی‌یه اول غنجه لبسزبز »

٢٩٢٥ قوغمه محنّتی یکیت ایدرسن .

٢٩٢٦ قول ایله باش کسیلور .

٢٩٢٧ قولنی دورتمینحه دوشمز .

قوکشی ☜ قومشو .

قوکشمق ☞ قونشمق .

٢٩٢٨ قومشو حقی تکری حقی .

٢٩٢٩ § قومشوده پیشر بزه ده دوشر .

٢٩٣٠ § قومشو قومشونك توتونه محتاجدر .

٢٩٣١ قومشونك طاوغی قومشویه قاز کورینور .

٢٩٣٢ قومشـونك طاوغی قومشـویه قاز کورینور قاریسی قز کورینور .

٢٩٣٣ قونشمق اوقومقدن ایودر .

٢٩٣٤ § قونمه‌دن کوچلمز .

§ [عاکف پاشا ـ جوابنامه ـ بتذکرهٔ شیخ مشتاق ـ نمونهٔ ادبیات ابوالضیا]

« هـله سز نصـل ایسـه بویله شـیلری یازمغی ایستمش سکز . یازان چلبی‌ده ـ طور بقالم عزیزم [قونمه‌دن کوچلمز] بردنبره بومناسب اولماز . . »

٢٩٣٥ قویونك بولنمدیغی یرده کچی‌یه عبدالرحمن چلبی دیرلر .

[فرانسزجه]

Au rayaume des aveugles les borgnes sont roi.

(ترجمه‌سی) کورلرك ملکنده بکچشملر حکمدارلردر .

قُ قو ـ ضمۀ ثقیلۀ مقبوضه ایله

۲۹۳٦ قربان خطایه قالقاندر .

۲۹۳۷ § قربانلق قویون گبی بل بل باقار .

۲۹۳۸ قلهلینك کور آییسی .

۲۹۳۹ § قوت طالعه باق استمز استعدادی .

(مصراع عزت علی پاشا)

۲۹٤۰ قوربغه واردرق وارهرق دیمش .

۲۹٤۱ § قورجهلمه سیویلجهیی چبان ایدرسك .

۲۹٤۲ قورد ایله قویون یورر .

۲۹٤۳ قورد توینی دگشدیرر خوینی دگشدیرمز .

۲۹٤٤ قورد دومانلی هوایی سور .

[فرانسزجه]

Il espère pêcher en eau trouble.

(ترجمهسی) بولانق صوده (بالق) آولامق امید ایدر .

۲۹٤٥ قورد صایلمش قویونلری بیله قپار .

۲۹٤٦ قورد قوجالنجه کوپکك مسخرهسی اولور .

۲۹٤۷ § قورد قوردی یمز .

٢٩٤٨ قورد قولاغندن طوتلماز .

[فرانسزجه]

Il faut prendre le taureau par les cornes.

(ترجمه‌سی) بوغانی بوینوزلرندن یاقه‌لامه‌لیدر

٢٩٤٩ قورد قومشوسنی یمز .

٢٩٥٠ قورد قویون بریرده کچنور .

فارسی

گرك ومیش باهم آب میخورند

٢٩٥١ قوردك اوغلی قورد اولور .

فارسی

گرك زاده عاقبت گرك شود

فارسی

[مصراع]

عاقبت گرك زاده گرك شود

٢٩٥١ قوردك اوغلی قوزی اولماز .

٢٩٥٢ قوردك یاننده قوشده کچنور .

٢٩٥٣ § قوردله قونوشورسەڭ كوپكى يانڭه آل .

٢٩٥٤ قورد محلەسندە اولاماز .

٢٩٥٥ قوردە صورمشلر نيچون بويونك قالينڭدر ايشنى كيمسەيە ايناتمديغم ايچون ديمش .

٢٩٥٦ قوردە قويون اينانلماز .

[فاضل ـ زنانامه ـ دربيان زنان ارمنى]

« قپوسنده نيجه قور خرواتى
نيجه قسراق ايله باغلر آتى
كوزەدر اوبله كوزل عفريتى
چاريلور حسننه اهل بيتى
اشته باروت ايله آتش اويونى
قوردە اصمارلمەدر بو قيونى »

[فرانسزجه]

Il ne faut pas bailler la brebis à garder au loup.

(ترجمەسى) قويونى قوردە باقدرمغه ويرممەليدر .

٢٩٥٧ قوردى اورماندن آچلق چيقارر .

٢٩٥٨ § قورديغى طوزاغه كندى دوشدى .

٢٩٥٩ قوردى قورد ايله آولامەليدر . ☞ قوشى قوشله

٢٩٦٠ § قوردى قويونله بارشديرر .

§ [ثابت ـ مثنوی ـ در فضائل عمر . الفاروق ـ رضه]

« عدلنی سم ظلمه هر مخلوق
بولدی تریاق پارهٔ فاروق
کاری اجرای حقده دقت ایدی
اوغلی اولسه دخی اقامت ایدی
خوابده کورسه حالت سکری
اویانوب یردی سکسانی بکری
دزد طرار دزی باصدی
خلقدن سارقلك الن کسدی
صالح وفاسق ایدوب همراه
قویونی قورد ایله یورتدی اوشاه »

٢٩٦١ قوری آغاجه قان بولاشدیرمه .

[فاضل ـ زناننامه ـ محله باصقینی]

« کورمدك عیبنی بو خاتونك
لکه‌سی وارمی عجب صابونك
اشته بیکانه دکلمش اوغلان
قوری آغاجه بولاشدرم قان »

٢٩٦٢ § قوری اوزومله انسان آلشمز .

٢٩٦٣ قوری چشمه‌ده آبدست آلمش اهال پاشاده نمازقیلمش .

٢٩٦٤ § قوریدن قوری‌یه برشی بولاشماز .

٢٩٦٥ قورینك یاننده یاشده یانار .

٢٩٦٦ قوزغونه صورمشلر كوزل كيمدر ياورولرمدر دیمش .

[شناسی – بیت]

« كشی يه هر ایشی اعلا كورينور
قوزغونه ياوروسی عنقا كورينور »

§ [كمال – مقدمهٔ جلال – مجموعهٔ ابوالضيا
صحيفه ١٢٢٣]

« مع مافيه [قوزغون ياوروسنی عنقا كورر]
سوزی صرف حقيقت اولديغندنميدر نه‌در . شو
زادهٔ طبيعتده . »

٢٩٦٧ قوزی چوبان ايچون دكلدر بلكه چوبان قوزی
ايچوندر .

فارسی

§ [قطعه]

« پادشاه ازبرای درويش است
كرچه نعمت بفر دولت اوست
كوسفند ازبرای چوبان نيست
بلكه چوبان برای خدمت اوست »

٢٩٦٨ § قوش اوچماز كروان كوچمز .

§ [راتب احمد پاشا ـ غزل]

« ایدردم مرغ دلله یاره ارسال پیام اما
بو یوللردن قوش اوچماز نیلیم سمت دلارایه »

٢٩٦٩ § قوش سودندن بشقه هرشی تکمیل .

٢٩٧٠ قوش سودیله بسلر .

[فاضل ـ زناننامه ـ در بیان امر نکاح]

« نیجه محنتلری وارسیند کداز
سویلسهدم نامهم اولور دور ودراز
باخصوص حامله اولسه کافر
آکا قوش سودی کرکدر حاضر »

٢٩٧١ § قوشقولی اویقو اوك بکجیسیدر .

٢٩٧٢ قوش وار اتی ینور قوش وار ات یدیررلر .

٢٩٧٣ قوشه آلتون قفس زنداندر . ☞ بلبله .

٢٩٧٤ قوشی قوشله آولارلر .

[عطایی ـ خمسه نفحهٔ سادس عشر ـ داستان
محاورهٔ مغلم مغبون]

« باری هیچ اولمزسه چکوب زحمتی
ایلر ایدی دلبره زن صحبتی
جفت قیلوب بر قوجه بیقوشله
عاقبت آولاردی قوشی قوشله »

ع . ى

الطير بالطير يصاد

[فرانسزجه]
Il faut savoir employer les gens.

(ترجمه‌سی) خلق قوللانمغی بیلمه‌لیدر .

٢٩٧٥ § قول آزمایلنجه بلاسنی بولماز .
٢٩٧٦ § قولاغنه قورشون آقمش .
٢٩٧٧ § قولاغنه کوپه اولدی .
٢٩٧٨ قولاغی کرشده .

[منیف ـ بیت مفرد]

« کوش ایتمکه حدیث نخم ابروانلرك
سرتا قدم قولاغی کرشده کمانلرك »

§ [رحمی ـ غزل]

« اواز دی یاره طوتار کوش انتظار
طنبور مجلسنده قولاغی کرشده‌در »

٢٩٧٩ قولاقدن عاشق اولمش .

ع . ى

وتعشق الاذن قبل العين احيانا

۲۹۸۰ § قول اولمه دركهكده مصره سلطان اولمه‌دن یگدر.
(مصراع شاعر ثانی)
۲۹۸۱ قول ایله تكرینك آره‌سنه كیرلمز .

[مصراع مشهور]

« كیره‌مز كیمسه افندیله قولك آره‌سنه »

۲۹۸۲ قول بوكالمدقجه حضر یتشمز .
۲۹۸۳ قولپ طاقدی .
۲۹۸٤ قولپنی قولاینی بولدی .

[عزت منلا – بیت]

« بولمدق قولونی قولاینی بز
هركسه قولپو قولای طاقدی فلك »

۲۹۸٥ قول خطاسز اولماز خطا توبه‌سز اولماز .

§ [امری – قطعه]

« عاشق غم دلرباسز اولماز
پیران هوا عصاسز اولماز
كیسو كه دیده‌سه مشك چینی
عفو ایله كه قول خطاسز اولماز »

۲۹۸٦ قول خطاسز اولماز عفو ایدر افندیسی .
۲۹۸۷ § قول كناه ایتسه نوله عفو شهنشاه قنی .
(مصراع احمد پاشا)

٢٩٨٨ § قول كناه ايلسه عفوه مقارن اولهمز .

(مصراع حشمت)

٢٩٨٩ قول قوللقده گرك .

٢٩٩٠ قولك ديديكى اولماز اللهك ديديكى اولور .

☜ آلتى اولو

٢٩٩١ § قومده اويناسون .

§ [والهى ـ بيت مفرد]

« سرمى فش ايلدى اول نقطه نقطه خالر
قومده اويناسون بكم شمدن كرو رماللر »

٢٩٩٢ قونداق براقدى .

[منيف ـ بيت مفرد]

« او آتشپاره طوپجى آفتى كهوارهده يكن تا
نهان قونداق براقدى خنده آراد عشاقه »

٢٩٩٣ قويروغنى اموزينه اوردى .

[فرانسزجه]

Il s’en est allé la queue entre les jambes.

(ترجمهسى) قويروغى بجاغى آرهسنده
اولهرق گتدى .

٢٩٩٤ § قويروقلى ييلديز هرزمان طوغماز .

٢٩٩٥ قویروغی دیکدی .

[شناسی ـ تناسخ حکایه‌سندن مفرز بیت]

« دیدی‌کیم قویروغی دیکن حیوان
بولور البته صورت انسان »

٢٩٩٦ قویروغی طاوه صاپنه دوندی .

٢٩٩٧ قیوسنی قازار ☜ ال ایچون قیو .

٢٩٩٨ قیویی بویکجه قاز .

عربی

كاً ـ الف ايله

٢٩٩٩ كار اوّلده كشی عاقبت انديش كرك .

(مصراع مشهور)

فارسی

[مصراع]

« علاج واقعه پيش از وقوع بايد كرد »

٣٠٠٠ § كار ضررك قرداشيدر .

٣٠٠١ § كاسه يالار صكره دونر صاحبنه صالار .

§ فارسی

بدبخت نمك خورد نمكدان شكند

٣٠٠٢ § كاغد اوچورر .

§ [نابی ـ غزل]

« اثبات صيامده اولنان حجتی صاقلر

كاغد اوچورر منزلله يولده اولاقلر »

§ [نظیم ـ بیت مفرد]

« عجبمیدر بیله کتسه کوکلده نامه ایله
اوشوخه کاغد اوجورده ینه جده ایله »

٣٠٠٣ کاف اسەکی بوری .

٣٠٠٤ کاف اسەکی پوستکی .

٣٠٠٥ کاه اولور عاشق شیدایه دوشر استغنا .

(مصراع مشهور)

٣٠٠٦ § کاه اولور غربت وطن کاهی وطن غربتلنور .

(مصراع مشهور)

(کاه لفظی فارسیده کاف فارسیلەدر . ترکیدهایسه
کاف عربی ایله اوقنور)

٣٠٠٧ کاه باشد کاه نباشد .

فارسی

کاه باشد کاه نباشد

كَ ـ فتحه ایله

٣٠٠٨ کبابجی کدیسی گبی یوزیمه باقار .

٣٠٠٩ کیەنك آلتنده ار یاتور .

[وهبی سنبلزاده ـ لطفیه ـ در توقیر اهل علم]

« کورکنه بورکنه باقه اصلا
شرف وظرف آدمی ایتمز اعلا
بوسنی دریسنده اولور حیوانک
علمی صدرنده اولور انسانک
حفظ ایچنده در علوم بولنور
کتابنکده دیدیلر ار بولنور »

عربی

العلم فی الصدور لا فی السطور

(ترجمه‌سی ایکنجی بیتک مآلنه قریبدر)

۳۰۱۰ کچه‌سنی صودن چیقاردی .

[عطائی ـ خمسه ـ عزیمت کردن پادشاه اسلام بغزای له]

« اولوب یمده بکتاشیان شیر گیر
چیقاردی صودن کچه‌سن هردلیر »

۳۰۱۱ § کچی قورتدن قورتیلورسه کرکدن اولور .

۳۰۱۲ § کچی کبرسه‌ده قویروغنی اندیرمز .

۳۰۱۳ § کچینک ده صقالی وار .

۳۰۱٤ کچینک سومدیکی اوت کلیر قارشوسنده بتر .

٣٠١٥ كچينك يمديكى اوت باشنى آغريدر . [illegible] كدينك

٣٠١٦ كدى بولنمديغى يرده فاره‌لر باش قالدرر .

٣٠١٧ § كدى جگره باقار گبى .

٣٠١٨ § كدى طاوشان طوتماز .

٣٠١٩ كدى گبى نانكور .

٣٠٢٠ § كدى گبى نره‌دن آتسه‌لر ؛ آيق اوزرينه دوشر .

٣٠٢١ § كدينك آياغى قچ .

٣٠٢٢ § كدينك گوزى صيچان دلگينده‌در .

٣٠٢٣ كدينك كيده‌جكى صمانلغه قدردر .

٣٠٢٤ § كدينك يوروكلكى صمانلغه قدردر .

٣٠٢٥ § كدى يمديكى اوتى يرسه باشى آغرر .

٣٠٢٦ كدى نه بودى نه .

§ [كانى – عرضحال – از لسان گربه –
نمونهٔ ادبيات ابوالضيا]

« لكن افندم حضرتلرى دخى [كدى نه بودى‌نه]
مثلى مصداقنجه جسممه نسبتله جسيم كورينان
جريمه‌مك اذيال عنايتريله محى بيورلمسنه علامت
اولمغچون »

٣٠٢٧ § كدى ياورسنى يه‌جگى وقت صيچانه بگزه‌ديور
درمش .

٣٠٢٨ كدی یتیشه‌مدیکی جگره پیس دیر .
٣٠٢٩ كدی‌یه طلوم پینری ایناتماز .

[فرانسزجه]

Il ne faut pas laisser le chat au fromage.

(ترجمه‌سی) كدی‌یی پینره براقه‌ملیدر .

٣٠٣٠ کرمسز کبارك فقرادن فرقی نه .
٣٠٣١ كرم کبی یانیور .
٣٠٣٢ کرمك آربه ترلاسی کبی یاندم .
٣٠٣٣ § كريم اولان وارنی صاقلامز .

§ [فضولی ــ غزل]

« غمزه پیکانك کوزك بن مبتلادن صاقلەمز
صرف ایدر اهل کرم نقدین کدادن صاقلەمز »

٣٠٣٤ § کروان کوچدی ایسه کروانسرای یرنده .
٣٠٣٥ كستانه قبوغندن چیقمش‌ده صکره قبوغنی بکنممش .
٣٠٣٦ § کسر مصدق .
٣٠٣٧ كسكين سركه قابنه ضرر ایدر .

§ [ثابت ــ غزل]

« بادهٔ عشق سبوی دلمه ویردی خلل
کندی ظرفنه ضرر ایلدی اول کسکین خل »

۳۰۳۸ کسکین قلیچ قینینی کسمز . ☞ پچاق کندی

۳۰۳۹ § کسکین قلیجی جانورده دنرلر .

§ [نفعی ـ سهام قضه ـ قصیدهٔ هجویه
درحق کورجی محمد پاشا]

« یازق تیغ زبانه کرچه کیم ضرب المثلدر بو
ایدرلر جانورده تجربه شمشیر برانی »

۳۰۴۰ کسه‌مدیکك الی اوپده باشکه قوی .

§ [مجموعهٔ ابو الضیا ـ امثال عرب]

« [الناس اتباع للغالب] خلق کندیلرینه غالب اولانه تابعدرلر . دیمکدرکه غالبك بالضروره امرینه انقیاد ایدنلر حقنده ایراد ایدیلر . بونك حکمی لسانمزده [کسه‌مدیکك الی اوپده باشکه قوی] مثلیله ادا ایدیلیر . »

۳۰۴۱ کسیلن باش یرینه قونماز .

[عطائی ـ خمسه ـ صحبت بیست ونهم ـ
داستان خاتم طائی با قیصر روم]

« یوخسه طالب بورادن بوش کتمز
اولن اولدی کسیلن باش بتمز »

۳۰۴۲ کشیش طاغنه قار یاغمش کیسه ایناممش .

٣٠٤٣ كعبه اولسه طواف ايتمم .

كف ☞ كاف

٣٠٤٤ § كفن صويجى.

٣٠٤٥ كفنى يرتدى .

٣٠٤٦ كلامندن اولور معلوم كشينك كندى مقدارى .

(مصراع جلال‌الدين رومى)

فارسى

[مصراع]

سخن آيينهٔ مرد سخن گوست

فارسى

سخن گواه حال گوينده است

فارسى

حال هركس موافق قال است

عربى

كلام المرء يدل على عقله

٣٠٤٧ كل اولور صرمه صاچلى اولور . ☞ كور

٣٠٤٨ كل باشه شمشير طراق ياقيشور يا .

[واصف ــ قصيدهٔ شتائيه]

« طوتدم عالمی شمشیر ایله ر ایسه‌لر
یاقیشورمی ینه هیچ کل باشه شمشیر اما »

٣٠٤٩ § کلك عیبنی تاقیه اورتر .

§ [ثابت ــ غزل]

« داغ تسلیم سری کون کبی اظهار ایده‌لم
کل کبی عیبمزی زیر کلاه ایلیه‌لم . »

٣٠٥٠ کلك مداری اولسه کندی بشنه اولور .

٣٠٥١ § کله‌سنی قولتغنه آلمش .

٣٠٥٢ کله صاغ اولسون جهانده برکلاه اکسك دکل .
(مصراع مشهور)

٣٠٥٣ § کله قولاق یرنده .

٣٠٥٤ کل یاننده قباق دیمز .

٣٠٥٥ § کامله ایرن میوه یره دوشر .

§ [حشمت ــ غزل]

« تمام اقبال ایدر انسانی القا جای ادباره
اونور افتادهٔ خاك هبا میوه کمالنده »

٣٠٥٦ کمانکش سری کبی .

٣٠٥٧ کسوزك اقچه صاحبنکدر . [illegible] خدم سوز
قلب آقچه

٣٠٥٨ كنارك ايشى هرنه‌قدر نازك اولسه نازنيم اوله‌ماز .

[نابى ـ غزل]

« سزاى نام سلطانى قلوب پاك كوهردر .
بيابانده يتن هرسنك بى قيمت نكين اولمز
بيلن حال ستانبولدر رسوم شيوه ونازى
كنارك دلبرى نازكده اولسه نازنين اولمز »

٣٠٥٩ كندرين كوز بزين آل آناسن كور قزين آل .
☞ آناسنه

٣٠٦٠ كندكدن بيوكله آلش ، ويرش ويرمه .

٣٠٦١ كندكدن بيوكله اورتاق اولمه .

٣٠٦٢ كندكدن قوتلى ايله طوتشمه .

٣٠٦٣ كندكدن كوچوكدن قز آل كندكدن بيوكه قز ويرمه .

٣٠٦٤ § كندى اتمكنى قرار .

٣٠٦٥ § كندى ايپنى كنديسى چكر .

٣٠٦٦ § كندى ايتدى كندى بولدى .

§ [بيت ـ لا ادرى قائله]

« كندى ايلدر كندى بولور ايتديكن
صكره صوبور آنى غم روزكار »

٣٠٦٧ § كندى ايشنى كندى كورر .

٣٠٦٨ § كندی باشنه بیورق .
٣٠٦٩ § کندی بولمش بیه جك اله قالمش کل دیه جك .
٣٠٧٠ § کندی بازارلغنی کندی بوزار .
٣٠٧١ کندی بارمغیله کندیکنی اوکچ .
٣٠٧٢ کندی چالار کندی اوینار .
٣٠٧٣ § کندی خطاسنی اله یوکلتمك ایستر .
٣٠٧٤ § کندی دردیکه باق آخرك غمنی چکمه .

§ [نورس قدیم ـ غزل]

« کندی دردن قور الك دردینه اغلر کرزم
لالهنك داغی کلك آتشی یاندیردی بغی »

فارسی

غم خود خورکه لاغر نشوی

§ [کمال خجندی ـ بیت]

« مخور ای زاهد غمخواره غم
غم خود خور توکه لاغر نشوی »

٣٠٧٥ کندی دوشن آغلاماز ایکی کوزدن چیقار .

فارسی

خود کردهرا تدبیر نیست

٣٠٧٦ § كندی قارپوزينی كندی كسر .

٣٠٧٧ § كندی كندينه كلين كوكی اولور .

٣٠٧٨ § كنديكدن بها بيچ .

٣٠٧٩ كندی كورلكنی كورمزده الت كوزندهكی چوپی كورر .

٣٠٨٠ كندی كوزندهكی مرتكی كورمزده الت كوزندهكی چوپی كورر .

[فرانسزجه]

Il voit une paille dans l'œil de son prochain et il ne voit pas une poutre dans le sien.

(ترجمهسی) قومشوسنك كوزنده صمانی
كورر كنديسنككنده برمرتك كورمز .

٣٠٨١ كنديني بيلمزه كنديني بيلديرمك اوكسوزه قفتان بچمك كيدر . ☞ حديني بيلمزه

§ [سروری مؤرخ — هجو — در حق
وهبئ سنبل زاده]

« مزادر برشبك تصوير ياپوب وهبيه ويرمك
كركدر كنديني بيلمزلره كندوبی بيلديرمك »

٣٠١٢ § كنديني بيلميان چوقدار بيلده ايكی چاقشور اسكيدر .

٣٠٨٣ کندینی درهم صاتار .

[عزت منلا ـ قصیده]

« ایتمدن مدح کبر مخزن ابیاتمدن
صاتارم کندیمی شاعرلره درهم درهم »

٣٠٨٤ کندینی صاتار .

فارسی

خود فروشی میکند .

٣٠٨٥ § کندی یاپار خلقه آتار .

٣٠٨٦ § کندی یاغیله کندیسی قاورولور .

٣٠٨٧ کهربا کبی صاری .

كِ كی ـ کسرهٔ خفیفه ایله

٣٠٨٨ کبارلق باشه بلادر .

٣٠٨٩ § کبرك خصمی الله‌در .

٣٠٩٠ کبریتجی .

٣٠٩١ کرپی کبی بوزیلور .

کشی [illegible] آدم .

٣٠٩٢ § کشی آرقداشندن بللیدر .

٣٠٩٣ § كشى اكديگنى بيچر .

§ [شفيقنامه ــ بيت]

« اميد كندم ايتمه صدقين جوفندن اولوب
عالمده نيك وبد كشى هپ اكديكن بيچر »

٣٠٩٤ § كشى اولمكله خاطرى اولمز .

§ [كمال ــ تعزيتنامه ــ بفرزند فاضل مصطفى پاشا]

« انسان كنديني اتلاف ايتمكله حياتى موتاره انتقال ايتمز [كيمسى وفات ايتديسه خاطريده وفات ايتدى‌يا] مثلنى البته بيليرسكز »

٣٠٩٥ كشى ايتديگندن اوتانور .

٣٠٩٦ كشى ايتديگنى بولور .

٣٠٩٧ § كشى ييديگنى اوگرنه‌لى .

٣٠٩٨ § كشى برازده قولاغنى آرقه‌سنه ويرمه‌لى .

٣٠٩٩ كشى حالنى بيلسه خوش دكمى .

٣١٠٠ كشى حدينى بيلمك گركدر .

٣١٠١ § كشى دنيايه بر گلير .

§ [صبرى شاكر ــ غزل]

« آدم بو بزم دور دلارايه بر كلير
پل قدر عمركى كشى دنيايه بر كلير »

٣١٠٢ كشی دوشدیکی یردن قالقار . ☞ دوشدیکك
٣١٠٣ كشی رفیقندن آزار .
٣١٠٤ كشی سودیکنك یا مدحنده یا ذمنده .
٣١٠٥ كشی سودیکنه ناز ایدر .
٣١٠٦ كشی طوغدیغی یرده دكلدر طویدیغی یرده‌در .
٣١٠٧ § كشی قیافتندن بللی‌در .
٣١٠٨ كشی كندی عزتكی كندی آرتیرر .
٣١٠٩ كشی كندینه ایتدیكنی عالم بریره گلسه ایده‌من .
٣١١٠ كشی مركب یالامغله عالم اولماز .
٣١١١ كشی نقصانی بیلمك كبی عرفان اولماز .
(مصراع مشهور)
٣١١٢ كشینك آدی چیقمه‌دن جانی چیقمه‌سی خیرلیدر .
☞ انسانك
٣١١٣ § كشینك ارادتی كندی النده‌در .
٣١١٤ § كشینك باشنه گلان آغزندن چیقاندر .
٣١١٥ § كشینك چكدیكی دلی بلاسیدر .
٣١١٦ § كشینك حرمتی ده، ذاتی ده كندی النده‌در .
٣١١٧ كشینك حرمتی كندی النده‌در .
٣١١٨ كشینك رفیقنه نظر ایتملی .

عربی

تسئل عن المرء واسئل قرينه فان القرين
بالمقارن يقتدى .

۳۱۱۹ کشی نه ایدرسه کندی کندینه ایدر .

فارسی

هرچه کنی بخود کنی گر همه نیك وبد کنی

۳۱۲۰ کشی وزیر اولمغله آدم اولماز .

۳۱۲۱ ‹› کشی هر نه‌دیکنی آیاغنك آلتنه آلسه باشی
کوکه ایرر .

۳۱۲۲ کشی یورغانه کوره آیاغنی اوزاتملیدر .

فارسی

پارا باندازهٔ کلیم باید دراز کرد

۳۱۲۳ کلیساسنی غائب ایتمش پاپاس کبی .

۳۱۲۴ ‹› کیله دوست ایچوندر دشمن ایچون دکل .

۳۱۲۵ ‹› کتیك درت اوجنی قوپویردی .

کیسه یه کیسه .

۳۱۲٦ کیجه‌سنی صودن چیقاردی . ☞ کچه‌سنی .
۳۱۲۷ § کیسه‌سز میراث یدینك کیسه‌سی چوق اولور .
۳۱۲۸ § کیمسه کیمسه‌نك چیقورینی طولدرماز .
۳۱۲۹ کیمسه‌که الویررسه بوریزنجی باشی اول .
۳۱۳۰ کیمسه‌نك آهی کیمسه‌ده قالماز .

[شناسی ـ قطعه]

« ای عدل الهی مدد ای عدل الهی »
« وی ظالم ومظلومك اولان خوف وپناهی »
« عندکده سنك شاه وکدا جمله‌سی برکن »
« قالماز ابدا کیمسه‌ده برکیمسه‌نك آهی »

۳۱۳۱ کیمسه‌نك کوتولکی کیمسه‌یه بولاشماز .
۳۱۳۲ کیمسه‌نك قسمتنی کیمسه ییه‌مز .

[وهبی سنبلزاده ـ لطفیه ـ درقرض ودیون]

« فهم ایدوب نحن قسمنا سرین
دوشنوب حکمت مولا سرن
رزق مقسومه قناعتدر اهم
هم درهم ایله اولمه درهم
سن همان قسمتکله اول قانع
اولمز رزقکه کیمسه مانع

۳۱۳۳ کیمسه یوغردم قاره دیمز . ☞ یوغردم .

فارسی

کس نکویدکه دوغ من ترش است

فارسی

کس نکویدکه انکور من ترش است

۳۱۳٤ کیم کیمکله اوده بماله .

۳۱۳٥ کیمك آدینی صوریورسك سن .

۳۱۳٦ کیمك عربەسنه بینرسه آنك ترکیسنی چاغرر .

۳۱۳۷ کیمنك دوەسی کیمنك دعاسی .

۳۱۳۸ کیمنه های های کیمنه وای وای .

۳۱۳۹ § کیمه ایولك ایتدکسه آندن صاقین .

۳۱٤۰ § کیمی عمم کیمی دایم هپسندن آلمشم پایم .

۳۱٤۱ کیمی کوپری بولەماز کچمکه کیمی صو بولەماز ایچمکه .

۳۱٤۲ § کیمی نعلنه اورر کیمی میخنه .

§ [ثابت ــ مثنوی ــ قصهٔ جوان بلخی]

« طرفه معجوندر بوخلق جهان
کشف اسراره واله وحیران
آندلك کاسه باشکا برحال

كيمی دلال اولور كيمی زمان
اوشديلر ادهم پريشانه
سويليوب هربری برافسانه
عاشقه باشلادقجه توبيخه
كيمی نعله قاقر كيمی ميخه »

٣١٤٣ كيمی ياغندن ييه‌مز كيمی يواندن .
٣١٤٤ كيم يودی كيم طرادی صحبت كيمه يارادی .

كوُ ـ ضمهٔ خفيفهٔ مبسوطه ايله

٣١٤٥ § كوپری‌يی كچنجه‌يه قدر آيويه دايی ديمه‌ليدر .
٣١٤٦ § كوپك اتمك ويرن قپوپی طانير .
٣١٤٧ § كوپك آرتيغنی ارسلان يمز .
٣١٤٨ § كوپك اولالی برآو آولامدی .
٣١٤٩ كوپك اولالی قيرق ييلده برآو آولادی .
٣١٥٠ § كوپك آولانيرسه طاولانير .
٣١٥١ كوپكجه كوپك صاحبنی طانير .
٣١٥٢ § كوپكجه كوپك ياتديغی يری اشه‌لر .
٣١٥٣ كوپكسز كوی بولمشده چوماقسز گزيور .
٣١٥٤ كوپك كوپكك يرينی بوش قويماز .

[برسايس طرفندن لطيفه طريقيله نابی‌يه
كوندرلمش اولان مكتوبه نابينك يازديغی
جوابنامه‌دن]

« اكرچه كوپك كتدك يريكی بوش قومادك بردن
بتر يكيسی ظهور ايلدی . »

§ [كمال ـ تنذير الخنزير .]

« [كرچه كتدك كوپك اماكه يرك قالمدی بوش]
دمدامنجه اقربا وخويشاوندك يتيشوب طوررکن
برده سن باشه بلا اولمه »

٣١٥٥ كوپك كبی آدمك يوزينه آتيلور .

٣١٥٦ كوپك كوپكی يمز .

٣١٥٧ كوپك كويی بوش قويماز .

٣١٥٨ § كوپك كويی ايچون دكل كندی ايچون حاولار .

٣١٥٩ كوپكك آغزينه كميك آتدی .

٣١٦٠ كوپكك دعاسی قبول اولايدی كوكدن كميك
ياغاردی .

٣١٦١ كوپكله چواله كيرمز .

٣١٦٢ كوپكله خرازه كيرمز .

فارسی

كربه در انبان كرده

[انوری ـ بیت]

« طمع چون کربه در انبان فروشـد »
« که بخل امروز باسك درجوالاست »

٣١٦٣ § کوپکله طالاشمقدن چالی‌یه طولاشمق یکدر .

٣١٦٤ § کوپکه اوشت. کدی‌یه پیست دیمز .

٣١٦٥ § کوپك هاولامقله هوا بولانماز .

٣١٦٦ کوپکه طلوم پینری ایناً‌نلماز . ☞ کدی‌یه

٣١٦٧ کوپکی آك چوماغی یانی باشنده .

فارسی

چونام سك بری چوبی بدست گیر

[فرانسزجه]

Quand on parle du loup on en voit la queue.

(ترجمه‌سی) قوردك لاقردیسی اولنجه قویروغی
گوریلور .

٣١٦٨ کوپکی اولدیرنه سوریدرلر .

[عزت منلا ـ غزل]

« بوده‌لدر سوریدرلر کوپکی اولدیرنه
شمدیدن پای رقیب سکه برایپ طاقدلم »

[نابی ـ قطعه]

« ایتدی غرقاب رقیبی سیلاب
لاشه‌سنده کوتوروب کتدی ینه
کیمکه کوردیسه تعجبله دیدی .
سوریدرلر کوپکی اولدیرنه »

؟ [کمال ـ هزل ـ مبنی علی الحکایه]

« باشلادی یغمغه کوز بارانی
مرده‌لر تشنه دلان وطنه
کر چیقوب قول اطبا صادق
. . . . کیرسه بوسنه
دیکلیك نصحمی ای وارثلر
ویرمیك پاره مزاره کفنه
نعش مرداریغی سیلابه آتك
سوریدرلر کوپکی اولدیرینه »

[فرانسزجه]

Qui fait la faute la boit.

(ترجمه‌سی) کیم خطا ایدرسه جزاسنی چکر.

۳۱۶۹ کوپکی دوکمه‌لی امّا صاحبندن اوتانمه‌لی .

۳۱۷۰ کوتو دمیردن قلیچ اولماز .

۳۱۷۱ کوتورمدن آقساق هیچ یوقدن طورلاق یکدر .

٣١٧٢ كوتو سوز قلب آقچه صاحبنكدر . ☜ خام سوز ☜ قلب آقچه ☜ كم سوز .

٣١٧٣ كوتو قومشونك يدى محله يه ضررى واردر . ☜ بر كوتونك

٣١٧٤ كوتو كلمينجه ايونك قدرى بيلنمز .

٣١٧٥ § كوتو كيدوبده يرينه ايى كلمز .

٣١٧٦ كوتولك هر كشينك كارى . ايولك ار كشينك كارى . ☜ ايولكه ايولك .

[شريف ــ مطلع غزل]

« بركيمسه يه قلبمده يوق آنجق ستم ايتمك
دشمنلريمى قصدم اسير كرم ايتمك »

٣١٧٧ كوتولك ايدن كوتولك بولور .

§ [ضيا پاشا ــ مطلع غزل]

« دشمنلرك چراغى ديم روشن اولسون
حقدن بولور ايدن كوتولك بندن اولسون »

٣١٧٨ كوتونك كندى بلاسى كنديته يتر .

٣١٧٩ كور اولدركه دوشديكى قويويه بردها دوشه .

٣١٨٠ كور اولور بادم كوزلى اولور .

٣١٨١ § كور اولور بادم گوزلی اولور کل اولور صرمه صاچلی . ☜ کل اولور .

٣١٨٢ § کور بیله دوشدیکی چیقوره بردها دوشمز .

٣١٨٣ کورس طوپالس قبولس .

(کوز است طوبل است قبول است دیمکدر)

٣١٨٤ § کوز شیطانك ایشی .

٣١٨٥ § کور قاضی دیهجك قدر طوغری سوزده ایشه یراماز .

٣١٨٦ کورك استدیکی بر گوز .

٣١٨٧ کورك استدیکی برگوز ایکیسی اولورسه نه سوز .

فارسی

کور چه مطلبد دو دیدهٔ بینا

٣١٨٨ کور کور پارمغم کوزیکه .

٣١٨٩ کور گورمز سزر .

٣١٩٠ کورك يانه وارورسه‌ك سنده بر گوزیکی قپه .

فارسی

بمحلهٔ کوران روی چشمی پوشی

٣١٩١ § کورلر محله‌سنده آینه صاتمغه بگزر .

[فرانسزجه]

Il faut hurler avec les loups.

(ترجمه‌سی) § قوردلرله برابر اولومه‌لی‌در.

٣١٩٢ كوره الواندن بحث اولنماز .

§ [شناسی — بیت مفرد]

« اكر اهل بصيرت سك هنر عرض ايتمه نادانه
آنادن طوغمه اعمى رنكلردن واقف اولورمى »

٣١٩٣ § كوستكى قيردى .

§ [ثابت — قصيدهٔ رمضانيه براى صدر اعظم محمد پاشا]

« اسب حرصی چكرز آخور استغنایه
سمت جره بوشانور ایلسه‌ده ارخای عنان
كوستكى قيرسه‌ده معذوردر اول معناده
كهنه پابند توكمده طورزمی حیوان »

٣١٩٤ كوس دكلهمشدر طاوله قولاق ويرمز .

[فرانسزجه]

Bon cheval de trompette s'effraie pas du bruit.

(ترجمه‌سی) ايو بوروزن آتيدر كورولتيدن قورقماز .

لـ كو ــ ضمهٔ خفيفهٔ مقبوضه ايله

لچوك . ☜ كوچك

٣١٩٥ كشاد غنچهٔ دل قالدی بر بهاره دخی .
(مصراع ضميری)

٣١٩٦ § كلاه اويناتدی .

§ [ثابت ــ قطعه]

« ايكی قنديل كی مهر ومهی
روز وشب باد آه اويناديور
آدمه بونده آچقد بول يرمه
قونيه‌ويلر كلاه اويناديور »

٣١٩٧ كلاه ايتدی .

٣١٩٨ § كلاه قاپدی .

§ [شناسی ــ تاريخ قصر قلندر .

« اتمام ايچون تاريخمی قاپدم كلاهن بانقدنك »
« .... ايلدی احيا قلنـدر قصرينی »

٣١٩٩ § كلاهكی اوكڭه قويده دوشون .

٣٢٠٠ كلاهنی كوكه آتدی .

[خاتم ــ نعت]

« مهربان فلكه ژاله فدادر كلشن
كل هوايه ايوكون كورسه كلاهنی آتار »

§ [كانى ـ مكتوب لطيفه آميز ـ نمونهٔ ادبيات ابو الضيا ـ تمثيل ثانى]

« پريشانئ غربت ايشيدنلردن ايراق بردرد پر احتراقدركه باشنى فرقدن عاجز اولمغله بركيسه اول درددن رهاياب اولسه سرپوشنى پرتاپ سمت آفتاب ايدر . »

٣٢٠١ § كل خطّاط جاهل .

٣٢٠٢ كلخن بگى .

٣٢٠٣ § كل طويل احمق .

§ [نابى ـ بيت مفرد]

« سرده لايقمى قدكدن اوزين اعلا طوتمق
اولدى بونكته عيان كل طويل احمق »

٣٢٠٤ § كل منجم كذاب [حديث]

٣٢٠٥ كوپه بندى .

[خاتم ـ نعت]

« كوپهلى بورمهلى كاكلى بخور مريم
كوپهمى بندى ينه طرهٔ طرارى طرار »

§ [ثابت ـ ظفرنامه ـ پيكار كردن خان جنگيز تبار با طابور اعداى بركشتهكار]

« دخان انجره سد باره مردان كين
نوتون كارى باصديرمه ايدى همين

اسیر دخان ایدی چرخ دغل
قبارطای چوبوقدر تفنك جدل
ایچندن چیقان خلقه در خلقه دود
آکا تللی بر پوسکل اولمش کبود
چیقوب چرخه خمره آتش حجر
[کوپه بندی] جادوی ازرق مکر »

٣٢٠٦ کوپه کوپ دینجه کوپ آدمه دوم دیر .

٣٢٠٧ کوچوك بیور دلی اوصلانور .

٣٢٠٨ ≲ کوچوك بیور دلی اوصلانماز .

٣٢٠٩ کوچوك بیوکه تابعدر .

٣٢١٠ کوچوك دلی بیوك دلی بشکده‌کی باشنی صاللار .

٣٢١١ کوچوك طاش باش یارار .

لـ

فارسی

گا ـ الف ایله

٣٢١٢ § گاورك تنبلی کشیش مسلمانك تنبلی درویش .
٣٢١٣ گاور گمیسی گبی یان یان گیدر .
٣٢١٤ گاوره قیزه بده اوروج بوزمغه بگزر .

گَ ـ فتحه ایله

٣٢١٥ گج اولسون گوج اولمسون .

فارسی

دیر آی و درست آی

٣٢١٦ گج گچندن .

[سامی ـ بیت مفرد]

« گچدیکچون بندەسندن گچدی وقت حسن یار
گج گچندن سن دخی ای عاشق بیچاره وار »

٣٢١٧ گچمش زمان اولورکه خیالی جهان دگر .
(مصراع مشهور)

٣٢١٨ گچمشه ماضی دیرلر .

٣٢١٩ گچمشه ماضی یمشه قوزی .

عربی

الماضی لایذکر

٣٢٢٠ گچمه نامرد کوپروسندن قوآپارسون صوسنی .
(مصراع مشهور)

٣٢٢١ § گردگه کیم گیردی ایسه طاوغی اویسون .

٣٢٢٢ § گرگلیی گرگمز ایکن صاقلامه‌لی .

٣٢٢٣ گرگی گرگمز اولور عرب اوغلینك تریاقی .

٣٢٢٤ گرگی گرگمز ایکن برگون گرك اولور .

٣٢٢٥ § گلان ☛ گلن .

٣٢٢٦ گل دنیلان یره کتمگه عار ایله گلمه دنیلان یره گیدوبده یریگی طار ایله .

فارسی

[مصراع]

تا نخوانندت مرو در هیچ‌در .

فارسی

ناخوانده بخانهٔ خداتتوان رفت

٣٢٢٧ گلدیسی کتدیسی .

٣٢٢٨ § گلدی کتدی تختهسنه دوندی .

٣٢٢٩ گلدی کتدی قزلجق .

٣٢٣٠ § گلمسون اکسلك ترازوده متاعی کیمسهنك .
(مصراع نائلی)

٣٢٣١ گلمك ارادت گتمك اجازت ایلهدر .

فارسی

آمدن بارادت رفتن باجازت

٣٢٣٢ § گلن قسمتیله گلیر .

٣٢٣٣ § گلن کیدنك یرینی طوتماز .

§ [راشد ـ غزل]

« یتر تنزل احوال عالمه بو دلیل
گلنده کیمسهمی واردر کیدن یرین طوتدی »

٣٢٣٤ § گلن کیدنه رحمت اوقودر .

§ [شفیق ـ مصراع]

« اوقودر کیدنه رحمت گلن البت دیرلر »

عربی

§ رحمه الله نباش الاوّل

٣٢٣٥ § گلنه گیت دنیلز .

٣٢٣٦ § گله‌جك دوه‌دن گلن طاوق یگدر .

٣٢٣٧ گلهلم وهبینك گرتا كه‌سنه .

٣٢٣٨ § گلیرسه خانه بوش گلمزسه دها خوش .

٣٢٣٩ § گلین آلتون كرسی گتیرمش چیقمش اوستنه لندی اوطورمش .

٣٢٤٠ § گلین باباسنه هم آغلایه‌لم هم گیده‌لم دیمش .

٣٢٤١ § گلین چیچك هر دیدیكی گرچك، قاین آنا پیلان هر دیدیكی یالان .

٣٢٤٢ § گم آلدیره‌مدی .

٣٢٤٣ § گم آلمایان آتك اولومی یقیندر .

٣٢٤٤ § گمسز آته دیزكین اولماز .

٣٢٤٥ گمی آرسلانی گبی .

٣٢٤٦ § گمی آزی‌یه آلدی .

٣٢٤٧ § گمیسنی باتیران صندالنی آزاماز .

٣٢٤٨ گمیسنی قورتاران قپوداندر .

[شناسی ـ بیت مفرز]

« ویر دونمایه تقویت شاندر
کیمسن قورتران قپوداندر »

٣٢٤٩ گمی‌یه بنسینجه ناولون (نول) ویرلمز .
٣٢٥٠ § گمی‌یی دیوازده صویی بارداقده ☞ صویی
٣٢٥١ گمی‌یی قوللانان قپوداندر .
٣٢٥٢ § گنج بکه خدمت گوجدر .

§ [ثابت ـ غزل]

« جوان طبعمه ثابت سخن بکندیرەمم
افندی گنج بکه خدمت ایتمك کوچ ایمس »

٣٢٥٣ § گنجلکدن قوجه‌لغه صاغلق صاقلامه‌لی .
٣٢٥٤ § گنجلکك قیتی بیلنسه قوجه‌لغك شکایتی آزاولور .

گِ گی ـ کسرۀ خفیفه ایله

٣٢٥٥ گتدی بزّاز گلدی قزّاز .
٣٢٥٦ گتدی کیدر داخی کیدر .

§ [کانی ـ مصراع]

« اوکیدشدرکه کیدر داخی کیدر »

فارسی

دستك بزنيدكه هرچه بردند بردن

٣٢٥٧ § گتديكى عنتب يديكى پكمز (عينتاب)
٣٢٥٨ § گريه بكا خنده سكا .

§ [فهيم ـ تركيب بند]

« خنده ايت آغلسه حالن دل نالنده سكا
بويله‌در قسمت حق گريه بكا خنده سكا »

٣٢٥٩ گيجه‌لر گبه‌در .

[واصف ـ بيت مفرد]

« ايدر البته تولد ولد اميدك
واصفا ضرب مثلدر گيجه‌لر حامله‌در »

عربى

الليلة حبلى

§ [ثابت ـ غزل]

« دلدارى بو شب غائله‌ٔ جامه دوشوردك
[الليلة حبلى] دمى اخشامه دوشوردك »

٣٢٦٠ § گيدن آغامز كلن پاشامز .

٣٢٦١ § گیرمدیکی بر گرەدە زندانی قالدی .

٣٢٦٢ § کیرمدیکی برگرەدە زندانی قالمش آندەدە آلتی آی اگلنمش .

٣٢٦٣ گیرمزدن اوّل چیقەجغکی دوشون .

٣٢٦٤ گیرەمز کیمسە افندیلە قولك آرەسنە .

(مصراع مشهور)

قول ایلە

٣٢٦٥ گیزلی ایستمە .

گوْ ـ ضمّهٔ خفیفهٔ مبسوطە ایلە

٣٢٦٦ § کوچ بوریسی چالندی .

§ [تاریخ جودت جلد اثنی عشر ـ عزت منلا ـ بیت ـ برای نفی واعدام خذلهٔ بکتاشیە]

« اغالر ایلدی جحیمە سفر
چالندی بکتاشیلردە کوچ بوریسن »

٣٢٦٧ گوردیکنە چنگل آتار .

٣٢٦٨ گورر اما گورمزلنور .

٣٢٦٩ § گورمینجه یوزینی خرج ایدەمم سوزمی .

٣٢٧٠ § گوردم آیینهٔ دوران نه صورت گوسترر .
(مصرع مشهور)

٣٢٧١ گورینن کوی قلاغوز استمز .

§ [کانی ـ مصراع]

« بیهوده ایمش چون کورینان کویه قلاغوز »

فارسی

آنجا که عیان است چه‌حاجت به بیان است

٣٢٧٢ گورینوردن کورنمز چوقدر .

٣٢٧٣ § گورینور گورنمز قضادن تکری صاقلاسون .

٣٢٧٤ § گوز ایکی قولاق ایکی آغز تك، چوق گوروب
چوق دگلیوب آز سویلمك گرك .

٣٢٧٥ گوز بر پنجره‌در گوکله باقر .

٣٢٧٦ § گوز بویادی .

§ [ثابت ـ بیت مفرد]

« نقد جان ودلی مفت آلدی المدن جانان
برقدح میله بویادی گوزمی پیرمغان »

٣٢٧٧ گوز ترازو عقل میزان .

[واصف ـ تاريخ ولادت صالحه سلطان
بنت سلطان محمود ثانی]

« نیجه دعوا ایدوب یوقدر دیهم مثلی ملوك ایجره
مثمر بو که دیرز کوز ترازودر عقل میزان »

٣٢٧٨ § کوز حبسنه آلدی .

§ [نفعی ـ غزل]

« کوز حبسنه صالدی دلی مستانه نکهله
برکوشه‌ده میخانه وزندان نه‌بلادر »

٣٢٧٩ کوزدن ایراق اولان کوکلدن دخی ایراق اولور .

فارسی

ازدل برود هرآنچه ازدیده برفت

٣٢٨٠ کوزدن سرمه‌يي چکر .

٣٢٨١ کوز قولاق اولور .

[ختم ـ غزل]

« کوشمال نکه وسامعه اندیش اولدرق
کل‌خم درختی کوز قولق ایلر کاکل »

[واصف ـ قصیدهٔ شتائیه]

« اطرافده کیف اهلی نوله کوز قولاغ اولسه
کوش ونکهی وقف منارات ازاندر »

§ [ثابت ـ غزل]

« فضاده عینی اولوب چشم و کوش عشاقك
قدوم دلبره هب کوز قولاقدر نرکس »

٣٢٨٢ § گوزك اوستنده قاشك وار دیدیرتمز .

(موزوندر)

§ [سهیلی ـ مسدس]

« جهان یوق باقی دکلدر کیمسه‌یه ای یار
دکلدر برقراره چون بیلورسین چرخ ناهموار
دیلرسك اوله‌سین باغ جهان ایچنده برخوردار
بو قولی جان ایله کوش ایت سکا بندم بودر هربار
ال آلتنده اولمه کیمسه‌نك خاتم کبی زنهار
کیمسنه دیمیه تا کیم کوزك اوستنده قاشك وار »

٣٢٨٣ § کوزك سپری انسانك الیدر .
٣٢٨٤ گوز گوردی گوکل سودی .

§ [نحیفی ـ بیت مفرد]

« کوز کوردی کوکل سودی سنی ای یوزی ماهم
قربان اوله‌یم وارمی بنم بونده کناهم »

٣٢٨٥ گوز گورر گوکل استر . ☜ گوکل معصومدر .
٣٢٨٦ گوز گورمینجه گوکل دخی قاتلانور .

[عطايى ـ خمسه ـ صحبت هشتم]

« ديده‌دز عشقده وير نشوونما
قاتلنور كورمیجك ديده كوكل »

٣٢٨٧ كوزلر آيدين .

§ [باقى ـ قصيده]

« شادمن اولسون مجملر كوزلرين آيدين يته
مير حيدر نور چشم خسرو ايران كلور »

٣٢٨٨ كوزلر ترازو كوكلر بطمان . ☛ كوز ترازو
٣٢٨٩ كوزلری والفجر اوقور .
٣٢٩٠ § كوزلى‌يه كيرلى يوقدر .

§ [نجوى ـ تاريخ ـ فتح قلعهٔ قپوشوار وَ بوبوفچه وَ قورتنه ـ داستان قاضئ غرژغال ـ جلد ثانى صحيفه ٣٦٢]

« دخى بن ديمدن احوالن آنك
ديدى « كوردكمى ذوقن اول جوانك ؟ »
ديدم « كوردم حقيقت اول جوانى
بورادن سزده كورديكزمى آنى ؟ »
« بولارك بويله حالى » ديدى « چوقدر »
« بيلورسك [كوزلى‌يه خود كيرلى يوقدر] »

§ [كانى ـ مصراع]

« مشهور مثلدركه بو [يوق كوزنويه كيرنو] »

٣٢٩١ § كوز محشدر هرشيدن قورقار .

٣٢٩٢ § كوز معنددر باقار .

٣٢٩٣ كوزه يساغ اولماز .

[عطايى ـ خمسه ـ صحبت هشتم]

« ليك اولمز نظر پاكه يساغ
كله بقسه نه خطا بلبله باغ »

٣٢٩٤ كوزى ايصيريور .

[عزت منلا ـ مطلع غزل]

« البت قوللك افندى بريرده كورمشم
سيب رخك كوزم اصرر نرده كورمشم »

٣٢٩٥ كوزى برشى طويورماز الا طوپراق ☜ انسانك كوزينى .

٣٢٩٦ كوزى پردەليدر كورمز .

٣٢٩٧ كوزينه ديزينه طورسون .

٣٢٩٨ كوزينه قوروق صويى .

§ [ثابت ـ غزل]

« طبع خامه دوشوب سركدنوردش زاهد
بر قورق يوق كوزينه بوندەمى ناب دكل »

٣٢٩٩ § گوزینی بوداقدن صاقنماز .

٣٣٠٠ گوزینی طوپراق طویورسون .

٣٣٠١ § گوز یومــوب آچنجه فرصت وقتی گچر .

٣٣٠٢ § کوزی یومولنجه قیمتی بیلنیر .

٣٣٠٣ § گوکدن پالدم یاغسه بو ینه گچر .

٣٣٠٤ گوکدن نه یاغارکه یر قبول ایتمز .

[مصراع مشهور]

« کوکدن نەیاغدی کیم آنی یر ایتمدی قبول »

[نائلی ــ قطعه]

« مژکانلری ده یوقکه تن خدنکیله
پیکان قضا کبی نزول ایلیه
اول چشم کبوده سینه کردنده طوردق
کوکدن نه یاغارکه یر قبول اتمیه »

٣٣٠٥ گوکده آرارکن یرده بولدم .

[عزت منلا ــ غزل]

« یرده بولدم اومهی کوکده آرارکن بوکیجه
بوکرم ، همتیدر طالع وارو نمزك »

§ [نوعی ـ قصیده برای سور ختان شهزادکان سلیم ثانی]

« اطفال انجم انجمن چرخده صیغنیلوب
یلدیزلر آتدیلر یره اول گیجه بیشمار
هب کوکده ایستدکلرینی یرده بولدی خلق
هیچ ایتمز اولدیلر روش چرخه اعتبار »

§ [نعتی ـ داستان ادهم وهما ـ دربیان وصال]

بکا دنیاده جسم وجان سنسن
مقصد ومطلبم همان سنسن
سنی کوکده آرار ایکن ای ماه
یرده لطف ایتدی حضرت الله »

۳۳۰۶ کوك قندیل .

[واصف ـ شرقیٔ مربع]

« بولدی هنوز ایامنی زورقچهٔ صهبا
اورسه بوچه قندیللیه دك چکدیرهلم تا
کوك قندیلی اولوب صبحه دك ای ماه شب آرا
برعالم مهتاب ایدهلم بزده فلکده »

۳۳۰۷ § کوك گبی کورلیوب شمشك گبی چاقار .

۳۳۰۸ § کوکك دیرکلرینی آلدی .

٣٣٠٩ گوك گورلمينجه الله الله ديمز .

٣٣١٠ گوكل اگلنجه‌سی قوری كستانه .

٣٣١١ گوكل برصرچه سرايدر قيريلورسه ياپلماز .

[واصف ـ مخمس]

« نيازم چكمدی دلداره طاشه ايلدی تأثير
همن شمدنكرو نيرسه ايتسون اتسون تأخير
اكر ايسترسه بيدرنی دزونم ايلسون تكدير .
قبول ايتمز بنم ويرانه كوكلم غيری هيچ تعمير
ييقلدی خاطرم شمدنكرو عالم خراب اولسون »

[شريف ـ غزل رديف]

« خانهٔ دولتك آبادلغن استر ايسك
آكا تعمير دل ايتمك كبي ترميم اولمز »

[مصراع]

« كوكل برشيشه‌دركر جانا قيرلدقده كنت طوتماز »

فارسی

[مصراع]

« شيشهٔ اشكسته را پيوند كردن مشكل است »

٣٣١٢ گوكل بلا يوز قرا .

٣٣١٣ گوكل بيان هجران بيلور .

٣٣١٤ گوڭل دوستنی بیلور .

فارسی

دل بردل گواهی دهد

٣٣١٥ گوڭلدن گوڭله یول واردر .

[عطایی ـ خمسه ـ صحبت شاذدهم ـ
برکت صداقت]

« نظر ایت جام صراحیله‌مله
یول اولور چونکه کوکلدن کوکله »

فارسی

دل بدل راه دارد

عربی

القلب من القلب سبيلا

٣٣١٦ گوڭلدندر شکایت کیسه‌دن فریادمز یوقدر .
(مصراع نوعی)

٣٣١٧ گوڭلسز کوپك آو آولاماز .

فارسی

سك را بزور بشكار نتوان برد

٣٣١٨ گوڭل قوجه‌ماز .

[پرتو افندی ـ غزل]

« بلی کوکل قوجه‌مز دیرلر ایدی کرچك ایمش
هوای عشقده فرق شباب وشیب اتمز »

[فرانسزجه]

Le cœur en vieillit jamais.

(ترجمه‌سی) کوکل اصلا قوجه‌ماز .

٣٣١٩ گوڭل کیمی سورسه گوزل اودر .

٣٣٢٠ گوڭل معصومدر کوردیگنی استر .

فارسی

دلکی دارد زیبا هرچه دید میخواهد

٣٣٢١ گوڭلنه براوق صاپلاندی .

[واصف ـ مخمس]

« اومیدله سینه کروب داوره مثالی طوردم
هدف تیر نگاه اولمغی واصف قوردم
هر کشادنده دیسون کوکلنه براوق اوردم
بویله وصف ایتدی آنی هرکیمه که بن صوردم
کورمدم بویله ادا بویله روش بویله کشاد »

۳۳۲۲ گوکل نەنك آشنی استر .

۳۳۲۳ گوکله کوتك اولماز عاشقده ادب .

۳۳۲٤ § گوکه دیرك دکزه قاپاق اولماز .

۳۳۲٥ § گولکه ایتمه بشقه احسان ایستمم .

(مصراع غالبك دیوانك قول مشهورندن مقتبسدر)

۳۳۲٦ گولکەسندن قورقار .

فارسی

از سایهٔ خود رم میکند

۳۳۲۷ گوملك قفتاندن یقیندر .

[فرانسزجه]

La chemise est plus que le pourpoint.

(ترجمەسی) زیبندن زیاده گوملك یقیندر .

گ گو – ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه ایله

۳۳۲۸ گل آغرنجه آکا برشی سویلدم .

۳۳۲۹ گل چنگلسز یار انگلسز اولماز .

۳۳۳۰ گل دیکنسز سنبل شکنسز اولماز . ☞ دیکنسز

§ [فضولی ـ غزل]

« سینهٔ چاکدن اکسك ایتمه تیر غمزه‌یی
ای کوکل رعنا بیلورسك کم کل اولماز خارسز »

§ [نیلی ـ غزل]

« کوکل اغیار ایچون اینجنمه یاره
کل اولمز باغ عالمده دیکنسز »

فارسی

هرجا که گلی است خارش در پهلو است

فارسی

هرجا که پریوشی است دیو با او است

[فرانسزجه]

Il n'y a point de rose sans épines.

(ترجمه‌سی) دیکنسز گل یوقدر .

٣٣٣١ گلك قدرینی بلبل بیلور .
٣٣٣٢ گلنه باق غنجه‌سن آل .
٣٣٣٣ گلی تعریفه نه حاجت نه چیچکدر بیلورز .
(مصراع مشهور)
٣٣٣٤ گلی سون دیکننه قاتلانور .

[لطيفى ـ بيت]

« باشم اوزره يرى وار دلبرك اغيارى ايله
بز كلى باشمزه طاقينورز خارى ايله »

فارسى

بهر كلى صد مشت خار بايد كشيد

٣٣٣٥ گوزللر آدمه چوق ايش ايدرلر ـ صويارلر عاقبت درويش ايدرلر . [بيت]
٣٣٣٦ گوزللك اوندر طقوزى دوندر .
٣٣٣٧ گوزلكه قرق كونده طويبلور اپى خويه قرق ييلده طويلماز .
٣٣٣٨ § گوزله باقمق ثوابدر .
٣٣٣٩ § گوزله نه يراشماز .
٣٣٤٠ گوزلى هركس سور .
٣٣٤١ گوكنديكمز طاغلر سزددمى ياغدى قارلر .
٣٣٤٢ گوكنديكمز طاغلره قارلر ياغدى .
٣٣٤٣ § گوگنمه وارلغه دوشرسك طارلغه .
٣٣٤٤ گولمه قومشوكه گلور باشكه . ☞ خير .
٣٣٤٥ گونشى بالچق ايله صوامق استر .

[فاضل ـ چنكى نامه ـ در بيان سبب تأليف]

« از اوغلان براولدمى قنجق ايله
آليوردمى چكى قيوِرجق ايله
آفتابى صوامه بانچق ايله
كه آنك بارقهٔ انورى وار »

[حاتم ـ غزل]

« كل ايله اسكى مثلدر كه صوانمز خورشيد
اى ريا پيشه چامردر بو روش چكمه املك »

٣٣٤٦ گون طوغمه‌دن نلر طوغار .

[تاتار رحمى ـ مصراع]

« كون طوغمه‌دن مشيمهٔ شبدن نلر طوغر »

عربى

الليلة حبلى

٣٣٤٧ گون گچر، عمر توكنور، دلى سوينوركه بايرام گلور.
٣٣٤٨ گون وار ييلى بسلر.
٣٣٤٩ § گون وار ييلى بسلر ييل وار آيى بسلز .
٣٣٥٠ گونه گوره كورك كيينمك گرك .
٣٣٥١ § گون يمان يرده آقشاملادى .

§ [آكاه ـ بيت]

« خطی كلدكده بكا رام اولدی .
نه يمان يرده كون اقشام اولدی . »

٢٣٥٢ كونی طوغدی .

[پرتو پاشا ـ غزل]

« كورسك كونمز طوغديغنی بزده فلكده
زكون تونور از كيجه بيور وقت شفق كل »

[شريف ـ معما باسم عبدی]

« دون كيجه كوكل وصلت ياری طانمده
تا كده كونم طوغدی اومه نيم شبمده »

٢٣٥٣ § كونی كوندن يك اولسون .

§ [نفعی ـ غزل]

« كونی كوندن يك اولسون روزه داران غم عشقك
نيازلركيم بزمده عيدمز نوروزمز واردر »

﴿ ل ﴾

لا — الف ايله

٢٣٥٤ لاحول ولا قوة الا بالله .

§ [ضميرى — رباعى]

« بر مغبچه‌نك عشقنه دوشدم ناكاه »
« زنار سر زلفنه بند اولدم آه »
« اصلاح پذير اولمدى كتدى بو دل »
« لاحول ولا قوة الا بالله »

§ [كبوترى — رباعى]

« ايتمز بزه اول شوخ ستم پيشه نكاه »
« حال دلمز اولمده كتدكجه تباه »
« يوق بار غمى چكمكه هيچ طاقتمز »
« لاحول ولا قوة الا بالله »

§ [نحيفى — رباعى]

« آلوده اولوب جرم وكنهله هركاه »
« بيهوده كذار ايتمده عمرم ايواه »
« صدبار ندامتله ديدم شام و سحر »
« لاحول ولا قوة الا بالله »

٢٣٥٥ لاز خمسى بالغى سور .

٣٣٥٦ لازء عقلی آز .

٣٣٥٧ § لاز عقلی قاز عقلی .

٣٣٥٨ § لافله دکان آچلمز .

٣٣٥٩ § لافه کمرك آلنماز .

٣٣٦٠ لاقردی ابه‌سی .

٣٣٦١ لاقردی ایله ایش بتمز .

٣٣٦٢ لاقردی ایله پینر کمیسی یورومز .

٣٣٦٣ لاقردی طوربه‌یه گیرمز .

٣٣٦٤ لاقردی قارشولقلی اولور .

٣٣٦٥ لاقردی قیتلغنده آصمه‌لر بودایم .

٣٣٦٦ لاقردی لاقردی‌یی آچار .

فارسی

سخن از سخن خیزد

عربی

الکلام یجر الکلام

٣٣٦٧ لالا پاشا اویونی .

٣٣٦٨ § لالا پاشا اگلندیرییورز .

٣٣٦٩ § لاله بیك آلتونه ایسه ناله بادهوادر .

٣٣٧٠ لام وجیم دیمدی .

٣٣٧١ § لایسئل عمّا یفعل (آیة)

§ [خاقانی ـ حلیه ـ در توحید باری]

« اقتضا ایلر او وحدانیت
واقعا کبر وجلال وعظمت
آنی درك ایدهمز ادراك فحول
ایرهمز قدرتنه فهم وعقول
کیف وکمنده اوزاتمه سخنی
حاصلی کندی بیلور کندیسنی
بحر افکاره دوشوب چکمه امك
نکتهٔ چون وچرادن ال چك
کسمش آنشدر آنی ایتمه جدل
تیغ لایسئل عما یفعل »

§ [ضیا پاشا ـ ظفرنامه ـ از لسان شاعر خیری وَ بوشناق فاضل پاشا]

« قلبی آینهٔ الهام خداوند ازل
ذاتی مرسل کبی معصوم خطایا وزلل
کیمسهلر ایلیهمز کندی ایله بحث وجدل
هرنه ایشلر ایسه لایسئل عما یفعل
هرنه حکم ایلسه آزادهٔ تقیید وسؤال »

لَ ــ فتحه ایله

٣٣٧٢ لطیفه لطیف گرك .

[فرانسزجه]

Il y a plaisanterie ct plaisanterie.

(ترجمه‌سی) لطیفه وار لطیفه‌جك وار .

٣٣٧٣ § له یهودیسی گبی صاپ صاری .

٣٣٧٤ لیت لعل ایله وقت كچیرر .

٣٣٧٥ § لیلكك آتدیغی یاورو .

§ [كانی ــ نظیره ــ بمعمای منیف]

« یا بنیر یارداغیدر قوینی قریق
یا اولاح بایراغیدر ساده صریق
یا بورینك سی‌در آهنكسز
یا كه بلغار اویدر اوننكسز
لیلكك آتدیغی یوروسیدر اول
دونكرك انده‌كی بوزغوسیدر اول »

٣٣٧٦ لیلكك عمری لقلقه ایله كچر .

٣٣١٧ لیلكك یوادن آتدیغی یاورو گبی یاقه‌دن آتدی .

٣٣٧٨ § لیلكی قوشدنمی صایارسك یازین گلیر قیشین گیدر .

لِ — کسرهٔ خفیفه ایله

٣٣٧٩ لیمون گبی صاری .
٣٣٨٠ لیمونی طبیعت .

لُ — ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله

٣٣٨١ § لقمان حکیم .
٣٣٨٢ § لقمه چیکنمه‌ینجه یودلماز .
٣٣٨٣ لقمه قارین طویورماز خاطر خوشانی‌در .

﴾ م ﴿

ما ـ الف ایله

۳۳۸٤ § مات ایتدی .

§ [فضولی ـ قطعه]

« بو عرصهٔ بلاده بنم اول پیاده‌کیم
عزممده فیل بند عدودن کیدر ثبات
رخ شاه دین رکابنه سورمش پیاده‌یم
لعبم عجبمی خصم دغلبازی ایتسه مات »

۳۳۸٥ § مات اولدی .

§ [نفعی ـ قصیده ـ در استحسان فتوحات صدر اعظم خسرو پاشا]

« برسفرده بوقدر خدمته کیم قادردر
فکر اولنسه بوراده مات اولور اهل تدبیر »

۳۳۸٦ § مارت آیلرك چنکانه‌سی ایمش .

۳۳۸۷ § مارت قپودن باقدیرر قازمه کوردك یاقدیرر .

۳۳۸۸ § مارت هواسی کبی برحالده طورماز .

۳۳۸۹ مارسرما دیدیه مولی کونش کوسترمسون .

(مصراع مشهور)

٣٣٩٠ § مارسوانلی‌یه اشك بكندیرمك كوچ اولور .
٣٣٩١ § مال انسانه دشمندر .
٣٣٩٢ § مال انسانی زنكین ایتمز اداره لازم .
٣٣٩٣ § مال ایله انسان انسان اولماز .
٣٣٩٤ § مال بنم دكلی دكزه آتارم .
٣٣٩٥ § مال بولمش مغربی‌یه دوندی .
٣٣٩٦ مال جانك یونغه‌سیدر .
٣٣٩٧ § مال جانی قازانماز جان مالی قزانیر .
٣٣٩٨ مالغره كشان خوببالا پاشام .
٣٣٩٩ § مال قزانمقله شان قزانلمز كشی كریم كرك .
٣٤٠٠ مال قنده ایسه كندینی سویله‌در .
٣٤٠١ مال كندینی كوستررر .
٣٤٠٢ مال مالی قزانور .
٣٤٠٣ مالمز یوق ایسه عرضمز وار اولسون .
٣٤٠٤ § مالنی یمشده اولمش وارمی .
٣٤٠٥ مالی قدر زكاتی آرتسون .
٣٤٠٦ § مالی ماله جانی جانه اولچمه‌لی .

مَ — فتحه ایله

٣٤٠٧ مجلسده دلكی سفره‌ده الكی قیصه طوت .

٣٤٠٨ § مجوسينك فرزندر غيظى اسلامه كتابيدن .
(مصراع ثابت)

٣٤٠٩ محبت ايكى باشدن اولور .

٣٤١٠ محبت بر بلادرگيم گرفتار اولميان بيلمز .
(مصراع مشهور)

٣٤١١ محبت شركت قبول ايتمز .

فارسى

خدا يكى و محبت يكى

٣٤١٢ محكمه قاضى‌يه ملك اولماز .

٣٤١٣ مدينه فقراسى .

٣٤١٤ مذهبدن بحث اولنور مشربدن بحث اولنماز .

[فرانسزجه]

On ne dispute ni des goûts, ni des couleurs.

(ترجمه‌سى) نه طبايع ونه الواندن بحث اولنور .

§ [لاتينجه]

De gustibus et coloribus non disputandum.

(ترجمه‌سى) نه اذواق ونه الواندن بحث اولنور.

٣٤١٥ § مرامك النده برشى قورتلماز .

٣٤١٦ § مرامى قلايجيلق دكل قيچ چالقه‌مق .

٣٤١٧ مرجمكى فرونه ويرديلر .

٣٤١٨ مرحمتدن مرض حاصل اولور .

[فرانسزجه]

Qui oblige fait des ingrats.

(ترجمه‌سى) لطف ايدن نانكورلر پيدا ايدر.

٣٤١٩ مرديون ☜ نردبان .

٣٤٢٠ مرمرده قيل بتمز .

٣٤٢١ مرمره چراسى كبى طوتشدى .

٣٤٢٢ § مزار طاشى كبى آلننده هوالباقيسى اكسك .

٣٤٢٣ مزار طاشى كبى ديم ديك .

[سليمان فهيم]

« روحدر قالب انسانده فهيم عرفان
هيكل بى همزان عد اولنور سنك مزار »

٣٤٢٤ مزار قاچقينى .

[مختارى ـ رمضانيه]

« حجره‌دن چيقدى روزه پك صقمش
صانه سنكم مزاردن چيقمش . »

٣٤٢٥ مشورت سنت شریفدر .
٣٤٢٦ § مشورتسز یاپیلان شیدن خیر کلمز .
٣٤٢٧ § مضی ما مضی . کله‌جکه باقه‌لم .
٣٤٢٨ مظلوم اشکه هرکس بنر . ☜ آلچاق اشکه
٣٤٢٩ مظلومك آهی یرده قالماز :

[دفتردار عزت علی پاشا ـ غزل]

« دولت یا برکاب فلکه آلدانمه
یرده قالماز بومثلدر بلکم آه مظلوم »

§ [ضیا پاشا ـ ترکیب بند]

« ظالملری عدلك نه زمان خانه ایده‌جکدر
مظلوملرك چیقمه‌ده‌در کوکلره آهی »

٣٤٣٠ مغرورك خصمی اللهدر .
٣٤٣١ § مکاری بارکیری کبی طور اوتور یوق .
٣٤٣٢ مکّه بو قولپی بو .
٣٤٣٣ مکّه شیخنك اوغلی .
٣٤٣٤ مناستره خوز باقمه کیرخوزگبی ازیاتور . ☜ کبه‌نك

فارسی

هر بیشه کمان مبرکه خالی است

[فرانسزجه]

Il ne faut pas juger sur l'etiquette du sac.

(ترجمه‌سی) طوربه‌نك یافته‌سنه گوره حكم ایلمك اقتضا ایتمز .

٣٤٣٥ من چه گویم طنبورم چه گوید .

٣٤٣٦ منصب بر دستمالدر الدن اله گزر . §

§ [عالی ـ قصیده ـ برای شكایت منصب نوشته بود]

« افندی منصبی سن دستمال ایشتدكسه
اول اعتقادی كیدر دسته مالدر منصب »

٣٤٣٧ منقل كناری قیش گونك لاله زاریدر .

(مصراع مشهور)

☞ آتش قیش .

٣٤٣٨ § میانه‌سی هنوز گلدی .

٣٤٣٩ میخانه‌جی اولورده شراب ایچمز اولورمی .

٣٤٤٠ میخانه‌جیدن كفیل استمشلر بوزه‌جی‌یی گوسترمش .

٣٤٤١ میخانه‌جی غزل آلماز .

[مصراع]

« میخانه‌جی آلماز غزلی واری می قدوری »

۳۴۴۲ § میخانه‌جینك یوزینی بایرام طوپی گولدیرر .

۳۴۴۳ § میدان اوقودی .

§ [نورس قدیم - غزل]

« دنیا خدنك غمزه‌كه جان آتسون ای پری
میدان اوقو بو عاشق سر بازه ابتدا »

۳۴۴۴ § میدانه ییلان اولوسی آتدیلر .

۳۴۴۵ میمون گبی هر شیئه الی یاقیشور .

۳۴۴۶ § میمونه آتشدن کستانه چیقارتمغه بکزر .

۳۴۴۷ میمونی آتشه آتمشلر یاوروسنی آیاغنك آلتنه آلمش .

۳۴۴۸ میوه آغاجندن اوزاق دوشمز .

(میوه لفظی فارسیده اولك کسریله‌در . ترکیده
ایسه فتحیله اوقونور)

۳۴۴۹ § میوه‌سز آغاجه بالطه اوررلر .

۳۴۵۰ میوه‌سز آغاجه طاش آتمازلر . ☞ یمشی

[مصراع مشهور]

« آتارلر طاشی البته درخت میوه‌دار اوزره »

۳۴۵۱ میوه‌سنی یه‌ده آغاجنی صورمه . ☞ اوزمی یه‌ده

مِ ـ كسرۀ ثقيله ايله

٣٤٥٢ مزراق چواله صيغماز .

[فاضل ـ دفتر عشق ـ در نقل معشوقان]

« بكا براهل دل اولدى جاسوس
آكا حالم مگر اولمش محسوس
بوكباب اولمشى بريانه چكوب
نك سوزلرى زخم اوزره اكوب
ديدى ابر اولمسه باران ياغمز
فاضلا نيزه چواله صيغمز
سنبرى كرمده‌سن آوازه
عشقه دوشمش كبى سن بيچاره »

[خاتم ـ غزل]

« نه آنكه حال شد خفته‌كار اوله مكتوم
بيلور افندى مثلدر سكو چوالاغماز »

٣٤٥٣ § مز تجيله اويون اويناغماز .

مِ ـ كسرۀ خفيفه ايله

٣٤٥٤ محنتى كندويه ذوق ايتمه‌در عالمده هنر .
(مصراع فضولى)

٣٤٥٥ من الباب الى المحراب .

[شناسی ـ تاریخدن مفرز بیت]

« خصوصا بو عبادتکه من الباب الى المحراب
خراب اولمش ایکن تجدیده ایتدی همت موفور »

٣٤٥٦ مناره کولکه‌سی .

(مناره لفظی غربیده اوّلاث فتحیله‌در . ترکیده
ایسه کسریله اوقونور)

٣٤٥٧ مناره‌یی چالان قیلفنی حاضرلر . (غلافنی)

٣٤٥٨ § منت قدر آغر یوك اولماز .

٣٤٥٩ مندر چوروتدن .

٣٤٦٠ § میراث حلال، هله اله آل دیمشلر .

٣٤٦١ میری مالی بالق قیلچیغیدر یوتلماز .

[شیخ غالب ـ حسن وعشق ـ فخریهٔ شاعری]

« اسرارینی مثنویدن آلدم
چالدم ولی میری مالی چالدم .
فهم ایتمکه سنده همت ایله
اول کوهری بولده سرقت ایله »

[وهبیٔ سنبلزاده ـ لطفیه ـ درمنع سرقت
مال از بیت المال]

« صاقله خانه که بیت المالی
ایله صندوقه کی آلدن خالی

کیرمسون کیسه که مال میری
اولمه مسئول سؤال میری
استخوان پارهٔ مار ایشته او مال
زخمی افزونتر اولور هضمی محال »

[فرانسزجه]

Qui mange l'oie du roi, cent ans après en rend les plumes.

(ترجمه‌سی) پادشاهك قازینی ییەن یوز ییلدن صکره تویلرینی کری ویرر .

مُ — ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله

٣٤٦٢ موتاف شاکردی کبی کیرو کیرو کیدر . (مویتاب)
٣٤٦٣ موم دیبنه ایشق ویرمز .

فارسی

چراغ پای خودرا روشن ندارد .

٣٤٦٤ موم دیبی قرکلق اولور .

[یحیی — حکایهٔ منظومهٔ شاه وکدا — صحیفه ٥٦]

« خانقاه جهانده ای مهرو
اولور ایش چراغ دیبی قره‌کو »

فارسى

باى چراغ تاريكست

٣٤٦٥ موم گبى طوغرى .

٣٤٦٦ موميا گبى صارى .

٣٤٦٧ § موم يانمنجه پروانه يانماز .

م ــ ضمهٔ خفيفهٔ مقبوضه ايله

٣٤٦٨ محب صادق يگدر كشينك اقرباسندن .

(مصراع مشهور)

§ [مجموعهٔ ابو الضيا ــ امثال عرب ــ صحيفه ٨٠٦]

« رب اخ لم تلده امك ــ بعض قرداش واردر كه آنى آناك طوغورمامشدر . بو مثلدن محبت ومودت سببيله احباب قرداشدن ايلريدر حكمى مستفاددر . لساننمزده [محب صادق يگدر كشينك اقرباسندن] مصراع مشهورى بو معنايهدر . »

٣٤٦٩ مخنث اردن عورت يگدر .

٣٤٧٠ مخنثك اوزرينه وارمه يگيت ايدرسن .

[سعدی ـ کلستان ـ باب اوّل ـ حکایه]

« اذا یئس الانسان طال لسانه
کسنور مغلوب یصول علی الکلب »

٣٤٧١ § مدارا دشمنه کلیجك کبیدر .

٣٤٧٢ مرادك الندن نه قورتیلور .

٣٤٧٣ مرکب یلامش .

٣٤٧٤ مروّته اندازه اولماز .

§ [غباری ـ مصراع]

« متاع همته اندازه اولماز »

٣٤٧٥ مسافر، اوچ کون مسافردر .

فارسی

مهمان عزیز است تاسه روز .

٣٤٧٦ مسافر اومدیغی یمز بولدیغی یر .

فارسی

مهمان هرکه باشد خانه هرچه باشد .

٣٤٧٧ § مسافر اون قسمتله کلیر ، برینی یر طقوزینی براقیر .

٣٤٧٨ مسافر چارشفی کبی هرکسك آلتنه یاییلور .

٣٤٧٩ مسافرك عقلسزی او صاحبنی آغرلار .

٣٤٨٠ مسافر مسافری سومز او صاحبی ایکیسنی‌ده .

٣٤٨١ مفت اولسونده زفت اولسون . ☚ بادهوا

فارسی

کرا مفت از شهر بدرغه میکنند

٣٤٨٢ § مفلس بازرگان اسکی دفترلرینی قارشدیرر .

٣٤٨٣ § مفلسه مال قاپدیرمش .

٣٤٨٤ § مفلس مندبور (اصلی افلس من دبور در)

٣٤٨٥ مهر کیمده ایسه سلیمان اودر .

[شناسی – بیت]

« حکم ایدن کوکلمده جانان اولدر

مهر کیمده‌ایسه سلیمان اولدر »

ن

نا ــ الف ايله

۳٤۸٦ نابی کبی .

[نابی ــ بیت مفرد]

« سوزده ضرب مثل ایرادینه سوز یوقی اما
سوز اودر عالمه سندن قاله برضرب مثل »

§ [خسرو مولوی ــ غزل]

« چوب ستمله باشمه اورسه‌کده چوق دکل
برکون اولورکه لطفکه ضرب مثل اولور »

۳٤۸۷ ناچاره تشکردر چاره .

۳٤۸۸ نادان الندن صو ایچمه آب حیات اولسه‌ده .

۳٤۸۹ نادان ایله قونشمقدن اهل عرفان ایله طاش طاشیمق یکدر .

۳٤۹۰ نادان ایله یه ایچ صحبت ایتمه .

فارسی

[مصراع]

« روح را صحبت ناجنس عذابی است الیم »

٣٤٩١ § نادان نصیحتی چیك ات گبیدر .
٣٤٩٢ ناصلی یاشارسه‌ق اویله اولورز .

[فرانسزجه]

Telle vie telle fin.

(ترجمه‌سی) بویله عمر بویله خاتمه .

ناکس ☞ نکس .

٣٤٩٣ نالبنجی کسری کبی اوکنه یونتار . (نعلبنجی)
٣٤٩٤ § نامبارك قدمی نیل وفراتی قوریدر .

(مصراع مشهور)

٣٤٩٥ § ناموس انسانك قانی بهاسیدر .
٣٤٩٦ § ناموسنی برآقچه‌لك ایتدی .
٣٤٩٧ § ناموسی عقل، دینی نقل محافظه ایدر .

نَ ـ فتحه ایله

٣٤٩٨ نبضنه گوره شربت ویرر . ☞ هرکسك نبضنه
٣٤٩٩ § نجابت کشی‌یه سرمایهٔ اعتباردر .
٣٥٠٠ نردبانی آیاق آیاق چیقارلر .
٣٥٠١ § نرده آچ اورادن قاچ، نرده آش اورایه یاناش .

٣٥٠٢ نرده اخشام اوراده صباح .

فارسی

درویش‌را هرنه محل‌که شب آید سرای اوست

٣٥٠٣ نرده حرکت اوراده برکت . ☞ حرکت

٣٥٠٤ نرده صویندك ایسه اوراده گیین .

٣٥٠٥ نره‌یه وارسه‌ك اوقه درت یوز درهم .

٣٥٠٦ نصرالدین خواجه . ☞ حوجه نصرالدین

٣٥٠٧ نصرالدین خواجه‌نك اشکی گبی هرکسه آغزینی آچار.
نصل ☞ ناصل .

٣٥٠٨ نصوح یوسف توبه‌سی .

§ [ثابت ــ غزل]

« ایتدم بلای جورله ای یوسف زمان
« دل ویرمکه سنك کی یه توبهٔ نصوح »

٣٥٠٩ نصیبکده وارسه کلیر یمندن، نصیبکده یوقسه دوشر
دهندن . ☞ قسمت ☞ نه دگلو .

فارسی

[بیت]

« کر زمین را باسمان دوزی
ندهندت زیاده از روزی »

فارسی

[بیت]

« آنچه نصیب است نه کم میدهند
کر نستانی بستم میدهند »

عربی

نصیبك یصیبك

٣٥١٠ نظافت ایماندندر .

(بو مثال دینی حدیثدن آلنمه‌در)

عربی

النظافة من الایمان

☙ [تصویر افکار – بند مخصوص – استانبول سوقاقلرینك تنویر و تطهیری – نومرو ١٩٢]

« بر بلدهٔ معظمهٔ اسلامیه‌نك سوقاقلری کسب نظافت ایدنجه [النظافة من الایمان] احکامنده‌می مغایر اولور یوقسه [الظاهر عنوان الباطن] معناسی شمدی‌یی خود اول وقتمی ظاهر اولور ! »

٣٥١١ ☙ نظیری آینه‌ده کوزینور .

§ [نابی ـ قطعه]

« مخصوص دست پرورشی میوهٔ کمال
مهر جهانفروز هنردر ضمیرمز
بر گلشنز هنرکدهٔ دهره نابیا
آیینه‌ده کورز کورن آنجق نظیرمز »

٣٥١٢ نعنعی حب ایتدی .
٣٥١٣ § نفس ایله مجادله دنیا ایله محاربه‌دن گوجدر .
٣٥١٤ § نفسکده تجربه ایتمدیکك شیئی خلقه توصیه ایتمه.
٣٥١٥ نفسکه الویررسه بوریزن باشی اول .
٣٥١٦ § نفسمده تجربه‌مله اینان سویلرم سکا .
(مصراع مشهور)

٣٥١٧ § نقشی بیاضه چیقدی .

§ [حامیٔ آمدی ـ غزل]

« هم چیقار نقشك بیاضه هم اولور رویك سیاه
یتمه رازك کیمسه‌یه اعلام مانند نکین »

٣٥١٨ نقل ایله بیلمدك بروسه‌نك بوللغنی .
٣٥١٩ نکس ایله جومردك خرجی بردر . ☞ جومرد
٣٥٢٠ نلر نلرده مایده‌نوزلی کوفته‌لر .
٣٥٢١ نمدن حیله قاپار .

[عطايي ـ خمسه ـ داستان رابع]

« خيره تشنه نب اولوب هرآن
ابردن نم قپاردی شاه جهان »

٣٥٢٢ نه استرسه‌ك اللهدن استه قولدن استمه .

٣٥٢٣ نه اكرسه‌ك آنی بچرسن . ☞ اكمه‌دن .

[شفيقنامه ـ بيت]

« اميد كندم ايتمه صقين جوفشان اولوب
عالمده نيك وبدكشی هپ اكديكن بچر »

[شناسی ـ بيت]

« عالمه ويرديكی زهری ايچدی
اكديكن باغ جهانده بيچدی . »

[نفعی ـ قصيده ـ درمنقبت منلای روم]

« تخم مهرش ميفشاندم بر زمين جان ودل
چون بكويند آنچه می كشتی همه آن بدروی »

فارسی

هرچه كاری بدروی

٣٥٢٤ § نه آلاجق نه ويره‌جك .

٣٥٢٥ § نه آلاندم نه صاتاندن .

٣٥٢٦ § نه آلوبده نه ویره‌میور .

٣٥٢٧ § نه آلیرسك بنده بیلم .

٣٥٢٨ § نه اولدم دلیسی .

٣٥٢٩ § نه اولدم دیمه‌ملی نه اولاجغم دیمه‌لی .

٣٥٣٠ § نه اولدیسه اولدی بسلیه‌مدم اولدی .

٣٥٣١ § نه اولدیسه بکا اولدی سکا نه اولدی .

٣٥٣٢ § نه اولویه آغلار نه دیری‌یه گولر .

٣٥٣٣ § نه ایدك نه اولدق .

٣٥٣٤ نه بال اولدی نه پکمز .

٣٥٣٥ نه بیت الخراب نه بیت المعمور .

٣٥٣٦ نه بیلورم نه گوردم بوندن ایوسی یوقدر .
☜ آلمدم .

٣٥٣٧ § نه توکوردی آوجه نه چالایم صورتنه .

٣٥٣٨ نه چیك یدم نه قارنم آغریر .

٣٥٣٩ نه دادی وار نه طوزی .

[سامی ـ بیت]

« فراق بوسهٔ لعل نمکفشانکله
مذاق دادهٔ شرابك نه دادی وار نه طوزی »

٣٥٤٠ نه دکلو جهد ایدرسه‌ك برمراده ـ نصیب اولماز
مقدردن زیاده . (بیت مشهور)

٣٥٤١ § نه دوست باللی نه دشمن .

§ [نورس قدیم ـ غزل]

« سبب بیلنمدی کتدی بوشورشه نورس
نه دوست باللی نه دشمن غریب معرکه‌در »

٣٥٤٢ نه دیلرسه‌ڭ اشگه او گلور باشگه . ☞ خیر

٣٥٤٣ § نه سال ایله‌در نه مال ایله‌در بکم اولولق کمال ایله‌در . (مصراع اسعد مخلص پاشا)

٣٥٤٤ نه سحردر نه کرامت الا ال چابوقلغی معرفت .

٣٥٤٥ § نه سلام علیکم نه علیکم سلام .

٣٥٤٦ نه سورم یادینی نه آگارم آدینی .

٣٥٤٧ نه سورم یاریمی نه آگارم آدینی .

٣٥٤٨ نه شامك شکری نه عربك یوزی .

فارسی

نه شیر شتر نه دیدار عرب

٣٥٤٩ نه شیش یانسون نه کباب .

فارسی

نه سیخ سوزد نه کباب

٣٥٥٠ § نه شیطانك یوزینی کور نه بسمله چك .
٣٥٥١ § نه شیطانی کور نه لاحوله چك .

§ [ثابت ـ مقدمهٔ ظفرنامه ـ تمثیل ابوالضیا]

« نیدرسك طوبوب قصهٔ وامق
نه شیطانی کورده نه لاحول اوقی »

٣٥٥٢ نه صقاله منت نه بیغه .
٣٥٥٣ نه طاغده باغم وار نه چقالدن دعوام وار .
٣٥٥٤ § نه عادت ایتمه‌لی نه عادتی ترك ایتمه‌لی .
٣٥٥٥ نه قماش اولدیغنی بیلورز .
٣٥٥٦ § نه کونلره قالدق ای غازی خنکار .
٣٥٥٧ § نه‌لر کلدی نه‌لر کچدی فلکدن طویلدی دوه کچدی الکدن .
٣٥٥٨ نه ویررسه‌ك الکله او کیدر سنکله .
٣٥٥٩ نه یاوز اول اصل نه یاواش اول باصل .

[شناسی ـ بیت]

« قانلی واری نه یاوز اولده آصل
حددن آشقین نه یاواش اولده باصل »

نِ ـ کسرهٔ خفیفه ایله

٣٥٦٠ نسیان حقوق محض عقوقدر .

٣٥٦١ نيت خير عاقبت خير .

٣٥٦٢ § نيم چوق هله چيقسون رمضان .

(مصراع مشهور)

نْ نوْ ـ ضمهٔ ثقيلهٔ مبسوطه ايله

٣٥٦٣ نخود اوطه باقلا صفه .

٣٥٦٤ § نقصانه نظر ايلين احباب دكلدر .

(مصراع حشمت)

٣٥٦٥ نولدم دليسى . ☚ نه اولدم .

نْ نوْ ـ ضمهٔ ثقيلهٔ مقبوضه ايله

٣٥٦٦ نوح دير پيغمبر ديمز .

٣٥٦٧ نوح ييلندن قالمه .

٣٥٦٨ § نقل عن نيقوله .

[ورقه ـ ترجمان حقيقت ـ نومرو ١٩٤٦]

« واقعا بونده اشتباه يوقدر كه بو بولش كندى اثر فطانت وعرفانكز اولميوب اولسه اولسه (نقل عن نيقوله) قبيلندن برلاحظهٔ قيد اولمق لازم كلير »

و

وا ـ الف ایله

٣٥٦٩ وار اوی کرم اوی .

٣٥٧٠ واردیغی عینتاب یدیکی یکمز . ☛ گتدیکی

٣٥٧١ § وار باباکه سلام ایله .

٣٥٧٢ وارشکه کلیشم ترخانه‌که بلغور آشم .

٣٥٧٣ وار کفه‌ده یاغ ایچ .

٣٥٧٤ وارلغه طارلق اولماز .

٣٥٧٥ وار یکیچری آغاسنه آکلات .

٣٥٧٦ وارینی ویرن اوتانماز .

§ [کانی ـ مصراع]

« بومثل مشهوردر وارن ویرن عار ایتمامش »

§ و ی

الجود من الموجود

٣٥٧٧ واوسز اولیا .

[فرانسزجه]

Sainte n'y touche.

وَ ـ فتحه ايله

٣٥٧٨ § وراى پردەده اسرار وار ظهور ايدەجك .
(مصراع)
٣٥٧٩ ورق مهر ووفايى كيم اوقور كيم ديكلر .
(مصراع)

[نابى ـ قصيده در مدح سرايئ مصاحب مصطفى پاشا]

« عرض مهر ايلكه باشلدى اما دوران
ورق مهرو وفايى كيم اوقور كيم ديكلر »

٣٥٨٠ § وقت انسانه هرشيئى اوگرەدير .
٣٥٨١ وقتسز آچيلان گل تيز صولار .
٣٥٨٢ وقتسز اوتن خروسك باشنى كسرلر .
٣٥٨٣ وقت كچر صولر طوريلور . ☞ كوچولك بيور .
٣٥٨٤ وقف لاقردى .

[فرانسزجه]

Eau bénite de cour.

(ترجمەسى) سرايك ماء مقدسى .

٣٥٨٥ وقف لاقردى پاره ايتمز .

٣٥٨٦ § وندیکدن تریاق گلنجه‌یه قدر مصرده آدمی ییلان هلاك ایدر .

§ [قوجه سکبان باشی ـ خلاصة الکلام
فی رد العوام ـ نمونهٔ ادبیات ابو الضیا]

« یانغین باجدنی صارمه‌دن چاره‌سنه باقلمق لازم گله‌جکی واستانبولده عسکر موجود اولسه بیله [وندیکدن تریاق گلنجه‌یه قدر مصرده آدمی ییلان هلاك ایدر] فحواسنجه خبر گلوب کیدنجه‌یه‌قدر »

وِ وی ـ کسرهٔ خفیفه ایله

٣٥٨٧ ودین قلعه‌سی گبی متین .

٣٥٨٨ § ویر الکده‌کنی اللره صکره اوز باشکی یرلره .

٣٥٨٩ § ویردك قرق کیتدی قورقو .

٣٥٩٠ ویردیکی یاغك طورطوسی .

[فرانسزجه]

C'est un prêté pour un rendu.

٣٥٩١ ویرگو الله ویرگوسیدر .

٣٥٩٢ ویرلمش صدقه‌سی وارمش .

٣٥٩٣ ویرمکله مال توکنمز . ☜ آدامق .

[نابی ـ غزل]

« کلبوسه رنك رویتی یارك فزون ایدر
مشهوردر که بذل ایله نعمت فزون اولور »

٣٥٩٤ ویرمیجه معبود نه یاپسون محمود .

[راغب پاشا ـ غزل]

« تانوشنه اولمیجه نسخهٔ تقدیرده
مطلب ومقصد بولنمز فهرس تدبیرده »

٣٥٩٥ ویرن ال درد گورمز .

٣٥٩٦ § ویرن الی کیسه کسمز .

٣٥٩٧ § ویرن الی هرکس اوپر .

٣٥٩٨ ویرنجه قرقی کیدر قورقو .

٣٥٩٩ ویره‌سی‌یه شراب ایچن ایکی کرّه سرخوش اولور .

§ [فاضل ـ تمسك باده]

« ویره‌سی هرکه صونر بادهیه دست
ایکی کره اونور ایش سرمست »

٣٦٠٠ ویره‌سی‌یه ویرنك کیسه‌سی بوش قالماز .

ها ـ الف ایله

۳۶۰۱ ها خواجه علی، ها علی خواجه .

۳۶۰۲ § هاونده صو دوکمکه بکزر .

۳۶۰۳ هایدن کلن هویه کیدر . ☞ حرامدن کلن

هَ ـ فتحه ایله

۳۶۰۴ § هپ چکدیجکك کندی جزای عملکدر .

(مصراع مشهور)

۳۶۰۵ هپسندن بختلی بشکده اولان .

۳۶۰۶ § هپسی بتدیده لکن اورتیسی قالدی .

۳۶۰۷ § هر آری بال یاپماز ،

۳۶۰۸ هر آزك بر چوقلغی وار .

۳۶۰۹ هر آغاجك کولکه‌سی وار .

۳۶۱۰ هر آغاجك میوه‌سی اولماز .

۳۶۱۱ هر آغلامه‌نك بر کولمه‌سی وار .

۳۶۱۲ هر اکری آغاجدن یای اولماز .

٣٦١٣ § هر اوزون آغاج سرو دكلدر .

§ [فضولی ـ قطعه]

« هر كيمك وار ايسه ذاتنده شرارت كفری
اصطلاحات علوم ايله مسلمان اولمز
كرقرا طاشی قزل قان ايله رنكين ايتسه‌ك
طبعه تغيير ويروب لعل بدخشان اولمز
ايلسه‌ك طوطی‌يه تعليم ادای كلمات
سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولمز
هراوزون بويلی شجاعت ايده بيلمز دعوی
هرآغاج كيم بوی آثار سرو خرامان اولمز »

٣٦١٤ § هر اوده بر دلی بزم اوده هپ دلی .

٣٦١٥ § هر اوك بر توره‌سی وار .

٣٦١٦ § هر ايب ايله آدم اصلماز .

٣٦١٧ هر ايش اعتقاده باغلی‌در .

٣٦١٨ هر ايشك باشی صاغلق .

٣٦١٩ § هر ايشك دينه طاری اكر .

٣٦٢٠ هر ايشك صوكنه باق .

٣٦٢١ هر ايشك عاقبتی عاقله درپيش كرك . ☜ كار اولده
(مصراع مشهور)

٣٦٢٢ § هر ايشه بورنی صوقار .

§ [ضیا پاشا ظفرنامه ـ ازلسان شاعر خیری وَ بوشناق فاضل پاشا]

« کیمدنه کندیسنك قارنی یاآج یاطوقسه
چوقیدر پارمق آتوب هرایشه بورنن صوقسه
کیرو ویرسون دیدلم ذاتنه بونلر چوقسه
کندینك غیرت ملیه‌سی قوینماز یوقسه
چکیلور بوکی بومحنت کشی اولسه جدال »

٣٦٢٣ § هر ایشی اولوریله بیترملی .

٣٦٢٤ § هر بویایی بویادق جنکاریسی قالدی [ژنکاری]

٣٦٢٥ هر تلدن چالار .

[واصف ـ شرقی]

« ناز ایله چاغرر چالار
عاشقك کوکلن چالار
یعنی هر تلدن چالار
بوصنم برشوخ کوچك »

٣٦٢٦ هرجائی گوزل سومیه‌یم توبه‌لر اولسون .
(مصراع)

٣٦٢٧ هر جفانك برصفاسی هر صفانك برجفاسی .

[فرانسزجه]

Après la pluie, le beau temps.

(ترجمه‌سی) یاغموردن صکره گوزل هوا اولور .

٣٦٢٨ هر خروس کندی چوبلکنده اوتر .

§ [مجموعهٔ ابو الضیا ـ امثال عرب صحیفه ٨٠٨]

« [کل کلب ببابه نباح] هر کوپك کندی قاپوسنده اورر دیمکدر . بومفهوم لسانمزده [هر خروس کندی چوپلکنده اوتر] مثلیله تعبیر اولنور »

٣٦٢٩ § هر دردك بر دواسی واردر .

§ [وقعه نویس اسعد ملا ـ مصراع]

« هردرده بردوا وار آنی بولمدر هنر »

§ [ضیا پاشا ـ ترکیب بند]

« هر دردك اولور چارهسی هر ایکلین اولمز
هر محنته برآخر اولور هرغمه پایان »

§ [فطنت خانم ـ غزل]

« جور وجفایه مهرو وفا فرقته وصال
هر دردك ای کوکل بوجهانده دواسی وار »

٣٦٣٠ § هر دلیکه الکی صوقمه یا ییلان چیقار یا چیان .

٣٦٣١ § هر دودك ایستدیکك کبی اوتمز .

٣٦٣٢ هر ذوقك بر خماری واردر .

٣٦٣٣ هر زوالك بر كمالى هر كمالك بر زوالى .

٣٦٣٤ هر زوالك بر كمالى .

٣٦٣٥ هر زيان بر اوكوددر .

٣٦٣٦ هرسوزى سويله يرك قولاغى وار . ☞ يرك
هر شيئك ☞ هر شيك .

٣٦٣٧ هر شى اعتقاده باغليدر .

٣٦٣٨ هر شى اولور بتر كوسه‌نك صقالى بتمز .

٣٦٣٩ هر شى بتدى ده اكن اورتوسى قالدى . ☞ هپسى

٣٦٤٠ هر شى ضديله منكشف اولور .

(بومثالك مآلى عربيدن آلنمه‌در)

عربى

الاشياء تنكشف باضدادها

٣٦٤١ هر شى طمارينه چكر .

٣٦٤٢ § هر شيك بر صوكى وار .

٣٦٤٣ هر شيك جهلندن علمى يكدر .

[نابى ـ خيريه ـ مطلع دانش انواع علوم]

« بيلك البته دكلمى احسن
صورسه‌لر بن آنى بيلم ديه‌دن

حضرتك ناسه بودر تلقيني
اطلبوا العلم ولو بالصيني
ايمه عار اوكرنك اوقى اهلندن
هرشيك علمى كوزل جهلندن »

فارسی

علم هرشئ بهتراست جهلش بود

٣٦٤٤ هرشيك چوقلغى برضرر كتيرر .

٣٦٤٥ هر شـيك وقتى وار خروس بيـله وقتيـله اوتر .

☞ هرشى وقتيله .

٣٦٤٦ هرشيك يكيسى دوستك اسكيسى .

٣٦٤٧ هرشى وقتيله اولور خروس بيله وقتنده اوتر .

[نابى ـ قصيده ـ براى جلوس سلطان
مصطفى بن سلطان محمد]

« زمان كلمهجك هرايشك حصولى محال
امور وقتنه مرهون كلامى خود مشهور »

عربى

الامور مرهونة باوقاتها

٣٦٤٨ هرشى يرنده ياقيشور .

فارسی

چوب بر درخت خوش آینده است

٣٦٤٩ هرصفانك بر جفاسی .

٣٦٥٠ هرصقالدن برتل .

§ [خاکی ـ قطعه]

« حاشا لله که هدیه سزادر دیو بن
صونمدم درکه والاسنه کستاخانه
هرصقالدن بنی برقیل ایله شاد ایله دیو
شانه عرض ایلدم آنجق او کریم الشانه »

٣٦٥١ § هرصقالدن برتل چکسه‌لر کوسه‌یه صقال اولور .

٣٦٥٢ هرصقاللی‌یی بابا کمی صانورسن . ☞ هر کوردیکك

٣٦٥٣ هرصودن آبدست آلنماز .

٣٦٥٤ هرصو کچید ویرمز .

٣٦٥٥ هرضررده برخیر واردر .

٣٦٥٦ § هرطاش باش یارماز .

٣٦٥٧ هرطماردن قان آلنماز .

٣٦٥٨ هرعسرك بریسری وار .

٣٦٥٩ § هر عقل بر اولسه بیلهجکده پازار اولماز .
٣٦٦٠ § هر فرعونك بر موساسی اولور .
٣٦٦١ § هر قادین اوینك هم خانمی هم خلایقی در .
٣٦٦٢ § هر قازیلان یردن صو چیقماز .
٣٦٦٣ § هر قاشغك قسمتی بر اولماز .
٣٦٦٤ هرقوش کندی یوواسنی بکنور .
☞ هرکس کندی یوردینی .
٣٦٦٥ هر قوشك اتی یمز قوش وارکه ات یدیررلر .
☞ قوش وار .
٣٦٦٦ هرقویون کندی باجاغندن آصلور .

فارسی

هر بزرا بپای خویش آویزند

٣٦٦٧ هرکس آتار اتما اوراماز .
٣٦٦٨ § هرکس آتدیغی اوقك نردیه وارهجغنی بیلمك گرك .
٣٦٦٩ هرکس اونده آغادر .

§ [محمود ندیم پاشا ـ مصراع]

« هرکیمسه کندی عالمنك پادشاهیدر »

فارسی

[مصراع]

موز در خانهٔ خود حکم سلیمان دارد .

[فرانسزجه]

Chacun est maître chez soi. dit le charbonier.

(ترجمه‌سی) کومورجی دیورکه هرکس کندی خانه‌سنده آغادر .

٣٦٧٠ هرکس ایتدیکندن اوتانور .

٣٦٧١ § هرکس جنته کیره‌جك اولسه جهنم بوش قالیر .

٣٦٧٢ § هرکس ساقز چگینر امّا چیتلاده‌ماز .

٣٦٧٣ § هرکس ساقز چیگنر امّا کرد قزی طادینی کتیرر .

٣٦٧٤ § هرکس طاول چالار امّا چوماغی مقامه اویدیره‌ماز .

٣٦٧٥ هرکس طوپراغی آلندیغی یرده قالور .

٣٦٧٦ هرکس عقلنی مزاده ویرمش ینه کندی عقلنی بکنمش .

٣٦٧٧ هرکس قاشق یاپار امّا صاپنی اورته‌سنه گتیره‌مز .

٣٦٧٨ هرکس کندی چقورینی طولدیرر .

٣٦٥٩ § هر عقل بر اولسه بیله جکده پازار اولماز .
٣٦٦٠ § هر فرعونك بر موساسی اولور .
٣٦٦١ § هر قادین اوینك هم خانمی هم خلایقی در .
٣٦٦٢ § هر قازیلان یردن صو چیقماز .
٣٦٦٣ § هر قاشغك قسمتی بر اولماز .
٣٦٦٤ هرقوش کندی یوواسنی بکنور .
☜ هرکس کندی یوردینی .
٣٦٦٥ هر قوشك اتی یمز قوش وارکه ات یدیررلر .
☜ قوش وار .
٣٦٦٦ هرقویون کندی باجاغندن آصلور .

فارسی

هر بزرا بپای خویش آویزند

٣٦٦٧ هرکس آتار اتما اوراماز .
٣٦٦٨ § هرکس آتدیغی اوقك نره یه وارەجغنی بیلمك گرك .
٣٦٦٩ هرکس اونده آغادر .

§ [محمود ندیم پاشا ــ مصراع]

« هرکیمسه کندی عالمنك پادشاهیدر »

فارسی

[مصراع]

مور در خانهٔ خود حکم سلیمان دارد .

[فرانسزجه]

Chacun est maître chez soi. dit le charbonier.

(ترجمه‌سی) کومورجی دیورکه هرکس کندی خانه‌سنده آغادر .

٣٦٧٠ هرکس ایتدیکندن اوتانور .

٣٦٧١ § هرکس جنته کیره‌جك اولسه جهنم بوش قالیر .

٣٦٧٢ § هرکس ساقز چگینر امّا چیتلاده‌ماز .

٣٦٧٣ § هرکس ساقز چیگنر امّا کرد قزی طادینی کتیرر .

٣٦٧٤ § هرکس طاول چالار امّا چوماغی مقامه اویدیره‌ماز .

٣٦٧٥ هرکس طوپراغی آلندیغی یرده قالور .

٣٦٧٦ هرکس عقلنی مزاده ویرمش ینه کندی عقلنی بکنمش .

٣٦٧٧ هرکس قاشق یاپار امّا صاپنی اورته‌سنه گتیره‌مز .

٣٦٧٨ هرکس کندی چقوزینی طولدیرر .

٣٦٧٩ § هركس كندی چیقارینه باقار .
٣٦٨٠ هركس كندی دردندن سویلر .
٣٦٨١ هركس كندی عقانی بگنور . ☜ هركس عقانی
٣٦٨٢ § هركس كندی عیبنی بیلمز .
٣٦٨٣ هركس كندی لایقنی سویلر .
٣٦٨٤ § هركس كندی نفسنی دوشنور .
٣٦٨٥ هركس كندی یوردینی بگنور .
٣٦٨٦ § هركس كیجیشن یرینی قاشیر .
٣٦٨٧ § هركسك آبدستنده شبهه‌سی یوقدر .
٣٦٨٨ هركسك آرشوننه كوره بز ویرلمز .

[واصف ـ تخمیس ـ باصطلاح زنان در وادیٔ نصح وپند ازدهان والده]

« قاصدر قصندی درزی‌یه ویر آل جانفسه
صوردر ذكرمی یونلی یئی فنوفسه
بز ویرمه صاقن آرشوننه كوره هركسه
كاه تركی ایرله كاهی چیرن ایشله كه كسه
اولمه صوقاق سپوركه‌سی قادین قادینجق اول »

٣٦٨٩ هركسك آغزنده بر پارمق بال اولدی .

[وهبیٔ سنبلزاده ـ غزل]

« ایتدی نسن حلقده بر پارمق انكبین
بر بوسه ویرمكیله اوشیرین دهان بنی »

٣٦٩٠ هركسك ایتدیکی یوانه کلور .

٣٦٩١ هركسك ایچ یوزینی الله بیلیر .

٣٦٩٢ § هركسك اویدیغی امامه سنده اوی .

٣٦٩٣ هركسك بر دردی وار دکرمنجینکده صو .

فارسی

[حافظ شیرازی ـ مصراع]

هركس بقدر خویش کرفتار محنتست

فارسی

[مصراع]

زمانه ایست که هرکس بخود کرفتار است .

٣٦٩٤ هركسك بر دلیلك طماری واردر .

[فرانسزجه]

Chacun a sa marotte.

(ترجمه‌سی) هركسك دلیلکه مخصوص چنغراقلی صوپه‌سی واردر .

٣٦٩٥ § هركسك تجربه‌سی قپالی قاینار .

٣٦٩٦ § هركسك جانی طاتلیدر .

٣٦٩٧ § هر كسك چكديكی كندی ديلی بلاسيدر .

٣٦٩٨ § هر كسك خميری اتمكنه كوره‌در .

٣٦٩٩ § هر كسك عقلی بر اولسه قويونه چوبان بولنماز .

٣٧٠٠ § هر كسك كندنجه درت پاره‌لك بر كيفی وار .

٣٧٠١ هر كسك كوكلنده بر آرسلان ياتر .

[عطايی ـ خمسه نفحهٔ تاسعه]

« هر كشی قلبنده بر ارسلان ياتور
كوشهٔ ويرانده سلطان ياتور »

§ [علوی ـ مصراع]

« بو مثلدر هر كسك كوكلنده بر ارسلان ياتر »

٣٧٠٢ § هر كسك مالی كندينه قيمتلی‌در .

٣٧٠٣ هر كسك نبضنه كوره شربت ويرر .

[فرانسزجه]

Il faut gratter les gens ou il leur démenger.

(ترجمه‌سی) خلقك كچشن يرينی قاشمه‌ليدر .

٣٧٠٤ هر كسه كندی خويی خوش كلور .

٣٧٠٥ § هر كسه كندی يوردی كوزل كورينور .

٣٧٠٦ هر كسه يار اول بار اولمه . ☞ جهانده يار اول

٣٧٠٧ § هر كسه يوروليدينى يرده خان يايپو يرمزلر .
٣٧٠٨ هر كمالك بر زوالى هر زوالك بر كمالى .
٤٧٠٩ هر كمالك بر زوالى .
٣٧١٠ هر كيمك باغى وار يورگنده داغى وار .

نظيرى

زاغى بردلش داغى

٣٧١١ هر كورديككى صقاللى‌يى بابا كمى صانورسن .

[فرانسزجه]

Il ne faut pas toujours croire ce que l'on voit.

(ترجمه‌سى) هر كوريلن شيئه دائما ايناماملیدر.

٣٧١٢ هر كوزلك بر خويى وار .
٣٧١٣ § هر كوزلك بر قصورى وار .
٣٧١٤ § هر كون بر اولماز .
٣٧١٥ § هر كون بقلوا يسه بيقيلير .
٣٧١٦ § هر كون ترخانه آشى بر كونده پكمز اولسون .
٣٧١٧ § هر كون چكمكدن بر كون اولوب قورتمق يكدر .
٣٧١٨ § هر كون كناهكار بر كون توبه‌كار . ☞ قرق‌ييل
٣٧١٩ § هر مقالك بر مقامى وار .

فارسی

§ [ملا جامی ـ مصراع]

« هرسخن جائی وهرنکته مقامی دارد »

٣٧٢٠ هر موسانك بر فرعونی وار . ☞ هرفرعونك

[نابی ـ خیریه ـ نهی اعیانیٔ ظلم فقرا]

« بولنور آکه دخی نیجه رقیب
ملعنتده بری بیرینه قریب
قومز ایش کورمکه هیچ لذتله
آتمغه طوتمغه کرمیتله
چرخ نعمتمی ویرر غوغاسز
هیچ فرعون اولمدی موساسز »

عربی

لکل فرعون موسی

٣٧٢١ هروقت دوشش گلمز .

٣٧٢٢ هر وقت فرصت اله گیرمز .

٣٧٢٣ § هروقت یوروك بوستان کنارینه قونماز .

٣٧٢٤ § هروقتی بر صانمه .

٣٧٢٥ § هر هوادن چالار . ☞ هرتلدن

٣٧٢٦ § هر یرده اوقه درت یوز درهم . ☞ نره‌یه .

٢٧٢٧ هر یری گزمش کتمدیکی برگرده زندانی قالمش .
☞ کیرمدیکی .

٢٧٢٨ هر یکیتك بر یوغورد ییشی وار .

٢٧٢٩ § هر یوریلان ایچون برخان یاپلماز .

٢٧٣٠ § هر یوزه گولنی دوست صانمه .

٢٧٣١ هر یوسف گوزل اولماز .

٢٧٣٢ هر یوقشك بر اینشی وار هر اینشك بر یوقشی وار .

٢٧٣٣ هر یوقشك بر اینشی .

[پرتو پاشا ـ غزل]

« قبض وبسطی بویولك درپی اولوب بربرینه
هردوزك بریوقشی هریوقشك بردوزی وار »

فارسی

هرنشیبی‌را فرازی درپی است

[فردوسی ـ شهنامه]

« نباید نهادن دل اندر فریب
که هست از پی هر فرازی نشیب »

٢٧٣٤ هر یومورطه بیاض دگل .

٢٧٣٥ هزار احباب اولان اهل تلوندن وفا گلمز .
(مصراع)

٣٧٣٦ § هم اوقودق. هم اوقوتدق. هم اونوتدق .

٣٧٣٧ هم دوکر هم آغلاتماز .

[ختم ـ غزل]

« نطقی حکام زمانك بوزدی انجق هیچ کس
اوتومز اغلیه‌مز نعمت قسادن
هم دوکر هم قومز اغلامغه مشهور مثل
توعمز حادثه عشق لادن »

٣٧٣٨ § هم زیارت هم تجارت .

٣٧٣٩ هم سویله‌مز هم بکنمز .

٣٧٤٠ § هم قاچار هم طاوق چالار .

٣٧٤١ § هم سوچلی هم کوچلی .

٣٧٤٢ هم کل هم فضول .

٣٧٤٣ هوا خوش .

٣٧٤٤ § هواده بولود سن آنی اونود .

٣٧٤٥ هوانك کوزی یاشلی .

هِ ـ کسرهٔ خفیفه ایله

٣٧٤٦ § همته طاغلر طیانماز .

§ [مصراع]

« بومثل مشهوردر طاغلر طيانماز همته »

٣٧٤٧ هندستان فيلى سيورى سيككدن قورقار .

٣٧٤٨ هندى خرقه‌سنه دوندى .

٣٧٤٩ § هندى خرقه‌سى كبى قرق يامه‌لى .

٣٧٥٠ § هيچه صاتدى .

§ [روحى – غزل]

« قوغفلق كه بوبازاره خواجهٔ دهرك
كتورمه‌دن سنى مقصودى شهد صالقدن . »

٣٧٥١ هيچ يوقدن طورلاق يگدر . ☞ كوتورمه‌دن

[فرانسزجه]

Il vaut mieux tard que jamais.

(ترجمه‌سى) هيچ اولمامقدن كچ اولمق اولادر.

٣٧٥٢ هيچى هيچه ويرسه‌ك ينه هيچ چيقار .

☞ اولسه ايله .

هُ – ضمهٔ خفيفهٔ مقبوضه ايله

٣٧٥٣ هنرسز آدم ميوه‌سز آغاجه بكزر .

فارسى

هنر هنراست بى هنر خراست

٣٧٥٤ هنر صاحبنى عزيز ايدر .

٣٧٥٥ § هنر صاحبى .

٣٧٥٦ هنر مقبولدر اما معتبر حسن ادبدر .

ی

یا ـ الف ایله

٣٧٥٧ § یا آلت یا اوست .

٣٧٥٨ § یا آلدیغنی ویرمه‌لی یا آلمامه‌لی .

٣٧٥٩ § یا آلیرم یا اولورم .

٣٧٦٠ یا بو دوه‌یی گوتمه‌لی، یا بو دیاردن گتمه‌لی .

٣٧٦١ یاپچق گوج ییتمق قولای .

٣٧٦٢ § یا پك طورمه‌لی یا تك .

٣٧٦٣ یاپو طاشی یاپودن قالماز .

٣٧٦٤ یاتان آرسلاندن گزن تلکی ایودر .

٣٧٦٥ یاتان ییلانك قویروغنه باصمه .

[فرانسزجه]

Il ne faut pas réveiller le lion qui dort.

(ترجمه‌سی) اویویان آرسلانی اویاندیرما . مه‌لیدر .

٣٧٦٦ § یا تخت یا بخت .

٣٧٦٧ § یاتسودن صکره نعره خوش گلدك بایرام اغا .

٣٧٦٨ § یاتسونك فضیلتنی گویگیدن صورمه‌لی .

٢٧٦٩ § یا حلب یا شام دیرکن اکر یبوز چیقدی .

٢٧٧٠ یا خویندن یا صویندن .

٢٧٧١ § یا دودکی چالمه‌لی، یا ماندرودده قالمه‌لی .

٢٧٧٢ یا دولت باشه. یا قوزغون لشه .

[عطایی ـ خمسه ـ صحبت سی اوسوم ـ
داستان حاکم اصفهان منصور]

« یا دوشه سایهٔ دولت باشه
یا قونه زاغ وزغنلر لاشه »

٢٧٧٣ یا دوه یا دوه‌جی .

٢٧٧٤ § یا دوه یا دوه‌جی یا اوستنده‌کی حاجی .

٢٧٧٥ § یارادان قسمتنی‌ده یارادیر .

٢٧٧٦ § یارادانه قربان اولایم .

٢٧٧٧ یار اولورسه یاره نه بن اولورسه‌م چاره نه .

٢٧٧٨ یار باقی. صحبت باقی .

فارسی

یار باقی صحبت باقی

٢٧٧٩ یار بنی آکسون بر چورولك الما ایله .
تك بنی یار .

٣٧٨٠ يار بنی آکسون بر يشيل ياپراق ايله .

٣٧٨١ ياردن آتلدی .

[عالی بك ـ نوئل الوئيز ترجمه‌سی ـ دردنجی
مکتوب ـ مجموعهٔ ابو الضيا ـ صحيفه ١١٥٩]

« خير ! بو ايلك خطوه ايله ياردن آتيغه منجذب
اولديغمی حس ايديورم . »

٣٧٨٢ يارسز قالير جهانده عيبسز يار استيان .
(مصراع احمدپاشا)

٣٧٨٣ يارك اتمكنی دشمن گبی يه .

٣٧٨٤ يارم المانك ياريسی او ياريسی بو .

فارسی

هما فرخان

٣٧٨٥ يارم آلمه گوگلم آلمه .

٣٧٨٦ § يارم حكيم جاندن ايدر يارم فقيه ديندن ايدر .

٣٧٨٧ يارەسی اولان قوجنور .

[عطايی خمسه ـ داستان رابع]

« بختيكی دعوت ايليوب فی الحال
سبب خنده‌سندن ايتدی سؤال
طوقنور زخمی اولنده کل تر
قوجنور ياغری اولان ديرلر »

[فرانسزجه]

On sent quand on met le doigt sur la plaie.

(ترجمه‌سی) یاره‌نك اوزرینه پارمق قونلنجه طویبلور .

٣٧٨٨ یاره‌ماز آدم پازار بوزار ایو آدم پازار یاپار .

☞ حرامزاده .

٣٧٨٩ یاره‌یه طوز اکر .

٣٧٩٠ § یارین ایله اوبرکون بتمز .

٣٧٩١ § یارین قیامتده اون پارماغم یاقه‌کده اولسون .

٣٧٩٢ § یارین قیامتده حقم اولسون .

٣٧٩٣ § یارینك صاحبی وار .

٣٧٩٤ یارینکی طاوقدن بوکونکی یومورطه ایودر .

☞ بوکونکی طاوق .

٣٧٩٥ یاری نیله‌یم بعد خراب البصره .

٣٧٩٦ یار ییقلدیغی کون توزار .

٣٧٩٧ یار ییقندیسنه اوغرادی .

٣٧٩٨ § یازدیغی کندیسی اوقویه‌ماز طاقمدن .

٣٧٩٩ § یازه بوزده برشیئه بکزر .

٣٨٠٠ یاز یاغموری کبی کلور کچر .

٣٨٠١ § یاز یاغموریدر گیچر، گیچر اما گوملگه .

٣٨٠٢ یازیجی کندینه کم یازماز .

٣٨٠٣ § یازیق سگا اکیلان طوزه .

٣٨٠٤ § یازین سرچه‌یه کیم اولسه یم ویرر .

٣٨٠٥ § یاسمین یوجه‌ده بیتر قوقوسی عالمه یتر (یاسمن

٣٨٠٦ یاش دریدر چکدکجه اوزار .

[منیف ــ مکتوب منظوم]

« دیدی چوق سوز کوتورر کتدکجه
یاش دریدر اوزانور چکدکجه »

٣٨٠٧ یاش دریدر نره‌یه چکسه‌ك گیدر .

٣٨٠٨ یاش کسن باش کسن .

٣٨٠٩ یاشی آت پازارنده صورارلر .

٣٨١٠ § یاش یتمش ایش بتمش . یپل .

٣٨١١ § یاش یشامش گون گورمش .

§ [جنانی ــ بیت]

« قنی برمردم چشمم کبی دملر سورمش
شوق مهرکله سنك یاش یشامش کون کورمش »

٣٨١٢ § یاشی بکزه‌مسون .

٣٨١٣ § یاشی نه باشی نه .

٣٨١٤ § یاشی یاشنه باشی باشنه دنکدر .

٣٨١٥ یاشی یوز اولسون باشی بز اولسون .

٣٨١٦ یاغ آجی اولنجه پلاو آجی اولور .

٣٨١٧ یاغار، اسر گیدیلور .

٣٨١٨ § یاغلی مشتری .

٣٨١٩ یاغمور اولسه کیسه‌نك ترلاسنه یاغماز .

[واصف ـ قصیدهٔ شتائیه]

« دل کباب اولمشیدی نار فراقکله ولیك
طوکه قالدم سنی اغیار ایله کوردم تنها
بلورم قرده کرده ایزینی کوسترمز
دام تزویرینه آلدانمه آلك مرغ آسا
کیمسه‌نك ترلاسنه یاغمز اولورسه یاغمور
سکاده نشو ونما ویرمز او ای نخل جفا »

٣٨٢٠ یاغموردن قاچارکن طولویه طوتلدی .

فارسی

از باران زیر ناودان گریزد

٣٨٢١ یاغمور دیگر صو طوریلور .

٣٨٢٢ § یاغمور یاغارسه ترلاده کندن، یاغمور یاغمازسه انبارده کندن قزانیر .

٣٨٢٣ § یاغمور یاغسونده وارسون کرپیچجی آغلاسون .

٣٨٢٤ § یاغنه کوره تاوه‌سی قیوسنه کوره قوغه‌سی .

٣٨٢٥ § یاغ یه حاجی اوغلی .

٣٨٢٦ § یاغ یین کوپك توینذن بللی اولور .

٣٨٢٧ یاقدیغك چراغی سوندرمه .

§ [فاضل ــ ترجیع بند ــ درستایش کاتب شهریاری احمد افندی]

« آه دولتلی افندم سکا رام اوله فلك
پیشگاهنده چکه اشهب اقبال یدك
کرم ولطفکه نسبت ایله حاتم نه کویك
سندن اوکرنمش ایکن خلق مروت نه دیك
ایلر اهل مکارم هله بو مصرعه شك
بوکا قتل یلی هب یرده بشر کوکده ملك
کشی یاقدیغی چراغ اوستنه پروانه کرك »

٣٨٢٨ § یاقشمش کل باشه چمشیر طراق . ☞ کل باشه

٣٨٢٩ یاقه‌دن آتانی آتارلر .

[نابی ــ غزل]

« دلده مشهور مثلدرکه فراموش ایلر
هرکیم اولورسه بو عالمده فراموش نکند »

٣٨٣٠ یاقه‌سی آچلمدق .

[عطائی ـ خمسه ـ خاتمهٔ کتاب]

« کوی کرانیه‌سی طاقیلمدق
بلکه دخی یاقه‌سی آچلمدق »

٣٨٣١ § یاقه‌مازسه‌م جیزلادرم یا .

٣٨٣٢ § یاقه‌یی اله ویردی .

٣٨٣٣ § یاقه‌ یقه بیتردمدی .

٣٨٣٤ § یاکشاغك حقندن طنماز گلیر .

٣٨٣٥ یاکلش حساب بغداددن دونر .

٣٨٣٦ یاکلمیان بر الله .

٣٨٣٧ § یالان ایله ایمان بر یرده طورماز .

٣٨٣٨ § یالانجی پهلوان .

٣٨٣٩ یالانجی کیم ایشتدیکنی سویلر .

٣٨٤٠ § یالانجیلقده یساری زاده‌یه رحمت اوقودییور .

§ [بیت ـ لاادری قائله]

« بر یلان سویلنسه اولمش ایکن آماده
بزه نوبت قومدی کلدی یساری زاده »

٣٨٤١ یالانجینك اوی یانمش کیمسه ایناماامش .

[وهبیٔ سنبلزاده ـ لطفیه ـ درمنع کذب]

« دهن کاذب اولور زهر افشان
بردر املاده یلان ایله یلان [۱]
اتسه یازسه‌ده بیت کذاب
ایناموب کیمسه کتورمز آکا آب »

٣٨٤٢ § یالانجینك یالانی تو کنمز .

٣٨٤٣ § یالان طاولی .

٣٨٤٤ یالان وارکه کرچکدن یکدر .

فارسی

دروغ مصلحت آمیز به از راست فتنه انکیز

٣٨٤٥ یالانی اورانله سویله .

٣٨٤٦ § یالانی دیکله‌مك سویلمکدن کوچدر .

٣٨٤٧ § یالانی سویله‌مه‌لی امّا قبّه‌سز براقمه‌لی .

٣٨٤٨ یالکزلق اللهه یراشور .

٣٨٤٩ § یالکزلق انسانه هرشیئی یاپدیرر .

[۱] توافق املادن احکام چیقارمق ایستیانلرك رأیجه‌در .
بو قسمده املاده (یالان) الف ایله و (ییلان) ایکی یا ایله یازیلیر .
(للطابع ابوالضیا)

٣٨٥٠ یالکز یین سفره‌سنی کندی قالدیرر .

فارسی

تنها خور برادر شیطان است

٣٨٥١ یالمی آلچاق .

[عطایی ـ خمسه ـ نفحهٔ ثامن عشر ـ
داستان مأمون]

« یدکه زیب چمن باغ اونور
چلدکده یالمی آلچاغ اونور »

فارسی

کوته دیوار

فارسی

§ [کمال اصفهانی ـ بیت]

« گنبد چرخ که بالا ودراز آهنکست
هست باهمت عالیٔ تو کوته دیوار »

٣٨٥٢ یالی‌یی یگی صاتمش .

٣٨٥٣ یانیولی کبه‌سی بوتماز .

٣٨٥٤ § یانغین باجه‌یی صارمه‌دن چاره بوللی .

§ [قوجه سکبان باشی ـ خلاصة الکلام فی رد العوام ـ نمونهٔ ادبیات ابوالضیا]

« یانغین باجه‌یی صارمه‌دن چاره‌سنه باقلق لازم کلدیکی »

٣٨٥٥ یانغینه کوروکله کیدر .

٣٨٥٦ § یانغینی یوق زلزله‌سی یوق .

٣٨٥٧ یان قپانی کبی یانمه طاقلمه .

٣٨٥٨ یاتمش مال ایله اولمش بابا ایله افتخار اولنماز .

٣٨٥٩ یاننده صندال بیله اوله‌ماز .

[دفتردار عزت علی پاشا ـ اوچ انبارلی تاریخی]

« آنی بر طرح مطبوع اوزره انشاد ایلمش استاد یاننده صندل اولمز کشتیٔ چرخ فرومایه »

٣٨٦٠ یانین یاتدی چاموره باتدی .

٣٨٦١ یاواش آتك تکمه‌سی یاوز اولور .

§ [ضیا پاشا ـ ترکیب بند]

« اللهه صغین شخص حلیمك غضبندن
زیرا یومشق خویلی آتك چفته‌سی پکدر »

٣٨٦٢ یاورو قوشك آغزی بیوك اولور .

٣٨٥٠ یالکز یین سفره‌سنی کندی قالدیرر .

فارسی

تنها خور برادر شیطان است

٣٨٥١ یالمی آلچاق .

[عطایی ـ خمسه ـ نفحهٔ ثامن عشر ـ
داستان مأمون]

« یدکه زیب چمن باغ اولور
چلکله یالمی آلچاغ اولور »

فارسی

کوته دیوار

فارسی

§ [کمال اصفهانی ـ بیت]

« گنبد چرخ که بالا ودراز آهنکست
هست باهمت عالیٔ تو کوته دیوار »

٣٨٥٢ یالی‌یی یکی صاتمش .

٣٨٥٣ یانبولی کبه‌سی بوتلماز .

٣٨٥٤ § یانغین باجه‌یی صارمه‌دن چاره بولملی .

§ [قوجه سکبان باشی ـ خلاصة الکلام فی رد العوام ـ نمونهٔ ادبیات ابوالضیا]

« یانغین باجه‌یی صارمه‌دن چاره‌سنه باقمق لازم کله‌جکی »

٣٨٥٥ یانغینه کوروکله کیدر .

٣٨٥٦ § یانغینی یوق زلزله‌سی یوق .

٣٨٥٧ یان قپانی کبی یانمه طاقلمه .

٣٨٥٨ یانمش مال ایله اولمش بابا ایله افتخار اولنماز .

٣٨٥٩ یاننده صندال بیله اوله‌ماز .

[دفتردار عزت علی پاشا ـ اوچ انبارلی تاریخی]

« آتی بر طرح مطبوع اوزره انشاد ایتمش ایدی
یاننده صندل اولمز کشتیٔ چرخ فرومایه »

٣٨٦٠ یانین یاتدی چاموره باتدی .

٣٨٦١ یاواش آتك تکمه‌سی یاوز اولور .

§ [ضیا پاشا ـ ترکیب بند]

« اللهم صغین تخص حلیمك غضبندن
زیرا یومشق خویلی آتك چفته‌سی پکدر »

٣٨٦٢ یاورو قوشك آغزی بیوك اولور .

٣٨٦٣ یوز خرسز او صاحبنی باصدیرر. ☜ اوسته خرسز

§ [طالب ـ مصراع]

« یاوز خرسز مثلدر باصدیرر اوصاحبن دیرلر »

٣٨٦٤ یاوز کوپك نه یر نه یدیرر .

٣٨٦٥ یایی پك چکمه قیرارسین .

یَ ـ فتحه ایله

٣٨٦٦ § یبان کدیسی گبی انساندن قاچار .

٣٨٦٧ یتشمدی خمورسزه . ☜ خمورسزه

٣٨٦٨ یتمش ایکی دره‌دن صو گتیرر .

[نرکسی ـ خمسه ـ مشاق العشاق المشتاق]

« بالاخره تسکین لب غضبی ایچون یتمش ایکی
دره‌دن صو کتوردم »

٣٨٦٩ § یتیشه‌مدیکك کویك آلت طرفنده یات .

٣٨٧٠ § یتیم مالی آتشدن گوملکدر .

٣٨٧١ § یخشی کشی یوزندن بللی‌در .

٣٨٧٢ یدیسنده نه ایسه یتمشنده‌ده اودر .

٣٨٧٣ یدی قرال ایله باریشق .

٣٨٧٤ § يرپك كيرلمز، كوك يوكسك چيقلماز .

§ [ثابت ــ بربرنامه]

« آه كلدى دردن دولابى
دف كبى قزدى رخ پرتابى
اوصراحى كبى سركش جلبى
الله ويردى بوغازى شيشه كبى
ليقهٔ محبره همچون خامه
ايكى آياغله طوتلدى دامه
زير وبالايه باقوب اول كودك
بيلسون يرپك ايدى كوك يوكسك »

٣٨٧٥ ير دمر كوك باقير .

فارسى

زمين سخت وآسمان دور

٣٨٧٦ يردن بيتمه .
٣٨٧٧ يردهكى يوزه باصلماز .
٣٨٧٨ § يرك اوستيده بردر آلتيده .

§ [كمال ــ شرق]

« ياره نشاندر تنده ارلرك
موت ايله [illegible]
آلتيده بر اوستيده بردر يرك
آرش يكيتلر وطن امداديه »

٣٨٧٩ يرك قولاغى وار .

[پرتو افندى – غزل]

« تمهده ايتمه ناله كه يرك قولاغى وار
شيمدكه عكس ايلر درو ديوار يسمعون »

[باقى – غزل]

« آه ايتمه نعلى اسمى نشانى كوروب دلا
شايد كمسنه ايشيده يرك قولاغى وار »

فارسى

ديوار كوش دارد .

٣٨٨٠ يرنده يللر اسر .

§ [معيد حسين چلبى – بيت مفرد]

« ذوقه غنائى كلسه يوق چندن بر
حسن ايرشدى يرده يرنده يللر اسر »

§ [ضيا پاشا – تركيب بند]

« ديولرى هوا اوزره كزر تخت سليمان
ول سلطنتك يللر اسر شمدى يرنده »

٣٨٨١ يرده بقر يوزك ياقار .

٣٨٨٢ يرده بقن .

٣٨٨٣ یر یارلدی یره کچدی .

٣٨٨٤ یرینی بیلمیان ییلده برقات اوربا زیاده اسکیدر .

٣٨٨٥ § یغما یوق قازانده یه .

٣٨٨٦ یك آت یك مزراق .

٣٨٨٧ یکلمگی آیو بیله ایستمز .

٣٨٨٨ یگیجه الکم سنی نره‌جکه آصه‌یم . ☞ اویکی

٣٨٨٩ یکی قناد آلشدریور .

٣٨٩٠ § یل اوفوردی صو گوتوردی .

٣٨٩١ یلر اوکماز اوه کلمز .

٣٨٩٢ § یل دوه‌یی، صوقیایی، قاره اوغلانده کینه کی آلدی .

٣٨٩٣ § یل قایادن نه آلیر .

٣٨٩٤ § یل گبی کلان سل گبی کیدر . (سیل)

٣٨٩٥ یلکنلری صویه ایندیردی .

٣٨٩٦ یل ییه‌لك یالکن کورەك .

٣٨٩٧ § یله‌سی قویروغی دوکولمش تلکی گبی .

٣٨٩٨ § یمز بری یر ایکی‌یی .

٣٨٩٩ یمشی اولمیان آغاجه طاش آتمازلر . ☞ میوه‌سز

[عاکف پاشا ـ غزل ردیف]

« شاه بالاده اولان میوهٔ نخوت انداز

زخم خوردهٔ سنك ستم اولمزده نولور »

٣٩٠٠ § يمك امك ايستر . ☜ امكسز .

٣٩٠١ § يمن تریاقیسی .

٣٩٠٢ § يمين ايتسەم باشم آغريماز .

§ [ثابت ـ غزل]

« ميان نشوهٔ جامه خمار غم كيرمز
يمين ايدرسەدم اكر هيچ باشم آغريمز »

٣٩٠٣ § يمين جقك كسكين قلجيدر .

٣٩٠٤ يمينك مالنى يرلر .

[وهبی ٔ سنبلزاده ـ لطفيه ـ در منع خست]

« بنی خسته دیه‌سن نكبت اوزور
خلق بخنده دخی نی قيمت اوزور
دلنج حير اونلدن اولی
دوستی يوق دشمنه صقلر می
قزيسوب غيريسك قسمتنه
صانكه صوقر قزينه عورتنه
شيح دوشمز كه كيرسه او اشت
يينر عورتی يغماديرك »

٣٩٠٥ ينكج كبی يان يان كيدر .

٣٩٠٦ ينكجه صورمشلر نيجون يان يان كيدرسن سرده قبا دايیلق وار ديمش .

۳۹۰۷ § یهودی ایمانه گلمز .

§ [مصراع مشهور]

« جهود ایمانه کلمز مرد ملحد مسلمان اولماز »

§ [پچوی ـ تاریخ ـ جان بولاد اوغلنك کاری ذکرندهدر ـ جلد ثانی ـ صحیفه ٣٣٤]

« بر دفعه جلالی عنوانی بولان کیمسهنك [جهود ایمانه کلمز مرد ملحد مسلمان اولماز] فحواسنجه نه ایماننده نه اسلامنده نه توهمنده قطعا اعتقادی یوق ایدی »

۳۹۰۸ یهودی پازارلغی .

۳۹۰۹ یهودی زوگوردلدکجه اسکی دفترلری قارشدیرر .

۳۹۱۰ یهودینك یمکنی یه اونده یاتمه، رومك اونده یات یمکنی یمه .

۳۹۱۱ یهودی یایغراسی .

۳۹۱۲ یهودی‌یی اولدرمکدنسه قورقوتمق یگدر .

یِ ‌یی ـ کسرهٔ ثقیله ایله

۳۹۱۳ ییرتیجی قوشك عمری آز اولور .

[فاضل ـ دفتر عشق ـ معشوق دیکر ـ
قصهٔ سلیمان بك]

« حرف واحد بکا سوز سویلدی
نکه لطف ایله شاد ایلدی .
ماصدق اولدی آکا بو تمثیل
ییرنیجی قوشك اولور عمری قلیل
اولدی اول غنچهٔ کلزار امل
وهکه یغما شدهٔ دست اجل »

§ [نبی ـ قطعه]

« چوق کورمشز زوالنی غدار اولانلرك
هنکه درصدمه دل آزار اولانلرك
ذلتده در قراری اکر صاغ اولورسه ده
کوتاه اولور حیاتی ستمکار اولانلرك »

٣٩١٤ § ییقیلانی طوتمق ار کشینك کاری .

٣٩١٥ ییقلان ییقلانی سور .

[کاتب چلبی ـ میزان الحق ـ بحث سابع ـ
برش وافیون]

« ای نجاتی سوز ایش ییقلانی ییقلان »

٣٩١٦ ییل آلتمش ایش تمش . ☞ یاش

٣٩١٧ § ییل اوشورسز کلدر .

٣٩١٨ ييلان حكايه‌سی كبی قرقه سوزر .

٣٩١٩ ييلان دليكی بيك آلتونه . ☜ صچان دليكی

٣٩٢٠ § ييلان صوقان اويومش آج قالان اويومامش .

٣٩٢١ § ييلان طوغرلمينجه دليكنه كيرەمز .

٣٩٢٢ § ييلان كبی آقار عقرب كبی صوقار .

٣٩٢٣ ييلان كبی صوقار .

٣٩٢٤ § ييلانه آغو ويرر .

٣٩٢٥ ييلان يين حكيم بوله‌ماز .

٣٩٢٦ ييل خرمنسز اولماز .

٣٩٢٧ ييلدزی بارشمدی .

[علوی – بيت]

« كوز ياشن دوكدی اومه يوزمزه باقدی آه
وه كه بارشمدی يار ايله بزم ييلدزمز »

§ [سيد وهبی – مثنوی – در تكملهٔ ليلی و مجنون فائضی]

« مكتب سكا بعد ازين ياقشمز
اطفال ايله ييلدزك بارشمز »

٣٩٢٨ ييلدزی باريشق .

٣٩٢٩ § ييلدزی بارلاق .

٣٩٣٠ ییلدزی دوشکون .

[عاکف پاشا ـ منشآت ـ بر منجم حقنـده توصیه‌یی متضمن تذکره‌دن مفرز فقره]

« هرنه‌قدر یلدزی دوشـکون بر بیچاره ایسه‌ده تدویر عاطفت ولی‌النعملریله بخت خوابیده‌سی بیدار و اختـر مطلبی نمودار اولمق وسـایهٔ دولتـلرنده برکون کورمك آرزوسـیله منجم ناپیلان خدمتـده خلابکار اولدرق »

[شناسی ـ صافی ترکجه بیت]

« کوکدمی ایردی باشم یریوزنده کلـمسه
وارمی باق بنجلین یلدزی دوشکون کمسه »

§ [باقی ـ غزل]

« دوکیلور قطره‌لری عاشق مهجور آغلر
یلدزی دوشکون اولور پادشهم معزولك »

§ [عالی ـ قصـیده برای شـکایت منصب نوشته بود]

« بلای عزل ایله بن خاکه یوزمی کوستردی
دوشوردی یلدزمی ماه وسالدر منصب »

§ [ثابت ـ رمضانیـه ـ برای مدح صدر اعظم محمد پاشا]

« یلدزی دوشدی سپهکاری میناوشك
صانمه قندیل اوچورر قیم سیاره فشان »

٣٩٣١ یلدزه کمند آتیور .

[وهبیٔ سنبلزاده ـ لطفیه ـ درعلم نجوم]

« چوق منجم یلوزم بی پیوند
یلدزه آتچه ایچون آتدی کمند »

[سامی ـ بیت مفرد]

« رخنده خال کوروب طوق آهم اولدی بلند
کدای دل نه عجب یلدزه آترسه کمند »

§ [ثابت ـ غزل]

« دلبسته قالمدی ایدهجك رشته بندناز
زلف نکار یلدزه آتار کمند ناز »

٣٩٣٢ یللنمش چفید عقلی وار .

یِ ی ـ کسرهٔ خفیفه ایله

٣٩٣٣ § یکیت آرقه‌سندن اورلماز .

٣٩٣٤ یگیت باشندن دولت ایراق دکلدر .
٣٩٣٥ § یگیتدن قورقه مخنثدن قورق .
٣٩٣٦ § یگیت قسمی کوزینی بوداقدن صاقنماز .
٣٩٣٧ یگیتك سوزی دمرك کرتکی .
٣٩٣٨ § یگیتك مالی میداندهدر .
٣٩٣٩ یگیت لقبیله آ کیلور .
٣٩٤٠ یگیتلك طقـوزدر ؛ سکزی قاچمقدر ؛ بری هیچ کورنمهمك .
٣٩٤١ یگیت میدانده بللی اولور .

§ [راغب پاشا ـ غزل]

« عالمده هرکس ایلر خود بخود دعوای زور
مرد میدان هنر معلوم اولور روز مصاف »

٣٩٤٢ § یگیت یگیته آت باغشلار .
٣٩٤٣ § یگیت یوزینه توکورتمز لاشهسنه توکوردور .
٣٩٤٤ یین بیلمز طوغرایان بیلور .

[اخـلاق عـلائی ـ کتاب ثانی ـ علم تدبیر منزل ـ باب سادس ـ تدبیر مدن ـ فصل ثانی محبت بیانندهدر]

« و محسـن الیه اول کمسـندیه بکزرکه بی زحمت

و مشقت مال النه کرمش اوله . لاجرم قدرنی
بلز ومحسننه حق شکرین تمام ادا قلمز وترکیده
مثلدر دیرلرکه یین کسنه بلز طوغرین بلور »

فارسی

کسی داندکه اشتر می چراند

یوُ ـ ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه ایله

٣٩٤٥ یورغاننه گوره آیاغنی اوزاتمه‌لیدر . ☞ کشی یورغاننه .

٣٩٤٦ § یورغون گیده‌جك .

٣٩٤٧ یورغونلغی آخرتده آلاجق .

٣٩٤٨ § یوغوردم قاره‌دردین اولماز .

٣٩٤٩ § یوقدن چیقماز یکدن چیقار .

٣٩٥٠ یوقدن نه چیقار .

٣٩٥١ § یوقدن ویرمك اللهه ویرگیدر .

٣٩٥٢ یوقلادق چاقماق طاشی چیقدی .

٣٩٥٣ یوقاق طاشدن قاتیدر .

٣٩٥٤ یول ایله کیدن یورولماز . ☞ یولنده

٣٩٥٥ یول بیلن کروانه قاتلماز .

[علوی ـ بیت]

« عشق قودم جنون یونی طوتدم
یول بیلن کاربانه قاتلمز »

٣٩٥٦ § یولجی یولندن قالماز .

٣٩٥٧ یولجی یولنده کرك .

٣٩٥٨ یولجی‌یه یول کرك .

٣٩٥٩ § یولدن قال یولداشدن قالمه .

٣٩٦٠ یول صورمقله بولنور .

٣٩٦١ یول کتمکله توکنور .

٣٩٦٢ یولندن کیدن یورولماز .

[راغب ـ غزل]

« کیدن یولنده یورلمز مثلدر اولدن
هیچ استقامته مانند برعصا اولمز »

٣٩٦٣ یولنه باقه کوزمده لکه پیدا اولدی .

٣٩٦٤ § یول یورومکله بورج ویرمکله توکنور .

٣٩٦٥ یولی یول ایله اورمانی بالطه ایله .

یو – ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه ایله

٣٩٦٦ § یوردامسز الك قضاسی چوق اولور .
٣٩٦٧ یوف بوریسنی چالدی .

§ [پچوی – تاریخ – فتح قلعهٔ استرغون – جلد ثانی – صحیفه ٣٠٣]

« قلعه‌ده باش بوغ اولان غروف دخی اول محلده یوف بوریسنی چالدی »

§ [کاظم پاشا – قصیده‌دن مفرز فقره]

« فراش موته یاتوب برفقیر بکتاشی
دیمشکه اوغلنه « ای نور چشم وجان پدر
مزاره بنله برابر نفیرمی کومه‌در
بودر وصیتم اجراده ایتمه خوف وحذر
چوجق دیمشکه « باشمله برابر امرك لیك
سبب نه‌در بوکا سویله قصورده قیلمه نظر »
کال حزن ایله بر آه ایدوب اوبیچاره
دیمش « بودر املم قائم اوله‌جق محشر
ابو البشردن امام حسینه‌دك برر
بیوکلرك واروب آیاغنه سوروب یوزلر
جناب حقه شفاعتلرین رجا ایده‌یم
قبول اولورسه نه اعلا نیازم اولمسه کر
چکوب خلوص ایله بر یوف بوریسی ......
صفای خاطر ایله ایلیم جحیمه سفر »

۳۹۶۸ یوقاری توکورسه‌م بیغم آشاغی توکورسه‌م صقالم .
☜ آشاغی .

۳۹۶۹ § یولارسز آته بینلمز .

۳۹۷۰ § یولارسز دوه یدلمز .

۳۹۷۱ یوموزطلادیغی بر یومورطه چغلتیسندن گچلمز .

[غالب ــ حسن و عشق]

« مانندهٔ ماکیان غرا
یك بیضه هزار فخر ودعوا »

۳۹۷۲ یومورطه‌ده قیل بتمز .

۳۹۷۳ یومورطه‌یه قولپ طاقار .

§ [بلیغ ــ غزل]

« ساقی شو جام زرکشی حفظ ایله کیم سقین
رشك آوران میکده بر قولپ طاقسون »

۳۹۷۴ یومورطه‌یی آلان صاریسنی بوله‌ماز (آندن)

۳۹۷۵ یونس بالغی گبی آتیلور .

۳۹۷۶ یووارلنان طاش یوصون طوتماز .

عربی

من تنقل تبقل

عرَبِی

من تحرّك تبرّك

٣٩٧٧ یووایی یاپان دیشی قوشدر . ☜ دیشی قوش

یوُ ـ ثمهٔ خفیفهٔ مقبوضه ایله

٣٩٧٨ یوره‌كدن یوره‌كه یول واردر . ☜ كوكلدن

٣٩٧٩ یورداك سلانیك .

٣٩٨٠ یوره‌كنه صو سرپدم .

[واصف ـ غزل]

« ینار آتش هجرانه وعد بوسه ایله
صو سرپشدیدی لساناً دل حریقه اوشوخ »

٣٩٨١ § یوره‌كی بر قارش یاغ باغلادی .

§ [بیت ـ لا ادری قائله]

« یار ایدی اغیاردن خالی مضیفم دون كیجه
برقارش یاغ باغلادی قلب ضعیفم دون كیجه »

٣٩٨٢ یوره‌كی قارش قارش یاغ باغلادی .

[واصف تخمیس ـ باصطلاحات زنان در
وادیٔ نصح وپند از دهان والده]

« اوزلر ایتمه بنجره‌لردن آلش ویرش
دادیکه کاهی یاردم ایدوب سنده کورکه ایش
یاغ باغلسون یورکی ننه‌لك قارش قارش
تك طوز کوچوکدن اوده اوتوزمقلغه آلش
اولمه سوقاق سپورکه‌سی قادین قادنجق اول »

٣٩٨٣ یوروك آته قامچی اولماز .
٣٩٨٤ یوروك آت یمنی کندی آرتیرر .

§ [وحید ـ بیت ـ ازقصیدهٔ اصطلاحات]

« یوکرك آت کندی یمن آرتردیغنك ادراك ایدوب
ایلدم خدمتده بیطار نامه قولیله قیام »

فارسی

اسب بدویدن جو خودرا زیاد میکند .

٣٩٨٥ یوزدڭ یوزدڭ قویروغنه کلدڭ باری بتور .
٣٩٨٦ یوز صویی دوکدی .

[عطائی ـ خمسه عرض مناجات]

« شیندی ندوسی چاوب یرلره
یوز صوینی دوکدی همان یوق یره »

٣٩٨٧ § یوزلەمه یوزه چیقار .

٣٩٨٨ یوزندن آستاری بهالی .

٣٩٨٩ یوز ویردکجه یوز دها ایستر .

٣٩٩٠ یوزی آستارینه اویماز . ☞ آستاری

٣٩٩١ یوزین کوسترمسون مولا قاطر آباد ایمش بیلدك .
(مصراع مشهور)

٣٩٩٢ یوز یوزدن اوتانور .

٣٩٩٣ § یوز یوزه باقەجق .

٣٩٩٤ § یوز یوزه باقمغه یر براق .

٣٩٩٥ یوزی قصاب سونکریله سیلنمش .

[نفعی ـ غزل]

« رز دخترینه سبحهٔ صددانهیی صاتوب
صوفیده یوزسز اولدی کورنجه او یوز سزی »

٣٩٩٦ § یوزینك دریسی قالین اوتانماز .

٣٩٩٧ یوزینه توکورسەلر یاغمور یاغیور صانور .
☞ عارسزلك .

٣٩٩٨ § یوزینی شیطانلر کورسون .

٣٩٩٩ § یوکلی اشك آکرماز .

٤٠٠٠ یوکنی بولده باجنی آل .

٤٠٠١ § یوکسکدن اوچار .

§ [نفعی ـ غزل]

« دل جبریلی شکار ایلک استر زلفی
نوله ایلرسه هما کبی یوقاردن پرواز »

٤٠٠٢ یوکنی طوتدی .

٤٠٠٣ یوکنی یوقاری ییغار .

[عطائی ـ خمسه ـ نفحهٔ خامسه]

« یوریسه عزم ایلسه دریا اکر
نازیله یوکینی یوقارو ییغر »

٤٠٠٤ § یوکنی یوکلتمه‌دن اشکنه داه دیر .

❁ ختام تمثیلی فی ٢٠ شوال سنه ١٣٠٢ ❁

ملاحظهٔ طابع

علمای عرب مثلی شویله تعریف ایتمشلردر :

[مثل] قول ایله متسّم وَتداول ایله شایع و مشهور اولان کلامه اطلاق اولنورکه شبه معناسندن مأخوذدر ؛ گویا متفوهی اولان کمسه موردنی مضربنه مثل ونظیر ایده‌رك ایراد ایلر .

اوروپا (آنسقلوپدیستلری) یعنی قاموس علوم اربابی ایسه شویولده تعریف ایلمشلردر :

[مثل] بر وقعه وَیا امرك معنی مانندینی تضمن ایدن کلامه اطلاق اولنورکه حکمة العوامدر . آنکله اووقعه وَیا حالك یا ماهیتی تعریف وَیاخود مثلی تصویر اولنمغله وقعه‌نك سابقده دخی عینی کذران ایتدیکندن استدلالاً مبتلا وَیا مخاطبی متسلی وَیاخود متفوهك قولنی تأیید ایدر .

زمانمزك اشهر علمای لغتی اولان متوفی لیتره دخی لغتنده مثلی « افواه ناسده دوران وَآز کلمه ایله تفهیم مرام

ایدن برقـول شـایع درکه قاعدهٔ کلیـه حکمندهدر . » دیه تعریف ایلمشدر .

شو اوچ تعریفك اوچیـده برمألی وَبرحکمی متضمن اولەرق فقط آرەلرندەکی فرق مثلا مرمره دکزیله بحرسیاهك یکدیکره تلاحق ایلدیکی نقطەدەکی رنك اختلافنه بکزر .

§

هرلسـانده امثال ایله امثـال قوتنـده برطاقم تعبیرات واردرکه آکا فرانسزلر (اقسپرسیون) دیرلر . لسـانمزده ایسەیرینەکوره [اصطلاح] وَ یرینەکوره [تعبیر] ایله تعریف اولنەبیلیرکه خلاصهٔ حکمی برحس وَیا فکر مخصوصی ترجمه وتفهیم دن عبارتدر. حتی « تعبیرات مشهورەدندر » تعبیری زبانزد خواص و عوامدر .

بناءً علیـه ضروب امثال ایله تعبیرات مشهورەیی فرق ایتمك اقتضا ایدر .

حاصلی مثل اودرکه بر وقعەیی وَیابرحکمتی متضمن اولەرق انسانه برامری اشعار وتنبیه ایده .

مثـلا « بول بول ییان بل بل باقار » مثـل ترکیسی بر مسرفك فرط سـفاهت و اسراف ایله النـدەکی اموالی بتیروبده بالآخره دوچارفقر وفاقه وَ بناءً علیه هر آرزوسنده

مبتلای حرمان اولدیغنده ایراد ایدیلیر . بومثل بویله برشخص مسرفی تسلیه معرضنده دکل بلکه آنك سوابق ولواحقنی تصویر ایتدیکی ایچون سائرلری عبرتبین ایتمك مقصدیله ضرب اولنور.

وَ مثلا « بال بال دیمکله آغز طاتلیلانماز » مثالی بر وعده قبل الانجاز اعتماد ایدوبده اولمش بتمش نظریله باقمقدن تحذیر یولنده ایراد ایدرلر .

وَ « قاش یاپارکن گوز چیقارير » مثلی برکاری اصلاحه ابتدار ایدوبده افساد درجه‌سنده برباد ایدن شخصك حالنی تصویر معرضنده یاد ایدیلیر .

ایشته بونلر برحادثه‌یی وَیا امری تمثیل طریقیله تعریف ایله برابر برحکمی تضمن ایدرلرکه بوقبیلدن اولان کلام عوامه [ضروب امثال] اطلاق اولنور .

لسان ترکیده ایسه برطاقم اصطلاحات و تعبیرات دخی امثال یولنده استعمال اولنه کلمشدر .

[تعبیر] اطلاق ایلدیکمز اقوال ایسه برحالی مصوردر . آنده مثلك حائز اولدیغی حکم یوقدر .

مثلا (یالانجی پهلوان) تعبیر مشهوری کبی . چونکه (یالانجی پهلوان) تعبیرندن هیچ برحادثه تضمن ایتمیوب بلکه

برشخصك ماهيتى تعين ايدركه اجرا ايدەميەجكى برطورده بولنان يعنى جعلى بسالت طاسليان كيمسەلر وصف ايديلير .

بناءً عليه ضروب امثال عثمانيه آرەسنده بو قبيلدن پك چوق تعبيرات مشهورەيه تصادف اولنور وَاگرچه حكماً امثالدن معدود دكلسەلرده افواه ناسده كثرت استعماللرندن طولايى امثال قوتنى بولمشلردر .

شناسى مرحوم امثال عثمانيەيى جمع ايلديكى صرەده امثال ايله اصطلاحاتى تفريقه لزوم كورميەرك ايكيسنى برابر قيد ايلمش اولمسندن بزده جامعك طوتديغى اصولى محافظه ايلدك .

للطابع ابو الضيا

مطبعهٔ ابو الضيا

مارت الجری یره طیشاری

مطبعة ابو الضيا